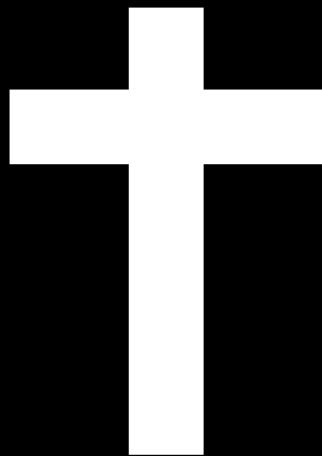

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language
of Benin

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language of Benin

copyright © 2011 SIM International

Language: Fulfulde Borgu (Fulfulde, Borgu)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

 You must give Attribution to the work.

 You do not sell this work for a profit.

 You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not sell this work for a profit.

 You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

7104dd08-43ed-5b6c-bcfb-9f0e6052d5f3

Contents

Matiye	1
Yuhaana	43
Roma	73
Korintu Aranol	91
Galaatiya	109
Efesu	115
Filippi	122
Koloosi	127
Tesalonika Didabol	132
Timote Aranol	135
Timote Didabol	141
Titus	145
Filemon	148
Iburaninkee�e	150
Piyer Aranol	164
Piyer Didabol	170
Yuhaana Aranol	174
Yuhaana Didabol	179
Yuhaana Tatabol	180
Yahuuda	181
Kollitinki	183

Linjiila Yeesu hande no Matiye winniri

Haala puudärka

Binnudo linjiila arandeha kaa do laati nun Yahuduubo janjudo. Diga fuddoode, himbe e miili Matiye jaboowo ceede faada nun winni linjiila kan. O laati nun bo gooto der aahiiße Yeesu sappo e dido. Yahuduube nun o winnani. O hollitii düm e limtango 6e aayaaje Alkawal Kiinnjal duudde, kollitooje no Yeesu nun laatii kebbindo annabaakuuji duuddi. Linjiila makko e jogii haalaaji mawdi feere feere.

Haala Laamaare Alla nun laatii dadfol manjol der ekkitinol Yeesu. Laamaare Alla nen Matiye bo nod-data Laamaare kammu. Mayti-taago noddugo mo «Bii Dawda», kan nun hollitinta düm. Yeesu laati nun laamiido mo annabiise batani waran, kan laatii waaji Matiye. Woodube annal waddanii «laamiido Yahuduube», dokke. Yeesu finii no Laamaare Alla faanake, tuubube, ko wayliti goonki mum, faami no e haajaa Alla walla düm, kambe nun laamaare nen laatanii.

Baa no laamiido on hollitii maaneeki Laamaare Alla e wadugo kaayefiji, o nyawti nyawbe, o nyaanni rafaabe, e non fu, himbe woppii mo hande no o batunoo de duuddum kanko e hoore makko. Yahuduube daartannoobé laamiido, faamay no e haani laamiido on tooro.

No Yeesu finti, o holii no o laataaki laamiido Yahuduube tan. O wi: «Mi hokkaama baawde dow kammu e dow leydi fu».

Tokkontirki haalaaji

1. Kaakiraabe Yeesu e dingol mum, 1.1-2
2. Waaju e golle Yuhaana gadoowo batisi, 3.1-12

3. Wadugo Yeesu batisi e jar-beeki mum, 3.13-4.11
4. Golle Yeesu der Galili, 4.12-18.35
5. Ummaago Yeesu diga Galili, yahi Urusaliima, 19.1-20.34
6. Asaweere Yeesu sakitiineere, 21.1-27.66
7. Fintuki e hollitaaki Yeesu Joomiraawo, 28.1-20.

Inde kaakiraabe Yeesu (Luka 3.23-38)

¹ Nani do inde kaakiraabe Yeesu Almasiihu, taaniraawo Dawda, taaniraawo Iburahiima:

² Iburahiima rimi Isiyaaku, Isiyaaku rimi Yaakuubu, Yaakuubu rimi Yahuuda e miiraabe mum. ³ Yahuuda rimi Fares e Jara, kambe woni 6e o rindi e Tamar, Fares rimi Hisuruuna, Hisuruuna rimi Aram. ⁴ Aram rimi Aminadab, Aminadab rimi Nasuuna, Nasuuna rimi Salmuuna. ⁵ Salmuuna rimi Bo'es, mo o rindi e Rahab, Bo'es rimi Obed, mo o rindi e Ruutu, Obed rimi Yesa. ⁶ Yesa rimi Dawda, laamiido.

Dawda rimi Suleymaanu, inniko woni debbo mo Uriya acci.

⁷ Suleymaanu rimi Robo'am, Robo'am rimi Abiya, Abiya rimi Asa. ⁸ Asa rimi Yusafat, Yusafat rimi Yoram, Yoram rimi Ujiya. ⁹ Ujiya rimi Yotam, Yotam rimi Akas, Akas rimi Hejekiya.

¹⁰ Hejekiya rimi Manaasa, Manaasa rimi Amon, Amon rimi Yusiya. ¹¹ Yusiya rimi Yekuniya e miiraabe mum. Wakkati mum nun Yahuduube egginaa, yaaraa leydi Babiila.

¹² Baawo no 6e jaara Babiila, Yekuniya rimi Salaatiyel, Salaatiyel rimi Jorobabel.

¹³ Jorobabel rimi Abihuda, Abihuda rimi Eliyakim, Eliyakim rimi Ajora. ¹⁴ Ajora rimi Sadok, Sadok rimi Akim, Akim rimi Eliyuda. ¹⁵ Eliyuda rimi Eliyaajaru, Eliyaajaru rimi Mattan, Mattan rimi Yaakuubu. ¹⁶ Yaakuubu rimi

Yusufu, gorko Mariyama, inna Yeesu, bi'eteedo Almasiihu.

¹⁷ Jaamanuuji sappo e naay nun wadi diga Iburahiima faa yottii Dawda. Diga Dawda faa yottii wakkati Yahuduubē egginaa, yaaraa Babila, wadii jaamanuuji sappo e naay. Diga Yahuduubē egginaa yaara Babila, faa yottii Almasiihu, wadii jaamanuuji sappo e naay.

*Dingol Yeesu Almasiihu
(Luka 2.1-7)*

¹⁸ Nani do no Yeesu Almasiihu rimira. Mariyama inniiko, e laatii mo Yusufu dabbii. Amma ko 6e kawta, Mariyama hebii reedu e baawde Ruuhu Cenido. ¹⁹ Yusufu dabbudo Mariyama e laatii neddo poonniido. O yiday sentingo mo, den o resi salaago mo e cuudiidum. ²⁰ Wakkati o woni oo miijoo ka, malaykaajo Joomiraawo wari e makko, der koydool. Malaykaajo on wi'i mo: «Yusufu, taaniraawo Dawda, taa hulu ettugo Mariyama, debbo maa. Gam binjel nel o saawi, e Ruuhu Cenido yiwi. ²¹ O riman biddo gorko, kokkaa mo inne Yeesu, gam o hisinan himbe makko diga hakkeeji maabbe.»

²² Dum fu, dum wadii gam heb-bingo haala ka Joomiraawo batuno diga e hunnuko annabijjo, o wi'i:

²³ «Gatol nel annaa gorko saawan, rima biddo gorko,
o wi'ete Emmanuwel.»

Maana inne nen woni: «Alla e wondi e meeden.»

²⁴ No Yusufu fini, wadi ko malaykaajo Joomiraawo bati dum, o banji Mariyama. ²⁵ Amma o hawtay e makko, faa nyaanne o rimi biddo gorko. Yusufu hokki mo inne Yeesu.

2

*Woodube annal warii daarug
Yeesu*

¹ Yeesu rimaama Baytilaama der leydi Yahudiya, wakkati laamiido Eroodu, go woodube annal yiwoy

diga lettugal, wari Urusaliima. ² No 6e jottii, 6e yami: «Toy laamiido Yahuduubē dimaado jooni on woni? Men ji'ii hoodere makko diga lettugal, men garii sujidango mo.»

³ No laamiido Eroodu nani habaru on, hakkillo mum jiibii, kanko e himbe Urusaliima fu. ⁴ O noddini hooreebē limaamii, e moodiibē tawreeta fu, o yami 6e, toy nun Almasiihu rimetee? ⁵ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baytilaama nun, der leydi Yahudiya, gam nani ko annabijjo winnunoo:

⁶ "An, Baytilaama der leydi Yahudiya,
a faanday caka ci'e Yahudiya mawde.

Gam ardotoodo yiwan diga e maa, kanko nun durata himbe am Isira'iilaabe."»

⁷ Den, Eroodu noddini woodube annal 6en e cuudiidum, yami 6e 6e laabinana dum wakkati de hoodere nen hollitii. ⁸ Baawo mum, o lildi 6e Baytilaama, o wi'i 6e: «Jahee, pumpitee habaru sukayel nel faa laaba. To on ji'ii nel, maatinee am, gam mi yaha, min bo, mi sujidana nel.»

⁹ No 6e nani ka laamiido bati 6e, 6e jawti. Den, 6e kollirii hoodere ne 6e ji'unoo lettugal e ardi 6e. No ne yottii nokkuure to sukayel nel woni, ne darii. ¹⁰ No 6e ji'i hoodere nen, berde maabbe welii puy. ¹¹ Be naati der wuro, 6e ji'i sukayel e inna mum, Mariyama. Be jicci, 6e cujidani nel. Be pitti gineeqi maabbe, 6e kokkori nel kannjeeje, e wardi buudeteedum, e dacce luuttooje, bi'eteede miir. ¹² Baawo majum, Alla holli 6e der koydool to 6e bittu to Eroodu. Den 6e kootiri leydi maabbe e laawol gonjol.

Yusufu doggii suudoy Misira

¹³ No 6e jawti, malaykaajo Joomiraawo hollianii Yusufu der koydool, wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum. Doggidin nel, jahaa Misira, joododaa ton faa

3

*Waaji Yuhaana gadoowo batisi
(Marku 1.1-8; Luka 3.1-18;
Yuhaana 1.19-28)*

de bi'umaa mi gartaa. Gam Eroodu waran daartugo sukayel nel, gam halka nel.»

¹⁴ Yusufu ummii jemma, yaari sukayel nel e inna mum faa Misira. ¹⁵ O joodii ton faa de Eroodu maayi. Nun nun ka Joomiraawo batuno e hunnuko annabijjo hebbiri, de o wi'i:
«Mi noddii 6iyam wurtoo diga Misira.»

Eroodu halkii sukaabe Baytillaama

¹⁶ No Eroodu faami woodube annal 6en jammike dum, mone makko ummii puy. O lili 6e bara sukahon goron tawaakon Baytillaama e der jeyde makko fu, diga sukahon keccon, faa kon duubi didi. O wadii dum, o foonni deydey wakkati ki woodube annal batuno mo dow hollitaago hoodere nen.

¹⁷ Dum hebbinii haala ka annabi Yeremiya batunoo, wi'i:

¹⁸ «Cimaali nanaama der siire Rama,
e bojji, e goytaali duuddi.
Rahiilu nun wullata, gam sukahon mum.
O nootaaki eyteego,
gam kon maayidii.»

Yusufu wittii Nasaratu

¹⁹ Baawo maayde Eroodu, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, der leydi Misira. ²⁰ O wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum, bitton leydi Isira'iila, gam yidunoofe warugo suka on maayii.»

²¹ Den Yusufu ummii, etti sukayel nel e inna mum, 6e bitti leydi Isira'iila. ²² Amma Yusufu nanii Arikilawus jabii laamaare baaba mum Eroodu, laamii dow Yahudiya. O huli yahugo ton. Ko Alla baddi mo der koydool, den o yahi far leydi Galili. ²³ O yahi o joodii siire wi'eteene Nasaratu. Dum laatike, gam hebbingi ka annabiise batunoo, wi'i: «O noddeete Nasaratuujo.»

¹ Wakkati majjum, Yuhaana gadoowo batisi suppiti. Oo waajoo der ladde haro Yahudiya, oo wi'a:
² «Tuubee, gam Laamaare Alla faanake.»

³ Kanko nun annabi Esaaya batani, wi'i:

«Daane neddo e bata dow dow, der haro, e wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraawo,
poonnitee laabi makko!»

⁴ Yuhaana e 6orninoo gineeji cannyiraadi leebi jeelooba, oo ha66ii 6elbelol gurol dow funjudu makko. Nyaamdu makko laatii babatti e juuri ladde. ⁵ Himbe Urusaliima, e leydi Yahudiya, e tawaabe takkol maayo Urdun fu, wari to makko. ⁶ Be tuubi hakkeeji ma66e, go Yuhaana wadi 6e batisi der maayo Urdun.

⁷ No o yi'i Farisaabe e Sadukiise duubbe e wara wadeego batisi, o wi'i 6e:

«Bibbe bolle pure! Moy tintini on doggon mone Alla waroore?

⁸ Gadee golle kollitoje on tuubii.

⁹ To on miilee e 6erde moodon bi'on: “Iburahiima nun woni maama amen!” Gam mii wi'a on, Alla e waawi waylitingo kaaye, de laatoo bibbe Iburahiima! ¹⁰ Jooni, jammere bantaama gam feyya ledde faa e dadi mum. Den, leggal 6jal rimataa bibbe boodde fu wudditinte, faddee der yiite.

¹¹ Min, e diyam nun gadiranmi on batisi, gam hollitingo on tuubi. Amma garoovo baawo am, e burimmi baawde. Mi fotay du baa jimminaago, forta padé makko. Kanko, o wadan on batisi e Ruuhu Ceniido, e yiite.

¹² Oo jogii besirdum e junjo makko, o laafinan fiyirde makko. O loowa gawri der rummuure makko, o wula nyaane der yiite ne nyifataa.»

*Yeesu wadaama batisi
(Marku 1.9-11; Luka 3.21-22)*

¹³ Wakkati majjum, Yeesu yiwi Galili, wari maayo Urdun to Yuhaana, gam Yuhaana wada mo batisi. ¹⁴ Amma Yuhaana nootaaki, wi'i: «Min nun haajaa gadanaa batisi, ko an nun wari to am mi wadanee?»

¹⁵ Yeesu toontii mo, wi'i: «Noota dum laatoo non non jooni, gam hande non kebbinirten ko foonniti fu.»

Den Yuhaana nootii. ¹⁶ Don maa don, no Yeesu wadaa batisi, wurtii e diyam, kammu maabtitii. O yi'i Ruuhu Alla e jippoo dow makko, hande tantabaraaru. ¹⁷ Don daane gom nanaa dow kammu, e wi'a: «Oo do nun laatii Biddo am jidaado, mo ceyoriumi.»

4

*Seydan jarbake Yeesu
(Marku 1.12-13; Luka 4.1-13)*

¹ Baawo majjum, Ruuhu Ceniido yaari Yeesu der haro gam Ibiliisa jarboo mo. ² O suumii nyaloomaaje lasoy didi e jemmaaje lasoy didi. Den, rafo wadi mo. ³ Don Jarbotoodo on battii mo, wi'i: «To a laati nun Biddo Alla, batu kaaye dee do waylitoo peen.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E winnaa: "Neddo wuuriataa e peen tan, amma e haala burtiika diga hunnuko Alla fu."»

⁵ Ibiliisa yaari mo wanjarde seniine, bili mo dow suudu Alla to buri towugo. ⁶ Den o wi'i mo:

«To a laati nun Biddo Alla, fittu kodaa ley,
gam e winnaa der dewtere,
Alla batan malaykaabe mum 6e
taabbee e juude maabbe
gam to koyde maa fergoo kaaye.»

⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dewtere wi'i kade: "Taa jarba Alla Joomiraawo maa".»

⁸ Ibiliisa yaari mo kade dow waanne towune puy. O holli mo

laamaareeji duuniyaaru fu e teddujal majji. ⁹ Den o wi'i mo: «Mi hokkete huune dum fu, to a jiccake cujidandaa am.»

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dillu diga don, an Ibiliisa, gam e winnii der dewtere:

“Sujidan Alla Joomiraawo maada, kanko tan teddintaa!”
¹¹ Den Ibiliisa acci mo, go malaykaabe battii e jagganoo mo.

*Yeesu waajake der leydi Galili
(Marku 1.14-15; Luka 4.14-15)*

¹² No Yeesu nani Yuhaana gadoowo batisi nanjaama, wattaa der kasu, o witti leydi Galili.

¹³ O eggii Nasaratu, o joodoy Kafarnahum, takkol fonjo maayo Galili, hakkune jeyde leydi Jabulon e Neftali. ¹⁴ Hande non haala ka annabi Esaaya batunoo hebbiri, o wi'i:

¹⁵ “Leydi Jabulon e leydi Neftali, joodiini takkol maayo, fonjo Ur-dun, Galili, an laatiini joodorde himbe 6e lenyi janani.

¹⁶ Himbe tawaabe der niwre, yi'i jaynjol mannjol. Joodiibe e leydi maayde, niibuni, jaynjol yaynanii dum.”

¹⁷ Diga wakkati majjum, Yeesu fuddi waajaago e wi'a: «Tuubee, gam Laamaare Alla battike.»

*Aahiibe Yeesu arandeebe
(Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)*

¹⁸ No Yeesu woosotoo takkol fonjo maayo Galili, o yi'i suubotoobe liyyi dido, Simon, nod-deteedo Piyer, e minyum Andere, e fadda taaruji mum der maayo.

¹⁹ Yeesu wi'i 6e: «Tokkee am, mi wadan on suubotoobe himbe.»

²⁰ Don maa don 6e acci taaru-iji maabbe, 6e tokki mo. ²¹ O yahi yeeso, o yi'i rindaa6e dido der laana, Yaakuuba e minyum Yuhaana, biibbe Jebede. Kambe e baaba maabbe, bee moyyina taaru-iji maabbe. O noddii 6e. ²² Don

maa don, bē acci laana ḥjan e baaba
maßbe, bē tokki mo.

*Yeesu e waajoo, e nyawta himbe
(Luka 6.17-19)*

²³ Yeesu woositii leydi Galili fu.
Oo jannjina der cuudi baajordi,
oo waajoo linjiila dow Laamaare
Alla, oo nyawta himbe bē nyawu-
iji feere feere, e toorotoobe.
²⁴ Habaru makko sankitii der leydi
Siriya fu. Bee gaddana mo nyawbe
nyawuji feere feere, hande
bē ginnaaji toorata, e yanoobe
padde, e moofidinbe, o nyawti
bē. ²⁵ Jama'aare duunne e tokki
mo. Be yiway maa diga leydi
Galili, e baadeere Genniije Sappo,
e Urusaliima, e Yahudiya, e fonnjo
maayo Urdun.

5

Waaji dow waanne

¹ No Yeesu yi'i jama'aare duunne,
o eenci dow waanne, o joodii.
Aahiiße makko hawritii ley makko.
² O fuddsi waajaago bē, o wi'i:

*Haala barke
(Luka 6.20-23)*

³ «Barke laatanii bē yonki mum
humpaa Alla,
gam kambe nun jey Laamaare
Alla!
⁴ Barke laatanii wulloobe, berde
maßbe fewtinte!
⁵ Barke laatanii diggube, gam bē
donan leydi!
⁶ Barke laatanii rafaabe,
e donfaabe foonnitaare, gam bē
kaaran!
⁷ Barke laatanii endotoobe, gam bē
endete!
⁸ Barke laatanii bē berde mum
laabi,
gam bē ji'an Alla!
⁹ Barke laatanii daartoobe jam,
gam bē noddete biisse Alla!
¹⁰ Barke laatanii tooraabe gam
sabbu foonnitaare,
gam kambe nun Laamaare Alla
laatanii!

¹¹ Barke laatanii on, to himbe
yennii on, toorii on, takki on
gaccee baadey fu, sabbu am.

¹² Ceyee, belbeltee, gam riiba
mawka e hedii on dow kammu.
Hande non annabiibe ardiibe on
tooriraa.»

Lamđam e jaynjol

(Marku 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ «Onon laatii lamđam duu-
niyaaru. Amma to lamđam walaa
dakam, e ume đam welinirtee?
Dam nafataa godđum, sey đam
woppee, himbe yaaba đam.

¹⁴ Onon laatii jaynjol duu-
niyaaru. Genni mahaani dow
waanne suudataako. ¹⁵ Fitilla bo
hubbataake gam ka ommee gum-
mal. Amma ka bilette dow to fitilla
biletee, gam ka yaynana wonube
der suudu fu. ¹⁶ Hande non haani
jaynjol moodon yaynira yeeso
himbe. Den bē ji'an golle boodde de
gadoton, bē teddina Baaba moodon
gonudo dow kammu.»

*Yeesu e janjina dow haala
tawreeta*

¹⁷ «To on miilee mi warii gam
moytugo tawreeta, đum bo ko
winnaa der dewte annabiibe. Mi
waray moytugo ka, amma gam
hebbingo ka. ¹⁸ E goonja batanmi
on, dow e leydi heennyen, amma
tobbel, đum bo maasel gootel
der tawreeta, sottintaake, faa
nyalaane huune fu hebbota. ¹⁹ Gam majcum, mo dowtanaaki
tobbel gootel, burujel faandugo der
tawreeta, go e ekkitina wobbe bo
to dowtoo, o laatoto paandudo der
Laamaare Alla. Amma dowtaniido
tawreeta, go e janjina wobbe bo
dowtanoo ka, joomum laatoto
mawdo der Laamaare Alla. ²⁰ E
goonja bi'anmi on, to foonnitaare
mon buray ne moodiibe tawreeta
e Farisaabe, on naatataa der
Laamaare Alla pay.»

*Yeesu e ekkitina dow haala mone
(Luka 12.57-59)*

²¹ «On nanii ko kaakiraabe
meeden wi'ano: "Taa waru

neddo, barudo neddo fu, hiietete.”
 22 Amma min, mii wi'a on, jogarido banniraawo mum mone fu, hiietete. Bi'udo banniraawo mum: “A walaa hoore,” joomum yaarete yeeso hiiitorde mawne. Bi'udo banniraawo mum “A haanja nun,” o wattete der yiite jahannama. 23 Gam majjum, to a yahii sakkanoogo Alla sadaka, to hiisirde, go ciwtordaa aa woodi gokka e banniraawo maa, 24 accu don sadaka maa yeeso hiisirde. Den jahaa taw to banniraawo maa, jaafontiron. Baawo mum, bittaa, cakkaa sadaka maa. 25 To goddo gaccake maa, go oon jaha to kiitotoodo, yawda nannantiraa e makko diga e laawol. To a waday dum, o wattete der juude kiitotoodo, den kiitotoodo bo wattee e juude sandaaji, maabedaa der kasu. 26 Mii batee e goona, a wurtataako diga don, to a yoobiday nyamaane maa, faranwel mum koriijel.»

Ekkitinol dow jeenu

27 «On nanii wi'aanoma: “Taa wadu jeenu!” 28 Amma min, mii wi'a on, daarudo debbo fu, ko suunii mo, wadii jeenu e makko der berne mum. 29 Gam majjum, to itere maa nyaamoore nun laatantee daliila doyyere, doofu ne, boppaa to woddi! Dum burante jokkulal bannu maa gootal halka, e no bannu maa fu naatirta der yiite jahannama. 30 To junjo maa nyaamo nun laatantee daliila doyyere, wudditin jo, boppaa to woddi, dum burante jokkulal maa gootal halka, e no bannu maada fu naatirta der yiite jahannama.»

Ekkitinol dow ceergal

(Matiye 19.9; Marku 10.11-12;
Luka 16.18)

31 «Wi'aama bo: “Ceerudo debbo mum fu, sey hokka mo derewol ceergal.” 32 Amma min kan, mii wi'a on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu,

to o hoowaama, o laatinii mo jeenoowo. Neddo koowudo debbo ceeraado fu, wadii jeenu kanun bo.»

Ekkitinol dow hunayeere

33 «On nanii kade, kaakiraabe meeden wi'aama: “Taa fiirtu hunayeere maa, hebbin ne yeeso Joomiraawo.” 34 Amma min, mii wi'a on, to on kunee. To on kunoree kammu, gam jo laati nun gurol Laamaare Alla. 35 To on kunoree leydi, gam ni laati nun jaabirdum koyde makko. To on kunoree Urusaliima, gam ni laati nun wanjarde Laamiido mawdo. 36 To on kunoree ko'e mon bo, gam on baawataa rawningo, dum bo 6awlingo baa leebol gaasa mon gootol. 37 Haala mon fu daroo dow: “oo”, dum bo “aawo”, to yawtu don. Ko beydii dow majjum fu yiwi diga e Kalludo.»

*Ekkitinol dow wattaago *(Luka 6.27-36)**

38 «On nanii wi'aama, “Itere yobiree itere, nyire yobiree nyire.” 39 Amma min, mii wi'a on, to on battee gadando on ko boni. To goddo fiyii maa meenyo dow golal nyaamowal, hokku mo jal to bo. 40 To goddo gaccike maa, e yidi teeta dansikiire maa, accu mo o etta gulunfaare maa bo. 41 To goddo doolii maa doonanodaa dum doongal mum kuule ujuneere, roonana mo jal kuule ujune didi. 42 To goddo eelii maa, hokku mo. To goddo e yidi wuyaago huune maa, taa hadu mo dum.»

Jidee waybe moodon

Luka 6.27-28.

43 «On nanii wi'aama: “Yidu banniraawo maa, banyaaganyo maa.”

44 Amma min, mii wi'a on, jidee waybe moodon, du'anee tooranbe on. 45 Hande non, laatortodon bilbe Baaba moodon gonudo dow kammu. Gam oo fudina naanje dow yeedsube e hallube. Oo tobina bo diyam gam foonnitiibe e be

foonnitaaki. ⁴⁶ To oon jidi yidubē on tan, riiba kaye kebōton? Baa jauboōbe ceede faada bo e wada hande non! ⁴⁷ To oon canna banni-raabē moodon tan, ko haaynii ume gadoton don? Baa heeferē bo e wada hande non! ⁴⁸ To non, laatee hebbubē, hande no Baaba moodon mo dow kammu laatorii kebbudo.»

6

Ekkitinol dow wallugo talakaabe

¹ «Kakkilee, to on kollitee gadu moodon geetu yeeso himbē gam ji'edon. To on gadii dūm, on kebataa riiba to Baaba moodon gonudo dow kammu.

² To non, to aa hokka sadaka, taa fiyu lenjuru gam himbē yi'ee. Non non nun munaafitiibē wadata der cuudi baajordi, e sera laabi. Bee gada dum gam himbē mana 6e. E goonja batanmi on, 6e kebii ko riiba maabē. ³ Amma, to aa hokka sadaka, taa accu junjo maa nano anna ko nyaamo wadata. ⁴ To a wadii dūm, sadaka maa laatoto e cuudiidūm. Den Baaba maa ji'oovo ko woni der cuudiidūm, yobete dum.»

Ekkitinol dow du'aare (Luka 11.2-4)

⁵ «To oon du'oo, to on gadfee hande no munaafitiibē wadata. Kambe bee jida du'aago e darorii der cuudi baajordi, e ate cele, gam himbē fu yi'a 6e. E goonja batanmi on, 6e kebii riiba maabē ko. ⁶ Amma an, to aa du'oo, naatu suudu maa, maabaa dammugal, eelaa Baaba maa e cuudiidūm. Den, Baaba maa ji'oovo ko woni der cuudiidūm, yobete dum.»

⁷ To oon du'oo, to on duudinee haalaaji di galaa nafuwe hande no heeferē wadata. Bee miili to 6e duudinii haalaaji, Alla toontoto 6e. ⁸ Gam majjum to on nandee e maabē, gam Baaba moodon e anni ko kaajadon diga on eelay dūm.» ⁹ «Nani do no haani du'orođon:

“Baaba amenawaado dow kammu, inne maa e senii.

¹⁰ Laamaare maa wara.

Sago maa laatoo dow leydi, hande no jo laatorii dow kammu.

¹¹ Hokku men nyaamdu keyannu men hanne.

¹² Yaafana men hakke amen, hande no minon bo men jaaforanto woofananbe men.

¹³ Taa accu men naata der jarbeeji, amma hisin men diga e Kalludo. [Gam an nun laamaare, e baawde, e tedduŋal fu woodani faa abada. Aami!]”

¹⁴ To on jaafanake himbē boofi mum, Baaba moodon gonudo dow kammu yaafanto on onon bo.

¹⁵ Amma to on jaafanaaki himbē, Baaba moodon bo yaafantaako on boofi moodon.»

Yeesu e ekkitina dow suumay-eere

¹⁶ «To oon cuumoo, to on jurmikinee hande no munaafitiibē wadata. Bee jiiba geese maabē gam himbē annita 6ee cuumii. E goonja batanmi on, 6e kebii ko riiba maabē. ¹⁷ Amma an, to aa suumii, sulma, bujodaa wardi.

¹⁸ Den himbē annitintaa naa aa suumii. Amma Baaba maa mo yi'ataake tan anni. Baaba maa ji'oovo ko gadufaa der cuudiidūm, kanko yobetee.»

Jawdi dow kammu (Luka 12.32-34)

¹⁹ «To on kawritanee ko'e mon jawdi der duuniyaaru, to mooyi e guyuhon biisata ni, dūm bo to wuybē yulata cuudi mon, wujja ni. ²⁰ Amma kawritanee ko'e mon jawdi dow kammu, to guyuhon e mooyi biisataa ni, wuybē bo hebataa wujja ni. ²¹ Gam to jawdi maa woni, don berne maa bo wonoto.»

Haalajayjol e niwre (Luka 11.33-36)

²² «Gite woni fitilla 6annu. To gite maa e yandi, 6annu maa fu,

wonoto der jaynjol.²³ Amma to gite maa yandaa, 6annu maa ɻol fu, ɻol wonoto der niwre. Den, to jaynjol gonunjol der maa laatike niwre, a yi'ii don no niwre mawniri!»

Alla e jawdi
(Luka 16.13)

²⁴ «Walaa baawoowo ko jagganii joomiraabe dido, gam o wanyan oo do, o yida oo to, o takkontiran e oo do, o yawoo oo to. On baawataa ko jagganii Alla, e jawdi.»

Hoolaago Alla
(Luka 12.22-31)

²⁵ «Gam majjum bi'anmi on: To on cukulanee yonkiji moodon dow ko nyaamoton e ko jaroton. To on cukulanee galli moodon dow ko bornotodon. Yonki 6uraa nyaamdu na? Bannu 6uraa koltal na? ²⁶ Daaree pooli pirooji: Di aawataa, di duggataa, di galaa rummuure. Amma e non, Baaba moodon gonudo dow kammu e nyaanna di. On 6uraa pooli teddujal na? ²⁷ Moy e moodon der 6illaaje mum waawata ko 6eydi balde mum, baa mayyande woore?

²⁸ To non, gam ume ko oon cukulana kolte? Daaree no pinniji gese mawnirta: Di mottataa, di cannyataa. ²⁹ Amma mii bata on, baa Suleymaanu e teddujal mum fu, bornaaki kolte boofude hande no pinniji din gootel mum. ³⁰ To Alla e holtina kudooji ladde tawaadi hanne, jaajo di bulee yiite, o holtintaa on 6ura non non na? Onon 6e goondinki paanduki! ³¹ To on cukulee bi'on: «Ume nyaameten? Ume jarenen? Ume bornotoden?» ³² Gam kujje dee, heeferbe nun daartata de. Amma Baaba moodon gonudo dow kammu, e anni oon goodi haaje majje. ³³ Daartee aran Laamaare Alla, e foonnitaare makko. Den ko horii fu, on 6eydante dum. ³⁴ To on cukulanee gam jaajo, jaajo

sukulanto hoore mum. Nyalaane fu, toora mum heyii dum.»

7

Hiitaago wobbe
(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ «To on kiitee wobbe, gam to Alla hiitoo on. ² Gam no kiitoridon wobbe, non kiitortedon. Etorde etirandon wobbe, kayre etirantedon. ³ Ume wadi go aa daara kudeel der itere banniraawo maa, go a faamanay legga gonuja der itere maa? ⁴ Noy baawirtaa ko wi'i banniraawo maa: "Accu mi ikkinanee kudeel gonunje der itere maa", nani bo, legga e woni der ne maa? ⁵ Munaafitiijo, ikkin legga gonuja der itere maa taw, den gite maa laaban, kebaa no ikkinirdaa kudeel gonunje der itere banniraawo maa.

⁶ To on kokkee dawaadi ko senii, gam to di bittoy di ɻata on. To on cankitee kaaye moodon dime yeeso afaaaji, gam to di jaabu de.»

Alla e toontoo eelanbe dum
(Luka 11.9-13)

⁷ «Eele, on keban, daartee, on jiitan, cilminee, on maabitante. ⁸ Gam eloovo fu, heban, daartoovo fu, yiitan, piyoowo dammugal fu, maabitante. ⁹ Moy caka moodon to biyum eelii dum peen, hokka mo hayre? ¹⁰ Dum bo to o eelii mo linjol, o hokkan mo boddii? ¹¹ Onon hallube, oon baawi hokkugo 6ibbe moodon dokke boodde, hakko Baaba moodon gonudo dow kammu. Oo hokka eelanbe mo fu dokke boodde.

¹² Gam majjum ko jidudon himbe wadana on fu, onon bo, gadanee 6e dum. Kanjum woni ekkitinol tawreeta e dewte annabiibe.»

Dammugal panduŋjal
(Luka 13.24)

¹³ «Naatiree dammugal paanduŋjal, gam dammugal jaajuŋjal e laawol koyuŋjal, e yaara der halkere, himbe duubbe nun tokki ɻol.

¹⁴ Amma dammugal paanduŋal, e laawol billiŋjol, e yaara to yonki, yiitube ŋol duudaa.»

*Hakkilango annabiibefewrekuube
(Luka 6.43-44)*

¹⁵ «Kakkilanee annabiibefewrekuube. Be garan to moodon, bee 6ornii guri baali, amma der maabbe, bee laatii bu'i ladde bonudi.

¹⁶ E gadu maabbe annitirton 6e. Innabooje borataake dow gi'e, ibbe bo borataake dow gi'e danehi.

¹⁷ Leggal boodujal fu riman 6ibbe boode, amma leggal kallunjal riman 6ibbe kallude. ¹⁸ Leggal boodujal waawataa ko rimi 6ibbe kallude, nun bo leggal kallunjal waawataa ko rimi 6ibbe boode.

¹⁹ Leggal fu ŋal rimataa 6ibbe boode wuditinte, faddee der yiite. ²⁰ Hande non, annitirton 6e diga e gadu maabbe.»

*Mi annaa on abada
(Luka 13.25-27)*

²¹ «Hinaa wi'oobe am "Joomiraawo, Joomiraawo" fu naatata Laamaare Alla, sey wadoobe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi tan. ²² Nyalaane darmjal, duubbe wi'an am: "Joomiraawo, Joomiraawo! E inne maa nun men gadiri annabaaku. E inne maa nun men diiwiri ginnaaji. E inne maa nun men gadiri haaynaareeji duuddfi." ²³ Wakkati mum, mi toontoto 6e: "Mi annaa on abada. Boddee am, onon wadoobe ko halli!"»

*Cuudi didi
(Luka 6.46-49)*

²⁴ «Hande non, neddo fu kettiniido haala am, go e gollira ka, e nandi e neddo kakkildo, mahudo suudu mum dow tepaare. ²⁵ Diyam tobi, gooruubi hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Amma ŋol yanay, gam dow tepaare nun ŋol daddaa. ²⁶ Amma kettiniido haala am fu, go tokkay ka, e nandi e neddo mo walaa hakkillo, mahudo suudu mum dow jaaneeri. ²⁷ Diyam tobi,

gooruubi hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Den ŋol yani yanande mawne.»

Baawde Yeesu

²⁸ No Yeesu heennyi waajuuji din, haaynaare nannji jama'aare puy gam waaji makko. ²⁹ Gam o janjinirii 6e e baawde, hinaa hande no moodibbe tawreeta janjinirta.

8

Yeesu nyawtii ceccefo gom

(Marku 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yeesu jippoyii diga dow waanne, go jama'aare duunne e tokki mo. ² Wakkati mum, ceccefo gom wari, jicci yeeso makko, wi'i mo: «Joomiraawo, to aa yidi, a waawan ko nyawtimmi.»

³ Yeesu foorti junjo mum, meemi mo, wi'i: «Mii yidi, nyawta!» Don maa don, gorko on nyawtii.

⁴ Den Yeesu wi'i mo: «Hakkil! Taa batu ka goddo. Amma yahu holloy hoore maa limaamijio. Den, gadaa sadaka ka Muusa wi'i on gadon, gam anninaa 6e a yoofake.»

Yeesu nyawtii jaggiido hooreejo soogeeji Roma

(Luka 7.1-10; Yuhaana 4.4-54)

⁵ Yeesu e naata siire Kafarnahum, don hooreejo soogeeji gom battii mo, eeli mo, wi'i:

⁶ «Joomiraawo, jaggiido am na'on fukkii wuro, yandaa, faa juude e koyde fu waatii, oo naawee sanne!» ⁷ Yeesu wi'i mo: «Mi yahan, mi nyawta mo.» ⁸ Amma hooreejo soogeeji on toontii, wi'i:

«Joomiraawo, mi fotay naataa wuro am. Amma batu woliine woore tan, jaggiido am yoofoto. ⁹ Min e hoore am, mii woodi mawbe 6e dowtanii mi, min bo mii woodi dowtanii6e am. To mi wi'i, oo do, "yahu", o yahan. To mi wi'i, oo to, "war", o waran. To mi wi'i, jaggiido am, "wadu nii", o wadan.»

¹⁰ No Yeesu nani ka, haaynaare nannji dum, wi'i tokku6e dum: «E goona batanmi on, mi yi'ay

iri goondinki kii do dow goddo, baa der Isira'ililaabe. ¹¹ Mii bata on, duubbe waran diga lettugal e gorgal. Be joododo e Iburahiima e Isiyaaku e Yaakuubu, 6e nyaamda der Laamaare Alla. ¹² Amma laattiibe 6ibbe Laamaare, faddete yaasi, der niwre. Ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye.»

¹³ Baawo mum, Yeesu wi'i hooreejo soogeeji on: «Hootu! Dum laatanee hande no goondinirfaa.» Wakkati mum, jaggiido makko yoofii.

*Yeesu nyawtii nyawbe duubbe
(Marku 1.29-34; Luka 4.38-41)*

¹⁴ Yeesu yahi wuro Piyer. O tawi esiraawo Piyer debbo e fukkii, e yontaa. ¹⁵ Yeesu meemi junjo makko, yontere nen acci mo. Den o ummii, oo jagganoor 6e.

¹⁶ No kiikiide wadi, Yeesu wad-danaa himbe duubbe, 6e ginnaaji woni e mum. O riiwi di e haala makko, o nyawti nyawbe fu. ¹⁷ Hande non haala annabaaku Esaaya hebbiri, ka o wi'i:

«O jaabii roonaago tampe meeden, o nyawtii nyawuuji meeden.»

*No haani Yeesu tokkiree
(Luka 9.57-60)*

¹⁸ Yeesu yi'i jama'aare duunne e huuritii dum, o wi'i aahiiibe makko 6e jola fonjo far to. ¹⁹ Don Moodibbo tawreeta gom battii mo, wi'i: «Moodibbo, mi tokkete to jahataafu.»

²⁰ Yeesu wi'i mo: «Dondondehon e woodi gayde, pooli bo e woodi dadda mum, amma Bii neddo woodaa to fukkinta hoore mum gam siwttoo.»

²¹ Goddo diga caka aahiiibe wi'i mo: «Joomiraawo, accu mi yaha, mi uwaa baaba am taw.»

²² Yeesu toontii mo, wi'i: «Tokkam, accu maaybe uwa maaybe mum.»

*Yeesu deyyitinii hennu
(Marku 4.31-41; Luka 8.23-25)*

²³ Yeesu naati der laana diyam, go aahiiibe makko e tokki mo.

²⁴ Don maa don, hennu mawkol ummii e wifa dow maayo. Nol wifi, faa galmaaji diyam e yidi mutina ja. Amma Yeesu e daani. ²⁵ Aahiiibe battii mo, finnini mo, wi'i: «Joomiraawo, faaba men! Men na'on kalkka!»

²⁶ O toontii 6e, o wi'i: «Gam ume ko kuludon? Onon 6e goondinki paanduki!» Den, o ummii, o falmi hennu e maayo. Dum yeewi siriw! ²⁷ Be fu, haaynaare nannji 6e, 6ee bi'a: «Iri moy nun oo do, faa hennu e maayo e dowtanoo mo?»

*Yeesu nyawtii ginnaajiiibe dido
(Marku 5.1-20; Luka 8.26-39)*

²⁸ Yeesu joli fonjo maayo, yottii der leydi Gadarena. Don worbe dido woodube ginnaaji wurtii e caabeeje, fotti e makko. Bee kunnii puy, faa goddo suusataa ko tokki laawol nol. ²⁹ Be darii 6ee bata e semme, 6ee bi'a: «An Biddo Alla, ume jidudaa wadugo men? A warii do gam tooraa men diga wakkati waday na?»

³⁰ Fotii darne afaaji mawne gom e durannoo takkol don. ³¹ Ginnaaji din eeli Yeesu, wi'i: «To a riiwii men, accu men naataa der darne afaaji nee do.»

³² O wi'i 6e: «Jahee!» Ginnaaji din wurtii, naatoy der afaaji din. Don maa don, darne afaaji nen fu diirtii diga takkol waanne, simmitii der maayo, yoolii e diyam.

³³ Duroobe afaaji din doggi, hooti wuro. Be batoy ko wadi fu, e ko wadi woodube ginnaaji dido ben. ³⁴ Den, himbe siire nen fu wurtofotti e Yeesu. No 6e ji'i mo, 6e eeli mo o wurtoo leydi mabbe.

9

Yeesu nyawtii moofo

(Marku 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Yeesu naati laana diyam, joli, witti der siire mum. ² Himbe waddani mo moofo, pukkinaado dow daago. No Yeesu yi'i goondinki mabbe, wi'i moofo on: «Suka am,

tiidin berne maa! Hakkeeji maa yaafaama!»

³ Den, moodibbe tawreeta wofbe yanti e miila der berde mum, e wi'a: «Gorko oo do e bata kalluk dow Alla!» ⁴ Yeesu e anni miilooji maabbe, o wi'i be:

«Gam ume go oon miila miilooji kalludi dii der berde moodon? ⁵ Ume buri hoyugo? wi'ugo: "Hakkeeji maa yaafaama," naa wi'ugo: "Umma yahu?" ⁶ Amma, mii yidi paamon, no Bii neddo e woodi baawde yaafaago hakke der duuniyaaru do.» Den, o wi'i moof on: «Umma, ettu daago maa, hootu wuro maa!»

⁷ O ummii, o hooti wuro makko.

⁸ No jama'aare yi'i dum, huli, darii e teddina Alla gam o hokki himbe baawde hande dee.

Yeesu noddii Matiye

(Marku 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yeesu e yawta, diga e laawol o yi'i gorko bi'eteedo Matiye e joodii to ceede faada yobetee, o wi'i mo: «Tokkam.» Matiye ummii, tokki mo.

¹⁰ Baawo mum, Yeesu yahi e nyaama der wuro Matiye. Jaboobe ceede faada duu6be, e wadoobe hakke wari joodii e nyaamida e Yeesu e aahii6e mum. ¹¹ No Farisaabe yi'i dum, be bi'i aahii6e makko: «Gam ume moodibbo moodon nyaamidinta e jaboobe ceede faada, e wadoobe hakke?»

¹² Yeesu nani ka, wi'i be: «Yandube haajaaka nyawtoowo, sey nyawbe. ¹³ Jahee ekkitee ko haala kaa do yisi wi'ugo: "Yurmeene nun jidumi, sadakaaji bane."» Gam mi waray noddugo foonnitiibe, amma hakkeebe.

Yande dow suumaye

(Marku 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Den, aahii6e Yuhaana gadoowo batisi battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Ume wadi minon e Farisaabe emen cuumoo, go aahii6e maa suumataako?»

¹⁵ O toontii be, o wi'i: «Noddi naabe bangal waawan ko woni der

biisere berne to jommanjo gorko e wondi e maabbe na? Nyalaane waraan de jommanjo gorko on etteetee caka maabbe. Den be cuumoyo.

¹⁶ Walaa takkoowo lefol kesol dow wudere hiinne, gam lefol kesol foodan wudere hiinne, den cerkol mayre yaajan puy. ¹⁷ Kade bo innabojam kesam loowataake der jollooji guri kiiddi. To hinaa non, jollooji din pusam, innabojam reyyitoo, jollooji din bo halka. Amma innabojam kesam, sey loowee der jollooji guri kesi, gam dum fu dum dada.»

Suka debbo gom e debbo meemudo toggoore Yeesu

(Marku 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸ Wakkati Yeesu woni e bata be ka, don hooreejo suudu waajorde gom yottii, jicci yeeso makko, wi'i: «Biyam debbo maayii, dum wadii tifere. Amma war yowujunjo maa dow makko, he6a o wuura.»

¹⁹ Yeesu ummii e aahii6e mum, tokki mo.

²⁰ Den debbo gom, mo lefol mum salii ko haggii diga duu6i sappo e didi, yiwi 6aw6awre Yeesu, meemi kommulol toggoore makko. ²¹ Gam o milii der berne makko, o wi'i: «To mi he6ii meemumi baa kommulol toggoore makko, mi yoofoto.» ²² Yeesu yeeyitii, yi'i mo, wi'i: «Suka am, tiidin berne maa! Goondinki maa nyawtii ma.» Wakkatiire nen, debbo on yoofii.

²³ Yeesu yottii wuro hooreejo waajorde on. O yi'i fuuroobe puraadi maayde e himbe wulloobe.

²⁴ O wi'i be: «Burtee diga do. Suka on maayay, o daani nun.» Be darii bee jala mo. ²⁵ No himbe wurtinaa yaasi, o naati der suudu, o nannji junjo suka debbo, go o ummii.

²⁶ Habaru majjum sankitii toy fu der leydi nin.

Yeesu wuntinii wumube dido

²⁷ No Yeesu yawtata, wumube dido tokki mo, e bata e daane

towne, e wi'a: «Bii Dawda, yurma men!»

²⁸ No o naati suudu, wumuše ben battii mo, o wi'i ɓe: «Oon goondini mi waawan ko wadi dum na?» Be toontii mo, ɓe bi'i: «Oo, Joomiraawo, emen goondini.»

²⁹ Den, o meemi gite maabbe, o wi'i: «Dum laatanoo on hande no goondinirdon.» ³⁰ Den ɓe bumti. O waggingi ɓe, o wi'i: «To on batee ka baa goddo.» ³¹ Amma no ɓe burtii, ɓe jahи ɓee cankita habaru makko der leydi nin fu.

Yeesu nyawtii muumo

³² No wuntinaabe ben wurtoot, Yeesu waddanaa gorko mo ginnool muumidini. ³³ O riiwi ginnool ɣol, muumo on yanti e bata. Jama'aare fu haaydinii, e wi'a: «Iri dum do meeday ko yi'a der Isira'iila!» ³⁴ Amma Farisaabe wi'i: «E baawde hooreejo ginnaaji nun o riiwirta ginnaaji!»

Yeesu yurmake jama'aare

³⁵ Yeesu e woositoo der genneele mawde, e ci'on petton fu. Oo janjina der cuudi baajordi, oo fiina linjiila Laamaare Alla, oo nyawta nyawbe nyawneeji feere feere fu. ³⁶ No o yi'i jama'aare, ɓe jurminii mo, gam ɓe comii, ɓe tampi, ɓee laatti hande baali di galaa duroowo. ³⁷ Den, o wi'i aahiibe makko: «Ko ruggetee e duudi, amma ruggooбе duudaa. ³⁸ Eelee Joomiraawo dugge lildaa ruggooibe der to ruggantee.»

10

Aahiibe Yeesu sappo e dido

(Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)

¹ Yeesu noddi aahiibe mum sappo e dido. O hokki ɓe baawde riiwugo ginnaaji e nyawtugo nyawbe nyawuuji feere feere fu.

² Inde lilaabe sappo e dido ben woni: Simon noddeteedo Piyer, e minyum Andere. Yaakuuba bii Jebede, e minyum Yuhaana.

³ Filippu e Bartolome, Toma e Matiye jaaboowo ceede faada. Yaakuuba bii Alfee, e Taddee. ⁴ Simon tinniido gam Alla, e Yahuuda Iskariyot, jammoytoodo Yeesu.

Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido
(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido, batı ɓe haalaaji dli do, wi'i: «To on jahee to heeferbe, to on naatee bo der siire Samariyaabe.

⁶ Amma jahee, caka Isira'iilaabe, laatiibe hande baali majjudi. ⁷ To jahudon fu, piinee, bi'on: "Laa-maare Alla ɓattike!" ⁸ Nyawtee nyawbe, pintinee maaybe, joofinee sessebbe, diiwee ginnaaji. On kebii on jobay, onon bo kokkee to on jabee godđum. ⁹ To on jaaree kanjeeri, dum bo cardi, maa bo ceede der jiibaaji moodon. ¹⁰ To on jogee bogooru, dum bo toggooje didi. To on ettee pafe, dum bo sawru. Gam gollotoodo e haani nyaama.

¹¹ To on garii der genni, dum bo siire gom, daartee beero geeto. Joodee to makko faa de jawtudon.

¹² To oon naata der wuro, cannee tawaabe don. ¹³ To wuro ɣon e haanani dum, jam moodon naata der maggo. Amma to ɣo haananaa dum, jam moodon wittana on. ¹⁴ To on jaabaaka, on kettinanaaka bo, burtee don, piddon sollaare koyde moodon. ¹⁵ E goona batanmi on: "Nyalaane darjal, kiita Sodoma e Gomora suran hoyugo dow kiita siire nen."»

Tooraaji garooji

(Marku 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ «Kettinee! Mii lila on hande baali caka bu'i. To non, laatee yoyube hande bolle, laatodon ɓe walaa gacce hande tantabaraaji.

¹⁷ Kakkilanee ko'e moodon e himbe, gam ɓe jaaran on yeeso kiitorde, ɓe piya on looci der cuudi maabbe baajordi. ¹⁸ Be jaaran on

yeeso mawße leydi, e laamiibē genni, sabbu am. On laatanto am seedeebē yeeso maabē, e yeeso heeferbē. ¹⁹ To on jaaraama yeeso hiitotoobē, to on miilee no batiroyon e ka batoyton. Gam on kokkete ka batoyton wakkati mum. ²⁰ Onon bane batata, Ruuhu Baaba moodon nun batata diga e moodon.

²¹ Mawniraawo ummanto miiraawo, acca o waree. Baaba bo wadanan dum biibē mum. Biibē bo ummanto saareeji mum, wada dabare gam 6e baree. ²² Himbē fu wanyan on gam am. Amma munyudo faa heennyitirde, joomum hisinte. ²³ To on tooraama e genni nii do, doggiree nii to. E goona batanmi on, on keenyataa woositaago genneele Isira'iila, go Bii neddo wara.

²⁴ Aahijo burataa moodibbo mum, maccudo burataa joomiraawo mum. ²⁵ E woodi aahijo laatoo hande moodibbo mum, maccudo bo, hande joomiraawo mum. To hooreejo wuro noddaama "Beljebul" hakko himbē wuro makko!»

Hoolaago Alla (Luka 12.2-9)

²⁶ «To on kulee himbē. Ko suudii fu wurtitinto, asiiri bo suppittinto. ²⁷ Ka batumi on der niwre, batitee ka caka nyalooma. Ka batadon e noppi der asiri, piinee ka dow doomode cuudi. ²⁸ To on kulee waroobē 6annu, 6e baawataa ko wari yonki. Amma, kulee baawoowo ko halki 6annu e yonki fu der yiite jahannama. ²⁹ Colon difon sippataake faranwel gootel na? Amma baa gootel makkon yanataa e leydi, to e sago Baaba moodon bane. ³⁰ Onon, baa gaasaaji ko'e moodon fu e limaa. ³¹ Gam majjum, to on kulee, gam oon 6uri colon duukkon tedduñal.

³² Ceedaniido am yeeso himbē, min bo, mi seedanto joomum yeeso Baaba am gonudo dow

kammu. ³³ Amma caliido am yeeso himbē fu, min bo, mi saloto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu.»

Yeesu woni daliila ceennirgu (Luka 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ «To on miilee jam nun gad-dumi e duuniyaaru. Mi waray gam mi wadda jam, amma kaafahi gaddumi. ³⁵ Ko waddimmi woni, seennugo biddo gorko e baaba mum, biddo debbo bo e inna mum, debbo 6anjaado e esum debbo. ³⁶ Neddo fu, himbē wuro mum nun laatotoo waybe mum.» ³⁷ «Jidudo baaba mum, dum bo inna mum faa 6urinimmi, joomum fotay laataago mo am. Jidudo biddo mum gorko naa bo debbo, faa 6urinimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁸ Mo ettay leggal mum palaanjal tokkimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁹ Jidudo hisina yonki mum, dullan ki, amma majjindo yonki mum gam am, hebitinto ki.»

Haala riiba (Marku 9.41; Luka 10.16)

⁴⁰ «Jaabbiido on fu, jaabbiike am, jaabbiido am bo jaabbiike liloydo am. ⁴¹ Jaabbiido annabiijo gam oo annabiijo, joomum heban riiba ka annabiibē hebata. Jaabbiido neddo poonnitiido gam oo poonnitiido, joomum heban riiba ka foonnitiibē hebata. ⁴² E goona batanmi on, kokkudo burdo faandugo caka aahiiibē am, diyam peewdam, baa der jarirgel gootel, gam oo aahijo am, o dullataa riiba makko.»

11

Yuhaana lili aahiiibē mum to Yeesu (Luka 7.18-35)

¹ No Yeesu heennyi waajaago aahiiibē mum sappo e dido waaju-iji dii, o yawti diga don. Den o yahi jannjinogyo e waajaago caka ci'e mawde, der weccoore nen.

² Yuhaana gadoowo batisi e wonno der kasu, go o nani golle de

Almasiihu waadata e batanee. Den o lili aahiiþe makko,³ yaha yamaa Yeesu, wi'a: «An woni kaanudo wara na, naa men kedoo goddo?»

⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Jahee, batee Yuhaana ko nanudon e ko ji'udon fu:⁵ wumuþe e wunta, moofidinþe e yaha, sesseþþe e nyawtee, pahisinþe e nana, maayþe e finta, talakaabé bo e waajee habaru Laamaare Alla.⁶ Barke laatanto mo mi laatanaaki daliila fergere dow goondinki mum.»

⁷ No lilaabé 6en yawti, Yeesu fuddi batugo jama'aare haala Yuhaana, o wi'i: «Ume jahudon daaroygo der haro? Kudool ijol hennu dimmata na?⁸ Naa ume daaroydon? Gorko borniido gineiji boodudi na? Borniibé gineiji boodudi, der wuro laamiiþe nun tawetee.

⁹ Den, ume jahudon daaroygo? Annabiijo na? Oo! Mii bata on, oo 6uri annabiijo.¹⁰ Kanko nun Dewte batani wi'i: «Mi lilan lilaado am yeeso maadi, o moyyinanee laawol.»

¹¹ «E goonja batanmi on, der be rewþe rimi fu, walaa burdo Yuhaana gadoowo batisi manju. Amma, burdo pettidoingo der Laamaare Alla, e 6uri Yuhaana manju.»¹² Diga Yuhaana gadoowo batisi fuddi waajaago faa jooni, himþe e teetontira Laamaare Alla e catte. Sattube bo teetata ne.

¹³ Annabiibé, e dewte tawreeta fu,

wadii annabaaku dow Laamaare

nen faa yottii wakkati Yuhaana

gadoowo batisi.

¹⁴ To oon jidi

koolee, Yuhaana woni annabi

Eliya, kaanudo wara.

¹⁵ Goodudo

noppí fu, nana.

¹⁶ Ume nun nanditiranmi himþe jaamanuuru nuu do? Bee nandi e sukaabé joodiþe caka jayri to himþe fijata, e huuþa igoobé mum, e wi'a:

¹⁷ «Men puuranii on puuraadi, on pijay,

men jimanii on jimi bojji maayde,

on cimaaki.»¹⁸ Gam no Yuhaana

wari, o nyaamataa o yarataa, on

bi'ii: «O ginnaajijo nun.»¹⁹ Bii neddo warii, e nyaama, e yara. Den, himþe wi'i: «O laati nun deereeruujo, e jaroowo bagi. Oo laatii bo beldiijo jaþooþe ceede faada, e wadoobé hakke hande maþþe.» Amma, hakkillo Alla e hollitoo der golle muudum.»

*Yeesu felii genneele caliide ko tubi
(Luka 10.13-16)*

²⁰ Baawo majjum, Yeesu feli genneele de o wadi haaynaareeji duuddi der mum ko himþe majje tuubay. O wi'i: ²¹ «Bone laatante, an Korajin! Bone laatante, an Baytisayda! Gam haaynaareeji gadaadi to moodon, to di gadaanomaa der Tirus e Sidon, maa 6e mootikeno dooni, 6e bornii saakihoko, 6e kollitira no 6e tuubii. ²² Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darjal, kiita Tirus e Sidon hoyan e ka moodon. ²³ An bo Kafarnahum, aa miili a towinte faa dow kammu na? Aawo! A leesinte faa der joonne maayþe. Gam haaynaareeji gadaadi der maa, to di gadaanomaa der Sodoma, maa siire nen na'onno faa hanne. ²⁴ Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darjal, kiita Sodoma hoyan e ka moodon.»

Yeesu e noddia himþe gam siwtaare

Luka 10.21-22

²⁵ Wakkati mum, Yeesu etti haala wi'i: «Mii yettee Baaba, Joomiraawo mo dow, e mo leydi. A suudii woodube annal e hakkillo kujje dee, ko kollitindaa de sukahon petton. ²⁶ E goonja, mi yetti maa Baaba, gam non dum fottiran maa. ²⁷ Baaba am hokkii am huune fu der junjo am. Walaa annudo Biddo to hinaa Baaba. Walaa annudo Baaba bo, to hinaa Biddo, e mo Biddo yidi hollitingo dum.»

²⁸ «Garee to am on fu, onon somube, e rooniibé doolle teddude, mi hokkan on siwtaare.

²⁹ Dowtanee am, accee mi janjina

on. Gam mii yeeddi, mii diggi, den yonkiji mon heban siwtaare.³⁰ Gam doongal am e huyfi, ko dooninanmi on bo teddaa.»

12

*Yande dow nyalaane siwteteene
(Marku 2.23-28, 3.1-6; Luka 6.1-5)*

¹ Wakkati mum, Yeesu e aahiiße mum e falta caka gese alkamaari nyalaane siwteteene, go aahiiße makko rafo wadi dum, yanti e wooca cammeeje e yakka. ² No Farisaabe yi'i dum, wi'i mo: «Daaru, aahiiße maa e wada ko haanay wadeego nyalaane siwteteene!» ³ O toontii 6e, o wi'i: «E goonja on janjay ko Dawda wadi no rafo wadi dum, e himbe mum na? ⁴ O naati der suudu Alla, e himbe makko, 6e yakki peen cakkanaako Alla. Baa no kanko e himbe makko 6e goodaa laawol yakkugo ko. Limaamiibe tan nun woodi laawol yakkugo ko. ⁵ Naa, on janjay der tawreeta Muusa, no limaamiibe gollotoobe der suudu Alla wadiri ko haanaa der nyalaane siwteteene? Amma e nun fu 6e gaccaaka. ⁶ Mii wi'a on e goonja, burdo suudu Alla mawnugo nun woni do. ⁷ To on paamiino ko haala Alla kaa do fillitii: "Yurmeene jidumi, hinaa sadakaaji kiisetedi", on kiitataakono himbe 6e walaa gacce.» ⁸ Gam Bii neddo nun laatii Joomiraawo nyalaane siwteteene.»

Yeesu nyawtii gorko mo junjo waatujo

(Marku 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Yeesu yawti diga don, yahi der suudu waajorde ma66e. ¹⁰ Gorko mo junjo waatujo gom e tawaadon, go tawaabe don yami mo yande dee do, gam heba no gaccorii mo, wi'i: «Laawol hokkii nyawtiigu wadée nyalaane siwteteene na?» ¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «To goddo moodon e woodi baalel mum, go

nyalaane siwteteene nel yanti der bunnu, joomum suttoytaa nel na? ¹² Neddo e buri baala faa to woddi! To non, laawol hokki ko woodi wadée der nyalaane siwteteene.» ¹³ Den, o wi'i gorko on: «Foortu junjo maa!»

O foorti 6o, 6o yoofii hande no 6oo to. ¹⁴ Farisaabe wurtii, yahi dawraa dow no 6e kalkirta Yeesu.

Annabaaku Esaaya hebbii

¹⁵ No Yeesu nani ka, yawti diga nokkuure nen, himbe duubbe e tokki mo. O nyawti nyawbe fu.

¹⁶ Den o waggini 6e, to 6e batu godso moy nun o laatii. ¹⁷ Dum laatike non gam haala annabi Esaaya hebbi, ka o wi'i:

¹⁸ «Nani gollotoodo am mo cubumi. Kanko woni jidaado am, mo ceyorimi.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,
o finan habaru foonnaare dow lenyi fu.

¹⁹ O yeddontirtaa e goddo, o fal mataa goddo,

daane makko nanataake e laabi.

²⁰ O heltataa yommal turijjal, o nyifataa fitilleel cuurtoowel, faa nyalaane o hokki foonnaare jaalorgal.

²¹ Lenyi fu yowan hoolaare mum dow makko.»

Yeesu e toontoo ka 6e gaccorii dum

(Marku 3.19-30; Luka 11.14-23)

²² Den, Yeesu waddanaa gorko bumdo muumidindo, mo ginnool woni e mum. O nyawti mo faa muumo on e bata, e yi'a bo.

²³ Haynaare nanji himbe fu, ko bee bi'a: «Hinaa kanko woni Bii Dawda na?»

²⁴ Amma no Farisaabe nani ka, yanti e wi'a: «E baawde "Beljebul" hooreejo ginnaaji nun o riiwirta di.» ²⁵ No Yeesu e anni milooji ma66e, o wi'i 6e: «Laamaare fu to seennirake e haba hoore mum, ne halkan. Dum bo to siire gom, maa bo wuro gom seennirii e haba

hoore mum, *ŋo* wonataako. ²⁶ To Seydan seennirake e riwa Seydan, den noy laamaare makko wonortoo? ²⁷ To laatike e baawde "Beljebul" nun diiwiranmi ginnaajii, 6ibbe moodon bo na, e baawde moy 6e diiwirta dí? Gam majjum, kambe e ko'e maabbe nun laatoyttoo hiitotoobe on! ²⁸ Amma to e Ruuhu Alla nun diiwiranmi ginnaajii, edum holla no Laamaare Alla warii faa to moodon.

²⁹ Naa moy waawata ko naati wuro gorko semmenteejo, teeta jawdi makko, to o haabbaay joomum taw. Amma to o haabbi mo, o waawan ko wuuwi ko woni der wuro *ŋon* fu. ³⁰ Mo wonday e am fu, ganyo am nun. Mo wallay am hawritingo, sankitan nun. ³¹ Gam majjum, mii wi'a on: himbe heban yaafuye hakkeejii mum, e kalluka ka 6e batii. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake pay. ³² Batudo kalluka dow Bii neddo fu, heban yaafeego. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake der jaamanuuru nuu do, e der jaamanuuru warannu.»

*Leggal annitirte nun diga e 6ibbe
mum*
(Luka 6.43-45)

³³ «To leggal e woodi, 6ibbe maggal bo woodan. To leggal woodaa, 6ibbe maggall bo woodataa, gam leggal fu, diga e 6ibbe mum nun annitirtee. ³⁴ Biibbe bolle pure! Noy baawirton batugo boodfuka, onon laatiife hallube? Gam ko hebbi der berne, kan nun hunnuko wurtinta. ³⁵ Neddo geeto, wurtinan ko woodi diga boodfum ko suudii der berne mum. Neddo kalludo bo, wurtinan ko halli diga kalludum cuudiidum der berne mum. ³⁶ E goonja bi'anmi on: nyalaane darrjal himbe toontoyto haalaaji baanji baanji di 6e batii fu. ³⁷ Gam moy fu, haala mum nun wurtinta dum, dum bo ka doyya dum kiita.»

*Farisaabe e daarta Yeesu
wadana dum kaayeefi*
(Luka 11.29-32)

³⁸ Baawo majjum, wobbe der moodibbe tawreeta e Farisaabe, wi'i Yeesu: «Moodibbo, emen jidi gadanaa men kaayeefi.»

³⁹ O toontii 6e, o wi'i: «Himbe jaamanuuru hallunu, sobiibe, e daarta kaayeefi. Be ji'ataa kaayeefi gom, to hinaa kaayeefi annabi Yonas. ⁴⁰ Yonas wadii nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der reedu linjol manjol. Hande non bo Bii neddo wadirta nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der leydi.

⁴¹ Nyalaane darrjal, himbe Niniwe ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gaccho 6e. Gam 6e tuubii no 6e nani waaji Yonas. Nani bo, burudo Yonas nun woni do! ⁴² Nyalaane darrjal, laamiido debbo mo leydi hoore fudo ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gaccho 6e. Gam o yiwoy diga kaddin leydi, o war iettinaago haalaaji Suleymaanu kebbudi hakkillo. Nani bo, burudo Suleymaanu nun woni do!»

*Wittoyo goinnoolder wuro mum
hiinŋo*
(Luka 11.24-26)

⁴³ «To ginnool wurtike e neddo, njol yahan njol yilitoo nokkuuje joorde, enjol daarta to njol siwtoto, amma njol hebataa. ⁴⁴ Den njol wi'an: "Mi wittitinto wuro am *ŋo* eggunoomi e mum." To njol yottike, njol tawan goddo walaa der wuro *ŋon*, enjo wuuwaa, enjo moyyinaa faa woodi. ⁴⁵ Den, njol wittan, njol waddaa ginnaaji jeedidi goddi burudi njol hallugo. Di naata e wuro *ŋon*, di joodoo der maggo. Heeniyitirde neddo on buran arandeere mum hallugo. Hande non dum laatantoo himbe jaamanuuru hal-lunu nu.»

Miiraabe Yeesu e inniiko
(Marku 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Wakkati Yeesu baddata e jama'aare, inniiko e miiraabe makko yottii. Be darii yaasi, bee jidī baddugo mo. ⁴⁷ Den, goddo bati Yeesu, wi'i: «Inna maa e miiraabe maa e darii yaasi, e yidī baddugo maa.» ⁴⁸ O toontii mo, o wi'i: «Moy woni inna am? Bey woni miiraabe am?» ⁴⁹ O sappii aahiiße makko, o wi'i: «Inna am e miiraabe am nun do. ⁵⁰ Miiraabe am worbe e rewbe, e inna am woni, wadoobe ko Baaba am gonudo dow kammu yidī.»

13

*Ballool aawoowo
(Marku 4.1-9; Luka 8.4-8)*

¹ Nyaanne mum, Yeesu wurtii wuro, yahi joodoy takkol maayo. ² Jama'aare duunne e howii mo, o ummii o naati laana diyam, o joodii. Himbe fu e darii takkol maayo. ³ O bati be kujje duudde e ballaaji. O wi'i be: «Aawoowo nun wurtii aawoogo. ⁴ No o aawata, awdiiri gonnii yani sera laawol, pooli wari soppi ni. ⁵ Gonnii bo yani e kaaye to leydi duudaa, ni fudi don maa don, gam ni hebay to leydi luggi. ⁶ Amma no naanje nyawli, ne wuli ni. Ni yoori, gam ni walaa dadi. ⁷ Gonnii bo yani caka gi'e. Gi'e mawni, biddi ni. ⁸ Gonnii bo yani e leydi geeri, ni fudi, ni rimi bikkol: Gonnii rimi gite hewre, gonnii lasoy tati, gonnii bo laso e sappo. ⁹ Goodudo noppii fu nana!»

Ko acci Yeesu e badda himbe e ballaaji

(Marku 4.10-12; Luka 8.9-10)

¹⁰ Aahiiße Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Ume wadi ko aa baddiraa himbe e ballaaji?» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «Onon, on kokkaama faamugo asiiri Laamaare Alla, amma kambe, be kebey dum. ¹² Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Anni mo woodaa, baa sedda ko woodi, teetete. ¹³ Gam majjum, baddiranmi be e ballaaji: "Gam bee

daara, amma be ji'ataa, Bee kettinoo, amma be nanataa, be paamataa bo." ¹⁴ Hande non ka Alla batunoo e hunnuko annabi Esaaya hebbiri dow maabbe: "On nanan faa wooda, amma on paamataa fuy, on daaran faa wooda, amma on ji'ataa fuy.

¹⁵ Gam himbe lenyol njol berde mum laatike joorde.

Be cukkii noppii maabbe, be muunnii gite maabbe, gam to be ji'u

to be nanu e noppii maabbe, hakkillo maabbe bo to faamu, hakko be tuuba, mi nyawta be."

¹⁶ Amma onon, barke laatanike on, gam gite moodon e yi'a, noppii moodon bo e nana! ¹⁷ E goona batanmi on, annabiise duubbe, e foonnitiibe duubbe yidiino yi'a ko ji'oton, amma be ji'ay. Be jidiino be nana ko nanoton, amma be nanay.»

*Yeesu e faamina ballool aawoowo
(Marku 4.13-20; Luka 8.11-15)*

¹⁸ «Onon, kettinee ko ballool aawoowo njol fillitii. ¹⁹ To neddo e hettinoo haala Laamaare Alla, go o faamataa ka, Kalludo nun suttata ka der berne makko. Kanko nandi e awdiiri caamuni sera laawol. ²⁰ Goddo e nandi e awdiiri caamuni to kaaye. Kanko to o nanii haala Alla, don maa don o jaabaa ka e seyo. ²¹ Amma ka wadataa dadi der makko, wakkati sedda tan o wonoto. To billaaje, dum bo tooraaji yottake gam haala kan, o woppa ka law. ²² Goddo e nandi e awdiiri caamuni to gi'e woni. To o nanii haala Alla, billaaje duuniyaaru e yidde jawdi bidda ka, ka rimataa bikkol. ²³ Amma goddo e nandi e awdiiri caamuni to leydi geeri. To o nanii haala Alla, o faama ka. Kanko o riman bikkon. Gokkon hewre, gokkon lasoy tati, gokkon bo laso e sappo.»

Fudo kalluko der gesa alkamaari

²⁴ Yeesu wadani 6e kade ballool gonnjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e gorko aawudo awdiiri geeri e gesa mum. ²⁵ No himbe fu daani, don ganyo makko wari, aawi fudo kalluko caka alkamaari nin, yawti. ²⁶ No alkamaari fudi e sawtina, den fudo kalluko bo suppiti. ²⁷ Gollotoobe jom gesa wari, wi'i mo: "Joomiraawo, awdiiri geeri bane aawudaa der gesa maa na? Diga toy fudo kalluko koo do yiwi?" ²⁸ O toontii 6e, o wi'i: "Ganyo nun wadi dum." Den, gollotoobe sen yami mo, wi'i: «Men jaha men doofaa fudo kalluko kon na?» ²⁹ O toontii 6e, o wi'i: "Aawo, gam to oon doofa fudo kalluko, on kawran e alkamaari. ³⁰ Accee dum mawnida faa wakkati dugge yottoo. To wakkati dugge yottake, mi wi'an ruggoobe am doofa fudo kalluko kon taw, haabba ko, watta der yiite. Amma alkamaari, 6e kawrita dum der beemal am."»

Ballool binjel mutaadihi

(Marku 4.30-32; Luka 13.18-21)

³¹ Yeesu wadani 6e ballool gonnjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e binjel mutaadihi, nel goddo etti aawi der gesa mum. ³² Binjel mutaadihi buri bikkol ledde kara li'o fu faandugo. Amma to nel fudi, ejel bura ledde kara li'o mawnugo, nel laatoo leggal manjal faa pooli wada dadda mum dow licce maggal.»

Ballool yuufinirdum

(Luka 13.20-21)

³³ O wadani 6e ballool gonnjol, o wi'i: «Laamaare Alla e nandi e yuufinirdum, dum debbo etti hawrontiri e conni etorde tati, ko ni yuufini conni laawaani nin fu.»

Ko acci Yeesu e bata e ballaaji

(Marku 4.33-34)

³⁴ E ballaaji nun Yeesu baddiru himbe huune dum fu. O badday 6e to hinaa e ballaaji. ³⁵ O wadii dum gam hebbingi haala ka annabijjo batunoo, wi'i:

«Mi maabitian hunnuko, mi bata e ballaaji, mi batan, mi wurtina kujje cuudinoode diga ko duuniyaaru tagaa.»

Yeesu faantinii ballool fudo kalluko

³⁶ Baawo majjum, Yeesu acci himbe, hooti wuro. Aahiibe makko battii, yami mo, wi'i: «Faantin men ballool fudo kalluko der gesa.»

³⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Aawudo aawdi booduni woni Bii neddo.

³⁸ Gesa ηjan woni duuniyaaru. Awdiiri geeri woni fotube naata der Laamaare Alla, fudo kalluko woni, tokkube Kalludo. ³⁹ Ganyo aawudo fudo kalluko woni Iibiliisa, dugge laati nun nyalaane darmjal, ruggoobe bo laatii malaykaabe.

⁴⁰ Hande no fudo kalluko doofirtee wattee e yiite, hande non dum laatotoo nyalaane darmjal. ⁴¹ Bii neddo lilan malaykaabe mum, wurtina doyyoobe himbe der hakke, e wadoobe ko halli der laamaare mum. ⁴² O faaddan 6e der yiite jahannama, ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye. ⁴³ Amma wakkati mum, foonnitiibe jalbitinto hande naanje der Laamaare Baaba mum. Goodudo noppo fu, nana!»

Ballool jawdi cuudiini

⁴⁴ «Laamaare Alla e nandi e jawdi cuudiini der gesa. Goddo hocciri ni, witti suufitii ni. Berne makko weli puy, den o yahi o sippoy ko o woodi fu, gam o sooda gesa ηjan.»

⁴⁵ «Faa hanne Laamaare Alla e nandi e tenkotoodo daartoowo sokiyaaje dime. ⁴⁶ No o yi'i sokiyaaje dime, o sippoy ko o woodi fu, o soodi de.»

Ballool taaruwol

⁴⁷ «Laamaare Alla e nandi kade e taaruwol paafsaanjol der maayo, nannjoy liyyi feere feereeji. ⁴⁸ No ηol hebbi, suubotoobe foodi ηol, wurtini far fonjo, 6e jooldii 6e cuubitii di. Be gatti liyyi booddii der killaaje, 6e boppi di nafataa

godsum. ⁴⁹ Hande non düm laatotoo nyaanne duuniyaaru timmata. Malaykaabe waran suttontira hallube e woodube. ⁵⁰ Be paddan hallube der yiite manje, be bulla, be yakkontira nyiiye.»

Balloon kuppe kese e kiidde

⁵¹ Yeesu yami be, wi'i: «On paamii huune dum fu na?» Be toontii, be bi'i: «Oo, men paamii.» ⁵² Den, o wi'i be: «Moodibbo tawreeta paamudo haala Laamaare Alla, e nandi hande jom wuro, burtinoowo huune kesum e kiidsum diga e jawdi mum.»

Be Nasaratu salike ko goondini Yeesu

(Marku 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ No Yeesu heennyi batugo e ballaaji, o yawti diga don. ⁵⁴ O witti genni makko to o mawni, oo waajoo der cuudi mabbe baajordi. Ko haaynaare nannji himbe hettinaniibe mo, bee bi'a: «Toy o hebi annal iri näl do, e baawde wadugo kaayeefiji dii do? ⁵⁵ E goonja, kanko bane woni bii ceboowo ledde on na? Inniiko bane wi'etee Mariyama na? Miiraabe makko bane Yaakuuba, e Yusufu, e Simon, e Yahuuda na? ⁵⁶ Enen e sakikiraabe makko rewbe bane wondi do na? Den, toy o hebi dum don fu?»

⁵⁷ Dum hadi be goondingo mo. Gam majjum, o wi'i be: «Annabijjo teddintaake der genni mum, e der wuro mum.» ⁵⁸ O waday don haaynaareeji duuddi gam be goondinay mo.

14

Maayde Yuhaana gadoowo batisi
(Marku 6.14-29; Luka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati majjum, Eroodu hooreejo leydi Galili nani Yeesu e batanee. ² O wi'i jaggiibe makko: «Yuhaana gadoowo batisi nun! O

fintii. Kanjam acci oo woodi baawde wadugo kaayeefiji.»

³ Tawi Eroodu hokkiino laawol Yuhaana nannjee, habbee, wattee der kasu. O wadii dum sabbu Erodiya, debbo mawniiko, Filippi.

⁴ Gam Yuhaana wi'iino Eroodu: «Laawol hokkay maa koowaa mo.»

⁵ Eroodu e yiduno warugo mo, amma oo hula himbe, gam himbe fu e goondini no Yuhaana laati nun annabijjo.

⁶ No nyalaane juulde dingol Eroodu yottii, bii Erodiya debbo naati e fija yeeso noddinaabe. Dum weli Eroodu puy. ⁷ O hunanii suka on, o hokkan dum huune ko yami fu. ⁸ Suka debbo on gollori ka inna mum tintini dum, wi'i Eroodu: «Wattanam do hoore Yuhaana gadoowo batisti der heedo!»

⁹ Berne Eroodu biisi, amma, gam sabbu o hunike yeeso noddinaabe makko, o hokki hunnuko ne hokkee suka debbo on. ¹⁰ O lili goddo yaha wudditaa hoore Yuhaana der kasu. ¹¹ Hoore nen waddaa der heedo, suka debbo on hokkaa. Kanko bo, o hokkoy inniiko. ¹² Aahiiibe Yuhaana wari etti bannu makko, uwoy. Baawo majjum, be jahi be batoy Yeesu ko wadi.

Yeesu nyaannii himbe ujune joyo
(Marku 6.30-44; Luka 9.10-17;
Yuhaana 6.1-14)

¹³ No Yeesu nani habaru on, o solti kanko tan, o naati laana, o yahi nokkuure deyyune. Himbe nani ka, wurtoy diga ci'e mum, tokki mo e koyde. ¹⁴ No o wurti e laana, o yi'i jama'aare duunne, yurmeene mabbe wadi mo, den o nyawti nyawbe tawaabe don.

¹⁵ No kiikiide wadi, aahiiibe makko battii mo, wi'i: «Kiikiide wadii, kade bo, e ladde nun gonuden do. Accu himbe ben yawta, yaha der ci'e, soodaa ko nyaamata.» ¹⁶ Yeesu toontii be, wi'i: «Doole bane be jawta. Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be

nyaamata!» ¹⁷ Be toontii mo, 6e bi'i: «Peen joyo, e liyyi didi tan gooduden do.» ¹⁸ O wi'i 6e: «Gaddanee am düm do.»

¹⁹ O hokki hunnuko himbe joodinee dow fudo. Den o etti peen joyo kon, e liyyi didi din, o tiggiti, o yetti Alla. O nappiti peen kon, o hokki aahiiße makko seennana jama'aare. ²⁰ Be fu 6e nyaami 6e kaari. Aahiiße hawriti ko horii, dum hebbi killaaje sappo e didi. ²¹ Nyaamuße dum wadii worbe ujune joyo, rewbe e sukaabé limaaka.

Yeesu yahii dow diyam

(Marku 6.45-52)

²² Don maa don, Yeesu dooli aahiiße mum naata laana, ardo, jola fonjo maayo. Wakkati mum, oo waynoodi 6e, o yawtiri dow waanne gam o wadaa du'aare kanko tan. Foti kiikiide wadii, kanko tan bo woni ton. ²⁴ Tawi laana 6jan woddake diga e fonjo, ko galmaaji diyam e fiya 6ja, gam 6ja jaabitinto nun hennu. ²⁵ No faanii weetugo, Yeesu yottii to maabé, e yaha dow maayo e koyde. ²⁶ No aahiiße makko yi'i mo oo yaha dow diyam e koyde, kulol mannjol nannji 6e, 6e bi'i: «Beelu nun!» Be darii 6ee kalba sabbu kulol. ²⁷ Don maa don Yeesu wi'i 6e: «Deyyitee! Min nun, to on kulee!»

²⁸ Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to an nun e goonja, accu mi yaha dow diyam, mi wara to maa.»

²⁹ O toontii mo, o wi'i: «War!» Piyer wurtii laana, e yaha dow diyam, e foonnii to Yeesu. ³⁰ Amma no o yi'i hennu e satti, o huli, o fuddi mutugo, den o halbi, o wi'i: «Joomiraawo, faabam!» ³¹ Don maa don, Yeesu foorti junjo mum, jogii mo, wi'i: «An mo goondinki paanduki, gam ume ko gadudaa sek?» ³² Be fu dido, 6e naati laana, den, hennu darii. ³³ Tawaabe der laana 6jan

fu, sujidani Yeesu, wi'i: «E goonja, a laati nun Biddo Alla!»

Yeesu nyawtii nyawbe der leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Baawo no 6e joli maayo, 6e jottii leydi Genesaret. ³⁵ Himbe tawaabe nokkuure nen anniti mo. Be lildi habaru der leydi nin fu, no o wari, 6e gaddani mo nyawbe fu. ³⁶ Bee eela mo o acca nyawbe 6en meema baa kommulol toggoore makko tan. Hande non bo, meemube 6jol fu e yoofoo.

15

Tawaajal kaakiraabe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisaabe e moodibbe tawreeta yiwoy Urusaliima, wari to Yeesu, yami mo, wi'i: ² «Ume wadi ko aahiiße maa e waylita tawaajal kaakiraabe meeden? Gam 6e lootataa juude maabé go 6e nyaama.»

³ O toontii 6e, o wi'i: «Onon bo na, ume wadi go oon baylita sariyaaji Alla no fottiranta tawaajal moodon? ⁴ Gam Alla wi'i: "Teddin baaba maa e inna maa." O wi'i kade: "Jennudo baaba mum, dum bo inna mum, joomum e haani waree." ⁵ Amma onon, oon bi'a, to neddo wi'ii baaba mum, dum bo inna mum: "Ko haani mi wallitiree laatike gesu Alla, den doole bane ballitaa baaba maa e inna maa." ⁶ Nun nun baylitirdon haala Alla gam tawaajal moodon.

⁷ Onon munaafitiibe! Esaaya wadii annabaaku dow moodon, wi'i:

⁸ "Lenyol 6jol do, e hunnuko tan nun teddinirtammi,

amma berde maabé e woddodii am.

⁹ Bee cuidanammi, amma dum nafataa

gam ko 6e janjinta laati nun mi-

ilooji himbe."»

Ko sobinta neddo

(Marku 7.14-23)

¹⁰ Den, Yeesu noddi jama'aare, wi'i 6e: «Kettinee, paamee faa

wooda: ¹¹ Ko naatata der hunnuko neddo bane sobinta mo. Amma ko wurtoto diga e hunnuko makko, kanjum sobinta mo.»

¹² Go aahiiþe makko 6attii, wi'i mo: «Aa anni haala maada kan mettinii berde Farisaabe na?» ¹³ O toontii 6e, o wi'i: «Aawre fu ne Baaba am gonudo dow kammu aaway, ne doofete. ¹⁴ Accee 6e, wumuþe ardiþe wumuþe nun! To bumdo e ardiþi bumdo bannum, 6e fu diðo, 6e jantan der gayka.»

¹⁵ Piyer toontii mo wi'i: «Faamin men haala kan.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Onon bo, faa jooni on galaan faamu na? ¹⁷ On paamay huune ko naati e hunnuko fu, der reedu dum pa'i, den dum wurtoo na? ¹⁸ Amma ko wurtoto e hunnuko fu, der berne dum yiwata, kanjum nun sobinta neddo. ¹⁹ Gam diga der berne neddo nun miilooji kalludi yiwata. Den di gatta mo barol himþe, jeenu, kaaruwaaku, guyka, seedaago fewre, e batugo kalluka. ²⁰ Dum don nun woni ko sobinta neddo. Amma nyaamugo lootay juude mum hande no tawaanjal hol-liri sobintaa neddo.»

*Debbo Kananinkeejo goondinii
Yeesu*

Marku 7.24-30

²¹ Baawo majjum, Yeesu yawti diga don yahi der jeyde Tirus e Sidon. ²² Debbo Kananinkeejo, jeyaado der leydi nin wari to makko, bati e daane towne, wi'i: «Joomiraawo, Bii Dawda, yurmam! Ginnool nun toorata biyam debbo sanne!» ²³ Amma o toontaaki mo gokka. Ko aahiiþe makko wi'i mo: «Riiwu mo, gam o accay halþugo, oo tokkiri en.» ²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi lilaaka maa to baali Isira'ilila majjudi tan.» ²⁵ Amma debbo on wari jiccii yeeso makko, wi'i: «Joomiraawo, war wallam!» ²⁶ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dum woodaa nyaamdu sukaabe ettee, faddanee dawaadi.» ²⁷ Debbo on wi'i: «Goorja nun Joomiraawo, amma dawaadi bo e subinoo nyaamdu caamoowol

to joomiraabe mum nyaamata.»

²⁸ Den, Yeesu toontii mo, wi'i: «Hey debbo, goondinki maa e mawni! Dum laatanee hande no jidirdaa.» E wakkati on, biiyiko yoofii.

*Yeesu nyawtii nyawþe ðuuubbe
(Marku 7.31-37)*

²⁹ Yeesu yawti diga don, witti takkol maayo Galili, eenci dow waanne, joodii ton. ³⁰ Himþe ðuuubbe wari to makko, 6e gad-dani mo layoþe, e wumuþe, e moofidinþe, e muumidinþe, e nyawþe nyawuuji feere feere. Be desi 6e ley koyde Yeesu. ³¹ Haynaare nannji himþe, no 6e ji'i muumidinþe e bata, moofidinþe e yoofoo, layoþe e yaha deydey, wumuþe bo e yi'a. Be teddini Alla mo Isira'ilila.

*Yeesu nyaannii kade worþe
ujune nayo*

(Marku 8.1-10; Matiye 14.13-21)

³² Yeesu noddi aahiiþe mum, wi'i: «Himþe 6ee e yurminoo am. Gam wadii balde tati 6ee gondi e am, 6e goodaa ko 6e nyaamata. Mi yidaa bo riiwugo 6e 6e jawta e rafo, gam to rafo doyyu 6e e laawol.»

³³ Aahiiþe makko wi'i mo: «Toy kebeten nyaamdu ko nyaannata jama'aare nee do e ladde haro do?»

³⁴ O yami 6e, o wi'i: «Peen noyo goodudson?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Peen jeedido e likkol pettol sedða.»

³⁵ Baawo majjum, o hokki hun-nuko jama'aare joodoo e leydi. ³⁶ O etti peen jeedido, e likkon sedða kon. O yetti Alla, o ñappiti, o hokki aahiiþe makko, 6e ceennani jama'aare. ³⁷ Be fu 6e nyaami faa 6e kaari. Be kawriti ko horii, hebbi killaaje jeedid. ³⁸ Nyaamuþe dum wadii worþe ujune nayo, rewþe e sukaabe limaaka. ³⁹ Baawo mum Yeesu waynii 6e. Den, o naati laana, o yahi leydi Magadan.

16

Farisaabe yamii Yeesu wadana dum kayniidum

(Marku 8.11-13; Luka 12.54-56)

¹ Farisaabe e Sadukiibē wari jarbaago Yeesu. Be yami mo o wadana be kayniidum yiwudum diga kammu. ² O toontii 6e, o wi'i: «[To on ji'ii dow kammu e wojji kiikiide, oon bi'a: "Nokkuuje woodan." ³ Subaka bo, to on ji'ii kammu e wojji e niibbi, oon bi'a: "Diyam tobān." Oon anni sutton-tirgo ko wadotoo dow kammu, amma on baaway suttontirgo maane wakkatiire nee dol!] ⁴ Himbe jaamanuuru hallunu,собибе, e daarta kaayeefi. Be ji'ataa kaayeefi gom, to hinaa kaayeefi Yonas.»

Baawo majjum, o acci 6e, o yawti.

Hakkilango munaafitaare
Farisaabe e Sadukiibē
(Marku 8.14-21)

⁵ No aahiiibē jolata fonjo maayo far to, 6e jeggiti ko etti peen. ⁶ Yeesu wi'i 6e: «Kakkilee, deenee ko'e mon e yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibē.» ⁷ Aahiiibē darii e wi'ontira hakkune mum: «Gam en ettay peen acci oo bata ka.»

⁸ Yeesu anniti ka 6e batata, wi'i 6e: «Ko wadi oon badda hakkune mon, oon batana dullere moodon jogaago peen? Onon 6e goondinki paandfuki! ⁹ E goona faa jooni on paamay na? On ciwtoray peen joyo ko ceennanmi worbe ujune joyo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹⁰ On ciwtoray bo peen jeedido ko ceennanmi worbe ujune nayo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹¹ Noy wadi go on paamay no haala peen bane batananmi, wakkati bi'umi on, kakkilanee yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibē?»

¹² Den, 6e paami no yuufinirdum conni peen bane o batanta, amma, ekkitinol Farisaabe e njol Sadukiibē.

Piyer batii Yeesu nun woni Almasiihu
(Marku 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³ Yeesu yahii leydi Kaysariya Filippu. O yami aahiiibē makko, o wi'i: «Moy himbe wi'ata Bii neddo e laatii?» ¹⁴ Be toontii mo, 6e bi'i: «Wobbe e wi'a, a laati nun Yuhaana gadoowo batisi. Wobbe e wi'a, an woni annabi Eliya. Wobbe kade e wi'a, an woni annabi Yeremiya, to dum bo gooto der annabiibē.» ¹⁵ Yeesu yami 6e, onon bo na: «Moy bi'oton mii laatii?» ¹⁶ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «An woni Almasiihu, Biddo Alla yonkinteejo.» ¹⁷ Den Yeesu ettitii haala wi'i mo: «Barke laatanii maa, an Simon bii Yonas. Gam nesfdō bane hollitin maa dum, amma Baaba am gonudo dow kammu hollitin maa dum. ¹⁸ Min bo, mii wi'e, an woni Piyer, waato hayre. Dow hayre nen mahanmi Eklesiya am, baa joonne maaybe waawataa ko jaalii ka. ¹⁹ Mi hokkete maabditirgel Laamaare Alla. Ko calidaa e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudaa e leydi do bo, jabaama dow kammu.» ²⁰ Den, Yeesu wagginii aahiiibē mum, e semme, wi'i to 6e batu goddo, no kanko nun woni Almasiihu.

Yeesu batanii maayde e pintol mum

(Marku 8.31-9.1; Luka 9.22-27)

²¹ Diga wakkati mum, Yeesu fuddi faamingo aahiiibē mum wi'i e haani o yaha Urusaliima. Ton dottiibē e limaamiiibē, e moodibē tawreeta tooroya ta puy, 6e bara mo. Amma nyalaane tatawre, o fintan. ²² Den, Piyer yaari mo sera, wooltani mo wi'i: «Joomiraawo, Alla hadu dum! Iri majjum tawataa maa!» ²³ Yeesu yeeyitii, wi'i Piyer: «An Seydan, wittu baawo am! A laati nun ko doyyatammi. Miilooji maa yiway to Alla, to himbe di yiwi!»

Tokkugo Yeesu

²⁴ Den Yeesu wi'i aahiiibē mum: «Jidudo tokkugo am fu, acca mii jaanaago hoore mum, etta leggal mum palaanjäl, tokkammi. ²⁵ Gam

jiddo hisingo yonki mum, dullan ki. Amma, majjindo yonki mum gam am, hisinan ki. ²⁶ To neddo hebii huune fu der duuniyaaru do, ko yonki mum halki, ume düm nafi mo? Naa ume neddo waawata ko hokki gam sooditaago yonki mum? ²⁷ Gam Bii neddo waran e teddujal Baaba mum, e malaykaabe mum. Den o yoban moy fu ko wadi der golle mum. ²⁸ E goonja batanmi on, tawaabe do, wobbe mum maayataa, ko 6e ji'a Bii neddo e warida e laamaare mum.»

17

Tagudi Yeesu waylitake
(Marku 9.2-13; Luka 9.28-36; 2
Piyer 1.16-18)

¹ Baawo balde jeego'o, Yeesu yahidi e Piyer e Yaakuuba e minyum Yuhaana. O yaari 6e sera, faa dow waanne towune. ² Tagudi makko waylitii yeeso mabbe. Yeeso makko e jalba hande naanje, gineeqi makko rawni tar hande jayrjol. ³ Muusa e Eliya suppitanii 6e, e badda e makko. ⁴ Piyer etti haala wi'i Yeesu: «Joomiraawo, wonaago men do e woodi. To aa yidi, mi darnan do bukaaji tati: an wooru, Muusa wooru, Eliya wooru.»

⁵ O heennyay batugo, ko duulel jalboowel gom wari omni 6e. Don daane gom yiwi der duulel 6ol, wi'i: «Oo do laattii Biddo am jidaado, mo cibumi. Kettinanee mo!»

⁶ No aahiibe nani daane nen, 6e jani, 6e kippia e leydi, 6e kuli sanne. ⁷ Yeesu 6attii, meemi 6e, wi'i: «Um mee, to on kulee.» ⁸ Den, 6e banti gite, 6e ji'ay goddo, sey Yeesu tan.

⁹ No 6e jippotoo diga dow waanne nen, Yeesu waggini 6e, wi'i: «To on batee goddo ko ji'udon, faa to Bii neddo fintii diga e maay6e.» ¹⁰ Den, aahiibe makko yami mo, wi'i: «Gam ume ko moodi6be tawreeta e wi'a: "Eliya nun artata wara"?» ¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Goonja nun, Eliya nun artata

wara, moyyina huune fu. ¹² Amma mii wi'a on, Eliya wari ko. Amma 6e annitay mo, 6e gadanii mo ko 6e jidi fu. Hande non 6e toorirta Bii neddo bo.»

¹³ Aahiibe faami no haala Yuhaana gadoowo batisi nun o batanta 6e.

Yeesu nyawtii suka mo ginnawol toortaa

(Marku 9.14-29; Luka 9.37-43)

¹⁴ No 6e bittoy to jama'aare woni, gorko gom wari jicci yeeso Yeesu. ¹⁵ O wi'i: «Joomiraawo, yurma siyam gorko! Ginnool nun woni e makko, enjol toora mo puy. To 6ol ummanake mo, enjol doyya mo der yiite, nokkun bo der diyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to aahiibe maa, amma 6e baaway ko nyawti mo.»

¹⁷ Yeesu toontii, wi'i: «Hey, onon himbe jaamanuuru hallunu, 6e walaa goondinki! Faa dey gondanmi e moodon? Faa dey tokkanmi munyangon? Gaddane am mo do!» ¹⁸ Yeesu falmi ginnool tawaanjol der suka on, 6ol wurtii, o yoofii don maa don.

¹⁹ Baawo majjum, aahiibe makko yami mo kambe tan, wi'i: «Ume acci men baaway ko riiwi ginnool 6ol?» ²⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam goondinki moodon e faandi. E goonja batanmi on: To goondinki moodon e foti baa hande binjel mutaadilhi, on baawan ko wi'i waanne nee do: "Eggu do, jaha to," ne eggan bo. Walaa ko tampoton wadugo. ²¹ [Amma, ginnool hande 6ol do wurtataako to hinnaa e du'aare, e suumaye.]»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de didawre

(Marku 9.30-32; Luka 9.43-45)

²² No 6e boositintoo der leydi Galili, den Yeesu wi'i 6e: «Bii neddo wattete der juude himbe. ²³ Be baran mo, amma nyalaane tatawre o fintan.»

Berde aahiibe makko biisii puy, no 6e nani ka.

Yeesu yobii ceede faada

²⁴ No Yeesu e aahiiþe mum yottii Kafarnahum, jaþooþe ceede faada suudu Alla bættii Piyer, wi'i mo: «Moodibbo moodon yobataa woni ceede faada suudu Alla?» ²⁵ Piyer toontii, wi'i: «Oo yoba.» No Piyer naati der wuro, Yeesu arti etti haala, wi'i: «Simon, ume miiludaa? Bey nun haani yoba ceede faada? Biþþe genni nun naa hoþþe?» ²⁶ Piyer toontii, wi'i: «Hoþþe nun haani yoba.» Yeesu wi'i mo: «Den, biþþe genni haanay yoba. ²⁷ Amma, gam to en laatana himþe fergere, yahu maayo. Tuunnu malimali maa, pitodaa linjol þol artudaa nannudaa. Den ñaabaa hunnuko maggol, a tawan ceede cardi der don. Ikkinaa de, jobanaa en, min e maa.»

18

Burdo manju der Laamaare Alla (Marku 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Wakkati majjum, aahiiþe Yeesu bættii, yami mo, wi'i: «Moy buri manju der Laamaare Alla?» ² Yeesu noddi sukayel, darni þel yeeso maþþe, ³ wi'i: «E goonja batanmi on: to on baylitaaki laatidon hande sukahon petton, on naatoyttaa der Laamaare Alla. ⁴ Gam majjum, leesindo hoore mum, hande sukayel þel do, kanko nun burata manju der Laamaare Alla. ⁵ Jaþþido sukayel pettel hande þel do, e inne am, min nun joomum jaþþii.»

Manju hakke

(Marku 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Amma to goddo doyyii sukahon petton, goondinkon am, gooten mum der hakke, dum buranno hoyango mo, o haþðanee namarde e daane, o faddee caka maayo. ⁷ Bone laatanii duuniyaaru nuu, gam woodi ko doyyata himþe der hakke. Wadataako ko doyyata

himþe waray, amma bone laatanto laatiido daliila majjum!

⁸ To junjo maa, dum bo koynjal maa nun wadinte hakke, wudditin de boppaa to woddi. Dum burante woodugo, naataa aljanna e koynjal gootal, dum bo e junjo wooto, e no paddirtedaa e koyde maa didi, dum bo e juude maa didi der yiite tabitiine. ⁹ To bo itere maa nun wadintee hakke, doofu ne boppaa to woddi. Dum burante hoyugo naataa aljanna e itere woore, e no paddirtedaa e gite maa didi der yiite jahannama.»

Balloon dow baalel majjurjeel (Luka 15.3-7)

¹⁰ «Kakkilee, to on jawee baa gooten der sukahon petton kon. Gam mii wi'a on, malaykaabe makkon, e darii wakkati fu, dow kammu e daara yeeso Baaba am gonudo dow kammu. [¹¹ Gam Bii neddo warii hisingo majjuþe.]

¹² Kaye miiludon? To neddo e woodi baali hewre, go baala goota majji, o accataa lasooji naay e sappo e jeenay koriidi dow waanne, o daartaa majjuþa ñjan na? ¹³ E goonja batanmi on: to o yiitii ñja, o seyorto ñja bura lasooji naay e sappo e jeenay koriidi, di majjay. ¹⁴ Hande non Baaba moodon gonudo dow kammu yidaa baa gooto, der sukahon kon, majja.»

Yaafanaago banniraawo

¹⁵ «To banniraawo maa woofanii maa, yahu to makko an tan, kollaa mo onon dido. To o nootike, a heþitake mo. ¹⁶ Amma to o het-tinaaki ka kollataa mo, den wittu, jahidaae neddo gooto, dum bo dido, gam haala kan moyyinee yeeso seeedeeþe dido, dum bo tato. ¹⁷ To o salike hettinanaago þe, den batu ka Eklesiya. To o salike hettinanaago Eklesiya bo, den fu daaree mo hande keefeero, dum bo jaþooþe ceede faada.

¹⁸ E goonja batanmi on: Huune fu ko calidon e leydi do, salaama

dow kammu. Ko jaþudon e leydi do, jaþete bo dow kammu.»¹⁹ Mii bata on kade e goonja: «To himþe dido e duuniyaaru do nannantirii dow huune ko þe eelata, Baaba am gonudo dow kammu hokkan þe dum.²⁰ Gam to himþe dido dum bo tato e hawritii e inne am, mi na'on caka maþþe.»

Ballool gollotoodo caliido yaafaago

²¹ Den Piyer gattii Yeesu, yami mo, wi'i: «Joomiraawo, de noy nun haani mi yaafano banniraawo am to o woofanii am? De jeedidi na?»²² Yeesu toontii mo, wi'i: «De jeedidi tan bane bi'umaa mi, amma de lasoy tati e sappo faa de jeedidi.»²³ Hande non Laamaare Alla e nandi e laamido gom jidudo gollotoobé mum liisanoo ðum jawdi muudum.²⁴ No o fuddi liisaade, þe gaddani mo joganiido mo ceede cardi miliyooji duuðði.²⁵ Gorko on woodaa ko yobirta mo. Den, laamido on hokki laawol o sippee, kanko e deekiiko, e sukaabe makko, e ko o woodi fu, gam o yoba nyamaane nen.²⁶ Gollotoodo on jicci yeeso makko, eeli mo, wi'i: «Joomiraawo Munyanam, mi yobete fu!»²⁷ Joomiraawo on yurmii mo, yaafanii mo nyamaane nen, acci mo, o yawti.

²⁸ No o wurtii, o fotti e banniraawo makko joganiido mo ceede cardi hewre. O gattii mo, o deddi daane makko, o wi'i: «Yobam ceede ami!»²⁹ Banniiko jicci, eeli mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!»³⁰ Amma o jaþay. O yaari mo o maþþoy der kasu, faa de o yoþidi nyamaane nen fu.³¹ No banniraabe makko gollotoobé horiibé yi'i ko wadi, mone maþþe ummii puy, þe jahi þe batoy joomiraawo maþþe ko wadi.³² Den, joomiraawo on nodditii gollotoodo on, wi'i mo: «An gollotoodo kalluso! Mi yaafanakeno maa nyamaane joganinodaa am

fu, gam a sawrinii am.³³ An bo, haanayno jurmodaa banniraawo maa hande no jurmoriimaa mi na?»³⁴ Mone wadi joomiiko, watti mo e juude hiitotoobe. O maþbaa der kasu, faa de o yoþidi nyamaane nen fu. Den Yeesu seydi wi'i:

³⁵ «Hande non Baaba am gonudo dow kammu wadanta on to moy moodon fu yaafanaaki banniraawo mum e berne woore.»

19

Ekkitinol dow ceergal

(Marku 10.1-12; Tokkitaaki. Tawreeta 24.1-4; Matiye 5.31-32; Luka 16.18)

¹ No Yeesu heennyi fillaaji din, o yawti diga Galili, o yahi Yahudiya, far fonjo maayo Urdun.² Jama'aare duunne e tokki mo, den o nyawti ton nyawþe.

³ Wobbe der Farisaabe wari to makko, yami mo gam jarboo mo, wi'i: «Gorko e woodi laawol seera debbo mum, baa to gam dalila kaye nun na?»⁴ O toontii þe, o wi'i: «On janjay ko winnaa e dewtere na? Diga fuddoode Alla tagii gorko e debbo.»⁵ O wi'i: «Gam majjum gorko accan baaba mum e innu mum, takkontira e debbo mum, þe fu dido, þe laatoo bannu gootol.»⁶

⁶ Hande non þe laatataako kade dido, amma bannu gootol. Den kan, to neddo seennu ko Alla hawti.

⁷ Farisaabe ben yami mo, wi'i: «Gam ume ko Muusa wi'i gorko hokka debbo derewol ceergal to oo seera mo?»⁸ Yeesu toontii þe, wi'i: «Gam sabbu yoorugo berde moodon nun acci ko Muusa hokki on laawol ceeron rewþe moodon. Amma diga fuddoode, ðum laataakino non.⁹ E goonja bi'anmi on, ceerudo debbo mum to hinaa gam dalila jeenu, to o hoowi goddo, o wadii jeenu.»

¹⁰ Aahiiþe makko wi'i mo: «To non non nun haala gorko e debbo laati, gomma to neddo þanju.»¹¹ Yeesu toontii þe, wi'i: «Himþe fu bane waawata ko jaþi haala kan,

sey be Alla hokki dum tan. ¹² E woodi rimaabe e laatii waatoraabe. Wobbe bo himbe nun watti be dum. Wobbe kan banjataa gam daliila Laamaare Alla. Baawudo ko jaabi haala kan fu, jaba!»

*Yeesu du'anake sukahon petton
(Marku 10.13-16; Luka 18.15-17)*

¹³ Baawo majjum, himbe wadani Yeesu sukahon petton, gam o yowa juude makko dow makkon o du'anoo kon, amma aahiiibe makko nyaasitii be. ¹⁴ Den Yeesu wi'i be: «Accee sukahon petton wara to am, to on kadee kon, gam Laamaare Alla laatani nun wa'ube hande makkon.» ¹⁵ O yowi juude makko dow makkon, den o yawti diga don.

*Yeesu e gojankeejo jom jawdijjo
(Marku 10.17-31; Luka 18.18-30)*

¹⁶ Gojankeejo gom battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Moodibbo, boodsum ume haani mi wada, go mi heba yonki tabitiiki?» ¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Ko wadi aa yamammi dow ko woodi? Alla tan woni booddo! To aa yidi hebugo yonki tabitiiki, sey tokkaa sariyaaji.» ¹⁸ Gorko on yami Yeesu, wi'i: «Diye nun sariyaaji din?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Taa waru neddo, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre. ¹⁹ Teddin baaba maa e inna maa, den jidaa banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.» ²⁰ Gojankeejo on wi'i mo: «Mii jogii sariyaaji dii don fu. Ume nun horii kade?» ²¹ Yeesu wi'i mo: «To aa yidi latodaa kebbudo, yahu cippaa ko goodudaa, kokcaa talakaabe ceede majjum. Den a heban jawdi dow kammu. Baawo majjum, garaa tokkaa am.»

²² No gojankeejo on nani haala kan, yawti e berne biisiine, gam o laati nun jom jawdijjo. ²³ Den, Yeesu wi'i aahiiibe mum: «E goonja batanmi on, edum sadii jom jawdijjo naata der Laamaare Alla! ²⁴ Mii batitoo on ka kade, edum buri hoyugo, jelooba wurtoroo e hinere

baatal, e no jom jawdijjo naatirta der Laamaare Alla.» ²⁵ No aahiiibe makko nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i: «Den, moy waawata ko hisi?» ²⁶ Yeesu daari be, wi'i: «E himbe, dum don wadataako, amma to Alla, huune fu wadoto.»

²⁷ Den, Piyer etti haala wi'i mo: «Minon, men accii huune fu men tokki maa. Ume nun laatantoo men?» ²⁸ Yeesu wi'i be: «E goonja batanmi on, to huune fu laatinamaa kesum, Bii neddo joodoto e kittaal laamaare teddujal makko. Den, onon sappo e dido tokkuube am, on joodoto dow kittaaje sappo e didi, kiitodon lenyi Isira'iilaabe sappo e didi. ²⁹ Neddo fu accudo wuro mum, e sakikiraabe mum worbee e rewbe, e baaba mum, dum bo inna mum, e sukaabe mum, e gese mum, gam am, o heban ko buri dum, kade bo, o heban yonki tabitiiki. ³⁰ Amma duubbe ardiibe jooni, laatoto sakitiibe, duubbe der sakitiibe jooni bo, laatoto ardiibe.»

20

Balool gollotoobe der gesa innabooje

¹ «Laamaare Alla e nandi e jom gesa innabooje. O wurtii subaka kecco, gam o daarta gollotoobe, o yaara to gesa innabooje makko. ² O nannantiri e gollotoobe, o yoba be nyalaane fu ceede cardi goote. Den o yaari be gesa makko. ³ O wurtii jaka yande jeenay, o tawi wobbe e joodii der luumo, woodaa gadeteenjal. ⁴ O wi'i be: "Jahee gollodon, onon bo der gesa innabooje am, mi yoban on ko haani," ⁵ kambe bo be jahi. Jom gesa on witti kade caka nyalooma e yanne tati, o wadi hande non. ⁶ Baawo majjum, wakkati yanne joy, o wurtii kade. O tawi wobbe e darii, woodaa gadeteenjal. O wi'i be: "Ume wadi ko oon nyalli daraago do, on goodaa gadeteenjal?" ⁷ Be toontii mo, be bi'i: "Men kebay ettudo men golle." O

wi'i 6e: "Jahee onon bo gollodon der gesa innabooje am."

⁸ No kiikiide wadi, jom gesa on wi'i deenudo jawdi mum: "Noddu gollotoobe 6en, jobaa moy fu ceede mum. Puddiraa sakitiibe, keennyitiraa ardiibe." ⁹ Ettanoobe golle deydey alaasara wari, moy mabbe fu hokkaa ceede cardi goote. ¹⁰ Ardinoobe etteego golle bo wari. Bee miiluno joddi mabbe buran ni bee to. Amma moy mabbe fu yobaa ceede cardi goote. ¹¹ No 6e jobaa, bee dumbitoo dow jom gesa on, ¹² bee bi'a: "Sakitiibe wari, yanne woore tan gollii, ko potindaa 6e e minon golliibe nyalaane ne fu, der naanje e gul!" ¹³ Jom gesa on toontii gooto mabbe, wi'i: "Banniraawo am, mi farkanay maa. En nannantir bane dow ceede cardi goote nyalaane fu na? ¹⁴ Ettu joddi maa, dillu. Mii yidi yobugo caktiido hande no maa. ¹⁵ Laawol hokkay am mi wadira ceede am no jidirmi na? A daairii am e gite kallude gam mi wadii ko woodi na?" ¹⁶ Yeesu wi'i: «Hande non sakitiibe laatortoo ardiibe, ardiibe bo laatoo sakitiibe.»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de tatawre

(Marku 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ No Yeesu yahata Urusaliima e aahiiibe mum, o noddi sappo e dido 6en, feere mum, o wi'i 6e: ¹⁸ «Nani een jaha Urusaliima. Ton Bii neddo wattoyte der juude hooreebe li-maamiibe, e moodibbe tawreeta. Be kiitoto mo kiita maayde. ¹⁹ Be gattan mo der juude heeferbe, gam 6e jaanca mo, 6e piya mo locci, 6e sila mo dow leggal palaanjal. Amma nyalaane tatawre, o fintan.»

Elgal inna Yaakuuba e Yuhaana (Marku 10.35-45; Luka 22.24-27)

²⁰ Den, inna 6ibbe Jebede e sukaabe mum battii Yeesu. O jicci yeeso Yeesu gam o eela dum ballal. ²¹ Yeesu wi'i mo: «Ume

jifudaa?» O toontii mo, o wi'i: «Mii yidi, to a laamike, nootodaa 6ibbe am dido bee do, gooto joodoo nyaamo maada, gooto bo nano maada.» ²² Yeesu toontii, wi'i: «On annaa ko eeloton am. On baawan ko yariri jarirgel nel jarirammi na?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Men baawan.» ²³ O wi'i 6e: «Goonja nun, on baawan. Amma joodaago nyaamo am e nano am, min bane hokkata dum. Bee do Baaba am siryani joondé den nun hebata de.»

²⁴ No aahiiibe sappo horiibe nani ka, mone mabbe ummii dow banniraabe mabbe dido 6en. ²⁵ Den, Yeesu noddi 6e, 6e fu, wi'i 6e: «Oon anni hooreebe duuniyaaru, no boni nun jogorii himbe mum. Mawbe bo e holla himbe mum baawde. ²⁶ Amma, dum wadataako hande non hakkune moodon. Jidudo laataago mawdo caka moodon fu, joomum laatoo jaggotoodo mon. ²⁷ Kade bo, jidudo ardaago e moodon fu, joomum laatoo maccudo moodon. ²⁸ Hande non, Bii neddo waray gam jagganeego, amma, jagganaago himbe waddi mo, o hokkitira yonki makko gam sooditaago duubbe.»

No Yeesu wuntiniri wumuibe dido (Marku 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹ Yeesu e aahiiibe mum e wurtoo Yeriko, go jama'aare duunne e tokki mo. ³⁰ Wumuibe dido gom e joodinoo sera laawol. Be nani e wi'ee, Yeesu nun yawtata don, den 6e janti bee kuuba, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³¹ Jama'aare e falma 6e gam 6e jeedoo, amma 6e beydi huubugo e semme, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³² Yeesu darii, noddi 6e, wi'i: «Ume jidudon mi wadana on?» ³³ Be toontii mo, 6e bi'i: «Joomiraawo, wuntin men.» ³⁴ Yeesu yurmii 6e, meemi gite mabbe. Don maa don 6e bumti, 6e tokki mo.

21

*Yeesu naatii Urusaliima
(Marku 11.1-10; Luka 19.28-40;
Yuhaana 12.12-19)*

¹ No Yeesu e aahiiþe mum faanii Urusaliima, 6e jottii Baytifaaji, takkol waanne wi'eteene waanne Jaytuuje. Yeesu lili aahiiþe dido.

² O wi'i 6e: «Jahee siire wonune yeeso moodon, to oon naata ne, on tawan babba e 6injel mum e haþhii. Pittee di gaddanon am. ³ To goddo yamii on gokka fu, toontee mo: "Joomiraawo nun bukaa di." Don maa don, o accan on gaddon di.»

⁴ Dum wadii, gam hebbingo haala ka annabijjo batuno, wi'i:

⁵ «Batee 6ibþe Siyoona, bi'on:

"Daaree, laamiido mon e wara e mon,
oo diggi, oo waddii babba,
e 6injel mum."»

⁶ Aahiiþe 6en yahi, wadi ko Yeesu bati 6e. ⁷ Be gaddi babba e 6injel mum, 6e daddi toggoanje maþþe dow majji, den Yeesu waddii. ⁸ Duuþþe der jama'aare nen weyyiti gineiji mum dow laawol. Wobþe bo salti licce ledde, e weyyita dow laawol. ⁹ Ardiþþe Yeesu, e tokkinþe mo 6aawo fu, e hulgina e wi'a: «Hosana, Bii Dawda! Barke laatanoo ga-roowo e inne Joomiraawo! Hosana Joomiraawo mo dow kammu!»

¹⁰ No Yeesu naati Urusaliima, genni fu laawontirii. Himþe e yamontira, e wi'a: «Moy nun gorko oo do?» ¹¹ Jama'aare toontii, wi'i: «Yeesu annabijjo, mo Nasaratu, der leydi Galili nun.»

*Yeesu riiwii sippoobë e soodoobë
der suudu Alla*

*(Marku 11.15-19; Luka 19.45-48;
Yuhaana 2.13-22)*

¹² Yeesu naatii der suudu Alla. O riiwi sippoobë, e soodoobë, o hippi taaburuuji cengotoobë ceede, e kittaaje sippoobë tantabaraaji.

¹³ Den, o wi'i 6e: «Alla batii der Dewtere, wi'i: "Suudu am noddete suudu to du'aare wadetee." Amma

onon, on gartirii 6ol suudorde wuyþe!»

¹⁴ Wumuþe e layoobë wari to makko der suudu Alla, go o nyawti 6e. ¹⁵ Hooreeþe limaamiþe, e moodiþþe tawreeta, mone mum ummi no yi'i kuije kayniide de Yeesu wadata, e no sukaabë hulginirta der suudu Alla, e wi'a: «Hosana Bii Dawda!» ¹⁶ Den 6e bi'i: «Aa nana ko sukaabë ben batata na?» Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii nana. On meeday ko janni haala kaa do na? "A heþhii maanteego diga e kunnude sukaabë, e musinoobë."»

¹⁷ Den, o acci 6e, o wurtii siire nen, o yahi Baytaniya, o waaloy ton.

*Yeesu yaa'ike ibbi
(Marku 11.12-14, 20-26)*

¹⁸ Fini mum subaka, Yeesu dawi e witta der siire, go rafo wadi mo. ¹⁹ O hollirii ibbi sera laawol. O yaali to makki, amma o taway goddum, sey baafe tan. Den o batii ibbi kin, o wi'i: «A rimataa 6iþþe kade faa abada!» Don maa don, ibbi kin yoori. ²⁰ No aahiiþe makko yi'i düm, haaynaare nanji düm, den 6e yami mo, 6e bi'i: «Noy ibbi kin yooriri don maa don?» ²¹ O toontii 6e, o wi'i: «E goonja batanmi on: To oon goondini, on gaday seko, on gadan ko 6uri ko ibbi kin wadanaa. On baawan ko wi'i, waanne nee do: "Doofa diga do, yantoy der maayo," düm laatoto bo. ²² To oon goondini, ko eeludon e du'aare fu, on keban düm..»

*Yahuduubë e yama diga toy
baawde Yeesu yiwi*

(Marku 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Yeesu naati der suudu Alla. No o waajotoo, hooreeþe limaamiþe, e dottiþþe Yahuduubë battii, yami mo, wi'i: «E baawde dey gadirtaa kuije dee? Moy hokku maa baawde majjum?» ²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Min bo, mi yaman on yande goote. To on toontike am, mi batan on

e baawde dey nun gadiranmi huune dum. ²⁵ Moy lili Yuhaana wada himbe batisi? Alla nun, naa himbe?» Be baddi hakkune mabbe, be bi'i: «To en bi'i "Alla nun", o wi'an: "Den, ume wadi go en goondinay Yuhaana?" ²⁶ Amma to en toontike bi'uden "himbe nun", een kula himbe bo, gam himbe fu e daari Yuhaana hande annabijjo.»

²⁷ Be toontii Yeesu, be bi'i: «Men annaa.» Kanko bo, o wi'i be: «To non min bo, mi batataa on to e baawde dey nun gadiranmi kujje dee.»

Ballool rindaabe dido

²⁸ Yeesu beydi wi'i: «Kaye miluodon e ballool njol do: Gorko gom nun woodunoo sukaabe worbe dido. O bati arano, o wi'i dum: "Suka am, yahu gollodaa to gesa innabooje." ²⁹ Suka on toontii, wi'i: "Mi yahataa." Amma 6aawo nii, o mijitii, o yahi. ³⁰ Baaba on noddi suka didaabo, wi'i mo ka o wi'unoo arano on. Oo don toontii, wi'i: "Woodi Baaba, mi yahan" Amma o yahay. ³¹ Der kambe dido ben, moy nun e mabbe wadi ko baaba mum yidi?» Be toontii, be bi'i: «Arano on nun.» Den, Yeesu wi'i be: «E goonja batanmi on, jaoboobe ceede faada, e kaaruwaabe artan on naatoygo Laamaare Alla. ³² Gam Yuhaana warii caka moodon, hollii on laawol foonnaitaare, on jabay haala makko. Amma jaoboobe ceede faada e kaaruwaabe goondinii mo, go onon yi'ube dum, on tuubay goondindon mo.»

Ballool gesa innabooje

(Marku 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ «Kettinee ballool gonnol kade. Neddo gom nun tiggi gesa innabooje mum. O wadi kowaagolkara, o flintini ka. O wasi gayka to 6iibbe innabooje biddetee, o mahi suudu towukol deenirkol der gesa ka. Baawo mum, o accani ka gollotoobe makko be gadi haya, den o wadi jahaanjal. ³⁴ No wakkati borugo

innabooje yottii, o lili gollotoobe makko to reeninaabe gesa, be gadanaa mo gedu makko der 6iibbe innabooje den. ³⁵ Amma reeninaabe gesa jan nannji lilaabe 6en, fiyi gooto, gooto bo, be bari dum, tatabo be paddi dum kaaye, be bari. ³⁶ Jom gesa on lilitii gollotoobe mum, burube arandeebe duufugo. Reeninaabe gesaa, wadani be no wadannoo arandeebe, ³⁷ Faa saktiine, o lili biyyiko gorko to mabbe, o wi'i: "No wadi fu, be teddinan biyam." ³⁸ Amma no reeninaabe gesa yi'i mo, be bi'ontiri hakkune mabbe: "Kanko woni donoovo gesa jan. Garee baren mo, donen ja!" ³⁹ Den, be nanji mo, be paddi mo 6aawo gesa, be bari mo. ⁴⁰ Jooni noo, to jom gesa innabooje on wari, noy o wadata be?»

⁴¹ Be toontii mo, be bi'i: «O halkan reenube hallube ben halkere naawune. Den o hokkan wobbe gesa jan, wada haya, baa-woobe ko hokki mo gedu makko, to wakkati borol 6iibbe foti..»

⁴² Baawo majjum, Yeesu wi'i be: «On meeday janjugo ko winnaa der dewtere na? "Hayre ne mahoobe woppi, kayre latati hayre jogiine maadi." Kanjum woni golle Joomiraawo, edum haaynii e gite meeden!»

⁴³ Gam majjum, mii wi'a on: «Laamaare Alla sottinte caka moodon, ne hokkee himbe lenyi janani, wadoobe ko Alla yidi. ⁴⁴ [Neddo janudo dow hayre nen, heltoto. Mo ne yanti dow mum fu bo, muunytinto.]»

⁴⁵ No hoorreebe limaamiibe e Farisaabe nani ka, be paami kambe nun Yeesu wadani ballaaji dii. ⁴⁶ Bee daarta laabi no be nannirta mo, amma bee kula himbe, gam himbe fu e daari mo annabijjo.

22

Ballool dow bangal
(Luka 14.15-24)

¹ Yeesu baddi 6e kade e ballaaji, wi'i: ² «Laamaare Alla e nandi hande laamiido gom gaduso julde 6angal 6iyum. ³ O lili gollotoobe makko noddanaa mo noddinaabe julde 6angal. Amma noddinaabe 6en yiday warugo. ⁴ O lili kade gollotoobe makko wobbe, o wi'i 6e: "Bi'ee noddinaabe 6en, huune fu siriyaama, ga'i e baali payudi hiisaama, huune fu gasii, 6e gara nyaamde." ⁵ Amma noddinaabe yeebii noddoore nen, hiinnii haajuuji mum. Oo do yawtiri gesa mum, oo to bo yawtiri daartiiru mum. ⁶ Horiise nannji gollotoobe, toori 6e, wari 6e. ⁷ Mone laamiido ummii puy. O lili soogeeji makko yaha halkaa himbe 6en, wuuda ci'e maabbe. ⁸ Baawo majjum, o wi'i gollotoobe makko: "Nafa 6angal 6enni, amma noddinanoobe fotay nyaamugo ka. ⁹ Gam majjum, jahee to fottirde laabi, noddon 6e tawufon don fu wara." ¹⁰ Gollotoobe 6en yahi to fottirde laabi, noddi 6e tawi don fu, halluse e woodube fu, faa suudu hebbi himbe.

¹¹ Laamiido naati gam daara noddinaabe mum. O hollirii goddo gom, mo bornaaki gineeji 6angal. ¹² O 6attii mo, o wi'i: "Banniraawo am, noy naatirdaa do go a bornaaki gineeji 6angal?" Amma, oo jeedii. ¹³ Den, laamiido wi'i gollotoobe mum: "Kabbee mo, koyde e juude, boppon yaasi, der niwre. O wulla ton, o yakkontira nyiye." ¹⁴ Yeesu tokki wi'ugo: «Noddaabe e duudi, amma subaabae duudaa.»

Yobugo laamiido Roma ceede faada

(Marku 12.13-17; Luka 20.20-26)

¹⁵ Farisaabe yahi baddoy dow no 6e nannjirta Yeesu der haala mum. ¹⁶ Be lili aahii6e maabbe wobbe, e 6e Eroodu, 6e bi'i mo: «Moodibbo, emen anni a laati nun goonaajo. E goona nun jannjinirtaa laawol Alla, a hulataa bo himbe,

gam a burontirtaa himbe. ¹⁷ Den, batu men ko miiludaa dow haala kaa do: E haani men joba laamiido Roma ceede faada naa haanay?»

¹⁸ Amma Yeesu e anni miilooji 6erde maabbe kalludi. O toontii 6e, o wi'i: «Onon munaafitiibe! Ume wadi ko oon daarta jammaago am? ¹⁹ Kollee am ceede jobirteede den.»

Be gaddani mo ceede cardigoota. ²⁰ O yami 6e, o wi'i: «Foto moy e inne moy woni do?» ²¹ Be toontii, 6e bi'i: «Laamiido Roma nun.» Den o wi'i 6e: «To non, kokkee laamiido Roma ko laatanii dum, kokkon Alla bo ko laatanii dum.»

²² No 6e nani ka o toontii, haanyaare nannji 6e. Den 6e acci mo, 6e jawti.

Pintol maay6e

(Marku 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Der nyalaane woore nen, wobbe yiwoy diga e waalde Sadukiibe. Kambe nun yeddata, e wi'a maay6e fintataa. Be gari to Yeesu, 6e yami mo, ²⁴ 6e bi'i: «Moodibbo, Muusa wi'i: "To goddo maayii rimay 6ibbe, minnyiiko naatta debbo on, gam o darina lenyol mawniiko maayudo."

²⁵ Dum wadiino caka amen dow wobbe rindaabe jeedido. Arano 6aaji debbo, maayi, rinday e makko. Minnyiiko naatti debbo on. ²⁶ Kanko bo o maayi, o rinday mo biddo. Tatabo bo non non, faa 6e fu jeedido 6en. ²⁷ Baawo maabbe 6e fu, debbo on bo maayi. ²⁸ Den, nyalaane darrjal, to maay6e fintoy, moy nun e maabbe, o laatoytoo debbo mum, dow kambe jeedido 6en? Gam 6e fu 6e koowiino mo.»

²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «On miji, gam on paamay Dewte, on annaa baawde Alla bo. ³⁰ To maay6e fintii, worbe 6anjataa, rewbe bo 6anjataake, 6e laatoto nun hande malaykaabe tawaabe dow kammu. ³¹ Dow haala pintol maay6e, on jannjay ko Alla wi'i on na? O wi'i: ³² "Min woni Alla Iburahiima, Alla

Isiyaaku, e Alla Yaakuubu.” Alla laataaki Alla maayuþe, amma Alla wuuruþe.”

³³ Jama'aare hettinaniine mo, haaynaare nannji dum e ekkitinol makkoo.

Sariya þuruka mawnugo

(Marku 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ No Farisaabe nani Yeesu muþfiïi kunnude Sadukiïiþe e haala, þe gadi hawriine. ³⁵ Gooto maþþe, laatiido jannjinoowo Sariya, yidi jarbaago Yeesu, yami mo, wi'i:

³⁶ «Moodibbo, sariya kaye þuri mawnugo der dewtere tawreeta?»

³⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «“Yidu Alla Joomiraawo maa e þerne maa fu, e yonki maa fu, e hakkillo maa fu.” ³⁸ Kanka woni sariya arana, þuruka manju. ³⁹ Sariya didaba nanduka e makka nani: “Yidu banniraawo maa, hande no jidirdaa hoore maa.” ⁴⁰ Ko tawreeta Muusa e dewte annabiïþe bati fu, e darii dow sariyaaji didi dili.»

Almasiihu e Dawda

(Marku 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ No Farisaabe hawritii, Yeesu yami þe, wi'i: ⁴² «Ume miiloton dow Almasiihu? Bii moy nun?» Be toontii mo, þe bi'i: «Bii Dawda nun.» ⁴³ Den Yeesu wi'i þe: «Noy Dawda noddiri mo “Joomiraawo?” Ruuhu Alla holli mo ðum, gam majjum o wi'i: ⁴⁴ “Joomiraawo wi'i Joomam: Jooda nyaamo am,

faa mi wada jaabaa wayþe maa.”

⁴⁵ To Dawda noddii mo “Joomiraawo”, den, noy o laatortoo biiyiko?»

⁴⁶ Be fu þe baaway ko toontii mo gokka. Diga nyaanne mum, godðo suusay ko yami mo yande godðe.

23

Yeesu felii moodibbe tawreeta e Farisaabe

(Marku 12.38-40; Luka 11.37-54; 20.45-47)

¹ Den, Yeesu baddi jama'aare e aahiiþe mum, wi'i: ² «Moodibbe tawreeta e Farisaabe, yowanaama janningo tawreeta Muusa. ³ Gam majjum, nananee þe, gadee huune fu ko þe bi'i on. Amma to on gadee ko þe gadata, gam þee bata, amma þe gadataa ko þe bat. ⁴ Bee kabba doolle tedduþe, þee doonina himþe dow balbe mum. Amma kamþe, þe jidaa meemugo de baa e kollel.

⁵ Ko þe gadata fu, þee gada ðum gam himþe yi'ana þe. Kanjum acci þee binna aayaaje dow laayaaji, þe kabba e tiide, e dow came maþþe. Bee juutina sariiji toggooje maþþe.

⁶ Bee jidi joonde arandeeje to þe noddinaama nyaamde. Bee jidi joonde burde teddugo, der cuudi baajordi. ⁷ Bee jidi sanneego caka jaayri to jama'aare hawritii, e noddeego “Moodibbo”. ⁸ Amma onon, to on nootee noddedon “Moodibbo”, gam moodibbo gooto tan goodudon, onon kan, on fu oon banniraabe. ⁹ To on noddee godðo “Baaba” e duuniyaaru ðo, gam Baaba gooto tan goodudon, kanko woni gonudo dow kammu. ¹⁰ To on jahee noddeego “Hooreejø”, gam hooreejø gooto tan goodudon, kanko woni Almasiihu. ¹¹ Burudo mawnugo caka moodon laatoo gollantoodo horiþe. ¹² Mawnindo hoore mum fu, leesinte. Leesindo hoore mum bo, mawninte.»

Yeesu e gacco munaafitaare

(Marku 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Bone laatanto on, onon moodibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiþe! gam oon maþþana himþe dammugal Laamaare Alla. Onon e ko'e mon on naatataa, on accay yidube naatugo bo, naataa. [

¹⁴ Bone laatanto on onon moodibbe e Farisaabe munaafitiþe! Oon teeta cuudi gowniþe, oon juutina du'aaje gam himþe mana on. Gam majjum, on kiitete kiita þuruka naawugo.]

15 Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon boositoo leyse, e maayo fu, gam kebon baa gooto tokka on. To on kebii mo, laatinon mo 6ii yiiteejo, de didi, fura no moodon.

16 Bone laatanto on, onon wumuube ardiibe! Oon bi'a: "To neddo hunorake suudu Alla, dum laataaki godsum. Amma to o hunorake kanjeeri suudu Alla, doole o hebbina hunayeere makko." 17 Onon majjuube, e wumuube! Ume buri mawnugo, kanjeeri na, naa suudu Alla laabinoojol kanjeeri? 18 Oon bi'a kade: "To neddo hunorake hiusirde dum laataaki godsum. Amma to o hunorake sadaka cakkaaka dow hiusirde, doole o hebbina hunayeere makko." 19 Onon wumuube! Ume nun buri mawnugo: sadaka kiisaaka na, naa hiusirde laabinoore sadaka kan? 20 To non kunoriido hiusirde, hunorake hiusirde e ko woni dow maggolfu. 21 Kunoriido suudu Alla, hunorake ijol e Alla tawaado der mayru. 22 Kunoriido kammu bo, hunorake gurol Laamaare Alla, e Alla joodiido dow maggol.

23 Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon cutta jakka haakooji bi'eteedi maantu, e anisa, e kume, amma oon jeeboo ko buri teddugo der tawreeta, kan woni foonnitaare, e endam, e goondinki. Amma to on jeebee ko horii. 24 Onon wumuube ardiibe! To buubol yanii der jaram moodon, oon cekoo, ikkinon ijol, amma oon moda jeelooaba!

25 Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon layba baawo jarirkon, e baawo keede. Amma der majje e heewi huune ko wujja, e ko teetaa. 26 An Farisaajo bumdo! Laybu taw der jarirkon e der keede, den baawo majje bo laasan.

27 Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon nandi hande caabeeje dawninaade. Yaasi majje e woodi, amma der e hebbi yiye maayuube, e huune ko sobi fu. 28 Onon bo, hande non laatidon. Dow gite himbe, oon nandi hande foonnitiibe, amma der moodon e hebbi munaafitaare, e luudaare.

29 Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon maha jenaale annabiibe, oon boodina caabeeje foonnitiibe. 30 Den oon bi'a: "To men na'onno wakkati kaakiraabe amen, men kawtataano e mabbe dow barki annabiibe ben." 31 Hande non, nootoridon onon nun laatti biibbe warunoobe annabiibe. 32 To non, kebbinee golle de kaakiraabe moodon fudduno! 33 Onon biibbe bolle pure! Noy baawirton ko dadi yiite jahannama? 34 Gam majjum, mii lildana on annabiibe, e hakkilbe, e moodiibbe tawreeta. On baran wobbe, tiggon wobbe, wobbe, piyon dum looci, der cuudi moodon baajordi, tooron be, der ci'e e ci'e. 35 Alla hiitoto on sabbu yiiyam himbe foonnitiibe, baraabe. Dum fusfan diga yiiyam Habiila, poonnitiido, faa yiiyam Jekariya, 6ii Barakiya, mo barudon hakkune suudu Alla e hiusirde. 36 E goonja batanmi on: Huune dum fu, tawan himbe jaamanuuru nuu do!

*Yeesu yurmike himbe Urusaliima
(Luka 13.34-35)*

37 «Urusaliima, Urusaliima! an baroowo annabiibe, e padsoowo be Alla lildanoy maa kaaye! De diuuddum jidumi hawritingo biibbe maada hande no gertogal hawritirta coppi mum ley biyeede mum. Amma on jaabay. 38 Gam majjum, on accante genni moodon laatoobille. 39 E goonja batanmi on, on ji'ataa am kade faa nyalaane

bi'oyton: "Barke woodani garoowo e inne Joomiraawo!"»

24

Pusol suudu Alla e keennyol duuniyaaru

(Marku 13.1-37; Luka 21.5-24; 17.22-37)

¹ Yeesu wurtii suudu Alla, e yawta, ko aahiibē makko bāttii, e holla mo no suudu Alla nōl mahiraa. ² Den, o wi'i 6e: «On ji'i huune dūm fu na?» E goonja batanmi on: «Baa hayre yowataako dow wonne, dūm fu, dūm pusete.»

³ Yeesu yahi joodoy dow waanne wi'eteene waanne Jaytuije, den aahiibē makko wari kambe tan, yami mo, wi'i: «Batu men dey nun dūm wadata. Maane ney nun hol-litinta garki maa e keennyol duuniyaaru?» ⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Kakkilee, to on accee goddo majjina on. ⁵ Gam dūubē waran e inne am, 6e bī'a, kambe nun woni Almasiihu. Be majjinan himbe dūubē. ⁶ On nanan habaruji konuuji e rimmo konuuji e batanee, amma to on kulee! Doole nun dūm wada, amma timmoode bane don taw. ⁷ Lenyol ummanto lenyol hawre. Laamaare ummanto laamaare bannun hawre. Rafo e dimmaade leydi wadan der nokkuuje godde. ⁸ Dum don fu laati nun hande fuddoode ḥatawre.

⁹ Den himbe wattan on e juude wobbe gam tooredon, baredon. Lenyi fu wanyan on gam inne am. ¹⁰ Wakkati mum, himbe dūubē accan goondinki, 6e jam-montiran, 6e banyontira hakkune maabē. ¹¹ Annabiibē fewoobe dūubē waran, 6e majjinan himbe dūubē. ¹² Hallande yahan e dūufa faa yidde himbe dūubē feewta. ¹³ Amma munyudo faa timmoode, hisan. ¹⁴ Linjila dow Laamaare Alla waajete der duuniyaaru fu, gam dūm laatanoo

lenyi fu seedaaku. Den, timmoode duuniyaaru waran.»

Tooraaji mawdī e wara

(Marku 13.14-23; Luka 21.20-24)

¹⁵ «Gam majjum, to on ji'ii "karmudum, nyiddudum", dūm annabi Daniyel batannoo e darii dow nokkuure ceniine, den sey janjoobe ka wada hakkillo. ¹⁶ Den, tawaabe Yahudiya fu dogga eenca baalle. ¹⁷ Tawaado dow suudu bo, to wi'a jippoto etta ko woni der suudu. ¹⁸ Tawaado gese bo, to wittu wuro ettoygo toggoore mum. ¹⁹ Bone laatanto rewbe gaambe, e musinteebe der nyalaade ḥen! ²⁰ Du'ee, gam to doggudu moodon laatoo wakkati dabbune, dūm bo nyalaane siwteteene. ²¹ Gam, toora mawka laatoto, hande makka meeday ko wadii diga duuniyaaru fuddi faa jooni, hande makka bo wadataa kade faa abada. ²² To nyalaade den buytakano juutugo, goddo hisataano. Amma Alla buytii de sabbu subaabe mum.

²³ Wakkati mum, to goddo wi'ii on: "Almasiihu nani do," naa bo "o nani to," to on goondinee.

²⁴ Gam almasiihuubē e annabiibē fewrekuubē waraan. Be gadan kaayefiji mawdī, e haaynaareeji dūuddi, gam 6e majjina baa e subaabē, to wadoto. ²⁵ Paamee wooda, mi seedinii on dūm diga dūm waray.

²⁶ To goddo wi'ii on: "O na'on der haro," to on jahee ton. Naa bo to 6e bi'ii on: "O na'on der cuudi," to on goondinee. ²⁷ Hande no maayyere maayyirta dow kammu diga lettugal faa gorgal, hande non Bii neddo bo warirta. ²⁸ To baatudum woni fu, ton nun digaareeje hawritin-too.»

Wittoygo Almasiihu

(Marku 13.24-31; Luka 21.25-33)

²⁹ «Don maa don, baawo nyalaade 6illaaje den, naanje niibban, lewru accan yaynugo, koode yanan diga dow kammu, baawde gonude dow

kammu fu dimmoto. ³⁰ Den, maane Bii neddo hollitinto dow kammu. Lenyi himbe duuniyaaru fu simoto. Be ji'an Bii neddo e wara diga kammu, der duule, e baawde mawde, e teddujal. ³¹ Walaldu mawnu fuurete. O lilan malaykaabe makko der gooraaje leydi naay, lettugal e gorgal, so66iire e hoore fudo, gam hawritingo subaabé makko wonube der duuniyaaru fu.

Balool ibbi

(Marku 13.28-31; Luka 21.29-33

³² Paamee ko ibbi ekkintta. To licce makki e wilita, e wada haako, oon anni dunju faanike. ³³ Hande non, onon bo, to on ji'ii huune ko batanmi do fuddi wadugo, annitee wakkati Bii neddo faanike, oo darii dammugal wuro. ³⁴ E goonja batanmi on: Himbe jaamanuuru nu do maayidintaa go huune dum fu laatoo. ³⁵ Kammu e leydi heennyana, amma haala am heennyataa faa abada..»

Alla tan anni nyalaane daryal

(Marku 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Amma nyalaane e wakkati majjum, walaa annudo dum. Baa malaykaabe wonube dow kammu annaa, baa Biddo bo. Walaa annudo dum sey Baaba tan. ³⁷ Hande no dum laatino der jaamanu Nuuhu, hande non garki Bii neddo bo laatoto. ³⁸ Go ilam tufaana wara, himbe e nyaamanno, e yaranno, e baajanno, e baajana biibbe mum, faa nyalaane Nuuhu naati laana diyam. ³⁹ Be miijanaaki dum, faa ilam tufaana vari halki be be fu. Hande non garki Bii neddo bo laatorto. ⁴⁰ Wakkati mum, worbe dido wonoto der gesa, gooto ettee, gooto accee. ⁴¹ Rewbe dido namidan dow namarde woore, gooto ettee, gooto accee. ⁴² To non, deenee, gam on annaa wakkati de Joomiraawo moodon warata. ⁴³ Paamee kaa do: To jom wuro e anni wakkatiire ne gujjo warata

jemma, o daanataako. O accataa gujjo yula suudu makko. ⁴⁴ Gam majjum, kakkilee onon bo, gam Bii neddo waran der wakkatiire ne on miilay.»

Gollotoodo geeto e gollotoodo kalludo
(Luka 12.41-48)

⁴⁵ «Moy woni gollotoodo kooliniido, kakkilso? Kanko woni mo joomiraawo mum yowani dum himbe wuro mum gam o hokka be nyaamdu der wakkati kaanuki. ⁴⁶ Barke laatanto gollotoodo mo joomiraawo mum warti tawi e hiinnii golle mum. ⁴⁷ E goonja batanmi on: Joomiiko yowanen mo jawdi mum fu. ⁴⁸ Amma to gollotoodo on e laatii kalluso, o wi'an der berne makko: Joomiraawo am booyan, wartay, ⁴⁹ den o yanta oo fiya banniraabe makko gollotoobe, oo nyaamida, oo yarida e yaroobe. ⁵⁰ Kanko, joomiiko wartan nyalaane ne o miilanay, e wakkatiire ne o annaa. ⁵¹ Joomiiko hiitoto mo kiita naawuka, o heba riiba e munaafitiibe. Den o wullan, o yakkontira nyiliye.»

25

Balool dow gati sappo di annaa worbe

¹ «Nyalaane mum, Laamaare Alla nandan e gati sappo di annaa worbe ettudi fitillaaji mum, wurtii gam fottoygo e jommanjo gorko.

² Joyo maabbe e laatii naabiibe, joyo bo yoyube. ³ Naabiibe ben etti fitillaaji mum, amma be ettay nebbam goddam. ⁴ Yoyube kan etti fitillaaji mum, hawri e paali nebbam goddam. ⁵ No jommanjo jenni waray, be fu be noji, be daani.

⁶ Faa caka jemma, huubaajo nanaa, wi'i: "Jommanjo gorko nani, burtee, pottee e makko!"

⁷ Den be fu be pini, bee moyyina fitillaaji maabbe. ⁸ Gati joy naabiidi wi'i banniraabe mum yoyube:

"Kokkoree men nebbam moodon sedda, gam fitillaaji amen na'on nyifa." ⁹ Yoyube toontii ɓe, wi'i: "Aawo nebbam dam men goodi heyataa en, en fu. Jahee to sippooɓe, coodee dam moodon!" ¹⁰ No ɓe jawti soodogyo nebbam, jommanjo gorko yottii. Wadunoobie siri mum naatidi e makko der wuro to bangal wadata, den dammugal maɓbaa. ¹¹ No ɓooyi sedda, joyo horiibé wittoy, e huuba, e wi'a: "Joomiraawo, Joomiraawo, maɓbitan men!" ¹² Amma o toontii ɓe, o wi'i: "E goonja batanmi on, mi annaa on."

¹³ Gam majjum Yeesu wi'i: «Deenee, gam on annaa nyalaane, dum bo wakkatiire de Bii neddo warata.»

*Ballool gollotoobe tato
(Luka 19.12-27)*

¹⁴ «Dum nandan hande gorko gom ciriyido wada jahaanjal. Den o noddi gollotoobe makko, o yowani ɓe jawdi makko. ¹⁵ O hokki arano maɓbe ceede cardi keme joy, didabo, ceede cardi keme didi, tatabo bo, ceede cardi hewre, moy fu jaka baawde mum. Den o yawti genni makko. ¹⁶ Don maa don, gollotoodo kokkaado ceede cardi keme joy, yahi tenkorii de, de diibi ceede cardi keme joy godde.

¹⁷ Kokkaado ceede cardi keme didi bo, wadi hande non, kanko bo o riibii ceede cardi keme didi godde.

¹⁸ Amma kokkaado ceede cardi hewre, yahi wasi gayka, uwi don ceede joomiraawo mum hokki dum.

¹⁹ No ɓooyi, joomiraawo maɓbe warti, noddi ɓe, ɓe liiso, ɓe kolla no moy maɓbe fu wadiri golle mum. ²⁰ Kokkaado ceede cardi keme joy wari, waddi ceede cardi keme joy godde, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme joy de kokkudaa am riibake keme joy godde." ²¹ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a latlike koolaado

e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²² Gollotoodo kokkanoodo ceede cardi keme didi wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme didi de kokkudaa am riibake ceede cardi keme didi godde." ²³ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a latlike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²⁴ Kokkaado ceede cardi hewre wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, mii anni a laati nun neddo cadudo: Aa rugga ko a aaway, aa botta ko a hawritay. ²⁵ Gam majjum kulumi, jahum cuudoymi ceede maa der leydi. Jaɓu ceede maa!" ²⁶ Joomiiko toontii mo, wi'i: "An gollotoodo kalludo, ciwaakujo! Aa annunoo mii rugga ko mi aaway, mii botta ko mi hawritay, ²⁷ den, ume wadi ko a wattay ceede am der banki, to mi wartiino mi jaɓanno de e riiba majje. ²⁸ Teetee ceede makko den, kokkon goodudo ceede cardi keme joy. ²⁹ Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Amma mo woodaa, baa sedda ko woodi teetete. ³⁰ Gollotoodo mo nafataa on, paddee mo yaasi der niwre, o wulla ton, o yakkontira nyiili.

Bii neddo hiitoto himbe nyaanne dargal

³¹ «To Bii neddo warii e teddujal mum e malaykaabe fu, o joodoto dow kittaal laamaare makko ɣal teddujal. ³² Himbe lenyi duuniyaaru fu, hawritinto yeeso makko. O seenniran himbe hande no duroowo seennirta baali e be'i. ³³ O resan baali, junjo makko nyaamo, o resa be'i bo, junjo makko nano. ³⁴ Den, laamiido wi'an wonube junjo mum nyaamo: "Garee, onon ɓe Baaba am barkidini, jaɓee donju laamaare ne ciriyanadon diga fuddoode duuniyaaru. ³⁵ Gam

rafo wadii am, on nyaannii am, mi dondaama, on jarnii am, mi laatino kodo, on bernii am.³⁶ Mi wonake funtu, on koltinii am, mi nyawii, on nyawtii am, mi maabaaamaa der kasu, on daaroyii am.³⁷ Den, foonnitiibe toontoto mo, wi'a: "Joomiraawo, dey men ji'u maa aa rafi, men nyaannu maa, naa dey men ji'u maa aa dondii, ko men jarnu maa? ³⁸ Dey men ji'u maa aa laatii kodo, men beernu maa, naa dey men ji'u maa aa woni funtu go men koltin maa? ³⁹ Dey men ji'u maa aa nyawi naa bo aa maabaa der kasu, men daaroyma?"⁴⁰ Laamiido on toontoto 6e, wi'a: "E goonja batanmi on: ko gadandon gooto der burudo faandugo caka sakikiraabe am bee, min nun gadandon dum."

⁴¹ Baawo majjum, o wi'an wonube junjo makko nano: "Dillee woddi am, onon ya'aabe! Naatee der yiite tabitiine, desanaanje Iibiliisa e malaykaabe mum!"⁴² Gam rafo wadii am, on nyaannay am, donka wadii am, on jarnay am,⁴³ mii laatino kodo, on beerinay am, mi wonino funtu, on koltinay am, mi nyawii, maabaaami der kasu, on daaraay am."⁴⁴ Den, 6e toontoto mo kambe bo, 6e bi'a: "Joomiraawo, dey men ji'i rafo e wadee, dum bo donka e wadee, maa bo aa laatii kodo, naa bo aa woni funtu, maa bo aa nyawi, naa aa maabaa der kasu, ko men ballay maa?"⁴⁵ O toontoto 6e o wi'a: "E goonja batanmi on: ko on gadanay gooto der burube faandugo, min woni on gadanay dum."⁴⁶ Den kambe, 6e jahan der billaare tabitiine, amma foonnitiibe heban yonki tabitiiki."

26

Mawbe Yahuduubi e dawra no nanjirta Yeesu

(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhaana 11.45-53)

¹ No Yeesu heenneyi wadfugo filalaaji din fu, o wi'i aahiiibe makko:
² «Oon anni balde didi nun horii go juulde Paska wada, Bii neddo bo wattete e juude himbe, be tigga modow leggal palaanjal.»

³ Wakkati mum, hooreebe limaamiibe e dottiibe wadi hawriiine der wuro hooreejo limaamiibe, bi'eteedo Kayafas.⁴ Be nannantiri 6e nanja Yeesu e yoyre, be bara mo.⁵ Amma 6e bi'i: «To en gadee dum wakkati juulde, gam to himbe ummin fitina caka jama'aare.»

Debbo gom moomii wardi dow hoore Yeesu
(Marku 14.3-9; Yuhaana 12.1-8;
Luka 7.36-50)

⁶ Yeesu e wonuno Baytaniya der wuro Simon ceccefo.⁷ No 6e nyaamata, don debbo gom battii Yeesu, e jogii faanu gadiraajol hayre albaatiri kebbunjal wardi, dam ceede duudde. O waanji dam dow hoore Yeesu.⁸ No aahiiibe makko yi'i dum, berde mabbe welay, 6e bi'i: «Gam ume wardi dam biisaa baanji?⁹ Dam waaweteno sippeego ceede duudde, de ceennanee talakaabe.»

¹⁰ Yeesu faanti ko 6e batannoo, wi'i 6e: «Gam ume ko oon toora debbo on? O wadanii am golle boodde,¹¹ Gam talakaabe e wondi e moodon wakkati fu. Amma min, mi wondataa e moodon wakkati fu.¹² O moomii bannu am wardi, gam siryaago uwol am.¹³ E goonja batanmi on: To linjiila waajetee e duuniyaaru do fu, ko debbo on wadi batante, siwtorte bo.»

Yahuuda jammake Yeesu
(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Den Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiiibe sappo e dido, yahi to hooreebe limaamiibe.¹⁵ O wi'i 6e: «Ume kokkoton am to mi wattanii on Yeesu der juude mon?» Be limi ceede cardi laso e sappo, 6e kokki mo.¹⁶ Diga wakkati majjum, oo daarta laabi no o jammortoo Yeesu.

*Yeesu nyaamii hiraane Paska e aahiiþe mum
(Marku 14.12-31; Luka 22.7-34;
Yuhaana 13.1-38)*

17 Nyalaane arandeere, der juulde peen ko yuufinaaka, aahiiþe Yeesu wari, yami mo, wi'i: «Toy jidudaa men ciriyane hiraane Paska?» 18 O toontii 6e, o wi'i: «Jahee siire, naaton wuro waane, bi'on mo: "Moodibbo wi'i, wakkati mum faanike, der wuro maada nun o nyaamata juulde Paska e aahiiþe makko."» 19 Aahiiþe wadi ko Yeesu bati ðum, 6e ciryii hiraane Paska.

20 No kiikiide wadi, o joosodii e aahiiþe makko sappo e dido, 6ee nyaama. 21 Wakkati 6e nyaamata, Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on: gooto moodon jammoto am.» 22 Berde maßbe biisii puy, go 6ee yama mo gooto gooto, moy fu e wi'a: «Joomiraawo, min bane hinnaa?» 23 O toontii 6e, o wi'i: «Tummidindo junjo mum e am der heedo, joomum nun jammotoo am. 24 E goonja Bii nedðo dillan hande no Dewte bati dow makko. Amma bone woodani jammido mo! To o rimaakano, ðum burananno mo woodugo.»

25 Yahuuda, jammotoodo mo, yami mo, wi'i: «Moodibbo, min nun naa?» O toontii mo, o wi'i: «A batii ka.»

*Kirtaari ceniini
(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20;
1 Korintu 11.23-25)*

26 No 6e nyaamata, Yeesu etti peen, yetti Alla, ḥappiti, hokki aahiiþe mum, wi'i: «Jahee, nyaamee, kanjum woni bannu am.» 27 Baawo majjum, o etti jarirgel innabojam, o yetti Alla, o hokki 6e, o wi'i: «Jaree on fu. 28 Kanjam laatii yiiyam am, yiiyam alkawal, deyyitiidam gam yaafuye hakkeeji himþe duuþbe. 29 Mii wi'a on: Mi yarataa innabojam ðam kade faa abada, sey nyalaane

jaridanmi kesam e moodon, der Laamaare Baaba am.» 30 Baawo 6e jimi jimol, 6e burtii, 6e jahi waanne Jaytuuje.

*Yeesu wi'i Piyer yeddan ðum
(Marku 14.27-31; Luka 22.31-34;
Yuhaana 13.36-38)*

31 Den Yeesu wi'i aahiiþe mum: «Jemimaare nee do, on fu, on accan am, gam e winnaa der dewtere: "Mi fiyan duroowo, den hoggo baali sankito."»

Yeesu 6eydi, wi'i: 32 «Amma 6aawo to mi fintii, mi artan on Galili.» 33 Den Piyer, wi'i mo: «Baa to 6e fu 6e accii maa, min kan mi accataa maa pay.» 34 Yeesu toontii mo, wi'i: «E goonja batan maa mi: Jemimaare nee do, ko jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» 35 Piyer wi'i mo: «Baa to doole mi maayida e maa, mi wi'ataa pay mi annaa maa.» Aahiiþe fu wi'i, hande non.

*Yeesu e du'oo der Gesemane
(Marku 14.32-42; Luka 22.39-46)*

36 Baawo majjum, Yeesu e aahiiþe mum yottii nokkuure wi'eteene Gesemane. O wi'i 6e: «Joodee do, faa mi wadaa du'aare.» 37 O yaadi e Piyer, e 6ibbe Jebede dido, ko berne makko fuddi biisaago, oo maata toora berne puy. 38 Den o wi'i 6e: «Biisere berne sattanii am faa e yidi warugo am. Gonree do, deenidee e am.» 39 O woddii sedda, o yani o hippii e leydi, oo du'oo, oo wi'a: «Baaba, to wadoto, wodfinanam jarirgel toora kaa. Amma ko jidudaa laatoo, hinaa ko jidumi.»

40 O witto, o tawi 6ee daani. O wi'i Piyer: «On baaway ko reenidi e am baa yanne woore na? 41 To on daane, du'ee, gam to on janee der jarbeeji. Gam berne e yidi, amma bannu tampii.»

42 O witti du'aago kade de didawre, o woddii sedda, o wi'i: «Baaba, to wadataako jarirgel toora ḥel yawta, mi yariray ḥel, den, accu yidde maa laatoo!»

⁴³ Yeesu witto yade, o tawi 6e bee daani, gam doynjol e jogii 6e puy. ⁴⁴ O acci 6e kade, o witti du'aago de tatawre e boliide goote den. ⁴⁵ Baawo majjum, o witto yade aahii6e makko, o wi'i 6e: «Faa jooni on na'on daani, oon ciwtii na? Wakkati wadi! Bii neddo wattete der juude hakkee6e. ⁴⁶ Ummee jawten! Jammotoodo am nani wara!»

Nanjoore Yeesu

(Marku 14.43-50; Luka 22.47-53;
Yuhaana 18.3-11)

⁴⁷ Yeesu heennyay batugo, go Yahuuda, gooto der aahii6e makko sappo e dido yottii, e himbe duubbe, jogiib6e kaafaaje, e cabbi. Hooree6e limaamiib6e, e dottiib6e nun liloy 6e. ⁴⁸ Jammotoodo mo on tintini-inoo 6e maane, wi'i: «Neddo mo cannumi e mammilaade fu, kanko nun don. Nanjee mo.» ⁴⁹ Den maa don, Yahuuda 6attii Yeesu, wi'i mo: «Jam kirden Moodibbo!» Den o mammili mo. ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Igo am, wadu ko waddu maa.» Himbe 6en 6attii, watti Yeesu junjo, nanni mo. ⁵¹ Den gooto der wondunoobe e Yeesu solti kaafahi mum, jabbi maccudo hooree6e limaamiib6e, setti nowru, ⁵² go Yeesu wi'i mo: «Wittin kaafahi maa der kuunjal mum, gam kabiroowo e kaafahi, e kaafahi nun joomum halkirta. ⁵³ Aa miili mi waawataa ko noddi Baaba am lildanaanmi ko buri malaykaab6e konunkee6e ukke sappo e didi don maa don na? ⁵⁴ Amma to dum laataaki non, noy ko winnaa der Dewtere hebbirat? Gam dewtere wi'i, non dum laatotoo.»

⁵⁵ Den, Yeesu wi'i jama'aare: «Daa on garii nanjugo am e kaafaaje, e cabbi hande pasotoodo ni. Der suudu Alla bane gonunoomi de weeti fu, emi jannina, go on nanjay am? ⁵⁶ Amma huune dum fu wadii gam ko winnaa der dewte annabiib6e hebba.» Den, aahii6e makko fu doggi, acci mo.

Hooree6e diina Yahuduube hitake Yeesu
(Marku 14.53-65; Luka 22.54, 63-65; Yuhaana 18.12-13, 19-24)

⁵⁷ Nannju6e Yeesu ben yaari moto Kayafas hooreejo limaamiib6e, go moodiib6e tawreeta, e dottiib6e genni, hawritii. ⁵⁸ Piyer e tokki mo 6awbawre, diga woddi, faa der fageere wuro hooreejo limaamiib6e. O naati, o joododii e reenu6e gam o yi'a no dum heennyitira.

⁵⁹ Hooree6e limaamiib6e, e dawroo6e fu, e daarta fewre ne 6e gaccorto Yeesu gam o waree. ⁶⁰ Himbe duubbe wari seedii fewre dow makko, amma 6e kebay gacce potude warugo mo. Den, wor6e dido gom wari, seedii ⁶¹ wi'i: «Kanko nun wi'unoo pusau suudu Alla, mahitoo 7ol der balde tati.» ⁶² Hooreejo limaamiib6e ummii, wi'i Yeesu: «A toontataako gokka na? A nanay ka 6e batata dow maa na?» ⁶³ Amma Yeesu toontaaki gokka. Hooreejo limaamiib6e on wi'i mo: «Mii eele e inne Alla yonkinteejo, batu men to an nun woni Almasiihu, Biddo Alla.» ⁶⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «A batii ka. Ka batanmi woni: Diga jooni, on ji'an Bii neddo e joodfi nyaamo Jom Baawde, o waran diga dow kammu.»

⁶⁵ Den, mone wadii hooreejo limaamiib6e faa serkiti toggoore mum, wi'i: «O batii kalluka dow Alla! En kaajaaka seedee6e gom kade! On nanii e noppo moodon kalluka ka o batii. ⁶⁶ Ume ji'udon?» Be toontii, 6e bi'i: «Emo haani wareego.» ⁶⁷ Den, 6e tuuti mo joode e yeeso, bee piya mo guyye. Wo66e maab6e e fiya mo meeye, ⁶⁸ e wi'a: «Almasiihu! Tinta, moy nun fiyu maa.»

Piyer yeddii wi'i annaa Yeesu
(Marku 14.66-72; Luka 22.55-62;
Yuhaana 18.15-18, 25)

⁶⁹ Piyer e joodfi yaasi fageere wuro. Hor6e tawaabe don, gooto

mum, 6attii mo, wi'i: «An bo, aa wondunoo e Yeesu Galilinkeejo.»

⁷⁰ Amma Piyer yeddi ka yeeso himbe fu, wi'i: «Mi faamay ko jidudaa wi'ugo.»

⁷¹ Baawo majjum, o ummii oo foonnii far dammugal wuro. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe don: «Gorko oo do e wondunoo e Yeesu Nasaratuuo.» ⁷² Piyer yeddi kade, wi'i: «Mi hunike, mi annaa gorko on.»

⁷³ No wadi tifere, wonube don 6attii Piyer, wi'i mo: «Seko walaa, a laati nun gooto der aahiibe makko, gam batu maa e hollita to yiwudaa.»

⁷⁴ Den, Piyer hunii wi'i: «Alla hitoo am to mi fewii, e goonja mi annaa gorko on!» Wakkati mum, jakaraari joggi. ⁷⁵ Den Piyer siwtorii ka Yeesu batunoo dum, wi'i: «Go jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» O wurtii yaasi, o wulli bojji kaafudi.

27

*Yeesuyaaraama to Pilaatu
(Marku 15.1; Luka 22.66-71,
23.1)*

¹ Subaka kecco, hooreebe limaamiibe, e dottiibe fu, hawritii e dawra dow no be barirta Yeesu. ² Be kabbi mo, be jaari to Pilaatu, hooreejo jeyde leydi Yahudiya.

*Maayde Yahuuda Iskariyot
(Golle Lilaabe 1.18-19)*

³ No Yahuuda jammido Yeesu yi'i o hiitaama o waree, o muijiti, o wittini ceede cardi laso e sappo de o jaabunoo to hooreebe limaamiibe, e dottiibe, ⁴ o wi'i be: «Mi wadii hakke, mi jammike mo walaa gacce!» Be toontii mo, be bi'i: «Ko faalii men? Haala maa nun!» ⁵ Yahuuda woppi ceede den der suudu Alla, yahi habbitoyii boggol, maayi. ⁶ Hooreebe limaamiibe etti ceede den, wi'i: «Sariya meeden hokkay laawol ceede hande dee do hawritee e ceede cakkanaade Alla

der suudu Alla, gam ceede yiyyam nun.»

⁷ Baawo dawriine maabbe, be nannantiri, be etti ceede den, be coodiri gesa mahoowo payande gom, gam hobbe e uwhee ton.

⁸ Kanjum acci faa hanne, gesa jan e noddee «Gesa Yiyyam.» ⁹ Hande non annabaaku Yeremiya hebbiri, nu o wafunoo, o wi'i: «Be etti ceede cardi laso e sappo, kanje nun himbe Isira'iila tawi o foti yobaneego. ¹⁰ Be coodirii de gesa mahoowo payande, hande no Joomiraawo batunoo am.»

Yeesu yeeso Pilaatu

(Marku 15.2-20; Luka 23.1-4, 13-25; Yuhaana 18.28-19.16)

¹¹ Be jaari Yeesu yeeso Pilaatu hooreejo leydi, o yami mo, o wi'i: «An woni laamiiido Yahuduube na?» Yeesu toontii mo wi'i: «A batii ka.» ¹² Den hooreebe limaamiibe, e dottiibe gaccii mo, amma o toontaaki gokka. ¹³ Ko Pilaatu wi'i mo: «A nanataa gacce de be batata dow maada fu na?» ¹⁴ Amma Yeesu toontaaki gokka mum. Dum haaynii hooreejo leydi on sanne.

Yeesu hiitaama waree

*(Marku 15.6-15; Luka 23.13-25;
Yuhaana 18.39-19.16)*

¹⁵ Der Juulde Paska fu, hooreejo leydi e woowi yoofango be mabbaado gooto, mo himbe yidi.

¹⁶ Wakkati mum, e woodunoo mabbaado annanaado, bi'eteedo Yeesu Barabbas. ¹⁷ No jama'aare hawritii, Pilaatu yami be, wi'i: «Moy jisudon mi yoofana on: Yeesu Barabbas na, naa Yeesu bi'eteedo Almasiihu?» ¹⁸ Pilaatu e anni sabbu nawniraagu nun wadi ko be nanji Yeesu be gaddi to mum.

¹⁹ Wakkati Pilaatu joodii e hiitoo, deekiiko lili goddo, wi'a mo: «Taa naannu hoore maa der haala gorko mo walaa gacce oo, gam hanki mi toorake der koydool dow haala makko.»

²⁰ Hooreebe limaamiibe, e dottiibe yeeyi jama'aare, be yama

Pilaatu yoofana 6e Barabbas, acca Yeesu waree. ²¹ Hooreejo leydi on yamitii 6e, wi'i: «Mi yoofanan on ma66aado gooto, moy nun der dido 6en jisudon mi yoofana on?» Be toontii, 6e bi'i: «Barabbas!» ²² Pilaatu yami 6e, wi'i: «Den, noy gadanmi Yeesu bi'eteedo Almasi-ihu?» Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Tiggu mo dow leggal palaanjall!» ²³ O yami 6e, o wi'i: «Ko boni ume o wadi?» Be 6eydi woolo e semme, 6ee bi'a: «Tiggu mo dow leggal palaanjall!» ²⁴ Pilaatu tawi waawataa ko deyyitini 6e, woolo bo e 6eydoo. Den o etti diyam, o lootijude makko yeeso jama'aare, o wi'i 6e: «Mi walaa gacce dow reyyitingo yiiyam gorko oo. Haala moodon nun.» ²⁵ Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Men ja6ii gacce yiiyam makko yowoo dow ko'e amen, e dow 6ibbe amen!» ²⁶ Den, Pilaatu yoofitani 6e Barabbas, o hokki laawol Yeesu fiyee looci, 6aawo mum, o tiggee dow leggal palaanjall.

Soogeeji jaancii Yeesu

(Marku 15.16-20; Yuhana 19.2-3)

²⁷ Soogeeji hooreejo leydi yaari Yeesu der fageere laamorde mum, ukkere soogeeji din fu hawritii e tummi mo. ²⁸ Be 6orti gineeqi makko, 6e borni mo gulunfaare wodeere. ²⁹ Baawo majjum, 6e canyi huuneere gi'e, 6e kuunini mo. Be kokki mo helliiru e junjo makko nyaamo, bee jiccoo yeeso makko, bee jaanca mo, bee bi'a: «Foo foo maa, laamiido Yahuduufel!»

³⁰ Be tuuti mo joode, 6e teeti helliiru 6ol, bee piya mo dow hoore. ³¹ No 6e keennyi jaancugo mo, 6e 6orti gulunfaare, 6e borni mo gineeqi makko. Den, 6e jaari mo 6e tiggaab dow leggal palaanjall.

Yeesu tiggaama dow leggal palaanjall
(Marku 15.21-41; Luka 23.26-49;

Yuhana 19.16-30)

³² No 6e burtoto siire, 6e potti e gorko bi'eteedo Simon mo Sirene. Soogeeji dooli mo o roono leggal Yeesu palaanjall. ³³ Be jottii nokkuure wi'eteene Golgota. Maana Golgota woni (nokkuure le'al hoore). ³⁴ Be kokki Yeesu innabojam jillon-tiraadam e kaadudum, o yara. No o metti dam, o salii yarugo.

³⁵ No 6e keennyi tiggugo mo, 6e pidani gineeqi makko tete, 6e ceenniri. ³⁶ Baawo majjum, 6e joodii don, 6ee deeni mo. ³⁷ Be binni dow alluwal daliila ko acci o tiggaab, 6e takki dow hoore makko. Ko 6e binni woni: «Oo do woni Yeesu, laamiido Yahuduufel.» ³⁸ Fasotoobe dido gom bo e tiggaab takkol makko, gooto nyaamo makko, gooto bo nano makko.

³⁹ Himbe falotoobe don e yenna mo, e dimma ko'e mum, ⁴⁰ e wi'a: «An pusoowo suudu Alla, mahitoo 6ol der balde tati, faaba hoore maa. To a laati nun Biddo Alla, jippa diga e leggal palaanjall 6al!»

⁴¹ Hande non, hooreebe li-maamiife, e moodibbe tawreeta, e dottiibe fu jaanciri mo, e wi'a:

⁴² «O faabike wo6be, amma o waaway ko faabii hoore makko, kanko laamiido Isira'iila. Jooni, o jippoo diga leggal palaanjall 6al, gam goondinen mo. ⁴³ O yowii hoolaare makko fu dow Alla. To non Alla faaboo mo jooni, to e yidi mo. Gam o wi'i, o laati nun Biddo Alla.»

⁴⁴ Fasotoobe, tiggaabe takkol makko bo e yenna mo hande non.

Yeesu maayii

(Marku 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

⁴⁵ Diga caka nyalooma, niwre wadi e leydi nin fu, faa yottii yanne tati kiikiide. ⁴⁶ Jaka yanne tati kiikiide, Yeesu halbi e semme, wi'i: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?» Kan woni «Alla am, Alla am! Gam ume accudaa am?» ⁴⁷ Wo6be der dari-noobe don no nani dum, wi'i: «Emo

nodda Eliya!»⁴⁸ Don maa don, gooto maabbe doggi waddoy soosu-
iji, suuwi di der jaran lammudam,
haabbi e sawru, battini to hunnuko
Yeesu gam o biccino. ⁴⁹ Den
horiibei wi'i: «Munyen, daaren naa
Eliya waran faaboo mo.»⁵⁰ Baawo
majjum, Yeesu halbi e semme, o
maayi.

⁵¹ Wakkati mum, wudere wirni-
raane der suudu Alla serkitii
caka caka, diga dow faa ley.
Leydi dimmii, teapaaje feccii,
⁵² jenaale maabbiitii, seniibe duuubbe
maayunoobe finti. ⁵³ Be burtii e
jenaale. Baawo mum, Yeesu finti,
be naatidi e genni seniini, himbe
duuubbe yi'i be.

⁵⁴ Hooreejo soogeeji deenudo
Yeesu, e soogeeji mum, yi'i dim-
maade leydi e ko wadi fu. Be
kuli puy, be bi'i: «E goonja, o
laati nun Biddo Alla!»⁵⁵ Rewbe
duuubbe e tawaa don e daara diga
woddi, kambee nun tokkoynoo
mo diga Galili, bee jagganoo mo.
⁵⁶ Der maabbe: E woodi Mariyama
mo Magadala, e Mariyama inna
Yaakuuba e Yusufu, e inna bibbe
Jebede.

Yeesu uwaama
(Marku 15.42-47; Luka 23.50-56;
Yuhaana 19.38-42)

⁵⁷ No kiikiide wadi, gorko jom
jawdijjo gom, mo siire Arimatiya,
wari. Emo wi'ee Yusufu, kanko
bo o laati nun aahijjo Yeesu.⁵⁸ O
yahi to Pilaatu, o eeli dum bannu
Yeesu. Den, Pilaatu wi'i o hokkee
njol. ⁵⁹ Yusufu etti bannu njol,
suddi njol wudere heyre,⁶⁰ o wattu
bannu njol der saabeere heyre ne
o wasani hoore makko der hayre.
Baawo mum, o talli hayre teddune,
o maabbiiri dammugal saabeere
nen, o yawti. ⁶¹ Mariyama Maga-
dalaajo, e Mariyama oo to, e tawaa
don, e joodi e daari far to saabeere
nen.

Soogeeji e reeni saabeere

⁶² Fini mum laatii nyalaane
ardiine nyalaane siwteteene. Den
hooreebe Limaamiibe e Farisaabe
hawritii yahi to Pilaatu.⁶³ Be
bi'i mo: «Joomiraawo, men ciwtorii
pewoowo on batii no diga e wuuri,
wi'i, fintan nyalaane tatawre.⁶⁴ Gam
majjum, batu soogeeji
reena saabeere nen faa balde
tati den yawta. Gam to aahiibe
makko wujju bannu makko,
wi'a, o fintii diga maaybe. Den
fewre sakitiineere nen buran
arandeere hallugo.»⁶⁵ Pilaatu wi'i
be: «Soogeeji nani, jahee, deenee
saabeere nen no baawirdon!»

⁶⁶ Be jahi, be deenoy saabeere
nen. Be talli hayre, be maabbi
faa woodi, be darini soogeeji gam
reena ne.

28

Yeesu fintii
(Marku 16.1-10; Luka 24.1-12;
Yuhaana 20.1-10)

¹ No nyalaane siwteteene yawti,
alal subaka, Mariyama Maga-
dalaajo e Mariyama oo to dawi,
yahi daaroygo saabeere nen. ² Don
de woore, leydi dimmii e semme.
Malaykaajo Joomiraawo jippii
diga dow kammu, talli hayre nen,
joodii dow mayre. ³ Oo jalbitoo
hande maayyere, gineeji makko
e rawni hande malamalluuje.
⁴ Reenube ben huli faa e diwna, be
laatii hande maaybe. ⁵ Malaykaajo
wi'i rewbe ben: «To on kulee onon!
Mii anni Yeesu tigganoodo nun
daartoton. ⁶ O walaa do, o fintii
hande no o wi'unoo on. Garee,
daaree to o fukkinoo. ⁷ Tinnee,
batee aahiibe makko o fintii diga e
maayde. O na'on hedii on far Galili,
on ji'an mo ton. Ka goodumi mi
bata on nun don.»

⁸ Rewbe ben yawti law diga to
saabeere nen, go kulol e seyo wadi
be puy. Be doggi be batoy aahiibe
makko habaru on. ⁹ Don maa
don, Yeesu fotti e maabbe, wi'i be:
«Mii sanna on!» Be battii mo, be

nannji koyde makko, 6e cujidani mo. ¹⁰ Den Yeesu wi'i 6e: «To on kulee! Jahee, batee banniraabe am, 6e jaha Galili. Ton nun 6e ji'atammi.»

Ka reenuibe saabeere seedii

¹¹ Wakkati rewbe ben yanti laawol, den wobbe der soogeeji deenudi saabeere nen naati e genni, e bata hooreebe limaamiibe ko wadi fu. ¹² Hooreebe limaamiibe, e dottiibe wadi hawrine, 6e baddi, 6e kokki soogeeji din ceede duudde, ¹³ 6e bi'i 6e: «Bi'ee aahiibe makko nun wari jemma, tawi oon daani, wujji 6annu makko. ¹⁴ To hooreejo leydi nanii ka, minon nun anni ka batata mo, men burtina on e toora fu.»

¹⁵ Soogeeji jaibi ceede mum, wadi no wi'aa. Hande non haala kan sankitorii caka Yahuduube faa warugo hanne.

*Yeesu hollitanake aahiibe mum
(Marku 16.14-18; Luka 24.36-49;
Yuhaana 20.19-23)*

¹⁶ Aahiibe sappo e go'o yahi Galili, dow waanne ne Yeesu tintinnoo 6e 6e jaha. ¹⁷ No 6e ji'i mo, 6e cujidani mo, amma wobbe mafbe wadii seko. ¹⁸ O battii, o wi'i 6e: «Mi hokkaama baawde dow kammu e leydi fu. ¹⁹ Gam majjum jahee, gadee himbe lenyi fu aahiibe am, gadee 6e batisi e inne Baaba e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Janjinee 6e 6e tokkoo ko batumi on fu. Annee, mii wondi e moodon nyalaane fu, faa timmoode duuniyaaru.»

Linjiila Yeesu hande no

Yuhaana winniri

Haala puudirka

Yuhaana e yidi der dferewol mum
ŋol, himbe annita no Yeesu laati
nun Biddo Alla, den goondindo mo
fu tawee e woodi yonki tabitiiki.

Wecco arano e holla kaayefiji
feere feere, kollitooji no Yeesu
nun paabotoodo, mo dum batani
der dewte. Yuhaana ettii haalaaji
goddī nanditinirdi, hande jon:
diyam, nyaamdu buurinoowl,
innabohi goonjahi, o hollitira ko
Yeesu laatii.

Yuhaana tan batani 6angal der
siire Kana, e haala Nikodemū, e
debbo samariyaajo, e moofo mo
Baytisayda, e gorko dindaado e
bundan.

O batanii kaayefiji jeego'o di
Yeesu wadi ko Matiye, e Marku,
e Luka winnay. Amma Yuhaana
winnay haala golle Yeesu godde.
O batanay dingol Yeesu e golle
mum der Galili, e jarbeeki mum,
e haala kirtaari caktiineeri gam
himbe wakkati makko e annuno
dum.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puudirka, 1.1-18
2. Yuhaana gadoowo batisi, 1.19-
51
3. Golle Yeesu e waaji mum, 2.1-
12.50
4. Balde Yeesu sakitiineeje faa
Urusaliima, 13.1-19.42
5. Pintol Yeesu Joomiraawo e
kollitaaki mum, 20.1-31
6. Heennyitirde 21.1-25.

Haala laatike jayŋol e yonki

¹ Diga fuddoode, bi'eteedo Haala
e wonunoo. Oo wondi e Alla, o
laati nun Alla. ² Diga fuddoode, oo
wondi e Alla. ³ E makko Alla tagiri
huune fu. Baa godfum ko woni
tagaaka to hinaa e makko. ⁴ Yonki

yiwi e makko, yonki kin laatanii
himbe jayŋol. ⁵ Jaayŋol e yayna der
niwre, niwre bo waaway ko nyifi
ŋol.

⁶ Wakkati gom, Alla lili godđo
bi'eteedo Yuhaana. ⁷ O warii gam
o laato seedeejo, o wadana jayŋol
seedaaku, gam himbe fu goondina
sabbu haala makko. ⁸ Kanko bane
woni jayŋol, amma o waru nun
gam o seedanoo jayŋol. ⁹ Kanŋol
woni jayŋol goonjawl, garuŋol e du
uniyaaru gam yahnana himbe fu.

¹⁰ Bi'eteedo Haala na'onno der
duuniyaaru, e makko duuniyaaru
tagiraa, amma himbe duuniyaaru
annitay mo. ¹¹ O warii to himbe
makko, himbe makko bo jařbaaki
mo. ¹² Amma jařbiibe mo fu, ko
goondinii inne makko, o hokkii
dum laawol laataago 6ibbe Alla.
¹³ Be laataaki 6ibbe Alla diga e
dingol, e yidde tagaado bo bane,
amma gam Alla hokkii 6e yonki
kesi.

¹⁴ Haala laatike neddo. Neddo
on jooododii e meeden, oo hebbi
moyyere e goonja. Men ji'i tedduŋal
makko, tedduŋal ŋal Biddo bajjo
heňata e baaba mum. ¹⁵ Yuhaana
seedanii mo, bati e daane towne,
wi'i: «Oo do woni mo batannoomi
on, bi'umi: Baawo am, burdo
am waran, gam o na'on diga mi
walaano.»

¹⁶ E gonnан makko, en fu en kebii
moyyere dow moyyere. ¹⁷ Diga
e Muusa nun tawreeta hokkira, amma
moyyere, e goonja warii diga
e Yeesu Almasiih. ¹⁸ Godđo yi'ay
Alla abada, amma Biddo bajjo,
laatiido Alla, gondudo e Baaba nun
annini en Alla.

*Seedaaku Yuhaana gadoowo
batisi*
(Matiye 3.1-12, Marku 1.18,
Luka 3.15-18, Yuhaana 5.33-36)

¹⁹ Yahuduše Urusaliima lili
moodiббе yiwube e lenyol Lewin
keеe e Limaamiiббе 6e yama mo,
kanko woni moy. ²⁰ O toontii 6e
ko laaši. Nani ko o seedii: «Min,

mi Cubaado bane.» ²¹ Be yamitii mo, 6e bi'i: «Den kan, moy nun laatidaa an? An nun Eliya na?» O wi'i: «Min, mi Eliya bane.» Be bi'i: «An nun Annabijjo batanaado na?» O toontii: «Aawo, kanko bane laatiimi!» ²² Be bi'i mo: «Den fu moy nun laatidaa? Batu men ko men batoyta liloybe men. Ko bi'udaa hoore maa?» ²³ O toontii, o wi'i: «Min woni batoowo der haro e wi'a: "Moyyinee laawol Joomiraawo," non annabi Esaaya wi'i.»

²⁴ Lilaabe ben laati nun Farisaabe. ²⁵ Be yami mo: «Ko woni sabbu ko aa wada batisi nani bo a Cubaado bane, a Eliya bane, a Annabijjo batanaado bane?» ²⁶ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Min, mii wadira batisi e diyam, amma e woodi goddo hakkune moodon mo on annaa, ²⁷ kanko woni garoovo baawo am, mi fotay baa fittugo boggi pade makko.» ²⁸ Dum don fu waanu nun Baytaniya, takkol maayo Urdun, to Yuhaana wadannoo batisi.

Yeesu nun woni Jawgiyel Alla

²⁹ Fini mum, Yuhaana yi'i Yeesu e wara to mum, wi'i: «Nani Jawgiyel Alla ikkinoowel hakkeesi duuniyaaru. ³⁰ Kanko nun batannoomi, bi'umi: "Goddo waran baawo am, oo burimmi, gam o na'on diga mi walaano." ³¹ Min, mi annaano mo. Amma mi warii, mii wada batisi e diyam gam mi holla mo himbe Isira'iila..»

³² Yuhaana seedii, wi'i: «Mi yi'ii Ruuhu hande foonu e jippoo diga dow, hodi dow makko. ³³ Min, mi annaano mo. Amma lildoo am mi wada batisi der diyam, kanko nun wi'immi: "Mo ji'oystaa Ruuhu e jippoo dow mum, kanko woni gadiroovo batisi e Ruuhu Ceniido." ³⁴ Yuhaana wi'i: «Min, mi yi'ii, mi seedike, kanko woni Biddo Alla.»

Aahiibe Yeesu arandeebe (Matiye 4.18-22)

³⁵ Fini mum, Yuhaana e darodii kade e aahiibe mum dido. ³⁶ O yi'i Yeesu e faloo, o wi'i: «Nani Jawgiyel Alla!»

³⁷ Aahiibe dido 6en nani ka o batii, tokki Yeesu. ³⁸ Yeesu yeeyitii, yi'i bee tokki dum, wi'i be: «Ume daartoton?» Be toontii, 6e bi'i: «Rabbi (dum wi'ay maa Moodibbo), toy tawadaa?» ³⁹ O wi'i be: «Garee, daaree!» den be gari, 6e ji'i to o tawaa. Be joododii e makko nyalaane nen. Wakkati on, kiikiise nun.

⁴⁰ Andere, miiraawo Simon Piyer, woni gooto der dido nanube haala Yuhaana, ko tokkini Yeesu. ⁴¹ Mawniraawo makko, Simon, o arti o fotti, o wi'i dum: «Men ji'ii Almasiihu.» (Dum wi'ay maa Cubaado.) ⁴² O yaari mo to Yeesu. Yeesu daari Simon Piyer, wi'i mo: «An, a Simon 6ii Yuhaana, a innitirte Kefas.» (Dum wi'ay maa Hayre.)

Yeesu noddii Filippu e Natanayel

⁴³ Fini mum Yeesu yidi yahugo Galili. O fotti e Filippu, o wi'i dum: «Tokkam!» ⁴⁴ Filippu, mo Baytisayda nun, genni Andere e Piyer. ⁴⁵ O fotti e Natanayel, o wi'i dum: «Men ji'ii mo haala mum batano der tawreeta Muusa e der dewte annabiibe. Yeesu 6ii Yusufu mo Nasaratu.» ⁴⁶ Natanayel wi'i mo: «Ko woodi waawan ko yiwi Nasaratu na?» Filippu toontii mo: «War, daaru!»

⁴⁷ Yeesu yi'i Natanayel e fonnoy dum, wi'i: «Oo do laati nun Isira'iilaajo lalley, jamma fu walaa e makko.» ⁴⁸ Natanayel wi'i mo: «Toy annudaa am?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Mi yi'ii maa ley ibbi diga Filippu noddai maa.» ⁴⁹ Natanayel toontii, wi'i: «Moodibbo, a laati nun Biddo Alla, a Laamido Isira'iila nun.» ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Gam mi wi'ii mi yi'ii maa ley ibbi, kan acci ko goondindaa na? A yi'an ko buri dum don manju.»

⁵¹ Den o wi'i Natanayel: «E goonja batan mi on: On ji'an duule e maabbiitii, malaykaabe Alla e eenca e jippoo dow Bii neddo.»

2

Bangal der siire Kana

¹ Balde didi baawo mum, bangal wadii e siire Kana, der leydi Galili. Inna Yeesu e tawanoo ton. ² Yeesu e aahiiße mum bo noddinaama e jaamaanu nu. ³ No innabojam maabbe jacci, inna Yeesu wi'i mo: «Be galaa innabojam.» ⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «Inna day, taa accu ka gillee. Wakkati am yottaaki taw.» ⁵ Den inniiko wi'i gollooöe: «Ko o wi'i on fu, gadee.»

⁶ Loode jeego'o gadiraade kaaye e tawaa don. Diyam majje Yahuduube wadiranno naajardam gam laabingo ko'e mum, hande no diina maabbe bati. Loode den, baaney mum fu e jaaba yoogirde diyam sappo. ⁷ Yeesu wi'i 6e: «Kebbinee payande den diyam.» Be kebbini de faa gaabude. ⁸ O wi'i 6e: «Jooni kan, nyedee, jaaranee mawdo bangal.» Be nyedi. ⁹ No mawdo bangal metti diyam baylitaadam innabojam dam, o annaa toy dam yiwi. Amma gollooöe nokkoybe dam, e anni. O noddi jommanjo gorko, ¹⁰ o wi'i dum: «Himbe fu innabojam beldam woowi artirgo. To himbe buusii, ko dam hewtay welugo sakitoree. Amma an, a resii belfam dam faa jooni.»

¹¹ Non Yeesu wadiri kaayeefi mum arandehi der siire Kana, der leydi Galili. Non o hollitiri baawde makko, go aahiiße makko goondini mo.

¹² Baawo majjum o yahi Kafarnahum, kanko e inniiko, e miraabé makko, e aahiiße makko. Be joodii ton balde sedda.

*Yeesu riiwii tenkuubé der suudu Alla
(Matiye 12.38-40, Marku 11.15-18, Luka 19.45-46)*

¹³ No juulde Yahuduube bi'eteede Paska 6adii, Yeesu yahi Urusalima. ¹⁴ Der suudu Alla, o tawi sippoobe ga'i, e baali, e tantabaraaji, e cengotoobe ceede, e joodii. ¹⁵ O etti 6oggio wadi 6occol, o riiwi 6e be burtoo suudu Alla, kambe e baali, e ga'i. O sankiti ceede cengotoobe, o hippi taaburuji maabbe. ¹⁶ O wi'i sippoobe tantabaraaji: «Burtinee dum, to on gadee suudu baaba am suudu tenkuru.»

¹⁷ Aahiiße makko siwtori ko winnaa e Dewte: «Yidde suudu maa e jaabina berne am.» ¹⁸ Den hooreebe Yahuduube wi'i mo: «Kaayeefi kiye gadataa ko kollaa men aa woodi laawol waafugo nun nun.» ¹⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Pusee suudu Alla nol do, mi mahitinto nol der balde tati.» ²⁰ Be toontii mo: «Suudu nol mahiraama duubi lasooji didi e jeego'o, go an, bi'aa a mahitinto nol der balde tati na?»

²¹ Amma 6annu makko nun o nandiniri suudu Alla. ²² No Yeesu finti, aahiiße mum siwtori o batino dum ka, go 6e goondini Dewte e haala ka o batunoo.

Yeesu e anni ko woni e neddo fu

²³ No Yeesu wonunoo Urusalima gam juulde Paska, duubbe goondini inne makko gam 6e ji'ii kaayeefi di o wadi. ²⁴ Amma Yeesu hoolaaki 6e, gam oo anni 6e be fu. ²⁵ O buakaaka goddo seedanoo mo ko woni e himbe, gam oo anni ko woni der berne neddo.

3

Yeesu e badda e Nikodemus

¹ E woodunoo goddo, Farisaajo, bi'eteedo Nikodemus, o laati nun gooto der hooreebe Yahuduube.

² Jemmaare gom o yahi to Yeesu, o wi'i dum: «Moodibbo, emen anni a laati nun baajotoodo yiwudo to Alla, gam goddo waawataa ko wadi

kaayeefiji dī gadataa, to Alla wondaan e makko.»³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Mii batee e goonja: Goddo waawataa ko yi'i Laamaare Alla to rimitaaka.»⁴ Nikodemus wi'i mo: «Noy neddo waawirtaa ko rimitoraan to naywii? O waawan ko witti e reedu inniiko, o rimitee na?»

⁵ Yeesu toontii mo wi'i: «Mii batee e goonja: To neddo rimitoraaka e diyam, e Ruuhu, o waawataa ko naati laamu Alla. ⁶ Ko neddo rimata, laati nun neddo. Ko Ruuhu bo rimata, laati nun ruuhu. ⁷ To dum haayneee gam mi wi'ii maa: "E haani dimitedaa." ⁸ Hennu e wifa to yidi fu. Aa nana sonnyo maggol, amma a annaa to njoj yiwi, a annaa to njoj yahata. Hande nun dimiraado Ruuhu laati.»

⁹ Nikodemus wi'i mo: «Noy dum wadortoo?»¹⁰ Yeesu toontii mo: «An, moodibbo Isira'illa mawdo, a annaa dum? ¹¹ Mii batee e goonja, menen, ko men anni, men batata, ko men ji'i, men ceedotoo. Amma on jabataa seedaaku amen. ¹² On goondinay no batanmi on kuppe de leydi. Noy goondinirton to mi batanii on kuppe de dow kammu? ¹³ Goddo meeday een-cugo dow kammu, to hinaa jippaido diga kammu, kanko woni Bii neddo. ¹⁴ Hande no Muusa biliri boddi janni dow leggal der ladde haro, hande non Bii neddo bo bilirtee,¹⁵ gam goondindo mo fu heba yonki tabitiiki. ¹⁶ Gam Alla yidii duuniyaaru sanne faa hokki Biddo mum bajjo, gam goondindo mo fu to halku, amma heba yonki tabitiiki. ¹⁷ Alla lilay Biddo mum e duuniyaaru gam o hiitoo nu, amma gam nu hisira diga e makko. ¹⁸ Goondindo mo hiitataake, amma mo goondinay, hiitaamaa ko, gam o goondinay inne Biddo Alla bajjo. ¹⁹ Kiita mabbe nani: Jaaynjol warii e duuniyaaru, amma himbe, niwre nun furi yidugo dow jaynjol, gam gadu maabbe woodaa. ²⁰ Mo golle mum woodaa e wanyi jaynjol,

warataa e maggol, gam e hula golle mum wurtoo.²¹ Amma tokkudo goonja, waran to jaynjol gam gadu nju wadi gam Alla, wurtoo.»

*Ko Yuhaana seedii dow Yeesu
(Yuhaana 1.19-24)*

²² Baawo mum Yeesu yaadi e aahiiibe mum leydi Yahudiya. O joododii e mabbe ton, oo wada batisi.²³ Yuhaana bo e wada batisi e siire Aynon, takkol Salim, gam ton diyam e duudi. Himbe e yaha ton e wadanee batisi.²⁴ (Tawi Yuhaana maabbaakano taw.)

²⁵ Nyaanne gom aahiiibe Yuhaana yeddontirii e Yahudujo gom dow haala laabal.²⁶ Be jahi to Yuhaana, be bi'i dum: «Moodibbo, gorko gondunoodo e maa takkol maayo Urdun, mo ceedanidaa men, kanko bo oo wada batisi. Himbe fu e yaha to makko.»

²⁷ Yuhaana toontii be, wi'i: «Neddo waawataa ko hebi godsum to hinaa ko Alla hokki dum.²⁸ Onon e hoore moodon, on seedebee am, mi wi'ii: "Mi Almasihu bane, amma mi lilaama mi ardo mo".»²⁹ Yuhaana wi'i kade: «Gaddanaado jommanjo debbo, kanko woni jommanjo gorko. Dottoowo gorko e darii, e hettinii. To o nanii daane jommanjo gorko, berne makko welan sanne. Nii beldum berne am hebbiri.³⁰ Haani teddujal makko e beydoo, njal am e buytoo.»

Yiwudo dow kammu

³¹ «Yiwudo dow kammu nun furi fu. Yiwudo e leydi, laati nun leydinkeejo. Haala mum bo laati nun ka leydinkeebe. Yiwudo dow kammu, kan nun jinti moy fu.³² Ko o yi'i e ko o nani, o seedotoo, amma goddo jabataa seedaaku makko.³³ Jabudo seedaaku makko, tabbitinii Alla laati nun goonjaajo.³⁴ Mo Alla lili, ko Alla batii nun o batata, gam Alla hebbinii mo Ruuhu mum.³⁵ Baaba e yidi Biddo, faa wattii huune fu e junjo makko.³⁶ Goondindo Biddo, hebii yonki tabitiiki. Mo goondinay

Biddō, hebataa ki, amma mone Alla e wonani dūm.»

4

*Yeesu e samariyaajo debbo
(Yuhaana 7.37-39)*

¹ Farisaabe nanii Yeesu e wada batisi, e heba aahiibe duubbe faa buri Yuhaana. ² To goonja nun, Yeesu e hoore mum waday batisi, amma aahiibe makko nun wadannoo dum. ³ No Yeesu nani ka Farisaabe bati, ummii leydi Yahudiya, witti leydi Galili. ⁴ E haani bo o falta leydi Samariya.

⁵ O wari e siire Samariya bi'eteene Sikar, takkol gesa ja Yaakuubu hokki biyum Yusufu. ⁶ Don bunnu Yaakuubu woni. No Yeesu somi yaadu, joodii gaabude bunnu jol. Caka nyaalooma nun.

⁷ Samariyaajo debbo wari yoogugo. Yeesu wi'i mo: «Hokkoram diyam, mi yara!» ⁸ (Tawi aahiibe makko yahii siire soodogyo ko nyaametee.) ⁹ Debbo on wi'i Yeesu: «Ee, noy an Yahuduupo, eelirtaa am diyam jaraa, min samariyaajo debbo?» Nani bo potal walaa hakkune Yahuduube e Samariyaabe. ¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «To aa annunoo no dokkal Alla foti, e moy wi'i maa: "Hokkoram diyam, mi yara!" an nun eelatano mo, o hokkee diyam yonki.»

¹¹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, a walaa cawgal. Bunnu nun bo e luggi. Toy kebataa diyam yonki dam? ¹² A guru nun maama amen Yaakuubu, kokkudo men bunnu jol manju na? Kanko e biibbe makko, e bisaajji makko fu, be jarii e maggol.» ¹³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Neddo fu jardo diyam dam, sondete kade, ¹⁴ amma jardo diyam dam kokkanmi dūm, sondataake faa abada. Gam diyam kokkanmi dūm, laatanto dūm fuldude diyam kokkojam yonki tabitiiki.» ¹⁵ Debbo on wi'i: «Moodibbo, hokkoram diyam dam,

to mi dondee kade, to mi wittaa bo yoogugo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Yahu noddoy gorko maa, garidon!» ¹⁷ Debbo on toontii mo: «Mi walaa gorko.» Yeesu wi'i mo: «Aa woodi goonja no bi'udaa a walaa gorko. ¹⁸ A ettayno maa worbe joyo. Gorko gondudaa jooni on bo, gorko maa bane. A batii goonja.»

¹⁹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, laabani am, a laati nun Annabijjo. ²⁰ Maamiraabe amen saafino Alla dow waanne nee, amma onon, oon bi'a: "Urusaliima nun Alla haani saafeego".»

²¹ Yeesu wi'i mo: «Banniraawo debbo, hoola ko batan maa mi. Wakkati e wara, dow waanne nee do bane, Urusaliima bo bane caafoton Baaba. ²² Onon Samariyaabe, oon caafa ko on annaa, menen Yahuduube, ko men anni men caafata, gam kisidam to Yahuduube nun yiwata. ²³ Amma wakkati e wara, ki yottike du, de saafoobe goonjakuube saafirta Baaba e ruuhu e goonja. Iri saafoobe bee don nun Baaba daartata. ²⁴ Alla laati nun Ruuhu. Gam majjum, e haani saafoobe, saafira mo e ruuhu e goonja.»

²⁵ Debbo on wi'i: «Mii anni Almasiihu, bi'eteedo Cuubaado, waran. To o warii, o humpitanan men kuppe fu.» ²⁶ Yeesu wi'i mo: «Min, baddoo wo e maa, woni kanko.»

²⁷ Dow kaa don, aahiibe makko yottii to maabbe. No Yeesu baddata e debbo on, dūm haaynii be, amma baa gooto maabbe wi'ay: «Ko daartataa?» Naa: «Gam ume baddataa e makko?»

²⁸ Den debbo on resi yoogirgal mum, witti siire, bati himbe, wi'i: ²⁹ «Garee, daaree gorko batudo am ko gadunoomi fu. Kanko bane woni Almasiihu on?» ³⁰ Be burti siire nen, be jahi to makko.

³¹ Wakkati den aahiibe e sawrina mo, e wi'a: «Moodibbo, nyaamu!»

³² O toontii 6e: «Mii woodi ko nyaamaanmi, ko on annaa.» ³³ Aahii6e 6en e yamontira: «Moy waddani mo ko nyaametee?»

³⁴ Yeesu wi'i 6e: «Nyaamdu am laati nun wadugo sago lildo am, e heennyitingo golle de o hokkimmi. ³⁵ Onon, oon bi'a: "Faa hanne lebbi naay horii go dugge yottoo?"

Amma min, mii wi'a on: 6antee gite mon, daaree, gese bennii, de potii ruggeego. ³⁶ Duggudo heban joddi, hawritan 6i6be gam yonki tabitiiki, gam aawudo e duggudo seyodoo. ³⁷ Dum don e tabbitina ballool 7ol do: "Gooto e aawa, gooto e rugga." ³⁸ Mi lilii on duggoon to on gollay. Wobbe golpii, onon, on nafitoroo golle mabbe.»

³⁹ Der siire nen, Samariyaabe duubbe goondinii Yeesu gam haala debbo ceediido, wi'i: «O batii am ko gadfunoomi fu.» ⁴⁰ Gam majjum no Samariyaabe yottii to Yeesu, 6e eeli mo o joodoo to mabbe. O wadi don balde didi. ⁴¹ Himbe duubbe, faa buri no arande, goondini mo, no nani haala makko. ⁴² Be bi'i debbo on: «Jooni, hinaa gam ka batudaa men tan acci men goondini. Amma menen e ko'e amen, men nanii haala makko, emen anni kanko woni Kisinoowo duuniyaaru lalley.»

Yeesu nyawtii bii semmenteejo gom
(Luka 7.1-10)

⁴³ No Yeesu wadi ton balde didi, o witti Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedike, o wi'i: «Annabijjo teddintaake der leydi mum.» ⁴⁵ No o yottii Galili, Galilinkeebe ja6borii mo juude didi, gam kambe bo 6e jahiino juulde Urusaliima, 6e ji'iino ko o wadi ton fu.

⁴⁶ Den Yeesu warti Kana, der leydi Galili to o waylitinnoo diyam laatii jaram. Tawi bii gorko semmenteejo gom, yandaa, e fukkii Kafarnahum. ⁴⁷ Semmenteejo on nani Yeesu yiwi Yahudiya,

warii Galili. O yahi to makko, o eeli mo o yaha o nyawtaa 6iyiiko 6adiido maayugo. ⁴⁸ Yeesu wi'i mo: «Abada on goondintaa, to on ji'ay kaayefiji e haaynaareeji.» ⁴⁹ Semmenteejo on wi'i mo: «Moodibbo, en jahu diga siyam maayay.» ⁵⁰ Yeesu wi'i mo: «Hootu, 6iya e wuuri.»

Gorko on goondini ko Yeesu bati dum, witti. ⁵¹ E laawol, golloobe makko fotti e makko, wi'i mo 6iyiiko yoofike. ⁵² O yami 6e: «Wakkati dey o yoofii?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Keenya juura jonte den yoofi mo.» ⁵³ Baabiiko anniti wakkati oo don nun lalley Yeesu wi'i mo: «Biya yoofike!» Kanko e getti makko fu, 6e goondini Yeesu.

⁵⁴ Dum don woni kaayefi didabi ki Yeesu wadi Galili, no yiwunoo Yahudiya.

5

Yeesu nyawtii moofo
(Marku 2.28, Yuhaana 7.19-26 e 9.1-17)

¹ Baawo majjum, juulde Yahuduube e wada. Yeesu yahi Urusaliima. ² Urusaliima ton, takkol Dammugal baali, weldere diyam e woni don, nee wi'ee e Iburaninkeere Baytisayda. Dammude joy mawde e filtiti ne. ³ Nyawbe duubbe e fukkii ley dammude den: wumube, layoobe, e [moofidinbe. Bee kefii diyam irtee, ⁴ gam malaykaajo Joomiraawo e jippoo e weldere nen tife e tife, e irta diyam dam. Nyawdo artudo naati e diyam dam de dam irtaa, e yoofoo no nyaw mum wa'i fu.] ⁵ Gorko nyawdo diga duubi laso e sappo e jeetati e wonunoo don. ⁶ Yeesu yi'i oo fukkii, anniti o 6ooyidii e nyaw, yami mo, wi'i «Aa yidi yoofaago?» ⁷ Nyawdo on toontii mo, wi'i: «Moodibbo, mi walaa goddo ballando am naatugo e weldere nen to diyam irtike, go

mi yottoo fu, den goddo artii am naatugo.»

⁸ Yeesu wi'i mo: «Umma, ettu daago maa, yahu!»

⁹ Don maa don gorko on yoofii, etti daago mum e yaha. Dum fakkii e nyalaane siwteteene, ¹⁰ gam majjum hooreebe Yahuduube wi'i nyawtaado on: «Hanne nyalaane siwteteene nun, laawol hokkay maa doonodaa daago maa.» ¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Nyawtudo am, kan nun wi'immi: Ettu daago maa, yahu!» ¹² Be yami mo: «Moy nun bi'udo maa: Ettu daago maa, yahu?» ¹³ Amma nyawtaado on annaano mo, gam Yeesu mutii caka himbe sabbu no 6e duufiri e nokkuure nen.

¹⁴ Baawo mum Yeesu fottitii e makko der suudu Alla, wi'i mo: «Daaru, jooni kan, a yoofike. Taa wadu hakke kade, wara ko buri dum bonugo hebee.» ¹⁵ Gorko on yahi batoy hooreebe Yahuduube wi'i Yeesu nun nyawti dum.

¹⁶ Go Yahuduube fuddi gaccaago Yeesu gam o wadii dum e nyalaane siwteteene. ¹⁷ Yeesu wi'i 6e: «Baaba am, e golloo faa hanne, min bo, mii golla.»

¹⁸ Gam majjum hooreebe Yahuduube hucci niiya warugo mo, hinaa gam o biisii nyalaane siwteteene tan, amma gam o wi'i bo, Alla woni Baabiiko. O fotinii hoore makko e Alla.

Baawde Biddo Alla

¹⁹ Yeesu wi'i 6e: «Mii bata on e goonja: Biddo waawataa ko wadi godsum kan tan, sey ko yi'i Baaba e wada. Gam ko Baaba wadata fu, kanjum Biddo bo wadata. ²⁰ Gam Baaba e yidi Biddo, kan wadi e holla mo huune fu ko o wadata. O hollan mo golle burde dee do fu manju, faa haaynaare wada on. ²¹ Gam hande no Baaba fintinirta maaybe wuurina 6e, nun Biddo bo wuurinirta mo yidi. ²² Baaba kan, hiiataako goddo, amma o hokkii Biddo baawde hiitaago kiita

fu, ²³ gam himbe fu teddina Biddo hande no tediniri Baaba. Neddo fu mo tedinay Biddo, tedinay Baaba liloysmo.

²⁴ Mii bata on e goonja. Nanudo haala am ko goondini liludo am, he6ii yonki tabitiiki, o hiiataake. O yiwi e maayde, o warii to yonki. ²⁵ Mii bata on e goonja: Wakkati e wara, ki yottike du, wakkati de maaybe nanata daane Biddo Alla. Nanube ne bo wuuran.

²⁶ Hande no Baaba laatorii fulirde yonki, hande nun o hokkii Biddo bo laatoo fulirde yonki. ²⁷ O hokkii mo baawde hiitaago, gam o laati nun Bii neddo. ²⁸ To dum haaynoo on. Wakkati waran, de maaybe wonube der caabeeje nanata daane makko, ²⁹ 6e burtoo. Wadube ko woodi, finta, heba yonki, wadube ko halli finta, hiitee.»

Haala Yeesu laati nun goonja

³⁰ «Min e hoore am, walaa fu ko baawumi wadugo. Ko nanumi, kiitortoomi. Kiita am e foornitii, gam mi tokkataa sago am, sago lildo am nun tokkumi. ³¹ To mi seedanike hoore am, seedaaku am nootataake. ³² E woodi godso ceedantoodo am. Mii anni seedaaku makko, ko o seedantoo am laati nun goonja. ³³ Onon, on lilii himbe to Yuhaana, o seedike goonja. ³⁴ Min, mi bukaaka seedaaku neddo, amma mi batii ka gam kison. ³⁵ Yuhaana latike fitilla kubboowa, jaaynoowa. On ja6ii welweltugo wakkati sedda e jaynjol makko. ³⁶ Min, mii woodi seedaaku burju ju Yuhaana manju. Golle de Baaba yowanimmii mi wada, golle de gadanmi den nun seedantoo am no Baaba nun liliimmi. ³⁷ Baaba liludo am, kanko e hoore makko seedanii am. Abada on nanay daane makko, abada on ji'ay mo.

³⁸ Batu makko wonday e moodon, gam on goondinay mo o lili. ³⁹ Oon biditoo Dewte gam oon muiji de

kokkan on yonki tabitiiki. Kanje seedantoo am. ⁴⁰ Amma, on jaay warugo to am gam kebon yonki.

⁴¹ Diga e himbe bane kebammi teddujal am, ⁴² amma mii anni on, mii anni yidde Alla walaa e moodon. ⁴³ Min, mi warii e inne Baaba am, on jaabbaaki am. Amma to goddo wardii inne mum, on jaabboto dum. ⁴⁴ Noy baawirton ko goondini, onon teddinontiroobe hakkune moodon, go accudon daartugo teddujal Alla? ⁴⁵ To on miilee min gaccotoo on yeeso Baaba. Muusa, mo jowudon hoolaare moodon dow mum, kanko nun gaccoytoo on. ⁴⁶ To on goondiniino Muusa e gooja, on goondinanno am min bo, gam min o batani der dewte makko. ⁴⁷ Amma no on goondinay ko o winni, noy goondinirton haala am?»

6

*Yeesu nyaannii himbe ujune joyo
(Matiye 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17)*

¹ Baawo majjum Yeesu joli maayo Galili, bi'eteenjo Tiberiya. ² Jama'aare duunne e tokki mo gam be ji'ii haaynaareeji di o wadi dow nyawbe. ³ Yeesu eenci dow waanne, joododii ton e aahiibe mum. ⁴ Tawi juulse Yahuduubie bi'eteede Paska badike. ⁵ Yeesu banti hoore, hollirii jama'aare duunne e fonnoy dum. O yami Filippu: «Toy kebeten cooden nyaamdu ko nyaannata bee do fu?» ⁶ O batu nun makko gam o nana ko Filippu toontotoo, gam oo anni ko o miili wadugo.

⁷ Filippu toontii mo, wi'i: «Baa gollotoodo golle juude balde keme fidi, joddi mum heyataa sooda peen, tawee moy fu heba nappel.» ⁸ Gooto e aahiibe makko, bi'eteedo Andere, miiraawo Simon Piyer, wi'i mo: ⁹ «E woodi do suka gorko gom goodudo peen joy e liyyi fidi,

amma ume dum don wadanta bee do fu?»

¹⁰ Yeesu wi'i: «Bi'ee be, be joodoo.» Nokkuure nen e hebbi fudo, be joodii. Be gadan himbe ujune joyo. ¹¹ Yeesu etti peen kon, yetti Alla, yedi wonube don. O wadi liyyi dii bo hande nun. O hokki be faa be kaari. ¹² No be kaari, Yeesu wi'i aahiibe mum: «Kawritee ko horii, baa godsum to halkku.»

¹³ Be kawriti napppe peen joyo ko himbe ben horii, ko kebbi killaaje sappo e didi.

¹⁴ No himbe yi'i kaayefi dum Yeesu wadi, be bi'i: «Lalley, kanko woni Annabijjo bi'aado e wara der duuniyaaru.»

¹⁵ Amma no Yeesu e anni be garan nanjugo dum e semme, be laamina, o dilli diga don, o eenci dow waanne, kanko tan.

*Yeesu e yaha dow diyam maayo.
(Matiye 14.22-34; Marku 6.45-53)*

¹⁶ Kiikiide mum, aahiibe Yeesu yahii fonjo maayo. ¹⁷ Be naati laana diyam gam be jola, be jaha Kafarnahum. Niwre fuddii wadugo, tawi Yeesu hewtaaki be taw. ¹⁸ Hennu mawkol e wifa, galmaji diyam e ummoo. ¹⁹ Be jawdini laana kan faa be kebi hande kilo joy naa jeego'o. Den be kolliri Yeesu e yaha e koyde dow maayo, faa battii be. Be kuli. ²⁰ Yeesu wi'i be: «Min nun, to on kulee!» ²¹ Be eeli mo o naata e laana kan. Don maa don be jottii fonjo to be poonnii.

Himbe e daarta Yeesu

²² Fini mum, jama'aare woonuone fonjo maayo, yi'i laana goota tan woni ton. Yeesu naatiday e aahiibe mum laana kan. Kambe tan yawti e makka. ²³ Laanaaje yiwude Tiberiya warii takkol to be nyaami peen don, baawo no Joomiraawo yetti Alla. ²⁴ No jama'aare yi'i Yeesu e aahiibe mum

walaa don, 6e naati laanaaje, 6e batti Kafarnahum daartoygo mo.

Yeesu woni nyaamdu kokkoowol yonki

²⁵ No 6e tawi Yeesu fonjo maayo, 6e bi'i dum: «Moodibbo, dey garudaa do?» ²⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To goonja nun, hinaa gam on ji'ii kaayeefi acci oon daartammi. Ko daartirton am woni gam on nyaamii faa on kaarii. ²⁷ To on gollee gam nyaamdu keennyoowol, amma gollee gam nyaamdu tabitintoonjol, kokkoowol yonki tabitiiki. Nyaamdu ɣol don nun, Bii neddo hokkata on, gam kanko Alla Baaba, wadani maane baawde mum.»

²⁸ Den 6e yami mo, 6e bi'i: «Ume men gadata ko men gada golle de Alla yidi?» ²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Golle de Alla yidi woni goondinon mo o lili.»

³⁰ Be toontii mo, 6e bi'i: «Kaayeefi kiye gadataa men ji'a, faa men goondinee? Ume gadataa?

³¹ Maamiraabe amen nyaamii nyaamdu maannu der haro, hande no dewte wi'i: "O hokkii 6e nyaamdu yiwunu dow kammu",»

³² Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: hinaa annabi Muusa hokki on nyaamdu yiwuŋol dow kammu. Baaba am hokki on nyaamdu geetol, yiwuŋol dow kammu. ³³ Nyaamdu ɣol Alla hokkata woni, yiwuŋol dow kammu, kokkoowol duuniyaaru yonki.» ³⁴ Be bi'i mo: «Moodibbo, hokku men nyaamdu ɣol baadey.»

³⁵ Yeesu wi'i 6e: «Min woni nyaamdu kokkoowol yonki, garudo to am, rafataake abada, goondindo am bo dondataake abada. ³⁶ Amma mi batii on: on ji'ii am, ko on goondinay. ³⁷ Be Baaba hokkimmu fu, waran to am. Garudo to am fu, mi salataako dum. ³⁸ Gam wadugo ko jidumi bane acci yiwi dow kammu, amma gam mi wada ko liludo am yidi. ³⁹ Nani

ko lildoo am yidi: to baa gooto der himbe o hokki am majju, amma gam mi ummitina 6e nyalaane darjal. ⁴⁰ Nani ko Baaba am yidi: ji'udo Biddo fu, to goondinii mo, hebii yonki tabitiiki. Mi ummitinan mo nyalaane darjal.»

⁴¹ Yahuduubē e dumbitoo hakkune mum dow haala Yeesu, gam o wi'i: «Min woni nyaamdu yiwuŋol dow kammu» ⁴² Be bi'i: «Oo do, hinaa Yeesu 6ii Yusufu, mo annuden inna mum e baaba mum on na? Noy o wi'irta: "Dow kammu yiwi?"»

⁴³ Yeesu wi'i 6e: «To on dumbitee hakkune moodon! ⁴⁴ Goddo waawataa ko wari to am, to Baaba lildoo am fooday mo. Min, mi ummitinan mo nyalaane darjal. ⁴⁵ E winnii der dewte annabiibē: "Be fu Alla janjinan 6e." Neddo fu nanudo ko Baaba bati, go jaabi janninol makko, waran to am. ⁴⁶ Baa gooto yi'ay Baaba, to hinaa yiwudo to Alla, kanko tan yi'i Baaba.

⁴⁷ Mii bata on e goonja: Goondindo am, hebii yonki tabitiiki. ⁴⁸ Min woni nyaamdu kokkoowol yonki. ⁴⁹ Maamiraabe moodon nyaamii maannu der haro, 6e maayii bo.

⁵⁰ Nol do nun nyaamdu yiwuŋol dow kammu, nyaamudo ɣol fu maayataa. ⁵¹ Min woni nyaamdu yonkintewol, yiwuŋol dow kammu. To neddo nyaami nyaamdu ɣol, wuuran faa abada. Nyaamdu ɣol kokkanmi gam duuniyaaru uuura, laati nun 6annu am.»

⁵² Dow kaa dson Yahuduubē e yeddontira no waawi fu, e wi'a: «Noy neddo oo waawirta ko hokki en 6annu mum nyaamen?»

⁵³ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: To on nyaamaay 6annu Bii neddo, on jaray yiyyam makko, yonki walaa der moodon.

⁵⁴ Neddo fu nyaamudo 6annu am, to yari yiyyam am, hebii yonki tabitiiki. Mi fintinan mo nyalaane darjal. ⁵⁵ Gam 6annu am laati nun nyaamdu lalley, yiyyam am bo

laati nun jaram lalley.⁵⁶ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyyam am, oo wondi e am, min bo mii wondi e makko.⁵⁷ Baaba liloydo am laati nun buurudo. Gam makko buurumi. Hande nun nyaamudo am fu, wuuripta gam am.⁵⁸ Nol do nun woni nyaamdu yiwujol dow kammu. Nol nandaa e jol kaakiraabe moodon nyaamuno, be maayii bo. Nyaamudo nyaamdu jol do wuuran faa abada.»

⁵⁹ Haalaaji dii do nun Yeesu jannjini der suudu waajorde Kafarnahum.

Yonki tabitiiki

⁶⁰ No be nani haalaaji din, duuggal e aahiibe makko wi'i: «Haala ka e tiidi. Moy waawata ko jaabi ka?»

⁶¹ Yeesu faami der 6erne mum, aahiibe mum e dumbitoo dow majjum, go o wi'i be: «Haala kan jiibi on nun? ⁶² Jon kan to on ji'ii Bii neddo eenci to wonunoo, den mum noy gadoton? ⁶³ Ruuhu woni buurinoowo, bannu nafataa godsum. Haalaaji haalanmi on dii, laati nun Ruuhu e yonki. ⁶⁴ Nani e woodi hakkune moodon be goondinay.» Gam Yeesu e anni diga fuddoode, be goondinay dum, e jammotoodo dum. ⁶⁵ O beydi o wi'i: «Gam majjum bi'umi on: "Walaa baawoovo ko wari to am, to Baaba hokkay dum no warirta".»

⁶⁶ Diga den, duuggal e aahiibe makko dilli, acci tokkugo mo. ⁶⁷ Den Yeesu yami aahiibe sappo e dido ben: «Onon bo, oon jidi dillugo na?» ⁶⁸ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to moy men jahata? An woodi haala kokkoowa yonki tabitiiki. ⁶⁹ Men goondinii, emen anni an woni Ceniido yiwudo e Alla.» ⁷⁰ Yeesu toontii be, wi'i: «Hinaa min subi on, onon sappo e dido? Gooto moodon laati nun seydaanuujo.»

⁷¹ Haala Yahuuda, 6ii Simon Iskariyot nun o batata, gooto der sappo e dido ben. Oo don woni jammotoodo mo.

7

Miiraabe Yeesu goondinay dum

¹ Baawo majjum Yeesu e woosoo der Galili. O yidaa woosaago der Yahudiya gam hooreebe Yahuduube e daarta no warirta mo. ² Tawi juulde Yahuduube bi'eteede juulde bukaaji badike. ³ Miiraabe Yeesu wi'i dum: «Eggu, jahaa Yahudiya gam aahiibe maa yi'a golle de gadataa. ⁴ Goddo suudataa ko waadata, to e yidi anneego. No aa wada golle dee, hollitin hoore maa himbe.»

⁵ Baa miiraabe makko goondinay mo. ⁶ Yeesu wi'i be: «Wakkati am waray taw, amma onon, wakkati

⁷ fu laati nun wakkati moodon. ⁸ Himbe duuniyaaru waawataa ko wanyi on, amma min, bee banyimmi gam mii seedoo golle maabbe woodaa. ⁹ Onon, jahee juulde den. Min, mi yahataa, gam wakkati am waray taw.» ¹⁰ No o batii be kaa don, o joodii leydi Galili.

Yeesu yahijuulde bukaaji

¹⁰ No miiraabe Yeesu yahi juulde den, Yeesu bo yahi ton, amma o hollitay hoore makko, o suudii. ¹¹ Hooreebe Yahuduube e daarta mo der juulde, e wi'a: «Toy o woni?»

¹² Himbe duu66e e dumbitoo dow haala makko. Wo66e e wi'a: «Neddo geeto nun!» Wo66e bo e wi'a: «Nun nun bane, majjinoowo himbe nun.» ¹³ Goddo suusay batango mo e daane towne, gam bee kula hooreebe Yahuduube.

¹⁴ Tawi juulde den fecciri, go Yeesu fuddi janningo der suudu Alla. ¹⁵ Haaynaare wadi Yahuduube sanne, be bi'i: «Noy o waawiri dewte, kanko mo janjay?»

¹⁶ Yeesu toontii be, wi'i: «Jande janninammi on, yiway e am. Diga

to liloysto am, dum yiwi. ¹⁷ To neddo e yidi wadugo sago Alla, o annitan janninol am to Alla yiwi, naa bo to haalaaji am, e baawde am nun yiwi. ¹⁸ Batanoowo hoore mum, hoore mum nun daartanta teddunjal. Amma daartoowo teddunjal liloysto dum, oo don goonja nun batata, fewre walaa e makko. ¹⁹ Hinaa Muusa hokki on tawreeta na? Amma baa gooto moodon gol-liray tawreeta. Ko woni sabbu go oon daarta warugo am?» ²⁰ Himbe ben toontii mo, wi'i: «An, aa woodi ginnool. Moy daartata warugo maa?»

²¹ Yeesu toontii 6e: «Golle goote tan gadumi, on fu, haaynaare wadi on. ²² Muusa hokkii laawol gadon julnol. Diga to Muusa du bane ɣol yiwi, diga to kaakiraabe mon nun, go oon julna suka nyalaane siwteteene. ²³ To suka e julnee nyalaane siwteteene, gam to tawreeta Muusa yartee, gam ume monnotodon gam mi nyawtii tagaado bumbum nyalaane siwteteene? ²⁴ Accee hiitoraago no ji'irton, amma gadee kiita poonniitika.»

Yeesu woni Almasiihu na?

²⁵ Go himbe Urusaliima wobbe wi'i: «Hinaa oo do 6e daartata warugo na? ²⁶ Oo woni caka maabbe, oo bata, 6e bi'ay mo gokka. Den mawbe amen annitin nun kanko woni Cubaado na? ²⁷ Oo do kan, een anni to yiwi, amma to Cubaado e wara, goddo annataa to o yiwata.»

²⁸ Tawi Yeesu e jannina der suudu Alla, o bati e daane towne, o wi'i: «Oon annimmi, oon anni to yiwumi! Min bane waddi hoore am. Liloysto am laati nun goonjaajo. Kanko woni mo on annaa. ²⁹ Min, mii anni mo gam to makko yiwimi. Kanko liloymmi.»

³⁰ Den 6e daarti no 6e nannjirta mo, amma goddo junjo mum meemaay mo, gam wakkati makko waray taw. ³¹ Duuggal der

jama'aare goondinii mo, wi'i: «To Cubaado warii, o wadan kaayeefi burudi di gorko oo wadi na?»

Reenuube suudu Alla lilaama nanja Yeesu

³² Farisaabe nani ko himbe ben dumbitintoo dow haala Yeesu. Hooreebe Limaamiibe e Farisaabe lili reenoobe, nanja mo. ³³ Yeesu wi'i: «Min, mii wondi e moodon sedda taw. Baawo mum, mi wittan to liloysto am. ³⁴ On daartan am, amma on jiitataa am, gam on baawataa ko yahi to gonumi.»

³⁵ Yahuduube yamontiri, wi'i: «Toy o yahata ko en baawataa ko yiiti mo? O yahan to himbe meeden feroybe to Yunaninkeebe, o jannina Yunaninkeebe na? ³⁶ O wi'i en daartan mo, en jiitataa mo, gam en baawataa ko yahi to o tawetee. Kaye nun kaa don bo?»

Diyam yonki

³⁷ Nyalaane sakitiineere der juulde den buri teddugo. Nyaanne mum, Yeesu darii, bati e daane towne, wi'i: «Neddo fu dondaado wara to am, yara. ³⁸ Goondindo am fu, "ilaadi diyam yonki mawfi ilan e berne mum" hande no Dewte bati.»

³⁹ O batu nun kaa don dow Ruuhu mo goondindo fu hebata. Den Ruuhu hokkaaka taw, gam Yeesu teddinaaka taw.

Himbe luudontirii sabbu Yeesu

⁴⁰ No wobbe der jama'aare nen nani haala ka, wi'i: «Lalley kanko woni Annabiijo.» ⁴¹ Wobbe wi'i: «Kanko woni Cubaado.» Wobbe bo wi'i: «Cubaado yiwan diga Galili na?» ⁴² Dewte wi'ay ba, e lenyol annabi Dawda nun Cubaado yiwata, der siire Baytilaama, to Dawda yiwi? ⁴³ Jama'aare nen luudontiri gam makko. ⁴⁴ E woodi yidube nanjugo mo der maabbe, amma goddo junjo mum meemaay mo.

Mawbe Yahuduube goondinay Yeesu

⁴⁵ Reenoobe warti to hooreebe Li-maamiibe e Farisaabe, be yami be, be bi'i: «Ko woni sabbu ko on gad-day mo?» ⁴⁶ Reenoobe 6en toontii, wi'i: «Abada goddo batiray no gorko on batiri.» ⁴⁷ Farisaabe yami be: «Onon bo on majjinaama hinaa? ⁴⁸ E woodi baa gooto der hooreebe, maa bo der Farisaabe goondindo mo na? ⁴⁹ Amma jama'aare ne an-naa tawreeta, ne yaa'aane»

⁵⁰ Gooto der ma6be, bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Yeesu wi'i be: ⁵¹ «Tawreeta meeden e hiitoo neddo tawee nanaaka ko o batii, annaaka ko o wadi na?» ⁵² Be bi'i mo: «An bo a Galilinkeejo na? Widita Dewte, a yi'an walaa annabijjo yiwudo Galili.» [⁵³ Baawo mum, moy fu hooti wuro mum.

8

Debbo jeenoowo

¹ Yeesu yawti far waanne Jaytuge. ² Subaka kecco o witti der suudu Alla. Jama'aare fu wari. O joofii, oo jannjina be. ³ Moodibbe tawreeta, e Farisaabe waddi debbo nannaado e wada jeenu. Be darni mo caka jama'aare. ⁴ Be bi'i Yeesu: «Moodibbo, debbo oo do nanna nun e wada jeenu. ⁵ Muusa batii der tawreeta men, iri debbo oo don kaaye nun warirtee. An bo, kaye bi'udaa?»

⁶ Be baddu nun be yoyra mo, gam be keba no be gaccorii mo. Amma Yeesu jimminii, e winna e honnu mum dow leydi. ⁷ No be tokki bee yamitoo mo, Yeesu banti hoore, wi'i be: «Goddo moodon mo waday hakke dadey arta fadfa mo hayre.»

⁸ O jimminii kade, oo winna e leydi. ⁹ No be nani ka, be dilli gooto gooto. Nayeebe arti dilli. Yeesu e debbo on tan horii. ¹⁰ Yeesu banti hoore, wi'i mo: «Debbo, toy be goni? Baa gooto hiiataki maa?» ¹¹ O toontii, o wi'i: «Moodibbo, baa gooto.» Yeesu wi'i mo: «Min bo,

mi hiiataka ma. Yahu, taa mayta kade wadugo hakke.»]

Yeesu woni jaynjol duuniyaaru

¹² Yeesu baddi e ma6be kade, wi'i: «Min woni jaynjol duuniyaaru. Tokkudo am, yahataa e niwre abada, amma o heban jaynjol yonki.» ¹³ Dow kaa don, Farisaabe wi'i mo: «To aa seedanoo hoore maa, seedaaku maa jabataake.»

¹⁴ Yeesu toontii be, wi'i: «Baa to mi seedanike hoore am, seedaaku am e laatii goonja, gam mii anni to yiwmii, mii anni to jahammi bo. Amma onon, on annaa to yiwmii, on annaa bo to jahammi. ¹⁵ Oon gada kiitaa hande no himbe hiiortoo, amma min, mi hiiataka goddo. ¹⁶ To mii wada kiita, kiita am e laatii goonja, gam mi hiiataka min tan, amma Baaba liroydo am, e wondi e am. ¹⁷ E winnii e tawreeta moodon: "Seedaaku himbe dido e laatii goonja". ¹⁸ Mii seedanoo hoore am. Baaba liroydo am bo, e seedanoo am.» ¹⁹ Be bi'i mo: «Toy Baaba maa woni?» Yeesu toontii, wi'i be: «On annaa am min, hakko Baaba am. To oon annunoo am, maa on anniino Baaba am bo.»

²⁰ Yeesu batii haalaaji dii no o jannjinta der suudu Alla, to nokkure ceede Alla wattetee. Goddo nannjay mo, gam wakkati makko yottaaki taw.

On baawataayahugo to jahanmi

²¹ Yeesu wi'i be kade: «Mi nani yaha, on daartan am, on maaydan e hakkeeji moodon. On baawataa ko yahi to jahanmi.» ²² Yahuduuse wi'i: «O waritinto nun naa? Gam o wi'i en baawataa ko yahi to o yahata.» ²³ Yeesu wi'i be: «E ley jeyadon, amma min, dow jeyaami. E duuniyaaru nuu jeyadon, amma min, mi jeyaaka e maayru. ²⁴ Gam majjum bi'umi on: on maaydan e hakkeeji moodon. Gam to on goondinay min woni mo gonmi, on maaydan e hakkeeji moodon.» ²⁵ Be yami mo: «An moy nun

laatidaa?» Yeesu toontii: «Mo bi'unoo mi on diga arande, laati-immi. ²⁶ Mii woodi huune duuddsum ko batanmi, e ko kiitotoomi dow mon. Amma liloydo am laati nun goonjaajo. Ko nanumi e makkko, batanmi duuniyaaru.»

²⁷ Be paamay naa Baaba nun o batanta 6e. ²⁸ Den Yeesu wi'i 6e: «To Bii neddo bilaama fu, den paamoton "min woni mo gonmi," mi wadataa bo godđum e hoore am, amma mi batan nun ko Baaba ekkitinimmi tan. ²⁹ Liloydo am e wondi e am, o accay am min tan, gam ko welata mo gadanmi wakkati fu.» ³⁰ No o batii hande nun, duubbe goondinii mo.

Rimbe e maccube

³¹ Yeesu wi'i Yahuduube, goondinbe dum: «To oon jogii haala am, on laati nun aahiiibe am lalley.

³² On annan goonja. Gooja bo rindinan on.»

³³ Be toontii mo, 6e bi'i: «Menen, men yiwi e lenyol Iburahiima, abada men laataaki maccube goddo. Noy bi'irtaa men dimdan?»

³⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: gadoowo hakke fu laati nun maccudo hakke. ³⁵ Maccudo wonataako der saare baadey, amma biiddo nun wonotoo der saare e baadey» ³⁶ To Biiddo rindinii on, on laatoto rimbe e goonja. ³⁷ Mii anni on yiwi e lenyol Iburahiima, amma oon daarta warugo am gam haala am naatay der moodon.

³⁸ Ko ji'umi e Baaba kan nun batanmi, onon bo oon gada ko Baaba moodon wi'i on.»

³⁹ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baaba amen woni Iburahiima.» Yeesu wi'i 6e: «To on laatino biibbe Iburahiima e goonja, maa on gadiino golle Iburahiima. ⁴⁰ Amma jooni oon daarta warugo am, min batudo on goonja ka nanumi to Alla. Dum don Iburahiima waday dum. ⁴¹ Onon, golle Baaba moodon gadoton.» Be bi'i mo: «Menen, men

jaaluube bane, Baaba gooto men goodi, kanko woni Alla.»

⁴² Yeesu wi'i 6e: «To Alla nun laatinoo Baaba moodon, maa on jidiino am, gam to Alla yiwmii, ko garumi. Mi wadday hoore am, amma kanko lilimmi. ⁴³ Gam ume ko on nanataa haala am? Gam on baawataa ko hettinii haala am. ⁴⁴ Seydan woni baaba moodon. Jidaadi baaba moodon gadoton. Baroowo nun o laati diga fuddoode. O walaa der goonja, gam goonja walaa der makko. To oo bata fewre, jikku makko nun, gam oo pewoowo, oo baaba fewre.

⁴⁵ Amma min, gam mii bata goonja, wadi ko on goondinay am. ⁴⁶ Moy moodon waawata seedaago mi wadii hakke? To mi batii goonja, gam ume ko on goondintaa am? ⁴⁷ Neddo Alla nun hettintoo haala Alla. Onon, on kettintaako gam on laataaki himbe Alla.»

Yeesu e buri Iburahiima

⁴⁸ Yahuduube wi'i mo: «Men batay goonja no men bi'i a laati nun samariyaajo, aa woodi bo ginnool na?» ⁴⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi woodaa ginnool, amma mii teddina Baaba am. Onon, oon jawoo am. ⁵⁰ Teddujal hoore am bane daartanmi. E woodi daartanoowo am teddujal, kiitotoodo. ⁵¹ Goonja batanmi on: Jabudo haala am fu, maayataa abada.»

⁵² Yahuduube wi'i mo: «Jooni men tabbitini aa woodi ginnool. Iburahiima e annabiibe fu maayi, amma an, a wi'i: "Jabudo haala am fu, maayataa abada". ⁵³ Aa buri Iburahiima baaba amen manju na? O maayii, annabiibe bo maayii. Ume miiludaa aa laatii?»

⁵⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To hoore am teddinammi, teddujal am laati nun baanji. Baaba am, mo bi'oton Alla moodon on nun teddintammi. ⁵⁵ On annaa mo. Amma min, mii anni mo. To mi wi'i mi annaa mo, mi laatoto pewoowo hande moodon. Amma mii

anni mo, mi tokkii haala makko. ⁵⁶ Baaba moodon Iburahima e seyorino yi'ugo nyalaane wittoygō am. O yi'i ne, go 6erne makko weli.» ⁵⁷ Yahuduubē wi'i mo: «A waday taw baa duubi lasoy didi e sappo, go aa wi'a a yi'i Iburahima?» ⁵⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: Diga Iburahima tagaaka, min, mi na'on.» ⁵⁹ Dow kaa don 6e etti kaaye 6e paadda mo. Amma Yeesu soltii, wurtii e suudu Alla.

9

Yeesu wuntinii dimdaado e bundan

¹ No Yeesu yawtata, o yi'i gorko dimdaado e bundan. ² Aahiibe makko yami mo, wi'i: «Moedibbo, moy wadi hakke, kanko na, naa baaba e inna makko nun, ko o rindaa e bundan?» ³ Yeesu toontii 6e wi'i: «Kanko bane wadi hakke, baaba e inna makko bo bane. Amma gam baawde Alla yi'ee e makko nun. ⁴ No jaynol na'on taw, haani gadən golle liloydo am. Gam jemma waran de goddo waawataa ko gollii. ⁵ No mii tawaa e duuniyaaru, min woni jaynol mayru.»

⁶ Den, no o batii kaa don, o tuuti joode e leydi, o laawi loope e joode den, o moomi e gite bumdo on. ⁷ O wi'i mo: «Yahu sulmaa weeldere Silowe.» (Dum wi'ay maa Lilaado). O yahi, o sulmii. O warti oo yi'a.

⁸ Wondunoobe e makko, e yi'annoobe mo oo fiya bara, wi'i: «Hinaa oo do joodotono e fiya bara na?» ⁹ Wobbe wi'i: «Kanko nun!» Wobbe bo wi'i: «Kanko bane! Nandi makko nun!» Gorko on e hoore mum wi'i: «Min nun lalley!» ¹⁰ Be yami mo: «Noy bumtirdaa?» ¹¹ O toontii: «Gorko bi'eteedo. Yeesu laawi loope, moomi e gite am, wi'immi: "Yahu weldere Silowe, culmodaa". Jahumi, culmiimi, ko bumtumi.» ¹² Be yami mo: «Toy gorko on woni?» O toonti: «Mi annaa!»

Farisaabe e yantinoo bumtinaado

¹³ Den 6e jaari bumtinaado on to Farisaabe. ¹⁴ Nyalaane Yeesu laawi loope wumtini mo, laati nun nyalaane siwteteene. ¹⁵ Farisaabe bo yami mo, wi'i: «Noy bumtirdaa?» O toontii 6e: «O moomu nun loope e gite am, ko culmiimi, ko bumtumi.» ¹⁶ Wobbe der Farisaabe wi'i: «Gorko on waawataa ko yiwi to Alla, gam o jogaaki nyalaane siwteteene.» Wobbe bo wi'i: «Noy gadoowo hakke waawirta ko wadi iri kaayefiji dii do?» Go 6e ceen-niri hakkune ma66e.

¹⁷ Farisaabe yami bumtinaado on kade, wi'i: «An kaye batataa dow bumtindo maa on?» O toontii 6e, o wi'i: «Annabijjo nun.»

¹⁸ Hooreebē Yahuduubē jabay naa oo laatino bumdo, sey no 6e noddi baaba e inna makko. ¹⁹ Be yami 6e: «Oo do biddo moodon mo bi'udson rindaa e bumdan on nun don na? Jon kan noy o wuntiri?» ²⁰ Baabiiko e inniiko toontii: «Emen anni biddo amen nun, e bumdan nun bo o rindaa. ²¹ Amma no o wuntiri jooni, men annaa. Men annaa bo moy wuntini mo. Kanko bo o mawdo nun. O waawan ko toontanii hoore makko. Yamee mo!»

²² Baabiiko e inniiko toontorike nun nun gam 6ee kula hooreebē Yahuduubē. Gam 6e desu nun: Neddo fu ja6i Yeesu laati nun Cubaado, 6e diiwa dum, 6e burtina waajorde. ²³ Gam majjum saareeji makko wi'i: «O mawnii, yamee mo!»

²⁴ Farisaabe nodditii bumtinaado on, 6e bi'i mo: «Teddin Alla, emen anni, menen kan, gorko on hakkeejo nun..» ²⁵ O wi'i 6e: «To o hakkeejo nun, min kan, mi annaa. Goota tan annumi: Mi bumunoodo, jooni mii yi'a.» ²⁶ Be yami mo: «Ume o wadi e maa? Noy o wuntiniri maa?» ²⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Mi batii on dum, amma on kettinaaki. Gam ume go oon jidi nanitaago ka kade? Naa onon

bo, on jidu nun laataago aahiiþe makko?»

²⁸ Be jenni mo, 6e bi'i: «An woni aahiijo makko! Menen, men aahiiþe Muusa nun. ²⁹ Menen, emen anni Alla baddii e Muusa, amma kanko, men annaa to o yiwi.»

³⁰ Gorko on toontii 6e, wi'i: «E dum haaynii no on annaa to o yiwi, ko o wuntinimmi! ³¹ Een anni Alla hettinantaako wadoobe hakke, amma oo hettinanoo teddindo mo, gadoowo sago makko. ³² Dadey nanaaka bumtindo dimdaado e bumdan. ³³ To hinaa to Alla gorko on yiwi, o waawataano ko wadi godsum.»

³⁴ Be toontii mo: «An, bumbum, der hakkeeji dimadaa, an janninta men!» Be nyeebi mo yaasi.

Bundan der 6erne

³⁵ Yeesu nani 6e nyeebii bumti-naado on, yi'itii mo, yami mo: «An kan, aa goondini Bii neddo na?» ³⁶ O toontii: «Moodibbo, moy woni kanko faa mi goondina mo?» ³⁷ Yeesu wi'i mo: «A yi'ii mo, baddoowo e maa woni kanko.» ³⁸ O toontii: «Moodibbo, mii goondini.» O sujidani Yeesu.

³⁹ Den Yeesu wi'i mo: «Mi waru nun der duuniyaaru mi wada kiita, gam wumube yi'a, yi'oobe wuma.» ⁴⁰ Farisaabe tawanoobe don, nani ka, yami mo, wi'i: «Menen bo, men wumube na?» ⁴¹ Yeesu toontii 6e: «To oon bumuno, on goodataano boofi. No bi'oton jooni oon ji'a, gam majjum boofi moodon tabitii.»

10

Balool duroowo e baali

¹ Yeesu wi'i: «Mii bata on e goonja, neddo fu naatoowo der hoggo baali go naatiray dammugal, go yartorii to feere, kanko woni gujjo, kanko woni pasotoodo. ² Amma duroowo baali, dammugal nun naatirta. ³ Cakkiido dammugal maßitanan mo, baali din bo nanan daane makko. O noddiran di, ñaye fu e

inne mum, o yaara di yaasi. ⁴ To o wurtinii di di fu, o ardoó di, di tokka mo gam dii anni daane makko. ⁵ Abada di tokkataa kodo, amma di doggan mo nun faa woddi gam di annaa daane hoððe.»

⁶ Yeesu wadani 6e ballool ñol, amma 6e paamay ko ñol fillitii.

Yeesu laatii duroowo geeto

⁷ Yeesu wi'i 6e kade: «Mii bata on e goonja, min woni dammugal baali. ⁸ Artube am warugo fu, laati nun wuybe e pasotoobe, amma baali dii nananay 6e. ⁹ Min woni dammugal. Neddo fu naatirdo e am, hisan, heban durdugol, ooran, jaannyan. ¹⁰ Gujjo warataa maa gam wujja, o wara, o biisa, amma min, mi waru nun gam himþe heba yonki, heba ki kii heewi.

¹¹ Min woni duroowo geeto. Duroowo geeto woni kokkitiroovo yonki mum gam baali mum. ¹² Amma biiro, mo laataaki duroowo geeto, mo jeyaa baali, to yi'ii buuru, sey dogga, acca baali. Buuru nanna baali din, sankita koriidi. ¹³ Biiro on doggan gam faalaaka e majji. ¹⁴ Min woni duroowo geeto. Mii anni baali am, baali am bo e annimmi. ¹⁵ Hande no Baaba annirimmi, non annirmi Baaba. Mii hokka yonki am gam baali am. ¹⁶ Mii woodi kade baali godði di galaa der hoggo ño. Dii don bo haani mi dura dum. Di nanan daane am, di laatoo darne woore, di gooda duroowo gooto.

¹⁷ Baaba e yidimmi gam mii hokkitira yonki am gam mi heþitoo ki kade. ¹⁸ Goddo ittantaa am ki, min hokkata ki e hoore am. Mii woodi baawde hokkitirgo ki, mii woodi bo baawde heþitaago ki. Ooda kaa don keþumi e Baaba am.»

¹⁹ Batuuji dii seenni kade Yahuduubé. ²⁰ Duubbe maððe e wi'a: «Oo ginnaajijo nun, o haanja nun. Gam ume go oon kettinanoo mo?» ²¹ Amma wøððe wi'i: «Batu kaa, haala ginnaajijo

bane. Ginnool waawan ko wuntini bundo na?»

Yahuduube salike Yeesu

²² Juulde senuki suudu Alla e wadenoo Urusaliima. Dum fottii e dabbune. ²³ Ley suudu Alla don, Yeesu e yaha e warta ley danki Suleymaanu. ²⁴ Yahuduube fiiltitii mo, wi'i mo: «Faa dey accataa men der seko? To an woni Cuubaado laabinan men.»

²⁵ Yeesu toontii 6e: «Mi batii on, on goondinay. Golleeji di gadirmi inne Baaba am, e seedanoo am. ²⁶ Amma on goondinay gam on laataaki baali am. ²⁷ Baali am e nana daane am. Mii anni di, dii tokkimmeli. ²⁸ Mii hokka di yonki tabitiiki, di baatataa abada. Goddo teetataa di e junjo am. ²⁹ Baaba am kokkudo am di, buri huune fu. Goddo waawataa ko teeti di e junjo Baaba. ³⁰ Min e Baaba fu, men gooto.»

³¹ Den Yahuduube etti kade kaaye gam be padda mo. ³² Yeesu wi'i 6e: «Mi wadii yeeso moodon golleeji booddi duuddi e baawde Baaba. Der golleeji din, diye e majji jidandon warirgo am kaaye?»

³³ Yahuduube toontii mo: «Gam golle boode bane men jidi warirgo maa kaaye, ko men jidi warirgo maa nun, gam a yennii Alla. An a tagaado nun, a wadii hoore maa Alla.»

³⁴ Yeesu toontii 6e: «Dum winnaaka der tawreeta moodon: "Alla wi'ii on, on allaabe na?"» ³⁵ To tawreeta noddii allaabe, be o baddi, een anni ko dewtere batii ikkintaake. ³⁶ Onon mo Alla seni, ko lili mo e duuniyaaru, oo don nun bi'oton: "A yennii Alla!" Gam o wi'ii oo laatii Biddo Alla. ³⁷ To mi waday golle Baaba am, to on goondinee am. ³⁸ Amma to mii wada de, baa to on goondintaa am, min e hoore am, goondinee golle am, gam annon, paamon Baaba na'on e am, min bo mi na'on e Baaba.»

³⁹ Be daarti nanjugo mo kade. O sottii 6e. ⁴⁰ Yeesu wittii fonjo maayo Urdun, nokkuure to Yuhaana wadannoo batisi arande, o joodii ton. ⁴¹ Himbe duubbe wari e makko, wi'i: «Yuhaana waday alaama kaayniika baa goota. Amma, ko o batii e gorko on fu laati nun goonja.» ⁴² Ton duubbe goondini Yeesu.

11

Maayde Lasar

(Luka 10.38, 40, 7.11-16; Marku 5.35-43)

¹ Gorko gom, bi'eteedo Lasar e tawano Baytaniya, o nyawi. Oo woodi sakikiraabe dido, Mariyama e Marta. ² Mariyama on nun woni moomunoodo wardi e Joomiraawo, go o moytiri gaasa makko koyde Yeesu. Sakiike makko, Lasar nyawunoo. ³ Sakikiraabe makko lili e Yeesu wi'a mo: «Moodibbo, beldijjo maa yandaa.»

⁴ No Yeesu nanunoo ka, wi'i: «Nyaw dum don nyaw maayde bane. Dum waru nun gam teddujal Alla, gam Biddo Alla teddiniree e majjum.»

⁵ Yeesu e yidi Marta, e miiraawo mum, e Lasar. ⁶ Baa no o nani Lasar yandaa, haday mo joodaago balde didi to o wonunoo. ⁷ Baawo majjum o wi'i aahiiibe makko: «En bittee leydi Yahudiya!» ⁸ Aahiiibe wi'i: «Moodibbo, baa booyay Yahuduube e daartano warirgo maa kaaye, go ton nun kittataa?»

⁹ Yeesu toontii: «Hinaa wakkatiji sappo e didi woni der nyaalooma? Jahoowo nyaalooma fergataako gam oo yi'a jaynjol duuniyaaru nu. ¹⁰ Amma jahoowo jemma fergoto gam jaynjol walaa e makko.»

¹¹ Baawo o batii haalaaji dii, o wi'i: «Gido meeden Lasar daanike, mi yahan, mi finnina mo.» ¹² Aahiiibe wi'i: «Moodibbo, to o daani nun, o yoofoto.» ¹³ Maayde Lasar nun o batannoo. Kambe 6e miili haala

doyjol nun o batani. ¹⁴ Yeesu laabinani 6e: «Lasar maayii! ¹⁵ Berne am welii gam moodon ko mi tawaaka ton. Dum laatanto on daliila goondinon. To non en jahu, to makko.» ¹⁶ Den Toma bi'eteedo Ciwti wi'i aahiiübe horiübe: «En jahu enen bo gam maayden e makko.»

Yeesu nun woni ummital e gurnam

¹⁷ No Yeesu yottinoo, tawi wadii balde naay Lasar e tawaa der saabeere. ¹⁸ Hakkune Baytaniya e Urusaliima 6uraa kilooji tati, ¹⁹ Yahuduübe duubbe wari to Marta e Mariyama gam eytugo 6e e maayde sakiike mabbe.

²⁰ No Marta nani Yeesu warii, yahi ta66itoyii mo, tawi Mariyama e joodii der suudu. ²¹ Marta wi'i Yeesu: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano. ²² Amma baa jooni mii anni huune fu ko yamudaa Alla, o wadante.» ²³ Yeesu wi'i mo: «Sakiike maa fintan.» ²⁴ Marta wi'i: «Mii anni o fintan nyalaane ummital.»

²⁵ Yeesu wi'i mo: «Min woni pintinoowo, min woni kokkoowo yonki. Neddo fu goondindo am, baa to maayii, o wuuran. ²⁶ Buurdo fu, goondindo am, maayataa abada. Aa goondini dum na?» ²⁷ O toontii: «Ee, moodibbo! Mii goondini an woni Cübaado, Biddo Alla, garoowo e duuniyaaru.»

Yeesu wullii

²⁸ E dow dum Marta yahi nod-doygo miiraawo mum Mariyama, o sownii dum: «Moodibbo warii, oo noddee.»

²⁹ No Mariyama nanuno kaa don, ummii don maa don, yahi to makko. ³⁰ Yeesu naatayno siire nen taw. Oo tawaa to Marta fottunoo e makko. ³¹ Yahuduübe e wondunoo e Mariyama der suudu. Bee eyta mo. Be ji'i o fadditii, o wurtii. Be tokki mo, 6e miili o yahan nun e saabeere o wulla.

³² No Mariyama yotti to Yeesu, no o yi'i mo, o dicci yeeso makko, o

wi'i: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.»

³³ No Yeesu yi'i Mariyama e Yahuduübe wondunoöbe e mum e wulla, hakkillo makko ummii, o wemmaa. ³⁴ O yami: «Toy gattudon mo?» 6e toontii: «Moodibbo, war, daaru!» ³⁵ Yeesu wulli. ³⁶ Yahuduübe wi'i: «Daaree no o yidiri mo.» ³⁷ Wobbe e mabbe wi'i: «Bumtindo bundo waawataano ko hadi gorko on maayugo na?»

Lasar fintinaama

³⁸ Hakkillo Yeesu ummii kade, o yahi to saabeere woni. Saabeere nen laati nun gayka maab6iraaka hayre. ³⁹ Yeesu wi'i: «Ikkinee hayre nen!» Marta, sakiike maaydo, wi'i mo: «Moodibbo, o luu6ii ko, gam hanne wadi balde naay oo woni der saabeere.» ⁴⁰ Yeesu wi'i mo: «Mi wi'ay maa baa, to a goondinii, a yi'an baawde Alla?»

⁴¹ Be ikkini hayre nen. Yeesu tiggitii, wi'i: «Baaba, mii yettee gam aa nananammi. ⁴² Min kan, mii anni baadey fu aa nananammi. Amma mi baddu maa nun gam himbe dariibe bee do, gam 6e goondina an nun lilimmi.» ⁴³ Baawo haalaaji dii, o bati e semme: «Lasar wurta!» ⁴⁴ Maayunoodo on wurtii, juude mum e koyde mum e filaa leppi, yeeso mum e soomii. Yeesu wi'i 6e: «Piilitee mo, accon mo o yaha.»

⁴⁵ Duuggal e Yahuduübe warunoöbe to Mariyama, yi'übe ko Yeesu wadi, goondini mo. ⁴⁶ Amma wobbe mabbe yahi to Farisaabe, bati 6e ko Yeesu wadi. ⁴⁷ Farisaabe ben e hooree6e Limaamii6e wadi dawriine, wi'i: «Gorko oo e wada kaayeefiji duuddi. Noy gadeten? ⁴⁸ To en accirii mo nunnun, 6e fu, 6e goondinan mo. Romankee6e waran, halka en enen e nokkuure meeden ceniine e leydi meeden.»

⁴⁹ Gooto mabbe, bi'eteedo Kayafas, laatinoo6o hooreejo Limaamii6e duubol mum, wi'i 6e: «Onon, on annaa godsum. ⁵⁰ On annaa gomma neddo gooto

maayana leydi men e 6uri leydi nin fu halka.»⁵¹ Nani e hoore makko bane o bati haalaaji dii, amma gam o laatinoo hooreejo Limaamiibē duubol mum, o waday maa annabaaku e haani Yeesu maayana leydi nin.⁵² Leydi nin tan bane haani o maayana, amma gam o hawrita 6i66e Alla sankitiibē fu laatoo jama'aare woore.

⁵³ Diga nyaanne den, hooreebe Yahuduubē dawri warugo mo.⁵⁴ Jon kan Yeesu acci yahugo e warta hakkune Yahuduubē. O yawti diga don, o yahi siire wi'eteene Efrayim gonune ley haro. O joosodii ton e aahiibē makko.

⁵⁵ Juulde Yahuduubē bi'eteedē Paska 6adike. Duuggal e himbē leydi nii yahi Urusaliima gam laabina ko'e mum diga juulde den yottaaki.⁵⁶ Bee gonii e fageere suudu Alla, bee daarta Yeesu, bee yamontira: «O warataa e juulde den? Naa no miiludon?»

⁵⁷ Tawi hooreebe Limaamiibē e Farisaabe batino annudo to o woni fu, bata, heba o nanjee.

12

Mariyama waanjii wardi e koyde Yeesu

¹ Balde jeego'o horii go juulde Paska yottoo, Yeesu yahi Baytaniya to Lasar mo o fintinnoo.² Be jonjani mo hiraane. Marta e yeda 6e, Lasar e wondunoo e nyaamdoobe e Yeesu.³ Mariyama etti feccere liitiri nardi, caadiidum, waanji e koyde Yeesu, moytiri de gaasa mum. Suudu nol fu luutti.⁴ Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibē makko, garoowo jammoo mo, yami:⁵ «Gam ume wardi dum sippaaka hande jaka ceede joddi golliido duubol, ceede mum hokkee talakaabe?»

⁶ Ko acci o wi'i nun, hinaa gam yurmeene talakaabe, amma oo gujjo nun. Kanko woni jogiido ceede, oo wujja de.⁷ Yeesu

wi'i: «Accu debbo on seese. O wadu dsum nun gam nyalaane uweteem. ⁸ Talakaabe e tawdaa e moodon nyalaane fu. Min kan, mi tawdataake e moodon nyalaane fu.»

Hooreebe Limaamiibē dawrii warugo Lasar

⁹ Jama'aare Yahuduubē duunne nanani Yeesu Baytaniya. Gam Yeesu tan bane 6e gari, amma gam 6e ji'a Lasar pintinaado bo.¹⁰ Hooreebe Limaamiibē dawri warugo Lasar bo.¹¹ Gam Lasar nun, Yahuduubē duubbe wurtii e maabbe, goondini Yeesu.

Yeesu naati Urusaliima e ted-durjal

(Matiye 21.1-11; Marku 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Fini mum jama'aare duunne, warune juulde, nani Yeesu e wara Urusaliima.¹³ Be calti bali, 6e tabbitoyii mo. Bee kulagina, bee bi'a: «Hosana! Alla barkidin gardudo e inne Joomiraawo, Laamiido Isira'iila!»¹⁴ Yeesu hebi 6innel babba, joodii dow maggel hande no winniraa e Dewte:

¹⁵ «Siire Siyoona, taa hulu!

Daaru, Laamiido maa e wara, e waddii 6innel babba.»

¹⁶ Arande aahiibē makko faamayno dum. Baawo ko Yeesu teddinaa, 6e ciwtorii dum winnaanoma. Kanjum bo wadi e makko.

¹⁷ Jama'aare tawdanoone e makko no o noddunoo Lasar wurtoo e saabeere, o fintini dum, seedanike mo.¹⁸ Himbē nani o wadiino alaama kaayniika. Kanjum acci 6e tabbitoyii mo.¹⁹ Farisaabe baddontiri, wi'i: «On ji'ii, walaa fu ko baawandon mo, duuniyaaru fu nani e tokkii 6aawo makko.»

Yunaninkeebe e daarta Yeesu

²⁰ Der himbē warbe Urusaliima juulde gam sujidana Alla, Yunaninkeebe e woni der maabbe.²¹ Be battii Filippi mo Baytisayda, mo

leydi Galili. Be bi'i dum: «Moodibbo, emen jidi yi'ugo Yeesu.»

²² Filippu batoy Andere. Be batoy Yeesu. ²³ Yeesu toontii 6e: «Wakkati teddinol Bii neddo warii. ²⁴ Mii bata on e goonja: binjel gawri aawaanjel, to nel nyolay, nel wonan nun binjel gootel. Amma to nel nyoli, nel rimaan faa duuda. ²⁵ Neddo fu jisfudo yonki mum, dullan yonki tabitiiki, banyudo ki e duuniyaaru nu, heban yonki tabitiiki. ²⁶ To goddo e yidi jagganaago am, sey tokkammi. To gonmi fu, don jag-ganiido am bo wonata. Baaba tedinan neddo jaggantoodo am.»

Yeesu batanii maayde mum

²⁷ «Jooni kan, mi wemmaama. Kaye bi'anmi? Mi waawataa ko wi'i: "Baaba hisinam e wakkati oo", amma gam wakkati on nun garumi. ²⁸ Baaba, teddin inne maa.» Den daane nanaa e yiwoy dow kammu, wi'i: «Mi tedinne ne, mi tedinan ne kade.» ²⁹ Himbe dariibe ton, nani daane nen, wi'i: «Dum laati nun riggaajo duule.» Wo6be wi'i: «Malayaajo nun baddi e makko!»

³⁰ Yeesu wi'i 6e: «Gam am bane daane nee nanaa, ne nana nun gam moodon. ³¹ Jooni woni kitita duuniyaaru. Jooni laamiido duuniyaaru nuu, tippetee yaasi. ³² Min, to mi bantaama dow fu, mi foodan himbe fu e am.» ³³ Batuuji o batata dii, hollan nun maayde ne o maayata. ³⁴ Himbe ben toontii mo: «tawreeta batii: "Cubaado maayataa abada. Noy baawirtaa ko wi'i Bii neddo ettete?" Moy woni Bii neddo on?» ³⁵ Yeesu toontii 6e: «Jaaynjol na'on caka mon, amma dum booyataa. Jahee diga oon goodi jaynjol, gam to niwre juhu on. Gam jahoowo der niwre annaa to yahata. ³⁶ Goondinee jaynjol diga oon goodi njol gam laatodon 6i6be jaynjol.» Baawo Yeesu batii kaa don, yawti suudoyii 6e to woddi.»

Yahuduub6e goondinay Yeesu

³⁷ Baa no o wadi kaayeffiji duuddi yeeso maabbe, 6e goondinay mo, ³⁸ nunnun haala annabi Esaaya goondiri:

«Joomiraawo, moy goondini lilal meeden? Moy Joomiraawo holli baawde mum?»

³⁹ Esaaya wi'ii kade bo gam ume himbe ben waawataa ko goondini:

⁴⁰ «Alla wuminii 6e, yoorinii berne maabbe, gam to gite maabbe yi'u, to berde maabbe faamu, to 6e tuubu, to mi nyawtu 6e bo.»

⁴¹ Esaaya wi'u dum nun gam o yi'ii teddujal Yeesu, go o batii haala makko.

⁴² Amma baa hooreeb6e Yahuduub6e duubbe goondinii Yeesu. Amma gam Farisaabe, 6e kulii wurtingo dum, gam to 6e burtinee e waajorde. ⁴³ Gam bee jidi manoore himbe buri manoore Alla.

Haala Yeesu nun hiitoto

⁴⁴ Yeesu towni daane, wi'i: «Goondindo am fu, min bane o goondini, amma lild6 am nun o goondini. ⁴⁵ Ji'udo am bo yi'ii liloydo am. ⁴⁶ Mi warii e duuniyaaru, mii jaynjol, gam goondindo am fu to joodoo der niwre. ⁴⁷ Nanudo haalaaji am go tokkay, min bane hiitooto dum. Gam mi waray hiitaago duuniyaaru, gam mi hisina nu nun garumi. ⁴⁸ Caliido am, to jabay haalaaji am, e woodi ko hiitooto dum. Ko janjinammi, kan hiitooto dum nyalaane darnjal. ⁴⁹ Gam mi batanay hoore am, amma Baaba lild6 am hokkimm6 ko bi'anmi e ko janjinammi. ⁵⁰ Mii anni ooda makko hokkata yonki tabitiki. Ko batanmi, mi batan dum nun no Baaba batirimmi.»

¹ Nyaanne finata juulde Paska, Yeesu e anni wakkati o accata duuniyaaru o hoota to Baaba yottike. O yidii himbe makko e duuniyaaru, oo yidi 6e faa keerol yidde.

² Wakkati hiraane, Seydan watti e 6erne Yahuuda Iskariyot bii Simon o jammoo Yeesu. ³ Yeesu e anni e hoore mum, to Alla nun yiwi, to Alla nun hootata. Baaba wattii huune fu der junjo makko. ⁴ O ummii o acci hiraane nen, o boorti togoore makko, o etti lefol, o taadi. ⁵ O wayli diyam e lootorgal, o yanti lootugo koyde aahii6e makko, oo moytira de lefol nol taadinoo. ⁶ No o yotti to Simon Piyer, Piyer wi'i mo: «Moodibbo, an lootata koyde am?» ⁷ Yeesu toontii mo: «A faamay jooni ko gadanmi, amma baawo niil a faamaan.» ⁸ Piyer wi'i mo: «A lootataa koyde am abada!» Yeesu toontii mo: «To mi lootay maa, a walaa gedu e am.» ⁹ Simon Piyer wi'i mo: «Moodibbo! To nunnun, taa haadu e koyde tan, looto juude e hoore am bo.» ¹⁰ Yeesu wi'i mo: «Lootido walaa haaju looteego, sey loota koyde, gam o fu oo laab6i. Onon on laab6ibe, amma on fu bane.» ¹¹ Oo anni jammotoodo mo. Kan wadi o wi'i: «On fu bane woni laab6ibe.»

¹² No Yeesu lootunoo koyde maab6e, ettitii togoore muudum, jooditii, yami: «On paamii ko gadanmi on? ¹³ Oon noddammi moodibbo e maalan. On peway, kan nun laatiimi, ¹⁴ jon kan mi maalan nun, mi moodibbo bo, to mi loottii koyde moodon, onon bo oon kaani lootoontiron koyde. ¹⁵ Ko kollumi on laati nun tintinol. Onon bo gafee ko gadumi. ¹⁶ Mii bata on e goonja, maccudo burataa joomum, lilaado burataa lildo dum. ¹⁷ To oon anni dum, to on gollirii, barke laatanto on.

¹⁸ On fu bane batanmi. Mii anni 6e cubumi, amma haani ko winnaa e dewte goonda: "Nyaamdoowo e am ummanike am." ¹⁹ Diga jooni mii bata on dum hakko dum

yottoto, gam to dum yottike on goondina min woni "mo gonmil!" ²⁰ Mii bata on e goonja: Neddo fu jaab6iido lilaado am, min nun o jaab6ii. Neddo fu jaab6iido am, jaab6ike lildo am.»

Yeesu hollii Yahuuda nun jammotoo dum

(Matiye 26.20-25; Marku 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Baawo no o bati nunnun, o jibii sanne, o wi'i: «Mii bata on e goonja: Gooto moodon jammoto am.» ²² Aahii6e 6en e daaron-tira. Bee yamontira moy o batanta. ²³ Gooto e aahii6e makko, mo Yeesu 6uri yisfugo, e joodii takkol makko. ²⁴ Simon Piyer 6aayi mo o yama Yeesu moy o wondanaa. ²⁵ Aahijo on wuuronii far to gabaare Yeesu, wi'i: «Joomam moy nun?» ²⁶ Yeesu toontii mo: «Mi suyyan lonnjere, mo kokkan mi ne, kanko nun.» Yeesu etti lonnjere, suyyi ne, hokki Yahuuda, bii Simon Iskariyot. ²⁷ Baawo o ja6i lonnjere nen, Seydan naati e makko. Yeesu wi'i mo: «Wadu ko gadataa, law!»

²⁸ (Baa gooto e joodi6e don faamay ko o batani kaa don. ²⁹ Gam Yahuuda nun jogotono ceede maab6e, wob6e e mijiij Yeesu wi'u nun o soodaa godsum gam juulde, maa o heba ko o hokki talakaabe.) ³⁰ Yahuuda no ja6i lonnjere nen fu, don maa don o wurti. Tawii jemma wadi.

Ooda kesa

³¹ No Yahuuda wurtinoo, Yeesu wi'i: «Bii neddo teddinaama, Alla bo teddinaama sabbu makko.

³² [To Alla teddinaama sabbu makko,] Alla e hoore mum bo teddinan mo, baa 6ooyataa.

³³ Sukaabe am, mii wondi e moodon sedda taw. On daartan am. Mi wi'an on jooni ko bi'unoo mi

Yahuduube wob6e: "On baawataa ko yahi to jahammi." ³⁴ Mii

hokka on ooda kesa: Jidontree! Hande no jidirmi on, onon bo jidontree! ³⁵ To yidde e woni

hakkune moodon, hande nun,
himbe fu annirta on aahiiße am.»

Yeesu batii Piyer wi'aan annaa dum

³⁶ Simon Piyer wi'i mo: «Joomam, toy jahataa?» Yeesu toontii mo: «To jahanmi, a waawataa ko tokki am jooni. Amma baawo do a tokkan am!» ³⁷ Piyer wi'i mo: «Joomam, gam ume mi waawataa ko tokki maa jooni? Mi hokkitiran yonki am gam maa.» ³⁸ Yeesu toontii: «Goonja a hokkitiran yonki maa gam am? E goonja batan maa mi: Hakko jakaraari joggata, a wi'an de tati a annaa am.»

14

Yeesu woni laawol jaaroowol to Baaba

¹ Yeesu wi'i aahiiße mum: «Pukkinee berde moodon, goondinee Alla, goondinon am min bo. ² Cuudi duuddi na'on der wuro Baaba am. To dum laataakino goonja, mi batataano on mi yahan, mi moyyinanaa on joonne. ³ To mi moyyinanii on to gonoyton, mi wittaan mi hocca on to am gam gonon to gomni. ⁴ Oon anni laawol jahoowol to jahanmi.»

⁵ Toma wi'i mo: «Moodibbo, men annaa to jahataa, noy men annirta laawol mum?» ⁶ Yeesu toontii mo: «Min woni laawol, min woni goonja, min woni yonki. Goddo yahataa to Baaba to yiwigay to am. ⁷ To oon annunoo am, on annanno Baaba am bo. Diga jooni oon anni mo, on ji'ii mo.»

⁸ Filippu wi'i mo: «Moodibbo, hollu men Baaba, dum don heyan men.» ⁹ Yeesu wi'i mo: «No booydirmi e moodon nii fu, Filippu a annaa am? A annaa ji'udo am fu, yi'ii Baaba? Noy bi'irtaa: "Hollo men Baaba"? ¹⁰ A goondinay mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am na? Batuuji di batumi on dii fu, di yiway e hoore am. Baaba mo kawtumi e mum waadata golle

mum. ¹¹ Goondinee ko batumi on: "Mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am." Baa to on goondinay am, goondinee gam golle am. ¹² Mii bata on e goonja, neddo fu goondindo am, wadan kanun bo golle gadanmi. O wadan du ko buri de, gam mii dilla to Baaba. ¹³ Mi wadanan on huune fu ko yamirton e inne am. Mi wadan dum gam Baaba teddinee diga e Biddo. ¹⁴ Ko eelirdon e inne am, mi wadan dum.»

Yeesu wi'i lildaan Ruuhu Ceniido

¹⁵ «To oon jidi am, on tokkan ooda am. ¹⁶ Mi eelan Baaba hokka on balloowo goddo. O wondan e moodon faa abada. ¹⁷ Oo don woni Ruuhu goonja. Duuniyaaru nuu waawataa ko jaabi mo, gam nu yi'ataa mo, nu annaa mo. Amma onon, oon anni mo gam oo wondi e moodon, oo tawaa bo der moodon.

¹⁸ Mi accataa on hande gondaabe, mi wittaan to moodon. ¹⁹ To booyii sedda, duuniyaaru nuu yi'ataa am kade. Amma onon, on ji'an am, gam mi buurdo, onon bo on buuran. ²⁰ Nyaanne muudum on paamaan mii hawti e Baaba, oon kawti e am, mii woni e moodon.

²¹ Jogiido oodaaji am ko tokki di, kanko nun woni jiddo am. Jidudo am, Baaba am yidan dum. Min bo, mi yidan mo, mi wirnitanto dum min e hoore am.»

²² Yahuuda, banda Yahuuda Iskariyot, wi'i Yeesu: «Joomam, noy dum laatortoo birnitanodaa men, tawee a wirtanaaki duuniyaaru?»

²³ Yeesu toontii mo: «To goddo e yidi am, o golliran haala am, Baaba am yidan mo. Min e Baaba men garda to makko, men joododo e makko. ²⁴ Neddo fu mo yidaa am, gollirtaa haala am. Haala ka nanoton ka, ka am bane, haala Baaba lildo am nun.»

²⁵ Mi batii on dum diga mii wondi e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, balloovo on, mo Baaba liloyta e inne

am, kanko anninta on kujje fu. O suwtoran on ko batunoomi on fu.

²⁷ Mii accana on jam, mii hokka on jam am. No duuniyaaru hokkirta bane kokkirani on. To berde moodon biisoo, to on kulee.

²⁸ On nanii ko bi'umi on: "Mi yahan, mi wartan to mon." To oon jidunoo am, berde mon welanno ko jahanmi to Baaba, gam kanko burimmi manju. ²⁹ Mii bata on jooni, diga dum waray taw, gam to dum warii, goondinon. ³⁰ Mi baddataa kade e moodon ko duudi, gam laamiido duuniyaaru nuu e wara. Baa goddum o waawataa e am, ³¹ amma sey duuniyaaru anna mii yidi Baaba, nu annan mi wadan bo ko Baaba wannunoo am. Ummee, jawten diga do.»

15

Yeesu nun woni innabohi goonjahi

¹ «Min woni innabohi goonjahi, Baaba am woni jom gesa innabooje. ² Liccal takkiinal e am fu, to rimataa, o saltoto dum, liccal dimoowal fu, o saabanoo dum gam jal beyda rimugo. ³ Onon, jooni on laabube gam waaju mo baajimi on. ⁴ Tabbitee e am, min bo mi tabbitoo e moodon! No liccal caltaanjal waawataa ko rimi e hoore mum, haani e jal tiggii e innabohi, hande nun onon bo on baawataa ko rimi to on tiggaaki e am.

⁵ Min woni innabohi, onon woni licce. Tiggido e am ko mii tiggii e mum, o rimaan faa duuda. Gam on baawataa ko wadi goddum to dum yiway e am. ⁶ To goddo tiggaaki e am, o woppete nun yaasi hande liccal caltaanjal, o yoora. Licce joorde den hawritinte, faddee der yiite, de jaba. ⁷ To on pibontirii e am, waaju am bo e fibontirii e mon, ko yamoton fu, on keban. ⁸ To on dimii faa duudi, den kan on laatike aahiibe am. Nunnun teddujal Baaba am wurtortoo. ⁹ Hande no Baaba yidirimmi, nun jidirmi

on. Tabbitee der yidde am. ¹⁰ To on tokkii ooda am, on tabbitinto der yidde am, hande no tokkirmi oodaaji Baaba am go mii tabbii der yidde makko.»

¹¹ «Mi batu on nun kaa don gam beldum berne am wona der moodon. Den beldum berne moodon bo hebba. ¹² Ooda am nani: jidontiree hande no jidirmi on. ¹³ Yidde euroore yidde nee do manju walaa, kokkitiroore yonki mum gam weldiibe mum. ¹⁴ To on gadii ko resanmi on on laati nun weldiibe am. ¹⁵ Mi noddataa on kade maccube gam maccudo anaa ko joomum gollata. Mi noddan on weldiibe gam ko nanumi diga Baaba am fu, mi anninii on dum. ¹⁶ Onon bane subimmi, min subi on go desumi on jahon, dimoon biibbe, biibbe moodon taboo, den Baaba hokkan on huune fu ko eelirton e inne am. ¹⁷ Ko resanmi on woni, jidontiree.»

Duuniyaaru wanyii Yeesu e himbe mum

¹⁸ «To duuniyaaru nuu wanyii on, anne, min nu arti nu wanyi.

¹⁹ To oon laatinoo be duuniyaaru, duuniyaaru yidanno ko mum. Amma onon be duuniyaaru bane. Min seenni on e duuniyaaru, no cubumi on. Gam majjam nu wanyi on. ²⁰ Ciwtoree ko bi'unoo mi on: "Maccudo burataa joomum." To be toorii am, be tooran on onon bo. To be gollirii haala am, be golliran haala moodon.

²¹ Amma be gadanan on dum dum fu gam am, gam be annaa liludo am. ²² To mi warayno, to mi baddayno e maabbe, be goodataano hakke, amma jooni, be galaa accitaneego hakkeeji maabbe. ²³ Banyudo am fu, wanyii Baaba am bo. ²⁴ To mi wadayno golleeji dii hakkune maabbe, di goddo meeday wadugo, be goodataano hakke. Amma jooni be ji'ii di, be banyii am, e min, e Baaba. ²⁵ Dum wadu nun gam dum

goondina ko winnaa der Dewtere tawreeta ma66e: "Be banyirii am baanji".

²⁶ To balloovo mo lildan mi on warii, kanko woni Ruuhu goonja yiwoowo to Baaba, kanko e hoore makko seedantoo am. ²⁷ Onon bo, on ceedanto am gam oon goondi e am diga fuddoode.»

16

¹ «Mi batii on dum gam to on majjee. ² Be burtinan on diga baajorde. Wakkati waran, bardo on fu mijian Alla saafata. ³ Be gadan dum nun gam be annaa Baaba, be annaa am, min bo. ⁴ Mi batii on dum, gam to wakkati on waroy, ciwtoron, mi batino on dum.

Gollal Ruuhu Cenido

Mi batay on dum diga arande gam mii wondunoo e moodon. ⁵ Jooni mi na'on hoota to lildoo am, amma baa gooto moodon yamay am: "Toy jahataa?" ⁶ Berde moodon biisike gam mi batii on ka. ⁷ Mii bata on e goonja, yaadu am suran nafugo on. To mi yahay, balloovo on warataa to moodon. Amma, to mi yahii, mi lildan on mo. ⁸ To o warii, o anninan himbe duuniyaaru boofi mum dow hakke, dow foonnaare, e dow kiita. ⁹ Dow hakke, bee boofa gam be goondinay am. ¹⁰ Dow foonnaare, bee boofa gam mii hoota to Baaba am, on ji'ataa am kade. ¹¹ Dow kiita, bee boofa gam laamiido duuniyaaru hiitaama ko.

¹² Mii woodi kade kujje duudde de batanmi on, amma on baawataa ko faami de jooni. ¹³ To Ruuhu goonja warii, o anninan on goonja lalley, gam o batantaa hoore makko, amma o batan on ko o nani, o batan on bo ko warata. ¹⁴ O teddinan am gam o jaban ko woni e am, o yottina on dum. ¹⁵ Ko Baaba am jey fu, min jey, gam makkum bi'umi o yottinanan on ko o hebi e am.»

Biiiserne laatoyto seyo

¹⁶ «To booyii sedda, on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am.» ¹⁷ Wo66e e aahii6e makko yamontiri, wi'i: «Ume woni maana haala makko ka o wi'i: "To booyi sedda, on ji'ataa am e to booyi sedda, ji'on am kade", gam mii yaha to Baaba?» ¹⁸ Be bi'i: «To booyii sedda, ume dum hollata? Men paamay ko o wi'i.»

¹⁹ No Yeesu annunoo be jidi yamugo dum, wi'i6e: «Oon yamontira maana haala am ka: "To booyii sedda on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am."» ²⁰ Mii bata on e goonja: on bullan bullitodon, amma duuniyaaru nuu welweltan. Berde mon biisoto, amma biisere berne mon waylitinto welwelo. ²¹ To debbo 6adike rimugo, o tooroto gam 7ataware 6illan mo. Amma to o rimii, o yeggitan naawella, berne makko e welii gam o rimii neddo e duuniyaaru. ²² Onon bo hande nun berde mon e biisii jooni, amma en jiidaan kade. Berde mon welan, godso waawataa ko ikkini beldum berde moodon.

²³ Nyalaane nee don, on yamataa am gokka dow goddum. Mii bata on e goonja, huune fu ko eeludon Baaba, e inne am o hokkan on dum. ²⁴ Faa jooni, walaa fu ko eeludon e inne am. Eele, on keban gam beldum berne mon hebba.»

Yeesu woni jaaliido duuniyaaru

²⁵ «Ko batumi on jooni laati nun ballaaji. Wakkati waran de mi batirtaa on e ballaaji, amma mi batan on haala batanoowa Baaba faa laabaa. ²⁶ Nyalaane nee don on eelan Baaba e inne am. Mi wi'ay mi eelanan on Baaba, ²⁷ gam Baaba e hoore muufsum e yidi on. Oo yidi on gam oon jidimmi, on goondinii bo to Alla yiwmii. ²⁸ Mi yiwi to Baaba, mi warii e duuniyaaru, jooni mi accan duuniyaaru, mi hoota to Baaba.»

²⁹ Aahii6e makko wi'i mo: «Jooni kan, a batii faa laabi, a accii

haalango men e ballaaji. ³⁰ Jooni kan, emen anni aa anni huune fu, a walaa bo haaju goddo yamee gokka, gam majjum men goondini a yiwudo to Alla.»

³¹ Yeesu toontii 6e: «Jooni kan, on goondinii na? ³² Wakatti e wara, wakkati on yottike du, on fu on cankitinto, moy fu yaha feere mum, accon am mi tan. Amma min tan bane, gam Baaba e wondi e am. ³³ Mi batii on dum, gam kebon jam der kawtal moodon e am. Oon gonii e gillaare der duuniyaaru. Amma tinnee, gam mi jaalike duuniyaaru.»

17

Yeesu e du'ano aahii6e muudum

¹ Baawo haalaaji din, Yeesu tiggiti dow, wi'i: «Baaba, wakkati warii, teddin Biya, gam Biya bo teddinee. ² A hokkii mo baawde dow him6e fu, gam o hokka 6e kalfindaa mo fu yonki tabitiiki. ³ Annugo an woni Alla gooto, goonjaajo, e lilaado makko Yeesu Almasiihu, kan woni yonki tabitiiki. ⁴ Mi teddinii maa e duuniyaaru, mi hebbinii golle de kokkudaa am mi golla. ⁵ Jooni kan, Baaba, teddinam teddujal 7jal goodunoo mi to maa diga duuniyaaru tagaaka.

⁶ Mi anniniiinne maa him6e duuniyaaru 6e kalfindaa am. An 6e gonannoo, a halfinii am 6e. Be ja6i haala maa. ⁷ Jooni kan, bee annii ko kokkudaa am fu, to maada dum yiwi. ⁸ Gam mi yottinii 6e haala ka kaalandaa am. Be ja6i ka. Bee anni lalley to maada yiymi, 6e goondinii an lilimmi.

⁹ Gam sabbu ma66e nun du'otoomi. Mi du'ataako gam duuniyaaru. Amma mii du'oo gam 6e kalfindaa am, gam an jey 6e. ¹⁰ Huune fu ko jeyumi, an jey, huune fu ko jeydaa, min jey. Mi teddinaama e ma66e. ¹¹ Mi wonataa der duuniyaaru kade, mii wara to maada. Amma

kam6e 6e na'on der duuniyaaru. An Baaba Ceniido, reenir 6e inne maada ne kokkudaa am, gam 6e laato gootum hande no laatoriden gootum. ¹² No gondunoo mi e ma66e der duuniyaaru, mi reenirii 6e inne maa ne kokkudaa am. Mi hakkilanii 6e, baa gooto e ma66e majjay to hanaa 6ii halkere, gam ko batanaa e Dewte goondinee. ¹³ Jooni kan mii fooni to maa. Mi batii haalaaji dii diga mi na'on e duuniyaaru gam beldum berne am hebba 6e. ¹⁴ Mi janjinii 6e haala maa, go duuniyaaru wanyi 6e, gam 6e duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁵ Mi eelay burtinaa 6e e duuniyaaru, amma deenaa 6e e Kalludo. ¹⁶ Be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁷ Senu 6e e goona maa. Haala maa woni goona. ¹⁸ Hande no lilirdaa am e duuniyaaru, nunnun, liliiranmi 6e min bo e duuniyaaru. ¹⁹ Mii sena hoore am gam ma66e gam kam6e bo 6e laatoo senaab6e der goona.

²⁰ Hinaa gam ma66e tan du'otoomi. Amma mii du'oo bo gam goondinanfe am e haala ma66e. ²¹ Mii eela gam 6e laatoo gootum. Baaba, 6e kawta e meeden hande no kawtirdaa e am, no min bo kawtirmi e maa. Be fu 6e laatoo gootum, heba duuniyaaru hooloo an nun lilimmi. ²² Min, mi hokkii 6e teddujal 7jal kokkudaa am, gam 6e laatoo gootum, hande no laatoriden gootum. ²³ Mi na'on hawti e ma66e, a na'on hawti e am, nunnun 6e laatortoo gootum mam mam, heba duuniyaaru anna an lilimmi. Aa yidi 6e bo hande no jidirdaa am.

²⁴ Baaba, mii yidi 6e kalfindaa am bee, tawdee e am nokkuure to tawaami, gam 6e ji'a teddujal 7jal kokkudaa am, gam a yidii am diga duuniyaaru diidaaka. ²⁵ Baaba poonnitiido, duuniyaaru nuu annay maa, min kan mii annu maa,

6ee do bo annii an nun lilimmi.
²⁶ Mi anninii 6e inne maa. Mi anninan 6e ne kade gam yidde ne jidudaa am tawee e maabbe, min bo mi hawta e maabbe.»

18

Nanjoore Yeesu

¹ Baawo haalaaji di, Yeesu yawtidi e aahii6e mum fonjo maayel bi'eteenjel Kedoron. Ledde e duufunoo ton, o naatidi ton e aahii6e makko. ² Yahuuda jammotoodo mo e anni nokkuuren, gam Yeesu e aahii6e mum e hawritannoo ton de duuddum. ³ Yahuuda ardiililingal soogeeji, e reenoobe 6e Limaamiib6e e Farissaabe lili. Be jottii don, 6ee jogii jolli, e fitillaaji e konirdum. ⁴ Tawii Yeesu e anni ko fonnoy he6ugo dum, tabbitii 6e, wi'i: «Moy daartoton?» ⁵ Be toontii mo: «Yeesu mo Nasaratu.» O wi'i 6e: «Mi nani!»

Yahuuda jammotoodo mo e darodii e maabbe. ⁶ No Yeesu wi'unoo «Mi nani!» Be tartartiri bawfawre 6e jani. ⁷ Yeesu yami 6e kade: «Moy daartoton?» Be toontii: «Yeesu mo Nasaratu!» ⁸ Yeesu toontii 6e: «Mi wi'i on, min nun. To min nun daartoton, joofee aahii6e am 6en 6e dilla.»

⁹ O batu nun kaa don gam ka o batuno goonda: «Mi majjinay baa ggoto e 6e kalfindaa am.» ¹⁰ Den Simon Piyer e woodunoo tabugaahi, saa6ii ki, feyyii maccudo hooreejo Limaamiib6e, setti nowru mum nyaamooru. Maccudo on e wi'ee Malkus. ¹¹ Yeesu wi'i Piyer: «Wattita tabugaahi maa kii e kuunnjal mum. Aa miiji mi yarirtaa jardugel bone nel Baaba hokkimmii na?»

Yeesuyaaraama yeeso Annas

¹² Iilingal soogeeji e mawdo maabbe, e maccube hooreebe Yahuduub6e nanji Yeesu, ha6bi mo. ¹³ Be artii yaarugo mo to Annas. Annas esiraawo Kayafas nun. Der duubol 6ol don, kanko nun woni hooreejo Limaamiib6e. ¹⁴ Kayafas

batunoo hooreebe Yahuduub6e ko buri woodugo, kan woni neddo gooto maayana leydi fu.

Piyer yeddi, wi'i laataaki aahijo Yeesu
(Matiye 26.69-70; Marku 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyer e aahijo goddo tokki Yeesu. Aahijo oo don e annirnoo e hooreejo yottinoobe sadaka, o naatidi e Yeesu fageere hooreejo Limaamiib6e on. ¹⁶ Go Piyer e darii yaasi ley dammugal. Aahijo annirdo e hooreejo Limaamiib6e on, wurti baddi e debbo deenoowo dammugal, naanni Piyer. ¹⁷ Debbo deenoowo dammugal on wi'i mo: «An bo a laataaki gooto e aahii6e gorko oo na?» Piyer toontii mo: «Aawo, mi laataaki aahijo makko.»

¹⁸ Maccube e reenoobe hu66iino yiite e aytinoo, gam jaanjol na'on. Piyer bo e darodii e maabbe e aytinii.

Hooreejo Limaamiib6e e yama Yeesu yande
(Matiye 26.59-66; Marku 14.55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Hooreejo Limaamiib6e on yami Yeesu haala aahii6e mum, yami ko o janjinta. ²⁰ Yeesu toontii mo: «Mi laabinanii duuniyaaru haala am. Nyalaane fu mi janjinii der baa-jorde, der suudu Alla to Yahuduub6e hawritinta nyalaane fu. Walaa fu ko batumi e cuucukka. ²¹ Gam ume yamantaa am? Ko batumi, yamu hettinaniib6e am. Bee anni no ko woodi batumi.»

²² Der haala ka, ggoto e reenoobe fiyi Yeesu meenyo, wi'i: «Nun nun toontortoodaa hooreejo Limaamiib6e na?» ²³ Yeesu toontii mo: «To ko boni nun batumi, haala kay nun boni e makka. To tawii ko woodi nun batumi, gam ume piyandaa am?»

²⁴ Annas lildi mo to Kayafas hooreejo Limaamiib6e, oo ha6baa.

*Piyer yedditake wi'i laataaki aahiijo Yeesu
(Matiye 26.71-75; Marku 14.69-72; Luka 22.58-62)*

²⁵ Simon Piyer e aytinino don. Be bi'i mo: «An bo, a laataaki gooto e aahiiße makko na?» Piyer yeddi, wi'i: «Mi laataaki!»

²⁶ Gooto e maccube hooreejo Limaamiiße, gettol mo Piyer settunoo nowru muudum, wi'i mo: «Mi yi'idayno maa e makko der gesa to na?»

²⁷ Piyer yeddi kade, wakkati den nun, jakaraari joggi.

Yeesu yeeso Pilaatu

²⁸ Be burtini Yeesu diga to Kayafas, diga subaka kecco, be jaari mo laamorde Roma. Yaaruše mo bee naatay baade, gam to be sobu, faa be keba nyaamugo nyaamdu juulde Paska. ²⁹ Pilaatu yahi tawoy be yaasi ton, wi'i: «Ume beeforidon gorko oo?» ³⁰ Be toonti mo: «To o wadataano ko boni, men gaddataano mo to maa.» ³¹ Den Pilaatu wi'i be: «Ettee mo, kiitodon mo e ooda moodon.» Yahuduubé wi'i mo: «Men goodaa laawol warugo goddo.»

³² Nunnun haala ka laatorii gam goondingo ka Yeesu batuno dow no o maayirta. ³³ Pilaatu naati der laamorde mum, noddi Yeesu, wi'i dum: «A laamiido Yahuduubé nun na?» ³⁴ Yeesu toontii mo: «An wi'i dum e hoore maa, naa to wobbe nanudaa ka?» ³⁵ Pilaatu toontii mo: «Mi Yahudujo, min? Himbe lenyol maa e hooreeße Li-maamiiße waddu maa to am. Ko gadudaa?» ³⁶ Yeesu toontii: «Laamaare am, laamaare duuniyaaru bane. To ne laamaare duuniyaaru nun, maccube am habanno gam to mi naatu juude Yahuduubé. Amma jooni Laamaare am ne do bane.» ³⁷ Den Pilaatu wi'i mo: «To nunnun a laamiido nun?» Yeesu wi'i mo: «Hande no bi'udaa, milaamiido nun. Mi rimaama, mi warii bo e duuniyaaru gam mi seedanoo

goonja. Jiddo goonja fu, nanan haala am.» ³⁸ Pilaatu yami mo: «Goonja, ume nun don?»

*Yeesu hiitaamaa waree
(Matiye 27.15-31; Marku 15.15-6-20; Luka 23.13-25)*

Baawo o bati ka, o wurti kade, o tawoy Yahuduubé yaasi, o wi'i be: «Mi hebay gacce baa goote de nannjiranmi gorko oo.» ³⁹ Oon boowi juulde Paska fu mi yoofana on neddo gooto. Oon jidi mi yoofitana on laamiido Yahuduubé na?» ⁴⁰ Be toonti dow dow: «Kanko bane, sey Barabbas.» Nani Barabbas laati nun pasotoodo.

19

¹ Den Pilaatu wi'i be nannja Yeesu be piya mo looci. ² Soogeeji din sanyi gi'e, be kuunini mo, go be bornini mo toggowa bodeya. ³ Be battii mo, bee bi'a: «Foofa, laamiido Yahuduubel!» Bee piya mo meeye.

⁴ Pilaatu wurtii kade, wi'i Yahuduubé: «Mi wurtinanen on mo, heba annon mi hebay fu gacce nannjiran moo mi.» ⁵ Yeesu wurti e huunii huuneere gi'e, e bornii toggowa bodeya. Pilaatu wi'i be: «Nani neddo on.» ⁶ No hooreeße Limaamiiße e reenoobe yi'i mo, be batii dow be bi': «Tiggum! Tiggum!» Pilaatu wi'i be: «Nanjee mo onon bo, tiggum mo, gam min kan, mi hebay gacce e makko.» ⁷ Yahuduubé toontii mo: «Emen goodi ooda, ooda kan nun hokki laawol o waree gam o wadii hoore makko o Bii Alla.»

⁸ No Pilaatu nanunoo haala kan, kulol makko 6eydii. ⁹ O naati der laamorde, o wi'i Yeesu: «An, toy yiwudaa?» Amma Yeesu toontaaki baa goota. ¹⁰ Den Pilaatu wi'i mo: «A toontataako na? A annaa mii woodi baawde yoofugo maa, mii woodi bo baawde tiggugo maa na?» ¹¹ Yeesu toontii mo: «Walaa fu ko baawdaa e am, to hinaa Alla hokku maa baawde mum. Gam

majjuum gattudo am e junno maa, e
6uru maa hakke.»

¹² Diga wakkati on Pilaatu e
daarta yoofitingo mo. Amma
Yahuduube e bata dow, e wi'a: «To
ni a yoofitii mo, a laataaki beldijjo
laamiido Roma. Gam neddo gadudo
hoore mum laamiido, laati nun
ganyo laamiido Roma mawdo.»

¹³ No Pilaatu nani haalaaji
dii, o wurtini Yeesu o joonni
mo dow kittaal kiita, nokkuure
bi'eteene to kaaye yowyowtiri e
ne wi'ee e Iburaninkeere: «Gab-
bata.» ¹⁴ Nyalaane ciryaafe Paska
nun, caka nyaalooma. Pilaatu
wi'i Yahuduube: «Nani laamiido
moodon!» ¹⁵ Bee boola: «Waru mo!
Waru mo! Tiggum!» Pilaatu
toontii: «Mi tigg laamiido moodon
na?» Hooreebe Limaamiiße wi'i:
«Min galaa laamiido to hinaa
laamiido Roma.» ¹⁶ Den o hokki
6e Yeesu, 6e tiggaa.

Yeesu tiggaama e palaanjal

Be kocci Yeesu. ¹⁷ O wurtii
oo roonii palaanjal makko faa o
yottii nokkuure noddeteene «Le'al
hoore» e ne wi'e e Iburaninkeere:
«Golgota.» ¹⁸ Don 6e tiggidi mo e
wobbe dido: oo do nano, oo do
nyaamo, Yeesu e tummii caka.

¹⁹ Pilaatu wadi alluwal winnaa
hande ni: «YEESU MO NASARATU,
LAAMIIDO YAHUDUUBE,» wi'i 6jal
takkee e palaanjal 6jal. ²⁰ Duuggal
e Yahuduube jannii binni nin
gam to Yeesu tiggaa woddidaa e
siire. Alluwal 6jal winniraama
e Iburaninkeere e Romankoore
e Yunaninkeere. ²¹ Hooreebe
Limaamiiße bati Pilaatu: «Taa
winnu "Laamiido Yahuduube",
amma winnu: "Kanko wi'i o
laamiido Yahuduube".» ²² Pilaatu
toontii: «Ko binnumi, winnike.»

²³ No soogeeji din tiggidinno
Yeesu, 6e kocci gineeqi makko 6e
ceenni ukke naay. Moy fu etti to
mum. Horii gulunfaare ne lefol
goitol, cannyaane diga dow faa
ley, ne walaa nyogol. ²⁴ Soogeeji
din baddi: «To en cerkitee ne, en

pidanee ne tete, daaren kebando
ne,» gam ko bataa e dewte goonda:
«Be ceennii gineeqi am hakkune
maab6e, 6e pidani gulunfaare am
tete.» Nun bo soogeeji din wadi.

²⁵ Inna Yeesu, e miiraawo mum,
e Mariyama debbo Kolopas, e
Mariyama mo Magadala e dariai
takkol leggal 6jal Yeesu tiggaa e
mum. ²⁶ Yeesu yi'i inna muudum
e aahijo mum mo 6uri yifugo e
darodii, wi'i inna muudum: «Inna,
6iya nani!» ²⁷ Baawo mum, o wi'i
aahijo on: «Inna maa nani.» Diga
nyalaane nee don, aahijo on hoori
Mariyama wuro muudum.

Maayde Yeesu

²⁸ Baawo Yeesu anni walaa
fu ko horii, gam ko winnaa e
Dewte goonda, o wi'i: «Donka e
woodimmi.» ²⁹ Yoogirgal kebbu6jal
innabojam lammudam e wonunoo
don. Be cuuwi soosuuji e innaboj-
jam dam, 6e kaabbi e loocol, 6e
battini e hunnuko makko. ³⁰ No
Yeesu biccininoo innabojam dam,
o wi'i: «Dum fu dum hebbii!» O
jimminii, o maayi.

Soogeeruyuwii wuttudu Yeesu

³¹ Nyalaane ciryaaaki juulde nun.
Hooreebe Yahuduube yami Pilaatu
gam koyde tiggaabe heltee, 6e
biltee. Be jidaa 6alli tiggaabe tawee
e ledde nyalaane siwteteene, gam
nyalaane siwteteene nen laati
nun nyalaane mawne. ³² Soogeeji
din wari, helti koyde arandeejo
e dida6o, tiggidaabe e Yeesu 6en.
³³ Amma no 6e jottino to Yeesu,
6e tawi o maayii. Gam majjuum,
6e keltay koyde makko. ³⁴ Amma
gooto e soogeeji din yuwi wuttudu
Yeesu e labbo. Don yiyyam e
diyam facci. ³⁵ Ji'udo e seedoo,
seedaaku makko bo goona nun. Oo
anni o batii goona gam onon bo,
goondinon. ³⁶ Dum fu dum wadii
gam ko bataa e Dewte goonda: «Baa
iyial makko gootal heltataake.»

37 Aayaare wonne der Dewtere bo wi'ii: «Be daaran mo 6e juwi.»

Yeesu uwaama

38 Baawo mum, Yusufu mo Arimatiya, eeli Pilaatu hokka dum bannu Yeesu. Yusufu on e laatino aahijo Yeesu e cuuccukka gam oo hulannoo Yahuduube. Pilaatu nootii, Yusufu wari etti bannu kol. **39** Nikodemus, jahunoodo to Yeesu der jemmaare gom, kanun bo warii, waddi urdijji bi'eteedi, miir e alo'es jillontiraadi, ko wadata kilooji laso e sappo. **40** Be etti bannu Yeesu kol, 6e piili njol leppi baanjaadi wardi hande no Yahuduube woowi wadugo to 6ee uwa maaydo. **41** To Yeesu tiggano, gesa e wonunoo don. Der gesa njan e woodunoo saabeere heyre ne baa godso uwaakano e muudum. **42** Don be gatti Yeesu gam sabbu cirtyaaki juulde Yahuduube, saabeere nen bo e badii don.

20

Saabeere baanji tawaa

1 Nyaanne alal, Mariyama mo Magadala hujji, yahi e saabeere Yeesu. O tawi hayre maabiranoone saabeere nen tallitaama. **2** O doggi, o yahi to Simon Piyer e aahijo mo Yeesu buruno yidugo. O wi'i 6e: «Moodibbo ikkinaama e saabeere, mi annaa to o wattaa.»

3 Piyer e aahijo oo ton wurtii, 6e jahi e saabeere ton. **4** Be fu dido bee dogga. Aahijo oo ton dadi Piyer, arti mo yottaago saabeere. **5** O yuurnii, o yi'i leppi e joowi, amma o naatay. **6** Simon Piyer yottii, naati, tawi leppi e joowi. **7** Lefol piilanoonjol e hoore makko njol hawritayno e leppi dii ton, njol tawa nun e njol resii feere maggol. **8** Den aahijo artudo yottaago on, kanun bo naati, yi'i dum, goondini. **9** Be paamayno taw Dewte batino Yeesu fintan. **10** Baawo mum aahii6e ben hooti.

Yeesu wirnitanike Mariyama mo Magadala

(*Matyiye 28.9-10; Marku 16.9-11*)

11 Mariyama darii yaasi ley to saabeere, e wulla: O jimminii, oo yuurnoo der saabeere nen.

12 O yi'i malaykaabe dido borniibe gineiji daneeji e joodi to Yeesu fukkinanoo: Gooto e joodii to hoore wonnoo, gooto far to koyde.

13 Malaykaabe 6en yami mo: «Debbo, ume bullantaa?» O toontii 6e: «Moodibbo am ikkinaama, mi annaa to o wattaa.»

14 No o batunoo haala ka, o yeeyitii, o yi'i Yeesu e darii, amma o annitay dum. **15** Yeesu wi'i mo: «Debbo, ume bullantaa? Moy daartataa?» Amma kanko, oo miji jom gesa nun baddata e makko, o wi'i dum: «To an etti mo, batan to gattudaa mo, faa mi ettitoo mo.»

16 Yeesu wi'i mo: «Mariyama.» Mariyama wonyitii, wi'i mo e Iburaninkeere: «Rabbuni,» waato moodibbo.

17 Yeesu wi'i mo: «Taa meemam, gam mi eencay to Baaba am taw, amma yahu to banniraabe am, bi'aa 6e: «Mi wonu nun mii eenca to Baaba am, laatiido bo Baaba moodon, to Alla am, laatiido bo Alla moodon.»

18 Mariyama mo Magadala batoy aahii6e: «Mi yi'ii Joomiraawo.» O holli 6e ko Yeesu batii mo.

Yeesu wirnitanike aahii6e muudum

19 Alal kiikiide, aahii6e Yeesu fu hawriti der suudu, kullii dammugal gam kulol hooreebe Yahuduube, Yeesu suppiti hakkune mabbe. O wi'i 6e: «Jam wonana on!»

20 Baawo haala ka, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Berde aahii6e 6en weli no 6e ji'i Joomiraawo. **21** Den Yeesu wi'i 6e kade: «Jam wonana on. Hande no Baaba liririmmi nunnun, liriranmi on.»

22 No o batunoo haalaaji dii, o fuufi dow maabbe, o wi'i: «Jabee Ruuhu Ceniido. **23** Mo jaafanidon

hakkeeji mum, yaafaama, mo on jaafanaaki, yaafataake.»

Yeesu wirnitanike Toma

²⁴ Toma bi'eteedo Ciwto, gooto e aahiiþe sappo e dido, walaano don no Yeesu warunoo. ²⁵ Aahiiþe þen wi'i mo: «Men ji'ii Joomiraawol» O toontii 6e: «To mi yi'ay 6attarde newe makko, to mi wattay honnu am e julande majje, mi watta junjo am e wuttudu makko, mi goondintaa.»

²⁶ No balde jeetati wadi, aahiiþe hawritii der suudu kade, Toma e wondi e maþþe. Dammude fu e kullii, Yeesu suppiti hakkune maþþe, wi'i 6e: «Jam wonana on!» ²⁷ O wi'i Toma: «Waddu honnu maa, daaru newe am; waddu junjo maa bo, wattle e wuttudu am. Taa laata mo hoolaaki, goondin tan.» ²⁸ Toma toontii mo: «Joomam, Alla am.» ²⁹ Yeesu wi'i mo: «Gam a yi'ii am, a goondinii: Barke wonana 6e ji'ay go goondini.»

Dalila Dewtere nee do

³⁰ Yeesu wadii kaayeefiji kaayniidi duuðdi goddi yeeso aahiiþe mum di winnaaka e dewtere nee. ³¹ Dii do winnaama gam goondinon Yeesu laati nun Cuþaado, Bii Alla, gam to on goondinii mo, keþon yonki sabbu makko.

21

¹ Baawo majjum, Yeesu wirnitanike aahiiþe mum kade fonno maayo Tiberiya. Nani no o wirnitorii e maþþe: ² Simon Piyer, e Toma bi'eteedo Ciwto, e Natanayel mo Kana, leydi Galili, e 6iþþe Jebede worþe, e aahiiþe makko dido woþþe, 6ee tawdaa don. ³ Simon Piyer wi'i 6e: «Mi yahan cuuþaaki liyyi.» Be bi'i: «Menen bo, men jahidan e maa.»

Be jahi, 6e naatoy laana, der jemmaare nee don, 6e keþay baa godsum. ⁴ No beeggol ummoy, Yeesu wari e fonno ȝon, amma aahiiþe annitay naa kanko nun.

⁵ Yeesu wi'i 6e: «Sukaabe, on keþii liyyi na?» Be toontii mo: «Men keþay!» ⁶ O wi'i 6e: «Paddee taaru-wol ȝol wecco laana nyaamo, on keþan.» Be paddi ȝol. Be keþi liyyi faa 6e tampi wattugo ȝol der laana sabbu no liyyi duudiri. ⁷ Aahijo Yeesu mo o ȝuri yidugo wi'i Simon Piyer: «Joomiraawo nun!»

No Simon Piyer nanunoo: «Joomiraawo nun», o etti ginewol makko, o bornii gam funtu o wonunoo, o yanti e diyam. ⁸ Aahiiþe woþþe wardi e laana kan, e daasa taaru-wol kebbunjol liyyi. Be boddoraaki fonno ko 6urata kuule keme didi. ⁹ No be ȝabbunoo, 6e ji'i yulþe yiite, liyyi e peen e yowii dow mum. ¹⁰ Yeesu wi'i 6e: «Gaddee liyyi di nanjudon din.»

¹¹ Simon Piyer naati laana, foodi taaru-wol kebbunjol liyyi mawdi, hewre e lasoy didi e sappo e tati. Baa no di duudiri nunnun fu taaru-wol ȝol serkitaaki. ¹² Yeesu wi'i 6e: «Garee nyaameel!» Baa gooto e aahiiþe þen suusay yamugo «An moy nun?

Gam 6ee anni Joomiraawo nun.»

¹³ Den Yeesu wari, etti peen e liyyi, hokki 6e.

¹⁴ Tatawre nun don ko Yeesu wirnitanii aahiiþe mum 6aawo no o finti.

Yeesu e yama Piyer haala

¹⁵ No 6e nyaamdi, Yeesu yami Simon Piyer: «Simon bii Yuhaana, aa ȝuri 6ee do yidugo am?» O toontii: «Ee! Joomam, aa anni mii yidu maa.» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁶ Yeesu wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi?» O toontii: «Ee! Joomam aa anni mii yidu maa!» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁷ O wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi na?» Piyer berne mum biisii, gam o wi'i dum de tatawre: «Aa yidimmi na?» Piyer wi'i mo: «Joomiraawo aa anni huune fu, aa anni bo mii yidu maa.» Yeesu wi'i

mo: «Duru baali am dii. ¹⁸ Mii batee e goonja, e sukaanaaku maa, aa haabbonoo belbelol, jahaano to jidsudaa, to a naywii, a bantan juude maa, kaabbanedaa belbelol, jaaredaa to a yidaa.» ¹⁹ Batuuji din hollan nun no Piyer maayirta, e no o teddinirta Alla. Baawo majjum, o wi'i mo: «Tokkam».

Yeesu e aahijjo mum mo o buri yidugo

²⁰ Piyer yeeyitii, yi'i aahijjo Yeesu mo o buri yidugo e tokki 6e. Kanko woni bahinoodo ley gabaare makko, wakkati 6e kirtotoo, bi'unoodo: «Moodibbo, moy woni jammotoodo maa?» ²¹ No Piyer yi'unoo mo, yami Yeesu: «Joomam, noy oo do heennyitirta?» ²² Yeesu toontii mo: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa? An ni tokkam.»

²³ Haala kan sankitii caka goondinbe Yeesu ike aahijjo on maayataa. Amma Yeesu wi'ay: «O maayataa». O wi'u nun: «To mii yidi o wuura faa mi warta, ko faali maa?»

²⁴ Aahijjo oo don nun seedii kuppe den, winni de, emen anni bo seedaaku makko laati nun goonja.

Heennyitoode

²⁵ Yeesu wadii kuppe godde duudde kade: To de binnaanoma gootel, gootel, mii miila duuniyaaru nuu waawataano jaabidingo dewte binnoyteneode.

Derewol **ŋol Pol winnani be Roma**

Fuddoode haala

Derewol Pol **ŋol** do e jogii ekkitinooje feere feere. Gam majum enjol woodi jayri mawni der waajaago linjiila e der habaru eklesiya. Jooni Pol heennyii hawritingo ceede de **be** lenyijanani hawriti gam wallugo goondinbe Urusaliima. Pol winnii derewol **ŋol** der jahaanjal mum tatabal. O wadii lebbi tati der Korintu, diga ton bo o winni derewol **ŋol**, hakkune duubi 57-58.

Debbo bi'eteedo Fiibi, gollotoodo der eklesiya Kenkereya nun yaari derewol **ŋol** Roma. Kenkereya bo woddidaa e Roma.

Pol meeday go yahi Roma, de o yidi yahugo fu laawol mabbitantaako mo. Amma e non fu, oo anni goondinbe duubbe der Roma **be** o fottunoo nokkun, kamoe o sanni der hoore 16, go o yaha Roma, o winnani **be** derewol. Der maggol o janjinii **be** haala kisidam e tokkontirki. O wadii dum gam eklesiya kan daroo der goondinki semmidinki, gam to ekkitinooje Yahuduue **be** goondinay dimma ka, heba ka mawna der potal hunnuko. Baawo mum no Pol heennyi faamingo ko wi'etee linjiila der hoore 1, waato baawde Alla kisinoue goondindo fu, o laabinii dum der haalaaji makko di' yeeso.

O fuddi faamingo no hakke woodiri baawde dow himbe fu. Himbe **be** lenyi janani woodaa accitanego yeeso Alla. Non, Yahuduue bo woodaa accitanego hakku yeeso Alla. Himbe fu wadii hakke, **be** fu bo, **be** baawan daareego foonnitibe gam sabbu goondinki.

Hande non dum laatii e Iburahima. Be kiita doyyi gam hakke

Aadamu, der Almasiihu tan **be** kebata latineego foonnitibe.

Der hoore 6 e 7, Pol e toontoo yande wanyube linjiila. Amma Ruuhu e latina en 6i6be Alla, oo walla en bo.

Hoore 9 faa 11 e batana Isira'iila e laawol no Alla subirta himbe. Diga hoore 12 faa 15, Pol e bata haalaaji feere feere dow gondal hakkune goondinbe der eklesiya e **be** walaa der eklesiya. Hoore 16 Pol heennyitiri e cannooje.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala pussinirka, 1.1-17
2. Himbe fu e haajaa hisineego, 1.18-3.20
3. No Alla hisinirta himbe, 3.21-4.25
4. Goonki kesi e Yeesu Almasiihu, 5.1-8.39
5. Ko Alla miilani Isira'iilaabe, 9.1-11.36
6. No haani goondindo yahira, 12.1-15.13
7. Haala kennytirka e cannooje, 15.14-16-27.

Sannoore

¹ Derewol **ŋol** yiwi e am min Pol maccudo Yeesu Almasiihu. Mi noddaama gam mi laatoo lilaado, mi subaama gam mi waajoo linjiila Alla.

² Linjiila kan, Alla habbiino alkawal mum diga dum 60oyi diga e annabibe mum, der Dewte ceniide. ³Eka batana Biddo makko, Joomiraawo meeden, yiwudo e lenyo Dawda diga e bannu. ⁴O holittaama e baawde, diga e Ruuhu Ceniido, o laati nun Biddo Alla de o fintini mo e maaybe. Kanko woni Almasiihu, Joomiraawo men.

⁵ Diga e makko kebumi moyyere laataago lilaado, gam mi wada himbe caka lenyi fu goondina mo, dwtanoo mo, **be** teddina inne makko. ⁶Onon bo, on na'on caka mabbe, onon **be** Yeesu Almasiihu noddi.

⁷ Mii sanna on on fu, onon wonbe Roma, yidaabe Alla, seniibe **be** o noddi. Alla Baaba meeden,

e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, hokka on moyyere e jam.

Pol e yidi yi'a be Roma

⁸ Taw, mii yetta Alla am diga e Yeesu Almasiihu gam moodon on fu. Gam goondinki moodon e batanee der duuniyaaru fu. ⁹ Alla mo jaggantoomi e berne woore, emi waajoroo linjiila Biddo mum, e anni goona nun batanmi. De du'otoomi fu, mii siwtora moy moodon fu. ¹⁰ Mii eela Alla hokkammi laawol mi wara to moodon to oo yidi. ¹¹ Mii yidi yi'ugo on sanne, heba mi seennira e moodon dokkal Ruuhu gam dum semmidina on. ¹² Naa bo mi wi'a, to mi warii to moodon, deyyitintireen en fu sabbu goondinki kawtuki en, min e mon.

¹³ Banniraabe, mii yidi annon, no de fuuddsum mi daartii mi wara to moodon, amma faa jooni mi heboray taw. Mii yidi golle am rima 6ikkol caka mon, hande no dum laatorii to 6e lenyi janani. ¹⁴ Doole nun mi yaha to himbe fu, fettube gite e 6e fettay, janjube e 6e janjay. ¹⁵ Kanjum acci mii suunaa waajaago on linjiila, onon wonube Roma.

Baawde linjiila

¹⁶ Mi sentirtaa linjiila, gam der makka baawde Alla kisinoanje goondindo fu woni, aran Yahuduube, baawo mum 6e lenyi janani. ¹⁷ Gam der linjiila nun foonnitaare Alla hollitii. Foonnitaare nen, e goondinki tan ne hehortoo, diga fuddoode faa heen-nyitirde. E winnii der dewtere: «Poonnitido wuuran e goondinki.»

Himbe fu laati nun hakkeebe

¹⁸ Alla e hollita mone mum diga kammu dow himbe 6e hulataa mo fu, e dow wadoobe ko halli e suudira goona der hallande mum. ¹⁹ Ko haani neddo anna dow Alla e laabani 6e, gam Alla e hoore mum

hollitii 6e dum. ²⁰ Diga Alla tagi duuniyaaru, ko yi'ataake e makko, hande jon baawde makko tabitiide, e Allaaku makko, e faamee diga ko o tagi. Gam majjam, yeddube woodaa laawol dadirde. ²¹ Bee anni Alla, amma 6e teddinay mo hande no haani Alla teddiniree, 6e jettay mo bo. Miilooji mabbe majjinii 6e. Berde mabbe de galaa faamu niibii. ²² Bee gada hande woodube faamu, amma 6e laatake haanjaabe. ²³ Be battontiri teddunjal Alla mo maayataa e tooruue nandinaade e himbe maayoobe, e pooli, e bisaaji di koyde naayi, e daasotoodum.

²⁴ Gam majjam, Alla yoofi 6e be gada cobudum, hande no suuno berde mabbe yidi. Nonnon 6e cochinirta galli mabbe, kambe e ko'e mabbe. ²⁵ Be battontirii goonja Alla e fewre. Be teddinii ko tagaa, 6e caafi dum, 6e acci Tagudo, mo yettoore wonani faa abada. Aami!

²⁶ Gam majjam, Alla yoofi 6e be tokkoo suunooji mabbe centiniidi. Rewbe mabbe wattontiri baaldal hande no tawiraa, bee gada ko ludodontirii e ko tawaa. ²⁷ Hande non worbe bo acci waaldugo e rewbe, witti e waalontira hakkune mum. Bee gadontira ko sentinii hakkune mabbe. Hande non, 6e keban riiba majjere mabbe.

²⁸ No 6e calii annitingo Alla, kan wadi ko o yoofi 6e der majjere mabbe, 6e gadii ko haanay wadeego.

²⁹ Be kebbi hallande iri ney fu, e deedi bondi, e suunooji, e ganyaani. Bee kebbi kaajal e warugo himbe e kabbe e nyaamugo himbe amaana. Bee yoyi dow dabareeji bondi e munaafitaaje. Bee nyoo'a himbe. ³⁰ Bee jaanca himbe, bee banyi Alla, bee jara hennu. Bee goodi manju hoore, bee juro, bee goodi yoyre dow dabareeji bondi. Be dowsantaako saareeji mabbe. ³¹ Be galaa hakkillo, 6e kebbintaa ka 6e batii. Be galaa endam, 6e galaa yurmeene. ³² Bee

anni, sariya ka Alla resi dow wadooße iri majjum, maayde nun, 6e daroraaki wadugo dum tan, amma bee teddina wadanße dum bo.

2

Kiita Alla poortiika

¹ To non, an kiitotoodo wobbe, baa to moy laatidaa, a woodaa laawol accitaneeego hakku. To aa hiitoo wobbe, hoore maa nun kiitotodaa, gam ko kiitantodaa 6e, kanjum gadataa. ² Een anni Alla hiitoto wadooße huune dum e goonjaaku. ³ An kiitotoodo wobbe ko aa wada hande ko 6e gadata, aa miili a dadan kiita Alla na? ⁴ Naa a wonu nun aa yawoo manju neddaaku Alla e sawraare mum e munyal mum? A annitay no Alla hollii maa neddaaku mum gam tuubaa na? ⁵ A yoorinii 6erne maa, a yidaa tuubugo. Gam majjum, a foodanan hoore maa mone Alla mawne, nyaanne o hollitinta mone makko. Nyaanne mum, o hiitoto e tawreeta makko poonniitiika. ⁶ O yoban moy fu jaka gadu muudum. ⁷ Tinniise e wada ko woodi e daartira teddujal e manju e ko tabotoo, Alla hokkan 6e yonki tabitiiki. ⁸ Amma yidube jeddi, e saliibe goonja, e tokki ko halli, mone e tikkere Alla yanan dow mabbe. ⁹ Billaa e jibayeere suudanan gadoowo ko halli fu, aran, Yahuduube, den 6e lenyi janani. ¹⁰ Manju e teddujal e jam laatanto wadooße ko woodi fu, aran, Yahuduube, den 6e lenyi janani. ¹¹ Gam Alla suttontirtaa himbe.

¹² Wadube hakke dow dullere annal tawreeta fu, halkan hinaa e tawreeta. Amma wadube hakke e anniri tawreeta, hiitorte e tawreeta. ¹³ Hettintoobe tawreeta bane laatii foonniitiibe yeeso Alla. Golliroobe ko tawreeta bati tan, laatinnee foonniitiibe. ¹⁴ Be lenyi janani, woodaa tawreeta, amma

bee gada ko tawreeta wi'i e sago maabbe. Be goodaa tawreeta, amma bee laatanii ko'e maabbe tawreeta. ¹⁵ Be kollitii golle de tawreeta yami e winnii e berde maabbe. Cuudiidum berde maabbe e seedanoo be dum. Tife miilooji berde maabbe e gacoo 6e, tife bo, dii caloroo 6e. ¹⁶ Dum hollitinto nyaanne Alla hiitoto miilooji himbe cuufiidi. O wadan dum diga e Yeesu Almasiihu, hande no linjiila ka baajotoomi bati.

Yahuduubi e tawreeta

¹⁷ Aa nodda hoore maa Yahudujo, aa darii dow tawreeta, aa ju-roro Alla. ¹⁸ Aa anni ko Alla yidi, aa anni suttontirgo ko woodi gam a janjinaama tawreeta. ¹⁹ Aa miili a fotii ardanaago wumuube, kolla wonube der niwre jaynjol. ²⁰ Aa ekkitina 6e galaa annal, aa jannina sukaabe. Aa woodi annal e goona diga e tawreeta. ²¹ An janjinoowo wobbe, a jannintaa hoore maa na? Aa waajoo wobbe to 6e bujju, go an aa wujja! ²² Aa wi'a: «to on jeenee», go an aa jeena? Aa wanyi tooruje, go aa wujja ko woni der cuudi majje! ²³ Aa mawnitoroo tawreeta, go aa yawna Alla e yaartaago ka. ²⁴ Dewtere wi'ii: «Gam daliila moodon acci 6e lenyi janani e yenna inne Alla.»

²⁵ E goonja juulnol e nafa to a dowlanike tawreeta, amma to a yaartake tawreeta, a laatake hande a juulnaaki. ²⁶ To mo juulnaaki wadii ko sariya yamata, mo juulnaaki on fotay daareego hande juulniido na? ²⁷ Mo juulnaaki, go e dowlanii ko tawreeta bati, o hiitete an goodudo tawreeta e juulnol, go a dowlanaaki ka. ²⁸ Hinaa ko yi'etee yaasi bannu laatinta neddo Yahudujo, hinaa bo ko wadetee dow bannu laatii juulnol. ²⁹ Yahudujo e goonja, woni laatiido dum diga der. Juulnol goonjakuwol bo woni nol Ruuhu wadata der 6erne, hinaa nol tawreeta wadata.

Iri Yahuduubo on, Alla nun manata dum, himbe bane.

3

¹ Den to non, ume nun Yahuduubo 6urdiri 6e lenyi janani? Ume woni nafuwe juulhol? ² Nafuwe majjum e mawni dow laabi fu. Aran, Yahuduube nun Alla arti yowani haala mum. ³ To non, to wobbe ma6be laataaki hoolaabe, dhum hadan Alla laataago koolaado na? ⁴ Wadataako! Dum annitinte no Alla laati nun goonjaajo, himbe fu bo e laatii fewoobe. Gam e winnii: «A annitinte aa laatii poonniido diga e haala maa, to a hiitaama, a jaaloto.»

⁵ Amma to dullere goonjaaku meeden e hollita foonniitaare Alla, den ume bi'eten? Alla laataaki poonniido to mone makko ummake dow meeden na? Mii bata do hande no himbe batirta. ⁶ Aawo nun nun bane, Gam to non non nun, noy Alla hiitortoo duuniyaaru?

⁷ Gam to fewre am e beyda hol-lugo goonja Alla, e teddina mo, ume kiitanteemi hande mi laati nun hakkeejo? ⁸ Wo6be e hallina men e wi'a, menen nun wi'ata: «En gadee ko halli gam ko woodi wurtoo diga e majjum.» Kambe, 6e kiitete no haaniri.

Poonniido walaa

⁹ To non, enen Yahuduubo een guri horii6e na? Aawo, baa sedda! Gam mi holii no Yahuduubo e mo laataaki Yahuduubo fu na'on e baawde hakke. ¹⁰ Dewtere wi'ii: «Poonniido walaa, baa gooto, ¹¹ mo faamu baa gooto walaa, daartoowo Alla walaa, baa gooto. ¹² Himbe fu majjii, 6e fu 6e biisake, gadoowo ko woodi walaa, baa gooto.

¹³ Konoli ma6be e nandi e caabeeje ma6bitiide, bee jammoo himbe e delle ma6be. Tondi kunnude ma6be e hebbi tooke, hande bolle pure.

¹⁴ Kunnude ma6be e hebbi jaa'ooje e boliide naawude.

¹⁵ Koyde ma6be e yawdanoo reyyitingo yiyyam himbe.

¹⁶ Halkere e bone e woni to 6e jahi fu.

¹⁷ Be annaa laawol jam.

¹⁸ Kulol Alla walaa e 6erde ma6be baa sedda.»

¹⁹ Een anni ko tawreeta wi'i fu, ka wi'anay dum maa wonbe e makka. Den kunnude fu muubboto, gacce himbe fu annitee yeeso Alla.

²⁰ Gam majjum, walaa laatineedo poonniido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam tawreeta hollan nun himbe hakkeeji mum.

No Alla laatinirta himbe foonniitiibe

²¹ Jooni, Alla hollitii laawol no o laatinirta himbe foonniitiibe, hinaa e tokkugo tawreeta. Nun dewte tawreeta, e annabiibe seedinoo der binni. ²² Alla laatinan himbe foonniitiibe gam 6e goondinii Yeesu Almasiihu. Dum laatanto goondindo fu, gam Alla 6uronrtaa himbe. ²³ Himbe fu wadii hakke, 6e tampi yottaago teddujal 6al Alla hokkata. ²⁴ Amma Alla wadanii 6e moyyere, laatini 6e foonniitiibe gam Yeesu Almasiihu, cooditiido 6e. ²⁵ Kanko nun Alla laatini sadaka moytoojum hakkeeji goondin6e yiyyam makko. Hande non Alla hollitiri foonniitaare mum e mun-yal mum dow hakkeeji gadanoodi hiitaaka. ²⁶ O wadii dum gam o hollita foonniitaare makko der wakkati ki gonden jooni. Dum hokkii mo laawol laataago poonniido e laatingo goondindo Yeesu fu poonniido.

²⁷ Ume nun horii ko jurortee kade? Godsum walaa! E sariya kaye? E dowtanaago tawreeta na? Gam Alla daarataa dowtanaago tawreeta, goondinki tan o daarata.

²⁸ Gam emen miili e goondinki nun neddo laatinirtee poonniido, hinaa gam tokkugo tawreeta.

²⁹ Naa Alla laati nun Alla mo Yahuduubo tan na? O laataaki Alla

6e lenyi janani na? Seko walaa, o laati nun Alla 6e lenyi janani bo.
³⁰ Alla gooto nun woni. Kanko laatinta juulniibe foonnitiibe sabbu goondinki ma6be. Kanko bo laatinta 6e juulnaaki foonnitiibe sabbu goondinki ma6be.
³¹ Den fu, en moytan nun tawreeta gam en goondinii na? Abada! En moytataa ka, amma een tabbitina ka!

4

Goondinki Iburahiima

¹ Ume bi'eten dow Iburahiima maama lenyol meeden? Ume o he6i? ² To Iburahiima laatinama poonniido gam gadu mum, den o waawan ko mawnitii, amma yeeso Alla bane. ³ Gam Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii Alla, go Alla daari mo poonniido sabbu goondinki makko.» ⁴ To goddo gollake, sey joomum yobee joddi mum, moyyere bane o wadanaa, ko haanani mo nun. ⁵ Hande jon bi'en goddo waday golle, amma o goondinii Alla laatinoowo hakkeebe foonnitiibe. Alla daaran mo poonniido gam goondinki makko. ⁶ Hande nun Dawda batirani barke de neddo hebatu to Alla, baa to o waday gadu geetu. O wi'i:

⁷ «Barke laatanii 6e boofi mum yaafaa, e 6e hakke mum moytaa.

⁸ Barke laatanii neddo mo Joomi-raawo limay hakkeeji mum.»

⁹ Barke den juulniibe tan nun resanaa de na? de laatanaaki 6e juulnaaki na? Gam en bi'ii: «Alla daarii Iburahiima poonniido gam goondinki mum.» ¹⁰ Wakkati dey nun dum laatanii Iburahiima? De o juulnii na? Naa, de o juulnaaki? De o juulnii bane, amma diga o juulnaakino nun. ¹¹ Alla hokkii mo juulnol, nol laatii alaama foonniitaare ne o hebi. E goondinki o hebi dum diga o juulnaakino. Hande non, o laatorii maama goondinbe fu, 6e juulnaaki, gam kambe bo bo

daaree foonnitiibe. ¹² O laatake bo baaba juulniibe. Be daroraaki juulnol tan nun batananmi, amma tokkubे laawol goondinki maama meeden Iburahiima, diga o juulnaaki.

Alkawal Alla

¹³ Iburahiima e lenyol mum haabanaama alkawal rona duuniyaaru nu. Hinaa gam oo tokkii tawreeta. O haabanaama alkawal nol gam foonniitaare makko ne o he6iri goondinki. ¹⁴ Gam majjum, to tokkugo tawreeta nun hokkata donju, den mum goondinki laatake baanji, alkawal bo moytama. ¹⁵ Tawreeta waddan nun mone Alla. To tawreeta walaa, yaartaago ka bo walaa.

¹⁶ Gam majjum, alkawal Alla dow goondinki nun darii, gam nol laatoo e moyyere dow lenyol Iburahiima fu. Hinaa tokkubे tawreeta tan nol laatanii, amma goondinbe hande no Iburahiima laatiido maama meeden en fu goondiniri. ¹⁷ Dewtere wi'i: «Mi wadii maa baaba himbe lenyi duuddi.» (Iburahiima woni maama meeden en fu,) yeeso Alla mo o goondini. Alla pintinoowo maay6e, laatinoowo ko walaano laatoo. ¹⁸ Iburahiima hoolake, wakkati daliila hoolaago walaa. O hoolake, o goondini, nun nun o laatorii baaba himbe lenyi duuddi, hande no Alla wi'unoo mo: «Nii lenyol maadaa laatoyo.» ¹⁹ Goondinki Iburahiima tampay, baa no duubi makko wadan hewre. Oo anni bannu makko faanake maayugo, Saratu debbo makko bo rimataa kade. ²⁰ O waday sekoo dow alkawal Alla, o saloo goondingo. Amma goondinki makko semmidinii mo, o teddini Alla. ²¹ O tabbitini no Alla e woodi baawde hebbingo alkawal mum. ²² Gam majjum, Alla daari mo poonniido. ²³ Amma hinaa gam makko tan dum winnaa: «O daaraama poonniido.» ²⁴ Gam meeden nun, enen bo, Alla daaran

goondinki men. En goondinii Alla pintindo Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. ²⁵ Yeesu on maayi gam boofi meeden, o fintinaama gam laatineden foonnitiibe.

5

Almasiihu waddii jam hakkune men e Alla

¹ En laatinaama foonnitiibe gam en goondinii. Jooni jam wadii hakkune meeden e Alla, sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ² Kanko yottini en moyyere Alla ne gonuden e muudum jooni. Dum laatake gam goondinki meeden. Een juroro hoolaare hebugo geduder teddujal Alla. ³ Hinaa kajum tan, een juroro bo tooraaji meeden, gam een anni tooraaji riman munyal. ⁴ Munyal e rima hoolaare semmidinne. Hoolaare semmidinne e wadda hedaago ko warata yeeso. ⁵ Hoolaago ko warata yeeso majjintaa en, gam Alla wattii yidde mum der 6erde meeden, diga e Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Gam wakkati de en galaano semme, den nun Almasiihu maayani en, enen hakkeebe no wakkati ki o subi yottii. ⁷ E sadii neddo nootoo maaya gam poonniido. Wadoto neddo nooto maaya gam neddo geeto. ⁸ Amma Alla hollitii en yidde mum. Gam Almasiihu maayanii en wakkati laatinoden hakkeebe. ⁹ To en laatinaama foonnitiibe gam yiyyam Almasiihu, den kan, een anni en dadan mone Alla sabbu makko. ¹⁰ Wakkati laatinoden waybe Alla, o weldinii en e hoore makko diga e maayde Biyiko. Jooni en beldii e makko, to non non en keban hisineego gam yonki Biyiko. ¹¹ Kanjum tan bane, een juroro Alla sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, beldindo en e makko jooni.

Aadamu e Almasiihu

¹² Diga e neddo gooto nun hakke naatiri duuniyaaru. Diga hakke bo maayde wari, go ne sankitii dow himbe fu, gam be fu be gadii hakke.

¹³ Diga tawreeta waray, hakke na'onso der duuniyaaru, amma de limaakano, gam tawreeta walaano. ¹⁴ E non fu maayde nun laamii diga Aadamu faa yottii Muusa. Ne laamake baa dow bee do waday hakke hande de Aadamu waduno.

Aadamu on woni misaalu garroowo. ¹⁵ Dokkal Alla foonnataake e hakke Aadamu. E goonja, himbe duubbe maayii gam hakke neddo gooto. Amma endam Alla, e moyyere ne o wadani duubbe diga e neddo gooto, waato Yeesu Almasiihu, e buri nun mawnugo. ¹⁶ Kade bo dokkal Alla, e hakke neddo gooto, gootum bane. Gam kiita warii diga e hakke neddo gooto. Baawo boofol gooto, Alla doyyii himbe fu kiita. Amma faawo boofi duuddi, dokkal moyyere Alla wari, laatini duubbe foonnitiibe. ¹⁷ Diga e hakke neddo gooto, maayde laamii dow himbe fu gam neddo gooto on. Amma ko neddo gooto wadi, e buri mawnugo. O hokkorii be moyyereeji makko, o laatini be foonnitiibe. Be keban yonki, be laamodoo e makko.

¹⁸ Boofol neddo gooto accii himbe fu doyyaa kiita. Hande non bo gadu geetu nu neddo gooto wadi acci himbe fu hebi foonnitaare, hokkaa yonki. ¹⁹ Dullere dowtaare neddo gooto accii himbe duubbe laatii hakkeebe. Hande non bo dowtaare neddo gooto accirta himbe duubbe laatoo foonnitiibe.

²⁰ Tawreeta Muusa warii gam hakke geydoo. Amma to hakke geydii, don nun moyyere Alla buri geydaago. ²¹ Hakke acci maayde laamii. Hande non bo foonnitaare acciri moyyere Alla laamii gam keben yonki tabitiiki ki Joomi-

raawo meeden Yeesu Almasiihu hokkata.

6

Maayidingo e fintidingo e Almasiihu

¹ Den mum, ume bi'eten? En tabitinto nun wadugo hakke gam moyyere Alla 6eydoo na?
² Wadataako! Gam dow wecco hakke, en maayii. Noy kade buuriten der majje? ³ E goonja on annaa enen waafanaabe batisi e inne Yeesu Almasiihu, en kawtii e maayde makko na? ⁴ Diga e batisti, en maayii, uwidaden e makko. Almasiihu fintii e maaybe sabbu baawde Baaba teddude, hande non enen bo, buuriten gonki kesi.

⁵ To en kawtii e makko dow maayde nandune e ne makko, en pintan bo hande no o fintiri. ⁶ Een anni jikku meeden kiinnju tiggidaama e makko dow leggal palaanjal. Dum wadaama, heba bannu meeden hakkewol halka, gam to en laatoo kade maccube hakke. ⁷ Gam to goddo maayii, hakke woodaa baawde dow makko. ⁸ To en maaydii e Almasiihu, een koolii no en buuridan e makko bo. ⁹ Een anni Almasiihu pintudo diga maaybe, maayataa kade. Maayde woodaa baawde dow makko. ¹⁰ Almasiihu maayii, de woore gam hakke, dum heyii faa abada. Jooni oo wuuri, gam Alla bo o wuuri. ¹¹ Hande non, onon bo, daaree ko'e mon hande maayube dow wecco hakke, den buuranon Alla sabbu Yeesu Almasiihu.

¹² Gam majjum, to on accee hakke laamanoo balli moodon maayooji, to on downtanee suunooji majji. ¹³ To on kokkee hakke jokkule balli moodon de gadira ko foonnitaaki. Amma kokkee Alla ko'e moodon. On maayiino, jooni oon buuri. To non kokkee mo jokkule moodon, de laatoo gadirdum ko foonniti. ¹⁴ To on accee hakke laamanoo on, gam der

tawreeta bane gonudon, amma der moyyere Alla.

Gollantoobe foonnitaare

¹⁵ Ume kade? En tokkoto nun wadugo hakke gam der moyyere nun gonuden hinaa der tawreeta na? Dum wadataako! ¹⁶ On annaa na? Mo gadudon ko'e mon maccube mum, gam dowtanodon dum, kanko sowtantodon. Wadoto hakke nun, jaarooje der maayde, dum bo dowtaare jaaroore der foonnitaare. ¹⁷ Yettoore laatanoor Alla! On laatikeno maccube hakke, amma jooni on dowtanake e berde moodon fu jannjinol njol jannjinadon. ¹⁸ On dindinaama diga e hakke, on laatake gollantoobe foonnitaare. ¹⁹ Mii bata do hande no himbe woowi batingo, gam tampere moodon. On kokkiino balli moodon, gadudon ko tuuni e ko wuuri, oon gada ko halli. Hande non jooni bo, kokkee balli moodon laatodon gollantoobe ko foonniti gam laatodon seniibe.

²⁰ Wakkati laatinodon maccube hakke, foonnitaare woodaano baawde dow moodon. ²¹ Ume kefunodon no gadunodon ko centirton jooni? Heennyitirde majjum laati nun maayde. ²² Amma jooni, on dindinaama e hakke. On laatike maccube Alla, riiba majjum laatii laabineego. Heennyitirde majjum laati yonki tabitiiki. ²³ Riiba hakke, maayde nun. Amma kokkal Alla laati nun yonki tabitiiki der kawtal men e Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Goondindo firtake e tawreeta

¹ Banniraabe, mii badda on hande annube tawreeta. Oon anni tawreeta dawrantaa maa neddo to emo wuuri. ² Hande non debbo banjaado, tawreeta habbii dum e gorum wakkati guurnam goriiko. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta kabunooka mo e goriiko. ³ Amma to o laatike debbo goddo

diga goriiko e wuuri, o noddete jeenoowo. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta, o noddataake bo jeenoowo baa to gorko goddo hoowii mo. ⁴ Hande non dum laatii e moodon onon bo, banniraafe am. Sabbu maayde Almasiihu on pirtaama e tawreeta. On laatake jeyde Almasiihu mo Alla fintini diga maaybe gam gaden ko fottanta Alla. ⁵ Wakkiati gadetenno ko suunooji galli men yidi, en tokkiino gidaadi hakke yiwude e tawreeta. Tawreeta kan gollotonu der men e yaara en e maayde. ⁶ Amma jooni, en pirtaama e tawreeta, en maayii dow wecco makka. Gam majjum en caafirtaa Alla e laawol kiinnol η ol tawreeta binnaaka. Amma een caafa mo e laawol kesol η ol Ruuhu makko.

Tawreeta moytataa hakke

⁷ Den, ume bi'eten kade? Tawreeta laati nun hakke na? Abada! Amma, diga e tawreeta nun annirmi ko woni hakke. Gam mi annataano ko woni suuno to tawreeta wi'ayno: «Taa suuna.» ⁸ Hakke hefibii laawol diga e umuroore, de gattimmi suunooji iri diye fu. Gam to tawreeta walaa, hakke bo waatii. ⁹ Naane, ko mi annaano tawreeta, emi wuurnoo. Amma no umuroore wari, hakke hefibii baawde, ¹⁰ den min, maayumi. Umroore kaanunoone hokkammi yonki, waddanii am maayde. ¹¹ Gam hakke hefibii laawol diga e umuroore, yoyrimmi, yaarimmi der maayde.

¹² Hande non, tawreeta e laatii ceniika. Umroore bo e laatii seniine, foonnitiine, woodune. ¹³ Jooni, ko woodi laatanike am maayde na? Abada! Amma gam hakke hollitoo no de laati nun hakke e goonja, de gollirii ko woodi, go de barimmi. Hande non, diga e umuroore, hakke hefibii hollitiri halande mum fu.

Habidingo e hakke

¹⁴ Een anni tawreeta yiwi diga Ruuhu. Amma min, mii laatii neddo tampudo, mii laatii maccudo hakke. ¹⁵ E goonja, mi faamataa ko gadanmi. Ko jidumi, mi wasataa dum, amma ko banyumi, gadanmi. ¹⁶ To mii wada ko mi yidaa, edum hollita no mi nootake tawreeta e woodi. ¹⁷ Jooni, min bane wadata ko gadanmi, hakke gonude der am wadata dum. ¹⁸ Gam mii anni, ko woodi walaa der am, waato der δ annu am. Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi waawataa ko wadi dum. ¹⁹ Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi wadataa dum. Kalludum ko mi yidaa gadanmi. ²⁰ To mii wada ko mi yidaa, min bane wadata dum, amma hakke gonude der am wadata dum.

²¹ Daa ko ji'umi e wadoo der am: mii yidi wadugo ko woodi, amma go kalludum e takkii am. ²² Der luggudum berne am, mii seyori tawreeta Alla. ²³ Amma mii yi'a tawreeta gokka der am, ka&idoowa e tawreeta ka hakkillo am ja&i. Ka laatinimmi maccudo tawreeta hakke gonude der am. ²⁴ Kayto! Mii laatii neddo jurminido! Moy rindintammi e δ annu maayoowol η ol? ²⁵ Yettoore laatanoo Alla, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu!

Min, der hakkillo am, mi laati nun maccudo tawreeta Alla, amma der am, mii maccudo tawreeta hakke.

8

Goonki mo Ruuhu Alla durata (Galaatiya 3.13-14, 5.16-25)

¹ Gam majjum, jooni, hawtu&e e Yeesu Almasiihu doyyataake kiita.

² Gam tawreeta Ruuhu e hokka yonki to goddo hawtii e Yeesu Almasiihu. Kanka rindinimmi diga tawreeta hakke, e maayde.

³ Tawreeta Muusa waawayno ko wadi dum gam tampere δ annu. Amma Alla wadii dum. O liloy

Biyyiko tii etti bannu nandujol e bannu hakkeebe gam o firta be diga hakke. Hande non o hiitorii hakke gollotoode der balli meeden.

⁴ O wadii dum gam foonnitaare ne tawreeta yami, hebba dow meeden. Hande non, en jahataa kade no bannu yidiri, amma no Ruuhu yidiri. ⁵ Tokkiibe jidaadi bannu, ko bannu yidi be mijjantoo. Amma tokkiibe Ruuhu, dum Ruuhu be mijjantoo. ⁶ Tokkugo jidaadi bannu, maayde nun. Amma tokkugo ko Ruuhu yidi, yonki e jam nun. ⁷ Tokkudo jidaadi bannu laati nun ganyo Alla. O dowitztaako tawreeta Alla, o waawataa du ko dowitztii ka. ⁸ Wadoobe ko balli mum yidi waawataa ko fottani Alla.

⁹ Onon kan, on tokkaaki jidaadi moodon, amma Ruuhu Alla, to Ruuhu on e woni e moodon kan. Mo walaa Ruuhu Almasiihu, laataaki mo makko. ¹⁰ To Almasiihu na'on der moodon, e non fu balli moodon maayan gam hakke, amma ruuhu moodon wuuran gam on laatinamaa foonnitiibe. ¹¹ Alla fintinii Yeesu diga maaybe. To Ruuhu makko na'on der moodon, den kan pintindo Yeesu Almasiihu diga maaybe, hokkan balli moodon maayooji yonki, diga e Ruuhu makko gonudo der moodon.

¹² To non non, banniraabe, een jogii nyamaane. Amma hinaa nyaamaane suunooji balli jogiden gam gonoden no di jidiri. ¹³ To oon tokki jidaadi bannu, on maayan. Amma to on barii di diga e Ruuhu Alla, on buuran. ¹⁴ Gam be Ruuhu Alla dowitzta fu, kambe nun laatii biibbe Alla. ¹⁵ Ruuhu mo Alla hokki on laatinay on maccube, hakko gonodon kade der kulol. Amma o laatinii on biibbe Alla. Ruuhu acci een nodda Alla «Abba» waato Baaba. ¹⁶ Ruuhu Cenijo e hoore mum, e seedanoo ruuhu meeden, en laati nun biibbe Alla. ¹⁷ To een laatii biibbe Alla, en donan ko Alla resani himbe mum. En donidan

dum e Almasiihu. To en toorodike e makko, en donidan bo teddujal e makko.

Teddujal garoowal

¹⁸ Mii anni tooraaji meeden di jooni, foonnataako e teddujal garoowal, jal Alla suppitanoyta en. ¹⁹ Ko tagaa fu e haabi yi'a wakkatiire ne o hollitinta teddujal biibbe makko. ²⁰ Gam ko tagaa fu naatinaama der jeyaanaaku, dum laatinaa baanji, hinaa e yidde majjum, amma sabbu naatindo dum e maggu. Amma e non, hoolaare na'on. ²¹ Ko Alla tagi fu firtete e jeyaanaaku halkere. Den dum heba rindineego e teddujal jal biibbe Alla hebatu. ²² Gam een anni, faa jooni, tagaadum fu e uuma e tooro hande debbo dimoowo. ²³ Tagaadum tan bane tooroto. Baa enen be Alla hokki Ruuhu mum hande kokkal artujal, een uuma. Enen bo, een kaabi Alla rindina balli meeden, laatina en biibbe mum. ²⁴ En kisinaama, amma een kedii taw. To een ji'a huune ko tammihiden hebugo, dum laataaki kade tammuwe. Moy nun tammihintoo ko yi'i? ²⁵ Amma to een tammihii ko en ji'ataa yottoto, en kettinto dum e munyaly.

²⁶ Hande non bo Ruuhu e wara wallugo en der tampe meeden. En annaa du'aago hande no haani. Amma Ruuhu e hoore mum e du'anoo en e uumaali di neddo waawataa ko bati. ²⁷ Alla annudo ko woni der berde himbe e anni ko Ruuhu yidi. No Alla yidiri bo, nun nun Ruuhu du'orantoo himbe makko.

²⁸ Een anni bo, ko Alla wadata fu, oo wada dum gam booddum yidube mo, kambe be o subi hande no o resiri. ²⁹ Himbe be Alla anni diga aran, o subii be diga fuddoode be nanda e Biyyiko. Den Biyyiko laatoo afo caka banniraabe duubbe. ³⁰ Be o subi diga fuddan, o noddii dum.

Be o noddi bo, o laatinii dum foon-nitiibe. Be o laatini foon-nitiibe, o teddinii dum.

Walaa ko seennata en e yidde Alla

³¹ Ume bi'eten kade dow haala kan? To Alla e wondi e meeden, moy waawata ko habidi en?
³² Kanko, mo saloraaki Biyiko, amma o hokkitirii mo gam meeden en fu. Noy woni o hokkirtaa en ko o woodi fu e moyyere, diga e Biyiko?
³³ Moy nun gaccoto be Alla subi? Walaa! Gam Alla nun laatinta 6e foon-nitiibe!
³⁴ Moy waawata ko doyyi 6e kiita? Walaa! Yeesu Almasiihu maayii gam ma6be. Ko buri fu, o fintii, o na'on joodii nyaamo Alla, oo du'anoo en.
³⁵ To non non, moy nun waawata ko seenni en e yidde Almasiihu? Billaa-re na, jisayeere na, tooreego na, rafo na, talakaaku na, kaliire na, naa kaafahi?
³⁶ Hande no Dewtere wi'i:

«Gam maada acci emen gonii nyalaane fu der kalijie maayde,
 emen daaraa hande baali kiise-teeedi»[☆]

³⁷ Amma der huune dum fu, en kebii jaalorgal sabbu jidudo en.
³⁸ Gam mii anni, walaa ko seennata en e yidde makko. Baa maayde, baa guurnam, baa malaykaabe, baa baawdeeji, baa ko warata jooni, dum bo ko waro-yta yeeso, dum bo semme gom,
³⁹ baa baawdeeji gonudi dow, dum bo baawdeeji gonudi ley, to dum bo tagaadum gom, walaa e majjum ko seennata en e yidde Alla nee do hawti en e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

9

*Pol e wullana himbe lenyol mum
 (Galaatiya 4.22-31)*

¹ Ka batanmi do goonja nun. E inne Almasiihu, mi fewataa. Cuudiidum berne am bo e

seedanoo am diga e Ruuhu Ceniido no goonja nun batanmi. ² Berne am e biisii puy, mii woodi toora ka heennyataa, der berne am.

³ Mi wanyay laataago jaa'aado, mi seenniree e Almasiihu to dum nafanno banniraabe e baabiraabe am, 6e lenyol am.
⁴ Kambe woni Isira'iilaabe, 6e Alla laatini 6i6be mum, holli 6e teddunjal mum. Be kebii alkawalji e tawreeta. O hollii 6e no 6e caafirta mo, o batii 6e 9 wadanan 6e huune diuuddum.
⁵ Kambe latii yiwbé diga e kaakiraabe amen. Almasiihu bo yiwi e lenyol nol. Kanko woni Alla jintudo huune fu, yettoore laatanoo mo faa abada. Aami!

⁶ To non non haala Alla tampu nun na? Gam yiwbé e lenyol Isira'iila fu bane woni Isira'iilaabe.
⁷ Yiwbé e lenyol Iburahima fu bane woni 6i6be makko. Gam Alla wi'i Iburahima: «Diga e Isiyaaku kebataa lenyol innitirteenjol inne maa». ⁸ Ko dum yidi wi'ugo woni: rimaabe e bannu banje laatti 6i6be Alla, sey rimaabe dow alkawal Alla. Kambe nun limetee der lenyol makko.
⁹ Gam Alla habbanii mo alkawal wi'i: «Mi wittaan mawuuri hande nii, mi tawan Saratu rimii 6iddo gorko.»

¹⁰ Don tan bane. Rebeka bo hebii reedu siwtube. Baaba maabbe nun Isiyaaku, maama meeden.

¹¹ Sukaabe ben rimaakano taw, 6e gaday ko woodi, dum bo ko halli. E nun fu, ko Alla resi nun wadata. Cubol makko daraaki dow gadu, amma dow no o resiri, kanko cubooowo.
¹² Alla wi'i Rebeka: «Mawniraawo jagganto miiraawo.»

¹³ Hande ko winnaa: «Yaakuubu jidumi, Isuwa banyumi»[☆]

¹⁴ Den, ume bi'eten? Ko Alla wadata foortaaki na? Abada!

¹⁵ Nani ko o wi'i Muusa: «Mi endoto mo endotoomi, mi yurmoto mo jurmotoomi.» ¹⁶ Hande non, cubol Alla daraaki dow sago neddo, dum bo dow anniya mum, amma diga

e Alla endotoodo dum yiwi. ¹⁷ Gam Dewtere batii dow Fiirawna, wi'i: «Mi subii maa e sago am gam mi hollita baawde am dow maa, kade bo gam inne am sankitoo e duuniyaaru fu²⁸». ¹⁸ Den, Alla endoto mo yidi, yoorinan berne mo yidi.

¹⁹ A yaman am bi'aa: «Ume acci ko Alla e gaccoo himbe? Moy waawata ko salii sago makko?» ²⁰ Amma an, moy laatidaa faa jeddontiraa e Alla? Fayande waawan ko yami mahudo dum: «Gam ume ko mahirdfaa am ninni na?» ²¹ Mahoowo payande woodaa hoore mum wada ko yidi e loope goote den na? E loope goote den, o waawan ko mahi payande godde de teddujal, o maha godde bo de walaa teddujal.

²² Alla yidii hollitingo mone mum e baawde mum. Amma o munyanii himbe puy, kambe haanannoobe mone makko, resanoobe gam halkere. ²³ O wadii dum gam hollitingo teddujal makko manjal dow be o endii. O siriyake dum gam be o yidi teddingo. ²⁴ Himbe ben woni enen be o noddi, hinaa caka Yahuduube tan, amma e caka be laataaki Yahuduube bo. ²⁵ Kanka nun Alla bati e dewtere annabi Hose'a o wi'i: «Lenyol njol laataakino lenyol am, mi noddan njol lenyol am, lenyol njol yidaakano, mi noddan njol lenyol am jidaanjol. ²⁶ Kade bo, to be bi'etenoo, be laataaki himbe am, ton be noddetee 6ibbe Alla mo yonki²⁹.»

²⁷ Annabi Esaaya bo batii haala Isira'iilaabe, wi'i: «Baa to 6ibbe Isira'iila duudii hande jaaneeri maayo, wobbe maabbe tan hisintee. ²⁸ Gam Joomiraawo hebbinan law haala ka o batii fu, deydey, dow leydi do.» ²⁹ Kade bo non Esaaya wi'unoo diga 6ooydum:

«To Joomiraawo hooreejo konunkeebe accanayno en lenyol baa sedda, en laatotono hande Sodoma, en nandanno e Gomora.»

Isira'iilaabe dowtanaaki Alla
³⁰ Den, ume bi'eten? Himbe be lenyi janani dartayno laatoo foonnitiibe yeeso Alla, amma be kebii dum diga e goondinki. ³¹ Amma Isira'iilaabe dartube foonnaare diga e tokkugo tawreeta, waaway ko hebi dum. ³² Gam ume nun? Gam be dartiray dum e goondinki. E anniya maabbe nun be dartiri dum, go be pergi dow hayre doyyoore be. ³³ Dewtere wi'ii: «Mi yowii dow Siyoona hayre fergeteene, teapaare doyyoore himbe. Amma goondindo ne fu sentintaake abada!»

10

¹ Banniraabe, mii yidi e berne am fu, Isira'iilaabe hisa. Kanjum eelanmi Alla. ² Mii seedanoo be no bee goodi tinnaare gam Alla, amma be galaa annal. ³ Be annaa laawol njol Alla laatinirta himbe foonnitiibe. Den be dartani ko'e maabbe no be laatortoo foonnitiibe. Be jiday dowtanaago Alla e laawol njol o laatinirta himbe foonnitiibe. ⁴ Almasiihu yottinii tawreeta, gam goondindo mo fu laatinee poonniido.

Goondindo Almasiihu fu hisan

⁵ Muusa winnii dow haala foonnaare yiwune e tawreeta, wi'i: «Neddo fu tokkudo tawreeta, wuuran diga e makka.» ⁶ Amma foonnaare yiwune e goondinki wi'i: Taa wi'u der berne maa «Moy eencata dow kammu?» Jippingo Almasiihu nun don. ⁷ Taa wi'u der berne maa bo: «Moy mutata der leydi?» Wurtingo Almasiihu diga hakkune maaybe nun don. ⁸ Den, ume haala kan batii? «Haala Alla e 6adii maa, ka na'on der

²⁸ 9:17 Wurtaago 9.16 ²⁹ 9:26 Esaaya 1.9; Laatanooji 19.24-25

hunnuko maa, e der 6erne maa.» Haala kan woni habaru goondinki ki men baajotoo. ⁹ To a batii e hunnuko maa Yeesu nun laatii Joomiraawo, go goondindaa der 6erne maa Alla fintinii mo diga maaybe, den a hisan. ¹⁰ Gam goondindo e 6erne mum fu, Alla laatinan dum poonniido. Batudo e hunnuko mum bo, Alla hisinan dum. ¹¹ Dewtere wi'i: «Goondindo fu sentintaake.» ¹² Walaa ko suttontiri Yahuduuj o mo laataaki Yahuduuj. Be fu Joomiraawo gooto 6e goodi. Kanko nun hokkata noddan6e mo fu jawdi makko. ¹³ Gam «noddudo inne Joomiraawo fu, hisan.»

¹⁴ Amma noy 6e noddirta inne mo 6e goondinay? Noy 6e goondinirta mo 6e nanay habaru muudum? Noy 6e nanirta habaru makko to baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy himbe waajortoo to 6e lilaaka? Dewtere wi'i: «Ume woodi hande koyde fiinoobe habaruuji beldi.» ¹⁶ Amma himbe fu bane dwtanii linjiila kan. Hande no Esaaya wi'i: «Joomiraawo, moy nun goondini waaji amen?» ¹⁷ Hande non, goondinki e yiwa diga e nanugo, ko nanetee bo e yiwa diga e haala Almasiihu.

¹⁸ Amma mii yama kaa do: Isira'iilaabe nanay woni na? E goona 6e nanii! Gam dewtere wi'i: «Daade mabbe nanaama der duuninyaaru fu,

Haala mabbe yottike kaddi leydi.»

¹⁹ Mii yama kade: Isira'iilaabe faamay woni na? Muusa artii wi'i:

«Mi wadan nawniraagu moodon ummoo dow lenyol ijol on gattiray,

Mi accan mone moodon ummoo dow lenyol ijol walaa anal.»

²⁰ Baawo mum Esaaya hulay wi'ugo:

«Himbe 6e dartayno am yiitii am,

mi hollitanike himbe 6e yamanay am.»

²¹ Amma dow Isira'iilaabe, o wi'i: «Nyalaane fu mii weedi juude am gam jabugo himbe nanaruub6e e yeddoobe.»

11

Alla woppay Isira'iilaabe

¹ Mii wi'a: Alla woppu nun himbe muudum na? O woppay 6e! Gam min bo mi laati nun Isira'iilaajo, taaniraawo Iburahima, mi yiwi e lenyol Benyamin.

² Alla woppay himbe muudum 6e o subi diga fuddode. Oon anni ko Dewtere bati wakkati annabi Eliya wullani Alla gam Isira'iilaabe, e wi'a: ³ «Joomiraawo, 6e barii annabii6e maa, 6e pusii kiisirde maa. Min tan horii, go bee darta min bo 6e barammi.» ⁴ Ume Alla toontii mo? O wi'i: «Mii horanii hoore am worbe ujune jeedido 6e jiccanaaki tooruure wi'eteene Ba'al.» ⁵ Hande non bo dum laatii jooni. E woodi himbe horiibe 6e Alla subi e moyyere mum. ⁶ To e moyyere nun o subiri 6e, den fu gam gadu mabbe bane. To hinaa non, moyyere laatataako moyyere*.

⁷ Ume nun kade? Ko Isira'iilaabe dartannoo, 6e kebay dum. Be Alla subi caka mabbe hebi dum. Horiibe, 6erde muudum yoornianaama, ⁸ hande no winnaa: «Alla mabbi hakkilooji mabbe, Bee goodi gite, amma 6e ji'ataa, 6ee goodi noppi amma 6e nanataa.

Non dum laatii faa hanne.»

⁹ Dawda bo wi'i:

«Nyaamduuji juulde mabbe laatanoo 6e pittol e to 6e pergootoo, dum laatanoo 6e doyyere, e riiba golle mabbe.

¹⁰ Gite mabbe wuminee, nulla yi'ugo,

6e laatinee jeyaa6e e baadey*!»

* **11:6** Dewte godde 6eydii kaa do: To e gadu mabbe nun 6e cu6iraa, den fu moyyere bane, to hinaa nun gadu laataaki gadu. **11:10** Jabuura 69.23-24

¹¹ Den, mii yama: Yahuduubē fergi nun gam 6e jana e baadey na? Aawo! Amma sabbu fergaago ma66e, 6e lenyi janani he6ii kisidam gam nawniraagu Yahuduubē umminiree. ¹² Fergaago Yahuduubē laatanike himbe duuniyaaru jawdi, seekaago ma66e bo wad-danii 6e lenyi janani jawdi. Den noy dum laatotono to Yahuduubē fu tuubiino?

Kisdam lenyi janani

¹³ Jooni, onon 6e lenyi janani nun baddanmi. Mii laatii lilaado caka 6e lenyi janani, mii teddina golle am. ¹⁴ Mii yidi to wadoto, mi ummina nawniraagu himbe lenyol am, mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Takkego ma66e sera weldini himbe duuniyaaru e Alla. Noy dum laatotono to 6e bittinaama? Dum nandan hande yiwugo diga maayde naata e yonki. ¹⁶ To peen artuja sakkaama Alla, den koriiko fu e laatanii mo. To dadi leggal e laatanii Alla, licce maggal bo e laatanii mo. ¹⁷ Hande non dum laatii e himbe Isira'iila, bee laatii hande leggal jaytuhi. Licce jaytuhi wuro godde wudditaama, go an jaytuhi laddehi takkadaa dow jayri jaytuhi wuro, go aa heba nyaamdu maa diga e makki. ¹⁸ Gam majjum, taa yawa licce budditaade. A woodaa laawol mawnitaago. Amma to aa mawnito, annitin no an bane roonii dadi, dadi nun roonii maa.

¹⁹ Wadoto bi'aa: «Licce wuddita nun gam mi takkee to de gonunoo.»

²⁰ Goonja nun! De budditaama gam dullere goondinki majje, go an takkadaa gam goondinki maa. To non non, taa mawnita, amma hulu Alla. ²¹ Gam to Alla accay licce wuro, o accataa maa an bo. ²² En daaree geetaaku Alla e sadella makko. Sadella makko dow yanube, den geetaaku makko bo dow maa, to aa tabitii der geetaaku makko. To hinaa non, an

bo a wuditinte. ²³ To Isira'iilaabe bo tabitaaki der dullere goondinki mum, Alla takkanbe kade. Gam Alla e woodi baawde takkugo 6e kade. ²⁴ An jaytuhi laddehi, a wudditaama takkadaa to jaytuhi ki wuro. Dum don haandanayno maa. To non, edum sadii takkugo licce jaytuhi ki wuro to de gonunoo na?

Alla e woodi yurmeene himbe fu

²⁵ Banniraabe, mii yidi faamingo on asiiri dum do, gam to on daaree ko'e moodon hande woodube hakkillo. Wo66e der Isira'iilaabe, berde mum yooringaama. Amma dum daroto to limgal 6e lenyi janani hisintee6e hebbii. ²⁶ Hande non, Isira'iilaabe fu hisan. Non Dewtere wi'i: «Kisinoowo waran diga Siyoona, o mooytan dullere kulol Alla caka himbe lenyol Yaakuubu.

²⁷ Kanjum woni alkawal am e ma66e to mi moytii hakkeejii ma66e.»

²⁸ Dow wecco linjiila Yahuduubē laatake 6e Alla wanyi, gam moodon. Amma dow wecco cubol Alla, be laati nun yidaabe gam kaakiraabe ma66e. ²⁹ To Alla hokkii neddo o hokku nun, to o noddi neddo bo o noddu nun. ³⁰ Naane, on dowtanaakino Alla. Amma joonii on kebii endam Alla gam dullere dowtaare Yahuduubē. ³¹ Non bo jooni, be dowtanaaki Alla gam kebon endam makko. Jooni, kambe bo be keban endam makko, hande no onon bo kebirdon. ³² Gam Alla ma66ii himbe fu der dullere dowtaare, gam o endoo 6e, fe fu.

³³ Hey! E goonja Alla e mawni! Hakillo makko e annal makko e luggi! Walaa baawoovo ko faami no o hiitortoo, laabi makko faamataako! ³⁴ Gam e winnaa: «Moy anni millooji Joomiraawo? Moy woni kokkoowo mo saawari?

³⁵ Moy arti hokki mo, hakko o yoba dum?»

36 Gam huune fu e makko yiwi, gam makko dum woni, kanko bo woodi dum. Tedduŋal laatanoo mo faa abada! Aami!

12

No haani goondinbe Yeesu wu-urira

¹ Banniraabe, mii eela on sabbu endam Alla. Kokkee mo ko'e moodon hande sadaka yonkin-teha, ceniika, pottananka Alla. Kanjum woni sujida goonjaha, kaanuka caafiron Alla. ² To on nandee e himbe duuniyaaru nu. Amma accee Alla waylita on. Hakkillooji moodon laatoo kesi. Den on baawan suttontirgo ko Alla yidi, e ko woodi, e ko weli, e ko hebbi.

³ Alla wadanii am moyyere mum. Gam majcum mii wi'a moy moodon fu to daaru hoore muudum bura ko laati. Amma moy fu daara hoore mum jaka no foti, e jaka goondinki ki Alla hokki dum. ⁴ Moy meeden fu e woodi jokkule duudsde der bannu gootol. Jokkule den fu golle goote bane wadata. ⁵ Hande non, enen bo, no duudirsen fu, en laati nun bannu gootol, gam kawtal meeden e Almasiihu. En fu, een jeyontiri. ⁶ Alla hokkii en dokke feere feereeje e moyyere mum. Kokkaado gadol annabaaku, wada dum no fottiri e goondinki. ⁷ To wallugo wobbe nun, o wada dum e hakkillo makko fu. Jannino wo bo, hiinnoo janjinol mum. ⁸ Kokkaado dokkal semmidingo himbe, o semmidina be. Kokkaado dokkal wallugo wobbe, walla e berne woore. Ardiido, ardoe e tinnare. Endotoodo himbe, wada dum e seyo.

⁹ Yidde mon laatoo ne walaa mu-naafitaare. Banyee ko halli, takkee ko woodi e semme. ¹⁰ Jidontiree e yidde banniraagu. Moy moodon fu teddina banniraawo mum, burina hoore mum. ¹¹ Laatee tinniibe,

to on laatee ciwankeebe. Accee hakkillo mon e fini. Gol-lanee Joomiraawo e berde mon fu. ¹² Ceyoree ko koolidon on keban, munyanee tooraaji, tinnee e wadugo du'aaje. ¹³ Ballitee himbe Alla e haajeeji mum, laatee weer-noobe hobbe.

¹⁴ Barkidinee tooranbe on, barkidinee, to on jaa'ee. ¹⁵ Ceyodee e seyotoobe, bullidee e wulloobe. ¹⁶ Goodee miilooji gooti hakkune mon. To on dartee ko mawni, amma nootee bo wadugo ko leesi. To on daaree ko'e moodon hande woodube hakkillo.

¹⁷ To goddo wadanii on ko halli, to on battee mo. Dartee wadugo ko woodi yeeso himbe fu.

¹⁸ To wadoto, gadee no baawudon fu, gonidon e himbe fu e jam.

¹⁹ Banniraabe am yidaabe, to on battanee ko'e moodon, amma accee mone Alla wada dum. Gam Joomiraawo wi'i der Dewtere: «Min nun wattaago wonani, mi yoban moy fu ko wadi.» ²⁰ E winnaa kade: «To ganyo maa e rafaa, hokku mo o nyaama, to emo donfaa, hokku mo o yara. To a wadii dum, yulbe yiite nun jowandaan mo don dow hoore makko.» ²¹ Taa accu hallande jaalee, amma jaalora ne ko woodi.

13

*Downtanaago mawbe genni
(1 Piyer 2.13-17)*

¹ Sey moy fu dowtanoo laamiibe. Laamiido walaa to hinaa mo Alla subi, gam laamiibe fu, Alla nun laaminta dum. ² Gam majcum, caliido ko dowtanii laamiido, salike ka Alla bati. Caliido ka Alla bati fu, foodanan hoore mum kiita.

³ Gadoowo ko woodi hulaataa mawbe genni, sey gadoowo ko halli. A yidaa aa huli laamiibe na? wadu ko woodi, den be manete.

⁴ Golle Alla nun laamiibe wadata gam nafuwe maa. Amma to a wadii ko halli, sey kulaa, gam baanji bane acci be bakkii kaafahi. Be

laati nun gollantooþe Alla gam 6e battoo, 6e kollita mone makko dow wadoþe ko halli. ⁵ To non non, edum haani dowtanodon laamiiþe, hinaa gam oon kula hiiteego tan, amma gam miilooji berde moodon cuudiidî e holla on dum.

⁶ Gam majjum acci oon joba ceede faada. Alla 6e gollantoo, der golle den. ⁷ Kokkee moy fu ko haanani dum. Jobee ceede faada to haanuþe jobon de. Jobee ko tannyanadon to haanuþe jobon. Kulee kaanudo huleego. Teddinee kaanudo teddineego.

Yidugo banniraawo

⁸ To on joganee goddo nyamaane, to hinaa nyamaane yidontirgo hakkune mon. Gam jidudo banniraawo mum, hebbinii ko tawreeta yami. ⁹ Gam tawreeta wi'i: «Taa jeenu, taa waru neddo, taa wujju, taa suuna.» Tawreeta ka, e tawreetaaji koriidi fu, hawtii dow haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.» ¹⁰ Yidde wadantaa banniraawo ko halli. To non yidde laati nun hebbinga tawreeta.

Hedaago wittoysi Yeesu

¹¹ Gadee dum, gam oon anni der iri wakkati kiye nun gonuden. Wakkati kaanuki pinen diga e doyñol nun. Gam jooni kisidam men e 6adii 6uri de goondinnoden. ¹² Jemma jennii, nokkuuje faanake weetugo. Gam majjum, en accee wadugo golle niwre, en bornee kaþirdsum dum jayñol. ¹³ En gonee hande no haani wonube der nyalooma wonira. En accee deereraaku e jarde, accen bo jeenu e suunooji baanji baanji, accen kaþe e nawniraagu. ¹⁴ Bornee jikku Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hande no bornortodon kolte. To on kiinnitanee 6annu gam deyyitingo suunooji maggol.

14

Gondal semmidinþe e 6e goondinki mum semmidaa

¹ Jaþee mo goondinki mum semmidaa, to on jeddontiree dow miilooji makko. ² Hande jon, goddo, goondinki mum hokkan dum semme nyaamugo huune fu. Mo goondinki tampuki bo nyaamataa godðum, sey baafe tan. ³ Nyaamoowo huune fu, to yawoo mo nyaamataa. Mo nyaamataa huune fu bo, to hiitoo nyaamoowo ko yidi fu, gam Alla jaþii mo. ⁴ An, moy laatidaa faa kiitodaa gollantoodo godðo? To oo daria, dum bo to o yanii, ka joomiraawo makko nun. O daroto bo, gam Joomiraawo e woodi baawde darnugo mo.

⁵ Godðo e daari hande nyalaane nee do e buri nee to teddugo, oo to bo e daari no nyalaade fu fotan nun. Sey moy fu anna to daria der hakkillo mum. ⁶ Burontiroowo nyalaade e wada dum gam Joomiraawo. Nyaamoowo ko yidi fu, e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla. Mo nyaamataa huune fu bo e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla kanko bo. ⁷ Gam walaa e meeden buurudo gam hoore mum, nun nun bo walaa maayoowo gam hoore mum. ⁸ To een buuri, Joomiraawo nun buuranden, to en maayii bo, Joomiraawo on nun maayanden. To een buuri dum bo to en maayii, Joomiraawo laataniden. ⁹ Gam Almasiihu maayii, o fintii bo gam o laatoo Joomiraawo wuuruþe e maayuþe fu.

¹⁰ Amma an, gam ume kiitodaa banniraawo maa goondindo? An bo, ume jawantodaa banniraawo maa goondindo? En fu, en daroyto yeeso hiitorde Alla, ¹¹ gam e winnii:

Joomiraawo wi'i:
«Min, mii wuuri
moy fu jiccoto yeeso am,

delle fu teddinan am.»

¹² Den moy meeden fu toontanto hoore mum yeeso Alla.

Taa fergin banniraawo maa

¹³ Gam majjum, en accee gac-contirgo. Ko haani gaden woni accen resango banniraabe ko ferginta 6e, 6e jana. ¹⁴ Mii anni, mii tabbitini bo der kawtal men e Joomiraawo Yeesu, no nyaamdu walaa karmunjol e hoore mum. Amma to goddo e miili e woodi huune ko harmi, dow makko dum harmi. ¹⁵ To gam sabbu nyaamdu, a accii 6erne banniraawo maa bisake, a tokkay laawol yidde. Taa accu gam nyaamdu maa, neddo mo Almasiihu maayi gam mum halka. ¹⁶ Gam majjum, to on accee himbe bata kalluka dow ko laatanii on boodusum. ¹⁷ Gam Laamaare Alla laataaki gam nyaamde e jarde, amma ne laati nun foon-nitaare, e jam, e seyo dum Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hande non, fottanan Alla, himbe bo yettan mo.

¹⁹ Gam majjum, en darteet ko waddata jam hakkune meeden, e ko mawninta goondinki moy meeden fu. ²⁰ Gam sabbu nyaamdu, taa biisu golle Alla. E goona, nyaamdu fu e laabi. Amma nyaamaa nyaamdu, den dum doyya goddo, dum woodaa. ²¹ E dum woodi, to neddo yakku tew, to o yaru bo innabojam, o acca wadugo huune ko ferginta banniraawo makko. ²² Ko koolidaa dow haala ka fu, joga dum gam maa yeeso Alla. Barke laatanto mo gaccataako hoore mum dow ko o subi o wada! ²³ Amma gadudo sekko dow ko nyaamata, hiitaama, gam joomum nyaamiray dum e goondinki. Nani bo, huune fu ko wadaaka e goondinki, laati nun hakke.

15

¹ Enen 6e goondinki mum semmidii, e haani balliten 6e

goondinki mum semmidaa. Haanay daarten ko fottanta en tan. ² Sey moy meeden fu darta ko fottanta banniraawo mum gam nafuwe makko e gam mawningo goondinki makko. ³ Gam Almasiihu dartay ko welata dum. Amma hande no winnaa: «Jennoje yennanbe maa yanii dow am.» ⁴ Ko artaa winnaa e dewte fu, winnaama gam janningo en. Kajum hokkata en munyal, e berde deyyude, een kedorii ko warata. ⁵ Munyal e deyyitinki berne, diga Alla nun yiwata. Alla on hokka on laatodon miilo wooto hakkune mon. Dum laatoo deydey no Yeesu Almasiihu ekkitiniri on. ⁶ Den on teddinan Alla, Baaba Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden e berde goote, e daane woore.

Lenyi janani nanii linjilla

⁷ Jaabontiree hakkune mon hande no Almasiihu jaaboorii on, gam teddunjal Alla. ⁸ Mii bata on no Almasiihu laatike jaggiido caka Yahuduube. O wadii dum gam o hebbina alkawal 6jal Alla wadanno maamiraabe men gam o tabbitina Alla laati nun goonjaajo. ⁹ Den 6e lenyi janani bo teddina Alla gam endam makko, hande no Dewtere wi'i:

«Mi maantete caka 6e lenyi janani, mi yiman, mi teddina inne maa.»

¹⁰ Dewtere wi'i kade:

«Lenyi janani, belbeltee e himbe Joomiraawo.»

¹¹ Kade:

«Onon 6e lenyi janani fu, Jettee Joomiraawo, Himbe fu yetta mo.»

¹² Annabi Esaaya bo wi'i:

«Yiwudo e lenyol Yesa waraan, O ummoto gam o laamanoo himbe lenyi janani, Be jowan hoolaare mabbe dow makko.»

¹³ Alla mo tammuwe hebbina berde moodon seyo e jam gam goondinki mon. Tammuwe

moodon 6eydoo der 6erde moodon
diga e baawde Ruuhu Ceniido!

Pole batana golle mum

¹⁴ Banniraabe am, min e hoore am, mii hoolii, oon goodi ko woodi, oon keewi annal, on baawan ko hokkontiri saawari hakkune moodon. ¹⁵ Amma der nokkuje godde der derewol am ɻol, mi winnanii on e cuusal gam siwtorgo on ko annudon. Mi wadii dum sabbu moyyere ne Alla wadanimm. ¹⁶ O wadii am gollantoodo Yeesu Almasiihu caka 6e lenyi janani. Mii golloo hande Limaamijjo. Mii waajoo 6e lenyi janani linjila gam 6e laatoo sadaka belanka Alla, ka Ruuhu Ceniido laabini. ¹⁷ Gam majcum, sabbu kawtal am e Yeesu Almasiihu, mi waawan ko jurorii golle am yeeso Alla. ¹⁸ Gam mi suusataa batango godsum, to hinaa ko Almasiihu wadi diga e am, gam waddugo 6e lenyi janani dōwtanoo Alla. O wadii dum diga haala am, e gadu am, ¹⁹ non bo diga e baawde kaayefiji e haaynaareeji, e baawde Ruuhu Alla. Hande non baajoriimi linjila Almasiihu diga Urusaliima e nokkuje piilttiide dum, faa yottii leydi Illiriya. ²⁰ Mi tinnake gam to mi waajoo linjila to inne Almasiihu meedi nodeego. Mi wadii dum, gam mi yidaa mahugo dow dadda goddo. ²¹ Hande no Dewtere wi'i:
«Be bataakano haala makko,
yi'aan,
6e nanayno oo batanee, faamaan.»

Milooji Pol

²² Golle am den nun hadimmi de duuddum warugo to moodon. ²³ Amma jooni mi woodaa to gollo-toomi, golle am heennyii der leyde dee, kade bo diga duubi duuddi nun jidumi warugo to moodon. ²⁴ Mii yidi yaalugo on to mii yaha Espaniya. Mi joododoto e moodon sedfa, ballon am der jahaanjal am 6aawo de ji'umi on go hakkillo am

fukkii. ²⁵ Amma jooni mi yahan Urusaliima walloygo himbe Alla wonbe ton. ²⁶ Goondinbe Maseduwaan e 6e Akaya hawritii ceede, gam 6e balla goondinbe talakaabe wonbe Urusaliima. ²⁷ Be gadii dum e sago ma6be, e haani bo 6e gadana 6e dum. Gam to be lenyi janani he6ii kujje ruuhunkkeeje diga e Yahuduub, den e haani bo 6e balla 6e e jawdi ma6be. ²⁸ To mi yottinii golle den, kokkumi ko hawritaa to haanube dum yottoo, den mi yahan Espaniya, mi yaalan bo to moodon. ²⁹ Mii anni to mii wara to moodon, mi waridan e barke Almasiihu fu.

³⁰ Banniraabe, mii eela on gam sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e gam yidde ne Ruuhu hokkata: Ballee am hawre, oon eelanammi Alla. ³¹ Du'ee gam mi dada e juude himbe Yahudiya 6e goondinay. Du'ee bo gam himbe Alla wonbe Urusaliima jaaba ballal ɻal jaaranmi. ³² Hande non, to Alla e yidi, mi yottoto to moodon e welwelo, den mi siwttoo sedfa hakkune moodon. ³³ Alla kokkoowo jam wonda e moodon, on fu. Aami!

16

Cannoje

¹ Mii yowana on sakiike meeden Fiibi junjo, o laati nun gollotoodo der Eklesiya Kenkereya. ² Ja6ee mo e inne Joomiraawo hande no haani himbe Alla wada. Ballee mo dow huune ko o haajaa e mon fu, gam kanko bo, o wallii duu6be, min e hoore am bo o wallii am.

³ Mi sannii Pirisilla e Akilas, gollidoobe e am golle Yeesu Almasiihu. ⁴ Be kokkii ko'e ma6be gam 6e kisina yonki am. Min tan bane seedantoobe dum, eklesiyajji 6e lenyi janani fu e seedanoo 6e dum. ⁵ Cannanee am goondinbe hawritintoobe wuro ma6be. Mii sanna Epaynetus, gido am. Kanko arti goondini

Almasiihu der leydi Asiya. ⁶ Mii sanna Mariyama, kokkudo hoore muudum sanne gam moodon. ⁷ Mii sanna Andoronikus e Yuniyas, himbe lenyol am. Min e maabne nun maabidanoor der kasu. Bee laatii lilaabe teddinaabe, be arti am bo goondingo Almasiihu.

⁸ Mii sanna bo Ampiliyatus jidaado am sabbu kawtal amen e Joomiraawo. ⁹ Mi sannii Urbanus, gollidoowo e meeden der golle Almasiihu, kanko e Estakis, gido am. ¹⁰ Mii sanna Apelles goondindo Almasiihu e goonaaku. Mi sannii bo himbe wuro Aristobil. ¹¹ Mii sanna Herodiyon, mo lenyol am. Mii sanna bo himbe wuro Narsisi hawtube e Joomiraawo. ¹² Mii sanna Tirifen e Tirifos, rewbe gollantoobe Joomiraawo puy. Mii sanna bo Persis, debbo jidaado, kokkudo hoore mum sanne gam golle Joomiraawo. ¹³ Mi sannii Rufus mo Joomiraawo subi, e inna mum, laatiido inna am min bo. ¹⁴ Mii sanna Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermas e goondinbe Yeesu wondube e maabne fu. ¹⁵ Mii sanna Filologus e Yuliya. Mii sanna bo Nere e sakiike mum, mii sanna Olimpas e himbe Alla wondube e maabne fu.

¹⁶ Moy moodon fu sanna banniraawo mum e mammilontirgo, e yidde. Kawtal Eklesiyaaji Almasiihu fu e sanna on.

Haalaaji keennyitirai

¹⁷ Banniraabe, nani do ko ee-lanmi on: kakkilanee waddoobe ceennirgu caka mon. Kambe bee darta selingo on diga ekkitinol njol kebusdon. Boddodee be! ¹⁸ Gam himbe ben, Almasiihu Joomiraawo meeden bane be gollantoo, amma deedi maabne. E haalaaji beldi, eytooji be jarbortoo himbe be walaa hakkillo. ¹⁹ Amma onon, himbe fu e anni habaru dowtaare moodon. Gam majjum mii seyorii on. Amma mii yidi laatodon hakkilbe dow wadugo ko woodi,

laatodon bo laabube dow wadugo ko halli. ²⁰ Alla kokkoowo jam muunyitan Seydan yeeso sedda ley koyde moodon. Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²¹ Timote gollidoowo am sannii on. Lusiyus e Yason e Sosipater himbe lenyol am bo e sanna on.

²² Min Tertiyus binnudo derewol njol mi sannii on der kawtal meeden e Joomiraawo.

²³ Gayus, beero am, e beero goondinbe sannii on. Erastus cuudoowo ceede siire sannii on, e Kartus banniraawo meeden.

[²⁴ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonoo e mon on on fu. Aami!]

Yettoore

²⁵ Yettoore laatanoo Alla! Oo woodi baawde semmidingo on der goondinki, hande no linjiila ka baajotoomi batiri. Linjiila kan laati nun habaru Yeesu Almasiihu, eka hollita laabi Alla cuudiidi diga dum booyi. ²⁶ Amma jooni dum holli-take. Dewte annabiibe e seedoo ka. Alla tabitiido batii ka anni-nee himbe lenyi janani fu, gam be goondina, be dowtoo.

²⁷ Alla tan woodi faamu. Ted-dunjal laatanoo mo diga e Yeesu Almasiihu, faa abada. Aami!

Derewol aranol njol Pol winnani 6e Korintu

Haala Puddirka

Pol lilaado nun winnani 6e Korintu derewol mum aranol njol do hakkune duubi 54 e 55, baawo de o wadi duubi tati der wannarde Efesu, Golle Lilaabe. 20.31. Wakkati mum Korintu laati nun wannarde mawne der leydi Akaya. Derewol Golle lilaabe 18.1-18 e batana en no Pol yahiri Korintu e no o tiggiri eklesiya der siire nen.

Be Korintu winnaniino Pol, yami yande dow teegal, e dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje. Pol winnanii 6e derewol njol do gam o toontoo yande maabbe. Berne makko biisakeno e habaruji di o nani dow ceenniigu naatunju caka 6e Korintu, e jeddi tawaadi hakkune maabbe, e kade tooraaji goddi gonudi caka maabbe. O nanii bo haala jeenu kallunju tawaanju caka maabbe, go bee jeedi, 6e baaway ko moyyini ka.

Ko jogii Pol dow 6e Korintu woni moyyingo goonki maabbe dow ko yaadataa e ko Alla yidi. Haalaaji di o batani der derewol makko e duudi, amma di fu huune gootum nun di cappii. Kan woni, haala joonne goondindo fottune.

Tokkontirki haalaaji

1. Toonti Pol dow ka o nani 1-6
Haala puddirka 1.1-9
Ceenniigu der eklesiya 1.10-4.21
Toora dow joonne goondinbe 5.1-6.20
2. Toonti dow tooraaji feere feere 7-16
Bañugo e joodaago bañay 7
Woodugo hoore mum e kir-taari ceniini 8.1-11.1
Jikku kaanuju goondindo e woodi der eklesiya 11.2-34

Dokke Ruuhu, e no de gollirte 12-14
Haala pintol 15
Haalaaji cakitiidi e cannooje 16

Sannoore

¹ Min Pol e banniraawo men Sosteni winnani on derewol njol. Min Pol noddaado gam laatoo lilaado Yeesu Almasiihu e muunyo Alla. ² Emen canna eklesiya Alla gonuka Korintu. Alla laabini on gam on kawtii e Yeesu Almasiihu, onon noddaabe gam laatodon seniibe, noddoobe inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu to gonudon fu. Yeesu on laatii Joomiraawo maabbe, e Joomiraawo meeden. ³ Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wadana on moyyere, hokka on jam!

Pole yetta Alla gam 6e Korintu

⁴ Wakkati fu mii yetta Alla gam moodon sabbu moyyere makko ne o holliti on. O hollitii on ne gam on kawtii e Yeesu Almasiihu. ⁵ Der kawtal e makko, on kebii huune fu, ko buri du, der haala, e der annal fu, ⁶ edum hollita no on jaabii seedaago amen haala Almasiihu no woodi. ⁷ Kanjum acci on dullay dokkal Alla baa gootal, oon kedorii Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wittaa. ⁸ Kanko semmidinta on faa heennyitirde, gam laatodon 6e walaa gacce der nyalaane wittoyo makko. ⁹ Gam Alla laati nun koolaado, kanko noddudo on kawton e Biyiiko Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden.

Hawre caka goondinbe

¹⁰ Banniraabe, mii eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, batee haala goota, to on ceenniree, gafee hakkillo wooto e miilo wooto. ¹¹ Banniraabe am, mi nanii diga e getti wuro Kolowe, kafe tawaade caka moodon. ¹² Ko jidum wi'ugo woni mi nanii moy moodon e wi'a min, mo Pol nun,

goddo bo e wi'a: «Min, mo Apollos nun,» goddo feere kade e wi'a: «Min, mo Piyer nun,» faa hanne goddo e wi'a: «Min, mo Almasiihu nun.»¹³ Almasiihu seennu nun na? Pol nun maayi gam mon dow leggal palaanjal na, naa e inne Pol nun gadiraon batisi?

¹⁴ Mi yettii Alla gam mi waday baa gooto moodon batisi, to hinaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Non non, goddo moodon waawataa ko wi'i wadaama batisi e inne am. ¹⁶ Ee, goonja, mi wadii getti wuro Estefanas batisi. Baka don, mi annaa naa mi wadii goddo kade batisi. ¹⁷ Almasiihu du lilay am gam mi wada batisi. Ko o lilanimmi woni, mi waajoo linjiila. To emi waajoo ka bo, mi wadirtaa dum e baawal haala, gam to maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatoo baanji.

Baawde Alla e annal mum

¹⁸ Haala maayde Yeesu dow leggal palaanjal laati nun haanjaare dow gite halkoobe, amma dow meeden enen hisinaabe, ka laati nun baawde Alla. ¹⁹ Edum winnaa der dewtere:

«Mi halkan faamu faamuube,
mi jirgitan annal annuube»

²⁰ Den, toy woodube faamu woni? Toy moodibbe tawreeta woni? Toy waawube jeddi der jamaanuuru nuu do woni? Alla bane wayliti annal himbe duuniyaaru nuu wadijal haanjaare na?

²¹ Himbe duuniyaaru nuu e faamu mum fu, annitay Alla no o holliti faamu makko. Dum laatake nun nun gam Alla e yidi hisingo goondinbe dum fu diga e waaji amen di wobbe daari haanjaare.

²² Gooja nun, Yahuduube e yama haaynaareeji, Yunanirkeebe bo e darta annal. ²³ Amma enen, habaru tiggol Almasiihu dow leggal palaanjal baajotoden. Yahuduube e daari dum ko ferginta be, Yunanirkeebe bo e daari dum haanjaare. ²⁴ Amma be Alla

noddi, baa bee Yahuduube, dum bo bee Yunanirkeebe, bee anni no Almasiihu laati nun baawde e annal Alla.²⁵ Gam haanjaare Alla e buri annal neddo, kade bo, tampere Alla e buri semme neddo.

²⁶ Onon banniraabe, daaree no Alla noddiri on onon e ko'e moodon, caka moodon, woodube annal dow gite himbe, dum bo semmenteebe, maa bo be lenyi laamiiibe, duudaa.

²⁷ Amma Alla subii kaanjal duuniyaaru gam o sentina woodube annal, o subii tampube gam o sentina woodube semme.²⁸ O subii ko walaa teddujal e jawniidum, e ko wattiraaka der duuniyaaru nuu, gam o yawna ko teddi,²⁹ gam to goddo hebu juraago yeeso Alla. ³⁰ Kanko hawti en e Yeesu Almasiihu, go Yeesu laatanii en annal Alla, der makko kebusen goonjaaku e laabineego e rindineego diga hakke. ³¹ To non «jurotoodo fu, juro gam kawtal mum e Joomiraawo», hande no winniraa.

2

No Pol waajorii be Korintu

¹ Banniraabe, no garunoomi waajaago on haala Alla cuudiika, mi waajoraaki on e annal, dum bo e baawal batu. ² Mi yidayno waajaago on goddum feere to hinaa Yeesu Almasiihu e no o tiggiraa dow leggal palaanjal. ³ Mi wonakeno to moodon e tampere, e kulol, mii diwna puy. ⁴ Haala am e waaji am daraaki dow baawal haala e annal himbe. Edum darii dow ko Ruuhu Ceniiido hollitinta e baawde,⁵ gam to goondinki moodon daroo dow annal himbe, amma dow baawde Alla.

⁶ E nun fu, emen baajoo annal luggunjal yeeso be goondinki mum semmidii. Amma annal himbe duuniyaaru nuu do bane men baajotoo, dum bo annal himbe halkoobe woodube baawde. ⁷ Annal Alla kaaynijal, cuudanijal himbe men baajotoo, njal o siriyanii en

diga duuniyaaru tagaaka, gam teedunjal men. ⁸ Baa gooto der semmenteebe duuniyaaru nuu annaano ñjal, gam to 6ee annunoõ ñjal, 6e tiggataano Joomiraawo mo teedunjal dow palaanjal. ⁹ Amma hande no winnaa:
 «Ko itere meeday ko yi'i, noppo bo meeday ko nani,
 ko hakkillo godðo yahay dow mum abada,
 kanjum Alla siriyanii yiduþe dsum.»
¹⁰ Amma enen, Alla hollitii en dsum diga e Ruuhu mum. Ruuhu on e widitoo huune fu, faa e luggudum Alla. ¹¹ Moy waawata ko anni neddo to hinaa yonki gonuki der joomum? Hande nun Alla bo, walaa annudo mo to hinaa Ruuhu gondo der makko. ¹² Enen kan, ruuhu duuniyaaru bane kebusden, Ruuhu Alla nun, gam annen ko Alla wadani en e moyyere nun. ¹³ Men batirtaa dsum bo e boliiide de himþe duuniyaaru janjinta, amma e boliiide de Ruuhu janjinta. Hande non men paaminirta heþuþe Ruuhu, kujje ruuhunkeeje.

¹⁴ Mo heþay Ruuhu Alla waawataa ko jaþi kujje Ruuhu, gam de laatani mo nun haanjaare. O waawataa ko anni de, gam e ballal Ruuhu tan de annitirtee. ¹⁵ Gooduso Ruuhu Alla e suttontira huune fu, amma kanko e hooro makko, walaa cuttontiroowo haala makko. ¹⁶ Edum winnaa der Dewtere:
 «Moy anni miilooji Joomiraawo?
 Moy tintinta mo gokka?»
 Amma enen, Ruuhu Almasiihu na'on der meeden.

3

Gollantooþe Alla

¹ Banniraabe, mi waaway ko baddi on hande heþuþe Ruuhu Cenijo, doole mi badda on hande himþe duuniyaaru, e hande sukahon petton der goondinki Almasiihu. ² Gam majcum baajiumi on hande yaroþe kosam, hinaa

nyaamdu tekkunjol kokkumi on, gam on potanay ñol taw. Faa jooni bo, on potanay ñol, ³ gam jikku duuniyaaru nun jogii on taw. To nawniraagu e kabé e woni hakkune moodon, dum hollitintaa no jikku duuniyaaru nun jogii on na? Dum hollitintaa no galli moodon nun jaalii on na? ⁴ To oon ceenniri hakkune moodon faa moy moodon fu e wi'a: «Min mo Pol nun,» oya bo e wi'a: «Min mo Apollos nun,» dum hollataa no onon e 6e duuniyaaru fu on gootum nun na?

⁵ Moy nun Apollos laatii? Moy nun Pol laatii? Men laati nun gollantooþe Alla, 6e diga e muudum goondindon, jaka no Joomiraawo hokkiri moy maþþe fu. ⁶ Min, mi aawi, go Apollos misi diyam, amma Alla mawnini. ⁷ Hande non, aawudo e misudo diyam fu laataaki godðum, Alla mawnindo tan laatii godðum. ⁸ Aawudo e misudo diyam fu laati nun gootum, moy maþþe fu heþan riiba jaka golle mum. ⁹ Gam minon men gollidoþe e Alla, onon laatii deme makko, e suudu makko maheteenjo.

¹⁰ Dow moyyere ne Alla wadanimm, daddumi dadda suudu, hande mahoowo annanaado. Jooni godðo feere e maha dow makka. Amma sey moy fu wada hakkillo dow no mahirta. ¹¹ Gam godðo waawataa ko daddi dadda gokka to hinaa arana, kanka woni Yeesu Almasiihu. ¹² Wobþe e maha dow dadda kan e kanjeeri, wobþe e cardi, wobþe bo e kaaye dime, wobþe bo e mahira ledþe e fudo e yomme. ¹³ Nyalaane darrjal, Almasiihu sumpitán golle moy fu, gam moy fu yiite foonnán golle mum, gam yiite hollan no golle moy fu wa'i. ¹⁴ Mo golle mum jaþay yiite dow dadda, joomum heþan riiba golle mum. ¹⁵ Amma mo golle mum yiite nyaami, dullan

riiba mum, kanko o hisan, amma o nandan hande cuttaado e yiite.

¹⁶ Faa jooni on annitay onon nun laatii suudu Alla na? On annaa Ruuhu Alla na'on der moodon na?

¹⁷ To goddo halkii suudu Alla, Alla halkan joomum. Gam suudu Alla laati nun seniinu, onon nun bo laatii suudu makko.

¹⁸ To goddo jammoo hoore mum. Miiludo e moodon e woodi faamu der jaamanuuru nuu do, sey o laatoo taw kaanjaado, gam o heba faamu goonjau. ¹⁹ Gam annal duuniyaaru nuu laati nun haanjaare yeeso Alla. E winnii der dewtere: «Alla nanjiran annube e dabareeji maabbe.» ²⁰ E winnii kade: «Joomiraawo e anni miilooji annube, di laati nun baanji.» ²¹ Gam majjum, to goddo juroro himbe, gam huune fu onon woodi. ²² Pol e Apollos e Piyer, ko woni der duuniyaaru, yonki e maayde, hanne e jaajo fu, onon woodi. ²³ Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu bo, Alla woodi dum.

4

Lilaabe Almasiihu

¹ Min Pol e Appolos, daaree men hande gollantoobe Almasiihu, yowanaabe haala Alla cuudiika.

² Ko yidaa yi'ee dow yowaanaabe golle woni be gada golle de be jowanaa e hoolaare. ³ Mi faalaaka baa to on kiitake am, dum bo to wobbe hiitake am. Min e hoore am bo, mi hiitatako hoore am.

⁴ Baa to berne am gaccaaki am, dum yiday wi'ugo mii poonntiido. Joomiraawo woni kiitotoodo am. ⁵ Gam majjum, to on kiitee goddo ko wakkati yottoo, kedee faa Joomiraawo wara. Kanko wurtinta ko suudii der niwre, o holita ko woni der berde himbe. Nyalaane majjum, moy fu heban yettoore kaananne mo to Alla.

⁶ Banniraabe, haalaaji di batumi dow am e Apollos fu, gam moodon batumi di. Men jidu nun

tokkitodon koyde amen, golliron haala bi'uka to neddo yartoo ko winnaa. To on mawnitoree jannjinoowo oo do, jawodon oo to.

⁷ Den moy burnu maa dow wobbe? Ume goodudaa ko a hokka dum bane? To laatake a hokka dum nun, ume wadi go aa mawnitoroo dum hande a hokka dum bane?

⁸ On kaarii ko, on kebii ko jawdi, on puddii laamaago, men laamodaaki e mon! Kay, emen jidi laamodon, gam men laamodoo e moodon minon bo! ⁹ Gam edum nandi hande minon lilaabe, Alla laatinii men sakitiibe. O nandinii men hande hiitaabe waree, ko duuniyaaru e malaykaabe e himbe e daara men. ¹⁰ Minon men kaanjaama gam Almasiihu, amma onon oon goodi annal gam kawtal mon e Almasiihu. Minon men galaa semme, amma onon oon cemmidii. On teddinaabe, amma minon men jawaabe. ¹¹ Faa e jooni, minon men dafaabe e dondaabe, funtu men goni, emen piyee, emen jiiloo toy fu. ¹² Emen golloo e ko'e amen hande maayoobe gam nyaannugo ko'e amen. To men jennaama, men barkidina, emen tooree emen munyi, ¹³ to men batanaama kalluka, men toonto geeta. Men laatake buuri duuniyaaru, e tuuni ni himbe fu woppata.

¹⁴ Mi winnanay on gam mi sentina on, amma gam mi waggina on, hande sukaabe am yidaabe.

¹⁵ E nun fu, baa to oon goodi ekkitinoobe ujune sappo der goondinki mon Almasiihu, on goodaa baabiraabe duubbe kan. Gam der kawtal moodon e Almasiihu, min on laatii baaba moodon diga e waaji linjiila. ¹⁶ Gam majjum mii eela on, yemminee am. ¹⁷ Kan wadi lilumi Timote siyam jidaado to moodon, koolaado der kawtal mum e Joomiraawo. O siwtoran on no tokkirmi Almasiihu, e ko baajootomi nokku fu der eklesiaaji.

¹⁸ E woodi mawnitiibe caka moodon, bee mijji mi warataa kade to moodon. ¹⁹ Amma fooyataa ko mi wara to moodon, to Joomiraawo e yidi. To mi warii, mi yidaa nanugo haala mawnitiibe ben tan, amma baawde mabbe. ²⁰ Gam Laamaare Alla, hollitintaako e haala tan, amma e baawde. ²¹ Ume furudon yifugo? Mi warida to moodon e sawru na? Naa e yidde e diggere?

5

Ko sentinii caka goondinbe Korintu

¹ Men nanii huune centiniidum wadii caka moodon. Iri majjum meeday ko wadii baa caka heeferbe. Men nanii gooto moodon e yidi debbo baaba mum! ² Go oon juroro dum! Ko haanuno berde moodon biisoo, burtinon gadudo iri baadi bonni nii caka moodon.

³ Min, mii woddodii on e bannu, amma miilooji am e wondi e mon. Mi hiitake gadudo baadi ni hande mi na'on to moodon. ⁴ De kawritidon fu, hakkillo am e wondi e moodon, gafsee dum do e baawde Joomiraawo meeden Yeesu: ⁵ gattee neddo on der juude Seydan, gam suunooji bannu makko halka, amma yonki makko hisa der nyalaane garki Joomiraawo.

⁶ E goonja, on goodaa laawol juraago! On annaa no yuufinirdum sedda yuufinan conni peen laawaani fu na? ⁷ Laabinee ko'e moodon, ikkinee yuufinirdum kiiddum hakkune moodon, heba latodon conni laawaani keyri, on galaa yuufinirdum. Oon laabi ko, gam Almasiihu jawgiiri Paska meeden hiisaama. ⁸ Gam majjum, en nyaamee juulde Paska hinaa e yuufinirdum kiiddum dum hallande e ganyaani. Amma nyaamen de e conni peen ni walaa yuufinirdum, laatiini alaama laabal e goonja.

⁹ Mi winnaniino on der derewol am bi'umi, to on kawtee e wadoobe jeenu. ¹⁰ Himbe duuniyaaru jeenoobe bane batananmi, to dum bo suunaabe, maa bo wuybe, to dum bo saafoobe tooruuje, gam to kambe nun batananmi, doole sey burtodon duuniyaaru. ¹¹ Ko binnumi woni, to on kawtee e goddo noddeteedo goondindo, go emo laatii jeenoowo, to dum cuunaado, maa bo caafoowo tooruuje, maa bo nyo'oovo himbe, dum bo jaroowo bagi, to dum bo gujjo, baa nyaamde to on kawtee e iri makko.

¹² Ume faalii am e hiitaago himbe be goondinay? Onon yowanaa hiitaago wonbe caka moodon. ¹³ Himbe be goondinay, Alla nun hiitotoo dum. Gam e winnaa: «Burtinee neddo kalludo caka moodon.»

6

Gaccontirgo hakkune goondinbe

¹ To goddo mon e woodi haala gom e banniraawo mum, o suusan o yaara ka to hiitotoobe be duuniyaaru, be goondinay, o acca himbe Alla na? ² E goonja on annaa no seniibe nun hiitoytoo himbe duuniyaaru na? Den, to onon nun hiitoyto himbe duuniyaaru, noy tampirdon ko hiiti haalaaji petti? ³ On annaa enen nun hiitoyto malaykaabe na? Gam ume tampeten ko hiiti haalaaji goonki ki jooni? ⁴ Den, to haala gom wadii caka moodon, himbe be eklesiya daaray godsum cuboton be kiitoo ka! ⁵ Mii bata ka gam centon! E goonja on goodaa mo hakkillo baa gooto caka moodon, baawoowo ko hiiti haala caka banniraabe na? ⁶ Goondindo e yaara goondindo bannu kiita to be goondinay!

⁷ Maa to oon gaccontira, edum hollita no on tampii. Ume wadi on jabataa gadanedon ko woodaa? Ume wadi on munyantaa nyaameego amaana? ⁸ Amma

onon, oon parkana wobbe, oon nyaama 6e amaana, banniraabe moodon bo gadanton dum.

⁹ On annaa 6e fonnitaaki naatataa der Laamaare Alla na? To on jammee ko'e moodon: So6ube, e saafoobe tooruuje e jeenoobe e luudiibe, ¹⁰ e wuybe e suunaabe e yaroobe bagi, e nyo'oobe, e pasotoobe, 6e fu 6e naatataa Laamaare Alla. ¹¹ Wobbe moodon laatakeno hande non, amma jooni on lootaama, cenadon, on latinaama foonniitiibe e baawde inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e Ruuhu Alla meeden.

Teddiniree Alla galli moodon

¹² Oon bi'a, oon goodi laawol wadugo huune fu. Goonja nun, amma huune fu bane nafata on. Mii woodi laawol wadugo huune fu, amma mi nootataako mi laatoo jeyaado majjum. ¹³ Oon bi'a, nyaamdu wadaaka maa gam reedu, reedu bo gam nyaamdu. Goonja nun, amma Alla halkan dum dum fu didum. Bannu bii aadama tagaaka gam wadugo jeenu, ijol laatani nun Joomiraawo, Joomiraawo bo gam maggol. ¹⁴ Hande nun, Alla pintindo Joomiraawo meeden e maayde, fintinan en enen bo e baawde mum.

¹⁵ E goonja, on annaa galli moodon laati nun jokkulal gootal der 6annu Almasiihu na? Den, e haani mi etta jokkulal Almasiihu mi latina jokkulal jeenoowo na? Wadataako! ¹⁶ E goonja on annaa kawtudo e debbo jeenoowo fu, laatake 6annu gootol e makko na? E winnaa: «Be fu dido, 6e laatoto 6annu gootol.» ¹⁷ Amma kawtudo e Joomiraawo laatoto ruuhu gootu e makko.

¹⁸ Boddodee haala jeenu fu. Hakke de neddo wadata fu, meemataa 6annu mum, amma gadudo jeenu, wadii hakke der 6annu mum. ¹⁹ On annaa galli moodon laati nun suudu Ruuhu Ceniido gondo der moodon, mo

Alla hokki on na? On jeyaa ko'e moodon, ²⁰ gam Alla soodirii on e huune teddudum. Gam majjum, teddinee mo e galli moodon.

7

Toonti yande dow teegal

¹ Jooni kan mii yidi toontaago on yande de binnandon am. E goonja, e dum woodi to gorko meemay debbo. ² Amma, gam to on gonee der jeenu, e haani gorko fu e woodi debbo mum, debbo moy fu bo, e woodi gorko mum. ³ Gorko huntana debbo haaje mum, debbo bo hande nun. ⁴ Debbo jeyaa 6annu mum, gorum jey ijol. Gorko bo hande non, jeyaa 6annu mum, debbo mum jey ijol. ⁵ To on calontiree dow kawtal galli moodon, sey to on nannantiri dow majjum der wakkati sedda gam du'aago. Baawo majjum, kawtee kade gam to Seydan jarboo on dow tampere jogaago ko'e mon.

⁶ Ka batumi on do, doole bane, saawari nun. ⁷ Mii yidi himbe fu laatoo hande am, amma moy fu bane Alla hokki dum. Moy fu e dokkal muudsum non, oo do hande nii, oya bo hande nun.

⁸ Mii yidi wi'ugo 6e 6aajay e 6e 6aajaaka, e gowniibe, edum woodi 6e joodoo hande am. ⁹ Amma to 6e baawataa ko jogii ko'e maabbe, 6e 6aajontira. 6aajontirgo e 6uri wonaago der suunooji.

¹⁰ 6aajontirbe, mii hokka 6e dooka, to am bane ka yiwi, amma to Joomiraawo: debbo haanay saloo gorum. ¹¹ To o salake bo, sey o joodoo nun nun, maa bo o naara e goriiko. Nunnun gorko bo, haanay seera debbo mum.

¹² Amma dow horiife, min nun batata kaa do, Joomiraawo bane. To goondindo e woodi debbo mo goondinay, go debbo on nootii wondugo e makko, to o seeru mo. ¹³ Non non nun bo, to debbo goondindo e woodi gorko mo

goondinay, to gorko on nootake wondugo e makko, to o saloo mo. ¹⁴ Gam gorko mo goondinay senaama gam debbo mum, nun bo debbo mo goondinay senaama gam gorko mum. To hinaa nun, bïbbe mabbe laatataako seniibe, nani bo bee ceniibe. ¹⁵ Amma mo goondinay, to e yidi seerugo goondindo, o seera. Den fu goondindo, debbo, to dum bo gorko, doolaaka joodoo der teegal mum, Alla noddu en nun gam gonoden der jam. ¹⁶ Debbo, aa anni naa a hisinan gorko maa na, nun bo gorko, aa anni naa a hisinan debbo maa na?

Moy fu wonoo hande no Joomiraawo noddri düm

¹⁷ To non, moy fu wonoo hande no Joomiraawo hokkiri düm, moy fu wonoo der goonki ki wonuno go Alla nodda dum. Kanjum umuranmi der eklesiyaaji fu. ¹⁸ Juulniido go Alla noddi dum, wonoroo nun nun, mo juulnaakino bo go Alla noddi dum, wonoroo nun nun. ¹⁹ Juulnaago e dullere juulnaago fu, laataaki godđum, sey tokkugo umurooje Alla. ²⁰ Moy fu wonoro hande no laatinoo go Alla nodda dum. ²¹ To jeyaado nun laatinodaa go Alla noddu maa, taa accu dum gillee. Amma to a hebjii laawol no dimdirtaa, taa yeeba dum. ²² Gam jeyaado mo Joomiraawo noddii, laatake dimo gam Joomiraawo. Dimo mo Alla noddi bo, laatake jeyaado Almasiihu. ²³ On coodiraama e huune ko teddi. Gam majjum, to on laatinee ko'e mon jeyaabe himbe. ²⁴ Banniraabe, moy fu wonoro yeeso Alla, hande no laatinoo go o noddee.

Banjugodum bojoodaago nun nun

²⁵ Dow himbe be meeday banjugo, dum bo banjeeego, mi woodaa umuroore gom yiwnie to Joomiraawo, amma mi batan ko miilumi, min mo Joomiraawo yurmii,

wadimmi koolaado. ²⁶ Mii miila to neddo wonake non, dum buran woodugo, sabbu tooraaji di jooni. ²⁷ Banjudo, to seeru, mo banjay bo to daartu banjugo. ²⁸ Amma banjudo waday gacce, gatol bo to banjaama, waday gacce. Amma annee no banjube e woodi billaaje der goonki mum. Kanji bo woni mi yidanaa on. ²⁹ Banniraabe, ko jidum batugo on nani: Wakkati juutaa, gam majjum, banjube laatoo hande be banjay, ³⁰ wulloobe laatoo hande be bullataa, seyotoobe wada hande be ceyataako, soodoobe bo wada hande be goodaa godđum, ³¹ seyortoobe jawdi duuniyaaru, wonoo hande be ceyataako, gam duuniyaaru nuu do faanake heen-yugo.

³² Ko jidumi woni, burtodon e sugullaaji. Mo banjay e hinntano golle Joomiraawo, ko fottanta Joomiraawo tan o dartata. ³³ Amma banjudo, hakkillo mum, to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata debbo makko o dartata, ³⁴ hakkillo joomum seennake. Hande non bo, mo banjaaka, hakkillo mum to kujje Joomiraawo wonoto, gam bannu e yonki makko fu laatoo ko senaa. Amma banjudo, hakkillo mum to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata goriiko o dartata.

³⁵ Mi batay ka, gam mi ferrina on, amma gam wallugo on batanmi ka. Mii yidi gonodon der goonki kaanuki, tokkodon bo Joomiraawo e berde goote.

³⁶ To godđo e woodi dabbere mum, go o yidaa sentingo mo diga o banjay mo, o wada ko o yidi. O banja mo, o farkay to o banji mo.

³⁷ Amma to gorko wadi niiya der berne mum, hinaa e doole, laatoo bo o waawan ko jogii hoore makko, o banjay, o wadii ko woodi. ³⁸ Banjudo dabbere mum wadii ko woodi, amma mo banjay mo, wadii ko buri woodugo.

³⁹ Debbo banyaado laati nun kabbaado to goriiko e wuuri. Amma to goriiko wuuraa, o rindii, o waawan ko etti mo o yidi fu, amma tawee der laawol Joomiraawo nun. ⁴⁰ Dow miilo am, to debbo joofake banyaaka, o buran hebugo seyo. Miilooji am nun batanmi don, mii miila bo mii woodi Ruuhu Alla.

8

Toonti yande dow tew caafiranaadum tooruuje

¹ Jooni faa mi toontoo yande moodon dow tew caafiranaadum tooruuje. Goonja nun, en fu, een goodi annal. Annal e wadda manju hoore, amma yidde woni ko yaarata eklesiya yeeso. ² Neddo miijudo e anni, joomum annaa taw no haani anniree. ³ Amma neddo fu jisudo Alla, Alla e anni dum.

⁴ Dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje, een anni tooruure laataaki goddum der duuniyaaru, Alla gooto tan woni. ⁵ Himbe e saafa tooruuje de dow e de ley. E goonja, saafeteebe duubbe e wi'eteeb e joomiraabe duubbe na'on. ⁶ Amma e nun fu, enen kan, Alla gooto tan woni, Baaba tagudo huune fu, mo gam mum buuruden. Kade bo Joomiraawo gooto tan woni, Yeesu Almasiihu mo huune fu laatorii e mum, e mo gam mum kebuden yonki.

⁷ Amma himbe fu bane anni goonja kaa don. Wobbe woowunoobe tooruuje, e yakka tew caafiranaadum tooruuje, go miilooji berde maabbe tampudi e hiiitoo be. ⁸ Nyaamdu beydantaa en goddum to Alla. To en nyaamii, dum nafataa en goddum, to en nyaamay bo, dum buytataa en goddum.

⁹ Amma kakkilee to dimaaku moodon doyya be goondinki mum semmidaa. ¹⁰ An goodudo annal, to goddo yi'i maa aa nyaama to

tooruure saafetee, hakkillo makko tampujo hokkan mo o nyaama kanko bo. Den fu, der cuudliidum berne makko, nafa caafiranaaka tooruure bane o nyaami na? ¹¹ Den banniraawo tampudo halkan gam annal maa, kanko mo Almasiihu maayi gam muudum halka gam annal maa. ¹² To oon gada hakke dow banniraabe moodon be goondinki mum semmiday hande nun, oon nawna miilooji berde maabbe, hakke nun gadoton don dow Almasiihu. ¹³ Gam majjum to nyaamdu nun doyyata banniraawo am, mi yakkataa kade tew abada, gam to mi doyyu mo.

9

Ko haanani lilaado

¹ Mi jeyaa hoore am na? Mi laataaki lilaado na? Mi yi'ay Joomiraawo meeden Yeesu na? Diga golle de gollaniimi Joomiraawo bane goondinirdon na? ² Baa to wobbe daaray am hande lilaado, to moodon kan, mi lilaado nun, gam onon laati ko hollitinta no Joomiraawo nun lilimmi.

³ Daa ko bi'anmi yidube gaccaago am: ⁴ Men kaanaa nyaamugo e yarugo der golle amen na? ⁵ Men kaanaa woositaago e rewbe goondinbe hande no lilaabe wobbe, e miiraabe Joomiraawo, e Kefas wadata na? ⁶ Min e Barnabbas tan nun haani golloo gam nyaannugo ko'e amen na? ⁷ Soogeeru nuye habata konu e nyaanna hoore mum bo? Demoowo moy woni mo nyaamatataa biibbe gesa mum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam darne mum?

⁸ Ka batanmi do, dow miilooji himbe bane dum yiwi, tawreeta bo batii dum. ⁹ E winnaa der tawreeta: «Taa habbu hunnuko gaari gollotooni der nafa.» Ga'i demooji nun Alla batani ka na? ¹⁰ E goonja enen bane batanaa ka na? Enen nun batanaa haala ka, gam demoowo e duggowo

fu wada golle muudum e miiliri hebungo gedu mum. ¹¹ Men aawii der moodon kujje ruuhunkeeje. To men duggii jawdi ni goodudon, ko mawni nun na? ¹² To wobbe e woodi laawol dow moodon, minon, men buraa 6e woodugo nol na?

Amma minon, men nafitoraaki baawde amen. Men munyanii huune fu gam to men paddoo linjiila Almasiihu yahugo yeeso. ¹³ E goonja, on annaa gollotoobe der suudu Alla e heba nyaamdu mum der ko sakketee na? On annaa bo no gollotoobe der wuudirde sadakaaji, der don nun hebata gedu mum na? ¹⁴ Hande non bo, Joomiraawo batii waajotoobe linjiila, heba nyaamdu mum diga waaji linjiila.

¹⁵ Amma min, mi nafitoraaki kujje dee fu, to mi winnii ka bo, gam mi heba de bane. Gomma mi maaya, mi nootataako goddo hadanmi juraago dow majcum. ¹⁶ Gam waajaago linjiila laatanaaki am juro, doole nun mi waajoo ka. Bone woodanimmi to mi waajaaki ka! ¹⁷ To e anniya berne am nun gadiranmi golleden, mi heban riiba am. Amma min bane subi, mi yowana de nun. ¹⁸ Den fu, ume woni riiba am? Riiba am woni waajaago linjiila hinaa gam joddi. Mi dartay nafitoraago ko haani mi heba gam gollal njal.

¹⁹ Mii dimo dow himbe fu, amma mi laatinii hoore am jaggantoodo himbe fu, gam mi hebana Almasiihu duubbe mabbe. ²⁰ To mi na'on caka Yahuduube, mi wada hoore am hande Yahudujo, gam mi heba 6e. To mi yahii to tokku6e tawreeta, mii wada hoore am hande tokkudo tawreeta, gam mi heba 6e, baa to mi tokkay tawreeta. ²¹ Hande nun bo to mi yahii to 6e annaa tawreeta, mii wada hoore am hande mo annaa tawreeta, gam mi heba

6e, dum yiday wi'ugo mi tokkay tawreeta Alla, gam der umuroore Almasiihu gonumi. ²² To mi yahii to goondinbe tampube, mii wada hoore am hande tampudo, gam mi heba 6e. Walaa fu no mi laatinay hoore am dow himbe fu gam mi hisinira wo6be mabbe, baa no wadi fu. ²³ Dum fu, mi wadii dum gam linjiila, gam mi heba gedu am der barke makka.

²⁴ E goonja, on annaa himbe fu nun doggata der jayri, to wadoobe dadontiro doggata na? Amma e non fu, gooto mabbe tan nun hebata ko resaa on. Gam majcum, doggee gam kebal. ²⁵ Jiddo dadugo der doggudu fu, sey elta 6annu mum der huune fu. Kambe, bee gada dum gam hebungo kebal meetalol dayloowol, amma enen, een tammi hebungo meetalol nol daylataa. ²⁶ Gam majcum to emi dogga, gam baanji bane dogganmi, to emi lukka bo, dow hennu bane lukkanmi. ²⁷ Amma mii gollina 6annu am e naawdum faa mi jaaloo nol, gam mii hula mi dulla hebungo yetteego 6aawo baajimi wo6be linjiila.

10

To on caafee tooruuje

¹ Banniraabe, mii yidi paamon dum do: 6aawo no kaakiraabe meeden wurtii Misira, der wakkati Muusa, 6e fu 6e gonake ley duulere ardanii ne 6e, 6e fu bo, 6e jolii maayo. ² Be fu 6e gadanaama batisi der duulere e der maayo sabbu kawtal mabbe e Muusa. ³ Kade bo, 6e fu 6e nyaamii nyaamdu ruuhunkewol gootol, ⁴ 6e fu 6e jarri jaram ruuhunkejam gootam, burtiisam e tepeaare ruuhunkeere, jaadan-noore e mabbe. Tepaare nen woni Almasiihu. ⁵ Amma e non fu, duubbe mabbe, Alla yerdakki dum. Be baraama der ladde.

⁶ Huune dum fu, laatanake en misaalu gam to en tokkee jidaadi

yonki meeden, hande no maabbe.
 7 To on laatee saafoobe tooruuje
 hande no wobbe maabbe wadi,
 hande no winnaa: «Himbe joodii
 nyaami yari, den 6e ummii gam
 6e pija fijo jaayno.»
 8 To on naatee
 jeenu hande no wobbe maabbe
 wadi. Faa himbe ujune laso e
 tato maayi nyalaane woore.
 9 To on jarbee Joomiraawo hande no
 wobbe maabbe wadi, ko bolle halki
 6e.
 10 To on dumbitee hande no
 wobbe maabbe wadi, go malaykaajo
 maayde halki 6e.

11 Huune dum fu, tawii 6e gam
 keben misaalu. Dum winnaama bo
 gam keben hakkillo, enen wonube
 der wakkatiji caktiidi.
 12 Gam
 majjum, miiludo e darii fu, wada
 hakkillo to yanu.
 13 Jarbeeji walaa
 di kebusdon, di wobbe hebayno.
 Alla e laatii koolaado, o accataa
 jarbedon bura semme mon. To
 di garii bo, o hokkan on laawol
 no munyirton, e no burtortodon
 e majji.

14 Gam majjum, banniraabe am
 yidaabe, boddodee caafol tooruuje.
 15 Mii badda on hande woodube
 hakkillo, onon e ko'e moodon
 bicitee ko batumi.
 16 Jarigel
 hiraane seniine nel jetteten Alla
 gam mum, nel hollitintaa en
 kawtii e yiyam Almasiihu na?
 Peen ceenneten een nyaama, nya
 hollitintaa en kawtii e bannu
 Almasiihu na?
 17 Peen jan laati
 nun goota, nun nun enen bo, no
 duudirden fu, en laati nun bannu
 gooton, gam en fu, een keba gedu
 meeden e peen goota jan.

18 Daaree Isira'ilaaibe: himbe
 maabbe nyaamoobe sadakaaji
 cakkanaadi Alla, 6e goodaa kawtal
 e Alla cakkanteedo sadakaaji din
 na?
 19 Ko jidum wi'ugo woni:
 Tooruure e tew ko ne saafiranaa
 e laatii godsum? Aawo!
 20 Amma,
 ko heeferbe saafirta, ginnaaji 6e
 caafanta dum, Alla bane.
 Nani
 bo mi yidaa oon goodi kawtal
 e ginnaaji.
 21 On baawataa ko

yariri jarigel Joomiraawo, jariron
 bo nel ginnaaji, on baawataa ko
 nyaamidi e Joomiraawo, nyaamid
 on e ginnaaji bo.
 22 Naa en
 jidu nun ummingo nawniraagu
 Joomiraawo? Een buri mo semme
 na?

Teddinee Alla der huune fu

23 Gooja nun: «Huune fu e dagii». Amma huune fu bane nafata. «Huune fu e dagii», amma huune fu bane yaarata eklesiya yeeso.
 24 To goddo moodon daartu ko nafata dum kan tan, amma ko nafata wobbe bo.

25 Ko sippetee der luumo fu, on baawan ko nyaami dum, to on daartee annugo to dum yiwi, gam berde mon e gaccloo on.
 26 Gam: «Leydi e ko woni e mayri fu, Joomiraawo jey.»

27 To mo goondinay noddinii on nyaamde, go nootidon noddoore makko, nyaamee ko o resani on fu e jam, to on biditee dum gam berde moodon e gaccloo on.
 28 Amma to goddo wi'ii on: «Tew dum do caafiranaadum tooruure nun,» den kan, to on nyaamee gam sabbu ceedindo on, e gam sabbu cuudijum berne.
 29 Mi batantaa do miilooji berde mon, amma di oya. E goona, gam ume miilooji berne goddo hiitotoo dimaaku am?
 30 To mi yetti Alla dow nyaamdu am, gam ume gacceteemi dow nyaamdu nu jettumi Alla gam mum?

31 Gam majjum, on nyaaman
 nun, on jarjan nun, ko gadoton fu
 de, gadee dum gam teddinon Alla.
 32 To on laatanee Yahuduube e Yu
 naninkeebe e eklesiya Alla fergere.
 33 Laatee hande am, gam dow hu
 une fu, mii darta fottango himbe
 fu, mi dartataa ko nafatammi min
 tan, ko nafata himbe fu dartanmi,
 gam 6e kisa.

11

¹ Yemminee am hande no min e hoore am yemminiranmi Almasiihu.

Ekkkitinol dow filaaago

² Mii yetta on gam oon ciwtorammi wakkati fu, e kade bo gam oon joggii ekkitinooje hande no ekkitinirmi on. ³ Mii yidi bo paamon no Almasiihu nun woni hooreejo dow gorko fu, gorko bo woni hooreejo dow debbo, Alla bo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ To gorko e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go e suddii hoore mum, o teddinay hooreejo makko. ⁵ Amma to debbo kan e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go fiilaaki, o teddinay hooreejo makko, oo nandi e pemmiido laabune. ⁶ Gam to debbo fiilaaki, sey o hesu gaasa makko. Amma to hesugo gaasa, dum bo femmugo ka e sentinoo mo, den fu, o filoo. ⁷ Gorko haanay sudda hoore mum gam o laati nun nandi Alla e teddunjal mum. Amma debbo, laati nun teddunjal gorko. ⁸ Gam gorko bane yiwi e debbo, debbo nun yiwi e gorko, ⁹ gorko bane tagaa gam debbo, debbo nun tagaa gam gorko. ¹⁰ Gam daliila malaykaabe, debbo filoo gam hollita baawde mum. ¹¹ Hande no Joomiraawo resiri, debbo wonataako to gorko walaa, gorko bo wonataako to debbo walaa. ¹² Gam hande no debbo yiwiri e gorko, non non nun gorko bo rimiraa e debbo. Amma dum fu, to Alla dum yiwi.

¹³ Miilee onon e ko'e moodon: E woodi debbo e du'oo, o fiilaaki na? ¹⁴ Tawaanjal hollataa to gorko yoofitii gaasa mum, femmay ka, edum sentinii na? ¹⁵ Amma to debbo, teddunjal muudum nun, gam o hokkaama gaasa juutuka hande fiilaanu. ¹⁶ Jiddo yeddugo ka fu, baa minon, baa eklesiya Alla, en goodaa tawaanjal nal don.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Woodi ko jidum batugo on kade dow haala no kawritirton. Dow majjum mi waawataa ko mani on, gam no kawritirton laataaki gam yaarugo on yeeso, amma gam wittingo on 6aawo. ¹⁸ Taw, mi nanii to on kawtii, hunnuko wooto walaa hakkune mon, mi hoolake bo haala kan gokka mum, goonja nun. ¹⁹ Haani du ceenniigu laatoo caka moodon, gam heba goonjaabe wurtoo e moodon. ²⁰ To on kawritii, hiraane Joomiraawo bane nyaamoton. ²¹ Gam to on kawritii oon nyaama, moy moodon fu, e yawdanoo nyaamugo nafa mum, den tawaa wobbe e rafaa, wobbe bo bagi e doyyi dum. ²² E goonja on goodaa cuudi to haani nyaamon, jaron na? Naa on jawu nun eklesiya Alla? On jidu nun sentingo talakaabe na? Ume bi'anmi on? Mi yetta on na? Mi waawataa ko yetti on dow majjum.

²³ Min, diga Joomiraawo nun kebumi ko jottimmi on: Jemmaare ne der muudum Joomiraawo meeden Yeesu jammaa, o etti peen, ²⁴ o yetti Alla, o ηappiti ηa, o wi'i: Dum do woni bannu am kokkaanjol gam moodon. Gadhee dum, oon ciwtorirammi. ²⁵ No 6e keennyi, o etti jarirgel innabojam, o wi'i: Jarirgel nel woni alkawal kesal tabbitiniraanjel e yiyyam am. De jaroton dam fu, jaree dam, oon ciwtorirammi. ²⁶ De nyaamoton peen oon jara der jarirgel nel fu, oon baajoo wa don haala maayde Joomiraawo faa de o wittoy.

²⁷ Gam majjum, neddo fu yakkudo peen, yariri jarirgel Joomiraawo hande no haaniray, wadii hakke dow bannu Joomiraawo e yiyyam mum. ²⁸ Gam majjum, moy fu widitoo hoore mum go yakka peen, yara bo der jarirgel nel. ²⁹ Gam neddo yakkudo peen, yari der jarirgel nel, go suttontiray ko woni bannu Joomiraawo, o foodanan

hoore makko kiita diga nyaamde e jarde makko. ³⁰ Gam majjum wadi ko duubbe moodon laatii nyawbe e moofidinbe, duubbe bo maayi. ³¹ To en biditake ko'e meeden, en kiiataake. ³² Amma Joomiraawo e hiitoo en gam o elta en, wara doyyideden kiita e himbe duuniyaaru.

³³ To non, banniraabe am, to on kawritti gam nyaamon hiraane Joomiraawo, kedontiree. ³⁴ To woodi e moodon mo rafo wadata, joomum nyaama diga wuro mum, gam to kawtal moodon waddana on kiita. Dow ko horii fu, to mi warii, mi laabinanan on dum.

12

Dokke Ruuhu Ceniido

¹ Banniraabe, dow haala dokke Ruuhu Ceniido hokkata, mi yidaa dullon annal dow mum. ² Ciwtoree, den ko on goondinayno, on poodeno far to tooruuje muume. ³ Gam majjum wadi ko mii yidi paamon dum do. Walaa bi'owo Yeesu laati nun naalaado to Ruuhu Alla o batirta ka, kade bo walaa bi'owo Yeesu laati nun Joomiraawo to joomum woodaa Ruuhu Ceniido.

⁴ Dokke Ruuhu Ceniido feere feereeje nun woni, amma Ruuhu on gooto nun. ⁵ Golle feere feereeje nun woni, amma Joomiraawo majje laati nun gooto. ⁶ Baawal golle feere feereeje nun woni, amma Alla gooto on wadata huune fu der moy fu. ⁷ Moy fu hefib kokkal kollitoowal baawde Ruuhu, nafoowal himbe fu. ⁸ Ruuhu hokkata oo do dokkal batugo e hakkillo, o hokka oo to dokkal batugo e annal. Ruuhu gooto on wadata dum. ⁹ Kanko on hokkata oo do goondinki, oo to nyawtugo nyawbe, ¹⁰ o hokka oo do baawde wadugo haaynaareejii, oo to baawde wadugo annabaaku, oo do baawde annitingo ko warata diga Ruuhu, oo to baawde batugo

e delle Ruuhu, godso bo o hokka dum baawde nantingo delle den. ¹¹ Ruuhu gooto on tan wafata dum don fu, o seennirana moy fu dokkal hande no o yidiri.

Jokkule duudde der bannu gootol

¹² Hande no bannu laatorii gootol baa no jokkule duudde yol woodi, nun bo, jokkule duudde laatorii bannu gootol. Non Almasiihu bo wa'i. ¹³ Gam en fu, en kebii batisi diga e Ruuhu gooto gam laatoden bannu gootol, Yahuduube e Yunaninkeebe, maccube e rimbe, en fu en jarinaama Ruuhu gooto on.

¹⁴ Bannu neddo laataaki jokkulal gootal, amma jokkule duudde. ¹⁵ To koynjal wi'i: «No mi junjo bane, mi jeyaaka e bannu,» e nun fu yol jeyaaka e bannu na? ¹⁶ Naa to nowru wi'i: «No mi laataaki itere, mi jeyaaka e bannu,» dum hadan ne jeyeego e bannu na? ¹⁷ To jokkule bannu fu laatake gite, noy neddo nanirta? Naa to de fu de laatake nowru, noy neddo luutirta? ¹⁸ Amma, Alla resii jokkulal baanjale fu der bannu, hande no o yidiri. ¹⁹ To jokkule fu laatakeno gootal, noy bannu laatotonoo? ²⁰ E goona, jokkule e duudi, amma de fu, de laati nun bannu gootol.

²¹ Itere waawataa ko wi'i junjo: «Mi woodaa haaje maa». Hoore bo waawataa ko wi'i koyde: «Mi woodaa haaje moodon». ²² Amma, jokkule bannu daaraade e buri tampugo, kanje bo dee nafa. ²³ Jokkule de daareten walaa teddujal, kanje buruden teddingo. Jokkule de centirten bo kanje buruden hakkilango. ²⁴ Jokkule meeden godde en kaajaaka hakkilango dum. Alla hawtii jokkule fu, hokki burude faandugo, teddujal, ²⁵ gam to ceennirgu wadu der bannu, o acci jokkule fu e wallontira hakkune mum. ²⁶ To jokkulal gootal e naawee, de fu de nana naawdum e maggali. To jokkulal

gootal teddinaama, de fu de maata welwelo e maggal.

²⁷ Onon, on laati nun 6annu Almasihu, moy moodon fu laati nun jokkulal 6annu makko. ²⁸ Hande nun Alla resiri himbe der eklesiya mum. Aran, lilaabe, didawre annabiihe, tatawre janninoobe, 6aawo majjum wadoobe haaynaareeji, e nyawtoobe nyawbe, e faabootoobe, e ardiibe, e batoobe delle Ruuhu. ²⁹ Himbe ben fu laati nun lilaabe na? Naa be fu bee annabiihe nun? Naa be fu bee janninoobe nun? Himbe fu nun wadata haaynaareeji na? ³⁰ Himbe fu bane hokkaa baawde nyawtugo nyawbe, be fu bane hokkaa baawde batugo e delle Ruuhu, be fu bane bo hokkaa baawde nantingo delle den. ³¹ To non, tinnee daartee dokke burude nafugo. Jooni mi hollan on laawol burujol woodugo.

13

Yidde

¹ Baa to mii waawi batugo delle himbe e delle malaykaabe fu, to mi walaa yidde, mi laati nun hande lenjuru piyeteenu, dum bo hande rimmo baggu. ² To Alla hokkii am dokkal wadugo annabaaku, to mi hebii annal dow siiriji e dow huune fu, dum bo to mii woodi goondinki faa mi sottina baalle, amma mi woodaa yidde, mi laataaki goddum. ³ Baa to mi hokkii jawdi am fu talakaabe, mi sakka 6annu am bo wuudee yiite, to mi woodaa yidde, dum nafataa am.

⁴ Goodudo yidde e woodi munyal, nee hebbi neddaaku. Yidde walaa nawniraagu, ne jurataako, ne woodaa manju hoore. ⁵ Goodudo yidde wadataa ko sentinii, o dartataa ko nafata mo tan, o monnortaako goddo, o jogataako hallande. ⁶ Goodudo yidde seyortaako ko halli, amma e seyoroo goonja. ⁷ Oo yaafuu huune fu, oo hoolo huune fu, oo hedoo

Alla der ko waroyta, oo munanya huune fu.

⁸ Yidde heennyataa faa abada. Annabaaku heennyyan, batugo e delle feere feereeje heennyyan, annal bo heennyyan. ⁹ Annal meeden laabidaa, annabaaku meeden bo laabidaa. ¹⁰ Amma to huune fu laabinaama, ko laabaa fu majjitan.

¹¹ No latinoomi suka, mi batii hande suka, mi mijono hande suka, jiide am bo hande jiide suka. Amma no mawnumi, mi accii golle sukaaku. ¹² Jooni en ji'ataa taw huune fu e laabal, dum nandi hande daanorgal ni66unjal nun daanortoden. Amma wakkati waraan, en ji'an e gite meeden deydey. Jooni taw annal am laabay, amma wakkati waraan de annanmi faa laaba, hande no Alla annirimmi.

¹³ Den, huune tati woni ko tabitii, goondingo, e hedago moyyere Alla, e yidde. Amma yidde 6uri dum dum fu mawnugo.

14

Gollirgo dokke Ruuhu Ceniido

¹ To non, daartee yidde. Daartee bo dokke Ruuhu Ceniido, hakko du dokkal annabaaku. ² Batoowo e delle Ruuhu, Alla nun joomum baddata, himbe bane. Gam goddo faamataa ka o batata, Ruuhu nun hokkata mo haalaaji Alla cuudiidi.

³ Amma gadoowo annabaaku wallan nun wobbe mawnugo der goondinki, e tiifina be, e hokka be semme. ⁴ Batoowo e delle Ruuhu, semmidinan nun goondinki mum, gadoowo annabaaku bo e walla eklesiya yahugo yeeso.

⁵ Mii yidi on fu baton e delle Ruuhu, amma ko burumi yidfugo woni, gadon annabaaku. Gadoowo annabaaku e 6uri batoowo e delle Ruuhu, gam batoowo e delle Ruuhu mawnintaa eklesiya to jottinoowo de walaa. ⁶ Banniraabe, hande jon bi'en, mi wara to moodon, mi yanta baddirgo on

e delle Ruuhu tan, laatoo mi janjinay on ko Alla hollitimmi, mi waddanay on bo annal kesal, mi ekkitinay on bo, ume nafanmi on?

⁷ Daaree ji'en, baa huune jimirdsum, hande jon fuuraanu dum bo moolooru. To puuroowo fuuraanu, dum bo piyoowo mooloru fiyay hande no haaniri, moy tintotoo ko fuuretee dum bo ko fiyeteet? ⁸ Naa moy siriyanto konu to puuroowo walaldu konu fuuray hande no haani? ⁹ Hande non onon bo, to haala moodon laabay, moy faamata ko jiddon wi'ugo? On boppii haala moodon! ¹⁰ Delle duudde nun woni der duuniyaaru nu, de fu, dee goodi ko de bi'ata. ¹¹ Amma to goddo baddii am e denjal jal mi nanataa, mi laatake janano makko, kanko bo o laatake janano am. ¹² Hande non, onon bo, no oon tinnii daartugo dokke Ruuhu, daartee aran dokke puy, jaarooje eklesiya yeeso.

¹³ Gam majjum, batoowo e delle Ruuhu fu, eela Alla walla dum nantingo de. ¹⁴ Gam to mii du'oo e denjal Ruuhu, ruuhu am e du'oo, amma hakkillo am gollataako. ¹⁵ Den, noy gadanmi? Mi du'oto e ruuhu am, mi du'oto bo e hakkillo am. Mi yiman e ruuhu am, mi yiman bo e hakkillo am. ¹⁶ To hinaa nun, to aa yetta Alla e ruuhu, noy tawaado caka hettiniibe, mo annaa dum, waawirta ko wi'i «aami» to a yettidii? Gam joomum nanataa ko batataa. ¹⁷ Baa to yettoore maa e woodi hande noy, dum mawnintaa goondinki joomum.

¹⁸ Mii yetta Alla gam mii buri on, on fu batugo e delle Ruuhu.

¹⁹ Amma der eklesiya, mii buri yifugo mi bata haalaaji joy paame-teedi gam ekkitingo wobbe, buri batugo haalaaji ujune sappo e delle Ruuhu de faamataake.

²⁰ Banniraabe, to on laatee hande sukaabe der hakkillo moodon. Amma dow hallande laatee hande

sukaabe, dow suttontirgo huune, laatee be hakkilloji mum benni hande mawbe. ²¹ E winnaa der tawreeta:

Joomiraawo wi'i:

«Himbe bee, e delle Ruuhu, e kunnude hobbe nun baajortoomi be.

Amma e nun fu, be kettinantaako am.»

²² Hande non, batugo e delle Ruuhu laati nun maane kiita dow be goondinay. Wadugo annabaaku laati nun gam goondinbe, hinaa gam be goondinay.

²³ Hande jon, to himbe eklesiya fu hawritii, den moy maabe fu e bata delle Ruuhu feere feere, to himbe be janjinaaka, dum bo be goondinay warii yi'ii dum, be bi'ataa ko'e mon sottake na? ²⁴ Naa bo, hande jon, mo goondinay, dum bo mo annaa dum, naati der juulirde moodon, go o tawi himbe fu e wada annabaaku, ka o nanata hiitoto mo, o faama no oo woodi hakke. ²⁵ Miilooji berne makko cuudiidi wurtinte, den o jiccoo, o sujidana Alla, o wi'a: «E goonja, Alla e wondi e moodon.»

No haani huune fu wadoroo der Eklesiya

²⁶ Banniraabe, noy haani gadef? To on kawritii, go oo do e woodi jimol, oo to e woodi janninol, goddo bo e woodi kollitol gom, goddo bo e bata e delle Ruuhu, goddo bo e nantina de, sey huune fu Wadee gam goondinbe mawna. ²⁷ To delle Ruuhu nun batete, sey himbe dido bata, to dum suru tato, moy fu e wakkati mum. Goddo moodon nantina de. ²⁸ Amma to nantinoowo walaa, goodudo dokkal batugo e delle Ruuhu jeedoo der eklesiya, bata der berne mum, badda e Alla. ²⁹ Dow wadoobe annabaaku, dido dum bo tato etta haala, horiibe widitoo haala mabbe. ³⁰ To goddo der joodiibe e woodi ka Alla holli dum bata, sey aranneejo batoowo jeedoo.

³¹ Hande nun, on baawan ko wadi annabaaku gooto gooto, gam moy moodon fu ekkitoo, semmidina goondinki mum. ³² Wadoobe annabaakusey waawa ko jogii ko'e mum, ³³ gam Alla laataaki Alla mo jibayeere, amma Alla mo jam.

Hande no dum laatii toy fu der eklesiayaaji Alla, ³⁴ sey rewbe jeedoo der eklesiya, be kokkaaka laawol be bata. Sey be baawa jogaago ko'e maabbe bee dountii hande no winniraa der tawreeta. ³⁵ To woodi ko be jidi faamineego, be acca faa to be kooti wuro, be yama worbe maabbe. Gam to debbo batii haala der eklesiya, dum centiniifsum.

³⁶ Naa oon mili to moodon nun haala Alla yiwi? Onon tan hebi ka na? ³⁷ To goddo e miili e laati annabiijo, dum bo e miili hebii Ruuhu Ceniido, e haani joomum annita ko binnanmi on laati nun umuroore Joomiraawo. ³⁸ To goddo salake ko jaabi haala ka, edsum hollita no kanko e hoore makko Alla jaabay mo.

³⁹ Gam majcum, banniraabe, tinne daartee dokke annabaaku. To on calee bo himbe bata e delle Ruuhu, ⁴⁰ amma kakkilee, huune fu wadoo e hakkillo, e no haaniri.

15

Pintol Almasiihu

¹ Banniraabe, mii yidi siwtorgo on linjiila ka baajiumi on, ja budon ko oon darii dow makka e semme. ² Diga e makka kisintedon to oon jogii ka hande no baajoriimi on. To hinaa non, goondinki moodon laatoto baanji.

³ Aran, mi yottinii on ko kebumi min e hoore am, kanjum woni. Almasiihu maayii gam hakkeeji meeden, hande no Dewtere wi'i.

⁴ O uwaama, o fintii nyalaane tatawre, hande no Dewtere batiri.

⁵ O hollitanake Piyer, baawo majcum o hollitanii aahiiße sappo e dido. ⁶ Baawo majcum o hollitanii banniraabe ko buri keme joyo de

woore. Duubbe mabbe e wuuri faa jooni, amma wobbe mum maayi. ⁷ Baawo majcum, o hollitanake Yaakuuba, den go o hollitanii lilaabe fu.

⁸ Faa sakitiineere, o hollitanii am, min nandudo hande sukeel di-maanjelebbi mum hebbay. ⁹ Gam min buri lilaabe fu faandugo, mi fotay du noddeego lilaado, gam mi tooriino eklesiya Alla. ¹⁰ Gam moyyere Alla laatoriimi ko laati-im. Moyyere ne o wadanimmbo laataaki baanji, gam mi gollake ko buri lilaabe fu. Min bane wadata dum, amma moyyere Alla wonne der am wadata dum. ¹¹ To non, min nun, kambe nun, haala goota kan men piinata, kanka nun bo goondindon.

Pintol maaybe

¹² To emen baajoo no Almasiihu fintii e maayde, den noy wobbe moodon wi'irta maaybe fintataa?

¹³ To pintol maaybe walaa, Almasiihu e hoore mum bo fintay, ¹⁴ to Almasiihu fintay bo, waaji amen laatake baanji, goondinki moodon bo laatake baanji. ¹⁵ Ko buri fu, to e goonja maaybe fintataa, minon bo men laatake seedaniibe Alla fewre, gam emen ceedoo o fintinii Almasiihu, nani bo goonja bane, to maaybe fintataa. ¹⁶ Gam to maaybe fintataa, Almasiihu e hoore mum fintay. ¹⁷ To Almasiihu fintay, goondinki moodon laatake baanji, der hakkeeji moodon bo gonudon faa jooni, ¹⁸ maayunoobe e goondinki Yeesu bo halkii. ¹⁹ To der duuniyaaru do tan miiluden hebugo riiba gonuka der kawtal men e Almasiihu, enen burannoo himbe fu yurminaago.

²⁰ Amma e goonja, Almasiihu fintii, o laatake arano der maaybe fintooibe. ²¹ Hande no maayde naatiri der duuniyaaru diga neddo, hande non bo pintol wariri diga e neddo. ²² Hande no himbe fu maayirta gam kawtal mum

e Aadamu, hande non himbe hebirta yonki gam kawtal mum e Almasiihu. ²³ Moy fu fintan e wakkati mum. Almasiihu laatii arano, baawo mum, goondinbe mo tokkina der nyalaane garki makko. ²⁴ Baawo majjum, timmoode duuninyaaru waran. Almasiihu halkan hooreebé e woodube baawde e semmeeji kalludi fu, den o hokka Alla Baaba meeden laamaare. ²⁵ Gam doole Almasiihu laamoo faa to Alla wattii waybe makko ley teppe makko. ²⁶ Ganyo cakitor-teeđo halkeego woni maayde. ²⁷ E winnaa: «Alla wattii huune fu ley koyde makko». Amma to wi'aama, «huune fu» Alla gattudo huune fu ley koyde makko bane wondaa. ²⁸ To Almasiihu laatake hooreejodow huune fu, kanko Bidđo bo, o hokkan Alla hoore makko, den Alla laamoo dow huune fu, e dow moy fu.

²⁹ To non, riiba kaye wadeteefé batisi faa maayira woodi to maaybe fintataa? Ume wadi ko himbe e wadee batisi faa maayira? ³⁰ Enen e ko'e meeden bo, gam ume potteten wakkati fu kalijie maayde? ³¹ Banniraabe, nyalaane fu der hunnuko maayde nun gonumi. Amma e nun fu miijuroro on gam daliila kawtal moodon e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ³² To e miilooji hebugo godđum der duuniyaaru do nun gadirmi duuro der wanjarde Efesu, kabumi e bisaaji ladde kalludi, ume dum nafatammi to maaybe fintataa? Dum laatotono hande no ballool ñol do wi'i: «Nyaamen jaren, gam jaango en maayan.» ³³ To on jammee ko'e moodon: «Yaadugo e kalludo biisan jikku boodusu.» ³⁴ Pukkinee hakkilooji moodon hande no haani, to on gadee hakke. Mi batii ka gam centon, gam wobbe moodon annaa Alla.

³⁵ Amma, wadoto godđo yama: «Noy maaybe fintirta? Bannu iri ñole 6e bittiroyta?» ³⁶ Onon 6e

galaa hakkillo! To a aawi awdi, doole ni waata go ni fuda. ³⁷ Awdi ni aawudfaa fu, to gawri nun, dum bo awdi feereeri gom nun, gitel tan aawataa, pudol e haako mum bane. ³⁸ Baawo mum, Alla nun hokkata awdi fu iri pudol mum no o yidiri, awdi fu bo e pudol muudum nun. ³⁹ Kujje yonkinteeje fu bane woodi bannu gootol. Himbe e woodi bannu mum, bisaaji e bannu mum, pooli e bannu mum, liyyi bo e bannu mum.

⁴⁰ E woodi bannu ñol dow kammu, e bannu ñol leydi. Bannu ñol dow e ñari mum, ñol leydi bo e ñari mum. ⁴¹ Naanje e jayñol mum, lewru e jayñol mum, koode bo e jayñol mum, baa koode den jayñol mum e suttontiri.

⁴² Hande non, pintol maaybe bo laatii. To bannu uwaama, ñol nyola, to ñol fintinaama, ñol nyolataa. ⁴³ To ñol uwaama ñol woodaa tedduñal, ñol fintinee, ejol woodi tedduñal. To ñol uwaama, ñol tampusjol, ñol fintinee ejol woodi semme. ⁴⁴ To ñol uwaama bannu leydinkewol, ñol fintinee ejol laatii bannu ruuhunkewol. To bannu leydinkewol na'on, bannu ruuhunkewol bo na'on.

⁴⁵ E winnaa: «Aadamu neddo aranneejo laatake yonkinteejo». Aadamu cakitiido laatake Ruuhu kokkoowo yonki. ⁴⁶ Ruuhunkejum bane ardi, dum bannu nun ardi, Baawo mum ko dum Ruuhu tokkii. ⁴⁷ Aadamu neddo arandeejo e sollaare leydi nun tagiraa, e leydi o yiwi, neddo didabo bo, dow kammu yiwi. ⁴⁸ No tagiraado e sollaare leydi wa'i, hande non woodube bannu leydinkewol bo wa'i. No yiwudo dow kammu wa'i, hande non be dow kammu bo wadoyta. ⁴⁹ Hande no nandirsden e neddo tagiraado sollaare leydi, hande non bo nandiroyten e neddo yiwudo dow kammu.

⁵⁰ Banniraabe, ko jidum wi'ugo on nani: Bannu e yiyyam waawataa

ko roni Laamaare Alla, kade bo, nyoloojum waawataa ko roni ko nyolataa.

⁵¹ Nani mi hollan on asiiri gom: en fu bane maayata, amma en fu en baylitinte, ⁵² der wakkati gooti, der mayyande itere, to rimmo walaldu sakitiinewol nanaama. To ηol fuuraama, maaybe artan finta e bannu ηol nyolataa, enen horiibe en baylitinte. ⁵³ Den fu, bannu nyoloowol bornoto ko nyolataa, bannu maayoowol bo bornoo ko maayataa. ⁵⁴ To bannu nyoloowol borninaama ko nyolataa, maayoowol bo boorninaama ko maayataa, den haala annabaaku binnaaka ka hebban:

«Maayde jaalaama, modaa.

⁵⁵ Maayde, toy jaalorgal maa woni? Maayde, toy tooke maa woni?»

⁵⁶ Hakke woni tooke maayde, baawde hakke bo woni tawreeta. ⁵⁷ Yettoore laatanoo Alla kokkoowo en jaalaago diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

⁵⁸ Gam majjum banniraabe am yidaabe, laatee tabitiibe, be dimmataako. Wakkati fu kiinnee golle Joomiraawo, gam oon anni ko gadudon sabbu kawtal moodon e Joomiraawo yanataa baanji.

16

Wallugo goondinbe Urusaliima

¹ Jooni, wallirgo goondinbe wonbe Urusaliima e ceede nun batananmi. Onon bo gadee hande no batumi eklesiyaaji leydi Galaatiya. ² Alal fu, moy moodon fu resa wecco dow ko o hebi. To on kedee mi wara go kawriton de. ³ To mi warii, mi lilan be cuboton be jaara ballal moodon faa Urusaliima, e dereeji paaminooji haala ballal moodon. ⁴ To fotii mi yaha min e hoore am, be jaadan e am.

Pol e miili witta to be Korintu

⁵ Mi waran to moodon, amma mi yiwan e leydi Maseduwaan, gam ton tokkiranmi. ⁶ Wadoto

to mi warii mi joodoo to moodon balde sedda, dum bo mi dabba ton. Den ballon am der jahaanjal am mi yahira to jahanmi fu. ⁷ Gam e laawol ηol do, mi yidaa yaalugo on to mii yawta, to Joomiraawo e yidi mi joodoto to moodon balde sedda.

⁸ Amma mi joodoto taw Efesu faa juulde Pantekosta yottoo, ⁹ gam laawol manjol maabitanake am mi wada golle am, baa no waybe bo e duudi.

¹⁰ To Timote warii to moodon, jabbee mo, jogodon mo faa wooda, gam golle Joomiraawo nun o wadata hande am. ¹¹ Gam majjum, to goddo yawoo mo. Ballitee mo dow jahaanjal makko. O yaha e jam, o warta to amen. Min e banniraabe emen kedii mo.

¹² Banniraawo meeden Apollos, mi tiidinii dum de dsiuddum o yaada e banniraabe to moodon, amma faa hanne o nootaaki. Amma o waran to o hefori.

Baynaade

¹³ Kakkilee, daree e semme der goondinki, kollitee cuusal mon, goodee semme. ¹⁴ Ko gadoton fu, gadifree dum e yidde.

¹⁵ Banniraabe, ko eelanmi on woni, oon anni Estefanas e himbe wuro mum, kambe nun arti goondini der leydi Akaya fu. Be tinnake gollanaago himbe Alla.

¹⁶ Dowtanee himbe iri maabbe, tinniibe e gollodoo e maabbe.

¹⁷ Berne am weli e garki Estefanas e Fortunatus kan e Akaykus. Be gadanii am ko on baaway ko wadanimmie gam oon boddi.

¹⁸ Be pukkinii berne am e berde moodon. Gam majjum teddinee himbe hande maabbe.

¹⁹ Himbe eklesiyaaji leydi Asiya fu sannii on. Akilas e Pirisikiila, e goondinbe Yeesu hawritintoobe der wuro maabbe fu e sanna on sanne e inne Joomiraawo.

²⁰ Banniraabe fu e sanna on. Moy moodon fu sanna banniraawo mum e yidde mawne.

²¹ Min Pol mi sannii on e binni
junjo am.

²² Neddo fu mo yidaa Joomi-
raawo, o naalaado! Maranata, yaa
Joomiraawo Yeesu, war!

²³ Moyyere Joomiraawo meeden
Yeesu wonda e moodon!

²⁴ Mii yidi on on fu, gam kawtal
meeden e Yeesu Almasiihu.

Derewol **ŋol Pol winnani ⁶e Galaatiya**

Haala Puddirka

Derewol Galaatiya laati nun **ŋol** Pol winnani eklesiyaaji di o titi wakkati o wadi jahaale makko de Golle Lilaabe batani. Wobbe e miili, eklesiyaaji din tawa nun weccore Asiya pettel, waato to wi'etee Turkiya jooni. No Pol yawti, Yahuduube waajotoobe wobbe yahii ton e bata kalluka dow golle waaji de o wadata. Bee bi'a: haanu nun himbe downtanoo tawreeta Muusa e juulfeeji Yahuduube, e juulnol. Baawo mum, wobbe der goondinbe wi'i e woodi hoore mum, go be etti dimaaku mabbe bee gadira ko haanay. Pol fuddi toontaago dow ka be gaccortoo dum dow golle waaji de o wadata. Bee bata ka gam be gatta seko der teddujal linjiila ka o waajoto. Yeesu Almasiihu pintudo e hoore mum nun hollitanii Pol, kanko nun bo hokki Pol linjiila ka waajoto. Lilaabe Yeesu wobbe bo e darii 6aawo Pol. Pol wooltanii Piyer der siire Antakiya gam munaaftaaare makko. O habidii bo yidube e jogii tawaanjal Yahuduube. Pol holpii be no goondindo fu latinaama poonniido diga e goondinki mum, hande no Iburahiuma ha6biranaa alkawal mum. Baawo mum, Pol holpii ko latii golle tawreeta. Goondingo Yeesu Almasiihu e waylita gonki men, latinta en rimbe, hinaa maccube. Wittitaago der downtanaago golle tawreeta, kanjum latinta neddo maccudo. Baawo mum, Pol heennyitiri e hollugo goonki mo Ruuhu Alla ardanii.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-10
2. Alla e hoore mum nun latini Pol lilaado, 1.11-2.21

3. Haala moyyere Alla, 3.1-4.31
4. Dimaaku goondinbe e ko be jowanaa, 5.1-6.10
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.11-18.

Sannoore

¹ Derewol **ŋol** do yiwi e am, min Pol, lilaado. Himbe bane lilimmi. Lilal am yiway diga e neddo. Amma Yeesu Almasiihu e Alla Baaba pintido mo diga maayde nun lilimmi. ² Min e banniraabe wondube e am fu, emen binnana on derewol **ŋol**, onon himbe eklesiyaaji leydi Galaatiya. ³ Baaba meeden Alla, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, wadana on moyyere, hokka on jam. ⁴ Almasiihu hokkii hoore mum gam hakkeiji meeden. O wurtinii en diga e jamaanuru hallunu nu. Hande non Alla Baaba meeden yidiri. ⁵ Teddujal laatanoo mo faa abada. Aami.

Linjiila feereha gom walaa

⁶ Dum haaynake am no baylitoridon law, tokkudon linjiila gokka, accudon Alla, noddudo on e moyyere Almasiihu. ⁷ Linjiila gokka walaa. Amma himbe nun laawata on e yidi waylitingo linjiila Almasiihu. ⁸ To goddo waajike on linjiila feereha ka yaaday e ka men baajii on, baa to menen nun, dum bo malaykaajo yiwudo dow kammu nun, naaloore Alla wonoo dow joomum. ⁹ Men batiino on ka, jooni bo mii batitoo on ka: To goddo waajike on linjiila feereha, cuttontirka e ka men baajii on, naaloore Alla wonoo dow joomum.

¹⁰ Den kan, fottango himbe nun daartanmi, naa fottango Alla? Mi daartan nun mi fottana himbe na? To mii daartanno fottango himbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pol laatorii lilaado

¹¹ Banniraabe, mii yidi paamon no linjiila ka baajootomi yiway e neddo. ¹² Neddo bane hokkimmi ka, neddo bane janninimmi ka bo,

amma Yeesu Almasiihu hollitanii am, hokkimmika.

¹³ On nanii no laatinoomi arande, der diina Yahuduubē. Mi toorii eklesiya Alla e cattal, mi tinnakeno halkugo ka. ¹⁴ Mii burunoo igoobē am duubbe der laawol diina Yahuduubē. Mii wooduno tinnaare mawne dow saloraago tawaanjal kaakiraabē am.

¹⁵ Amma Alla subii am diga mii woni der reedu inna am, noddimmi sabbu moyyere mum. ¹⁶ O hollitii am Biyiiko gam mi waajoo heeferbē habaru makko. Wakkati mum, mi seedinay goddo. ¹⁷ Mi yahay Urusaliima to artubē am laataago lilaabē, amma mi yahii leydi Arabiya, bittoymi Damas. ¹⁸ Duubi tati baawo mum jahumi Urusaliima, gam mi annita Piyer, gondumi e makko baldē sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'ay lilaado baa gooto, to hinaa Yaakuuba, miiraawo Joomiraawo.

²⁰ Ko binnananmi on do, Alla woni seedeijo am, mi fewataa.

²¹ Baawo majjum, jahumi leydi Siriya, e leydi Silisiya. ²² Wakkati majjum, goondinbē be eklesiayaaji leydi Yahudiya meeday yi'ugo am e gite mum. ²³ Be nananno nun tan e wi'ee, neddo tooranoodo en, jooni na'on waajoo haala goondinki ki yiduno halkugo. ²⁴ Den bē teddinii Alla sabbu am.

2

No lilaabē jabiri Pol.

¹ Duubi sappo e naay baawo mum, bittumi Urusaliima min e Barnabbas. Titus bo e wondi e am. ² Mi yahii ton gam ko Alla hollitimi. Mi hawtii min tan e ardiibē, kollumi bē linjiila ka baajotoomi caka bē lenyi janani. Gam mi yidaa golle am de gadumi, e de gadanmi laatoo baanji. ³ Titus gondudo e am, laati nun Yunaninkeejo, o doolaaka bo julnaago. ⁴ E non fu, banniraabē fewrekuubē

naatuubē caka men e yoyre, e yidfunoo dum. Be daartii liinyugo dimaaku kebuden der kawtal meeden e Yeesu Almasiihu, gam bē bittina en der maccunnaaku. ⁵ Amma men kokkay bē laawol baa sedfa, heba goonja linjiila tabitoo caka moodon.

⁶ Daaraabe mawbē bēn, baa to ume bē laatiino, walaa ko faalii am, gam Alla būrontirtaa himbē. Mawbē bēn yowanay am godsum. ⁷ Amma bē paamii Alla nun yowanimmi linjiila mi waajoo bē lenyi janani, hande no o yowirani Piyer waajoo Yahuduubē. ⁸ Alla laatindo Piyer lilaado caka Yahuduubē, kanko laatinimmi min bo lilaado caka bē lenyi janani. ⁹ Yaakuuba e Piyer e Yuhaana, laatiibē darrjanal goondinbē annitii moyyere ne Alla wadanimmi. Be kokkii men juude min e Barnabbas gam hollitingo naaral amen. Hande non menen, men jaha men baajoo bē lenyi janani, kambe bo bē baajoo Yahuduubē. ¹⁰ Ko bē eeli men tan woni, men ciwtora talakaabē. Mi tinnike bo wadugo dum.

Pol wooltanii Piyer der siire Antiyokiya

¹¹ Amma no Piyer wari Antiyokiya, mi wooltanii mo yeeso himbē gam o woofii. ¹² Gam ko lilaabē Yaakuuba wara, Piyer e nyaamdanoo e bē lenyi janani. Amma no bē jottii, o takkitii bē, o acci nyaamdugo e maabē, gam oo hula Yahuduubē. ¹³ Yahuduubē goondinbē Yeesu wobbe hawtii e makko, faa bē naanni Barnabbas bo der muunaafitaare maabē. ¹⁴ No ji'umi bē jahataa der goonja linjiila, bi'umi Piyer yeeso himbē fu: «An Yahuduujjo, aa wada hande no bē lenyi janani wadata, hinaa hande no Yahuduubē, noy doolirta bē lenyi janani bē gada hande Yahuduubē?»

Goondingo Yeesu Almasiihu tan hisinta

¹⁵ Menen, men dimaaka maa der lenyol Yahuduube, men laataaki hakkeebe 6e lenyi janani. ¹⁶ Emen anni neddo laatintaake poonniitiido e tokkugo tawreeta. E goondinki Yeesu Almasiihu tan neddo latintirtee poonniitiido. Menen bo men goondinii Yeesu Almasiihu, gam men latintee foonniitiibe diga e goondinki, hinaa gam tokkugo tawreeta. Gam walaa baa gooto latinteedo poonniitiido e tokkugo tawreeta. ¹⁷ Emen daarta latintineego foonniitiibe der kawtal amen e Almasiihu. Der majjum, to tawaama men hakkeebe nun, den Almasiihu laati nun gollantoodo hakke na? Abada! ¹⁸ Gam to mii mahitoo ko pusumi, min e hoore am mii tabbitina no mi boofudo. ¹⁹ Amma min, mi maayi dow wecco tawreeta, tawreeta kan warimmi, heba mi wuura gam Alla. Mi tiggidaama e Almasiihu dow leggal palaanjal. ²⁰ Min bane wuurata, Almasiihu nun wuuri der am. Guurnam bannu buuranmi jooni, e goondinki Biddo Alla nun buuranmi, kanko jiddo am faa hokkitiri hoore mum gam am. ²¹ Mi woppataa moyyere Alla. Gam to e tokkugo tawreeta nun neddo latintirtee poonniitiido, den fu Almasiihu maayii gam baanji.

3

*Tokkugo tawreeta dum bo goondingo Yeesu
(Roma. 4; 8.14-17)*

¹ Onon 6e Galaatiya, on galaahakkillo! Moy jammii on? On laabinanaamaa haala Yeesu Almasiihu, tiggado dow leggal palaanjal. ² Toontee am yande dee do: Gam tokkudon tawreeta acci kebudon Ruuhu Ceniido na, naa gam on nanii linjiila go goondindon Yeesu Almasiihu? ³ Non hakkillo moodon faandiri? On puddirii e Ruuhu Alla, ko oon jidi heennyitirgo e semme moodon? ⁴ Huune ko hebi on dum

fu laatike baanji na? Wadataako dum laatoo baanji. ⁵ Kokkudo on Ruuhu mum, go e wada haaynaareejji hakkune mon, gam tokkudon tawreeta o waafata nun naa gam on nanii linjiila ko goondindon?

⁶ Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii, go Alla daari mo poonniitiido.» ⁷ Gam majjum, paamee kaa do: Goondinbe Alla nun laatii biibbe Iburahiima. ⁸ Dewtere batino, no Alla wadan 6e lenyi janani foonniitiibe gam goondinki maabbe. Kan acci ne batunoo Iburahiima linjiila diga law, ne wi'i: «Lenyi fu barkidinte diga e maa.» ⁹ Iburahiima goondinii go o barkidinaa. Hande non goondinbe heban barkidineego e makko.

¹⁰ Amma hooliibe tawreeta fu naaloore na'on dow maabbe. Gam e winnii der Dewtere: «Naaloore laatanoo mo tokkay baadey e gollira ko winnaa der tawreeta.» ¹¹ Dum laabii no baa gooto latintiaake poonniitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam dewtere wi'i: «Poonniitiido wuuran sabbu goondinki mum.» ¹² Nani tawreeta yiway e goondinki, gam e winnii: «Golliroowo ko tawreeta batu fu wuuran e majjum.»

¹³ Almasiihu sooditake en diga naaloore tawreeta. O laatake naalaado gam men, gam e winnii: «Bilaado dow leggal fu laati nun naalaado.» ¹⁴ Yeesu wadii dum gam barke Iburahiima laatanoo 6e lenyi janani. Goondindo Yeesu Almasiihu heban Ruuhu mo Alla haabeani dum alkawal.

Tawreeta e alkawal

¹⁵ Banniraabe, mii bata do hande no himbe batirta. To neddo haabeani alkawal tabbitini jal, walaa piirtando jal, walaa beydoowo jal bo. ¹⁶ Alla haabeani Iburahiima e taaniraawo mum alkawal. Dewtere wi'ay: «Taaniraabe», hande 6e duubbe nun, amma gooto ne batani, ne wi'i: «taaniraawo maa», kanko woni Almasiihu. ¹⁷ Ko

jidumi wi'ugo woni: Alla haabbi alkawal faa woodi. Den tawreeta garuka baawo duubi keme naay e laso e sappo, waawataa ko firti jal, laatina jal baanji. ¹⁸ To donju hebirte nun e tawreeta, den fu e alkawal bane ju hebirtee. Nani bo e alkawal nun Alla hokkiri Iburahiima moyyere.

¹⁹ Den ume sariya wari wadfugo? Ka hokkaamaa gam holitingo boofi, faa ko taaniraawo Iburahiima wara, kanko nun Alla haabbi alkawal. Diga e malaykaabe bo tawreeta hokkaa, der junjo hakkunneejo. ²⁰ Amma to neddo gooto nun, haaje hakkunneejo walaa. Nani bo Alla kan laati nun gooto.

²¹ Den, tawreeta luudontiran nun e alkawal Alla na? Aawo! To tawreeta waawanno ko hokki yonki, den fu e goonja neddo laatin-teno poonniitido diga e tawreeta. ²² Dewtere wi'i, hakke jaalake himbe fu. To non goondinbe Yeesu Almasiihu heban ko be kaabanaa alkawal gam goondinki maabbe.

²³ Diga goondinki waray, tawreeta e haabuno en hande der kasu. Ekaa haabbi en hakko goondinki suppintoo. ²⁴ Hande non tawreeta laatorii deenoowo en faa wakkati Almasiihu wari gam laatineden foonnitiibe diga e goondinki. ²⁵ Jooni no goondinki wari, en burtake e junjo deenoowo on.

²⁶ On fu, on laatake biibbe Alla gam on goondini Yeesu Almasiihu. ²⁷ On fu, on kawtii e Almasiihu, gadanadon batisi e inne makko, nandudon mo. ²⁸ Cuttontirol walaa hakkune Yahudujo e Yunanin-keejo, dimo naa bo maccudo, gorko naa bo debbo, gam on fu on laatike gootum der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁹ To on laatike himbe Almasiihu, den on laatike be lenyol Iburahiima, on donan ko Alla haabbanoo mo alkawal.

4

¹ Ko jidum wi'ugo woni, to

donoowo e laatii sukeel, walaa ko suttontirta mo e maccudo, baa no kanko nun woodi huune fu. ² O dowlanto reenoofe mo e dawranoobe jawdi makko faa wakkati ki baabiiko resi yottoo. ³ Enen bo, no laatinoden sukaabe, en laatikeno maccube baawdeeji duuniyaaru. ⁴ Amma no wakkati ki Alla resi hebbi, o lilii Biddo makko. Biddo on rimaama e debbo, o umminaama ley baawde tawreeta, ⁵ gam o rindina wonbe der makka, o laatina en biibbe Alla.

⁶ Gam een laatii biibbe Alla, o lilii Ruuhu Biyiko der berde meeden. Kanjum acci Ruuhu on e wi'a: «Abba», waato Baaba. ⁷ To non, a laataaki kade maccudo, biddo nun laatidaa. No aa laatii biddo, a ronan ko Alla resani biibbe mum.

Ko jogii Pol dow be Galaatiya

⁸ Den ko on annaano Alla, on jagganakeno safeteebe be laataaki Alla e goonja. ⁹ Amma jooni no annitindon Alla, dum bo mi wi'a no Alla anniti on, noy dum wadi ko oon bitta to ruuhuji ci walaa baawde e teddujal? Ko jey sabbu ko oon jidi laataago maccube majji kade? ¹⁰ Oon kakkilana nyalaade godde, e lebbi goddi, e wakkatiji goddi, e duubi goddi. ¹¹ Mii hula to golle gadumi gam moodon laato baanji.

¹² Banniraabe, mii eela on, laatee hande am, gam min bo mii laatii hande moodon. On gaday am fu gacce gom. ¹³ Oon anni gam sabbu nyaw nun acci ko baajimi on linjila aran. ¹⁴ Nyaw am toorii on, amma on jawaaki am, on elay am bo. On jaabii am hande malaykaajo Alla, e hande Yeesu Almasiihu. ¹⁵ To non, toy seyo moodon goodunodon woni? Gam mii seedanoo on dum, to on baawiino, on doofanno gite moodon kokkon am. ¹⁶ Mi laatike ganyo moodon gam mii bata on goonja na?

17 Tinnaare himbe 6en woodi dow moodon woodaa, gam 6e jidu nun seennugo on e am, gam tokkodon 6e e tinnaare. 18 Wadugo ko nafata e tinnaare baadey e woodi, amma hinaa to mii woni e moodon tan. 19 Sukaabe am, mii tooro kade gam moodon hande no debbo nanirta njatawre. Dum laato faa jikku Almasiihu wonoo der moodon. 20 Mii yidunoo wonaago to moodon jooni, gam mi heba no baddirmi e moodon. Jooni mi annaa noy gadanmi e haala moodon.

Alkawalji didi: Jeyaanaaku e dimaaku

21 Batee am onon yidube dowtanaago tawreeta. On nanay ko tawreeta kan wi'i na? 22 E winni no Iburahiuma e woodi 6ibbe worbe dido, gooto 6ii kordo, gooto bo 6ii dimo. 23 Bii kordo rimaama hande no himbe fu rimirtee, 6ii dimo bo rimiraa e alkawal Alla. 24 E woodi ko soomii der haala ka, Rewbe dido 6en laati nun alkawalji Alla didi. Gootal, waato Hajara, yiwi dow waanne Sinayi, kannjal rimi maccube. 25 Hajara laati nun hande waanne Sinayi, tawaane leydi Arabiya. Oo nandi e Urusaliima ni jooni. Gam Urusaliima e sukaabe mum, e jeyaanaaku woni. 26 Amma Urusaliima ni dow kammu laati nun dimuri, kayri laatii inna meeden. 27 Gam e winni:

«Welweltu, an dimaro!

Huu6u kuubaali seyo! an mo meeday ko nani njatawre.

Gam sukaabe debbo accaado duudan
6ura 6e debbo baajaado.»

28 Onon banniraabe, on laati nun 6ibbe alkawal Alla hande Isiyaaku. 29 Amma, hande no dimaado e 6annu tooriri dimaado e Ruuhu Alla, hande nun bo dum laatii faa hanne. 30 Amma ume nun Dewtere wi'i? Ne wi'i: «Riiwu kordo e biyum, gam 6ii kordo ronidintaa

e 6ii dimo». 31 Hande non banniraabe, en laataaki 6ibbe kordo, amma een 6ibbe dimo.

5

Goondinbe rindinaama

1 Almasiihu firtii en gam laatoden rimbe e goonja. Gam majum, daree e semme, to on accee bittinedon der baawde jeyaanaaku. 2 Min Pol, mii wi'a on: To on nootike juulnadon, Almasiihu nafataa on godsum. 3 Mii batitoo ka kade, neddo fu nootido juulnaago, sey joomum dowtanoo tawreeta fu. 4 Onon dartoobe laataago foonnitiibe diga e tawreeta, on ceedi e Almasiihu, on boddodike e moyyere Alla.

5 Menen, e men kedi Alla laatina men foonnitiibe diga e goondinki. Kanjum men kedi e baawde Ruuhu Ceniido. 6 To godso hawtii e Yeesu Almasiihu, juulnol e dullere juulnol fu laataaki godsum. Ko nafata woni, goondinki gollotooki e yidde.

7 On puddii doggudu moodon no woodiri. Moy haggi on, hadi on dowtanaago goonja? 8 Ko wayliti miilooji moodon yiway to Alla, noddudo on. 9 E wi'ee: Yuufinirdsum sedda yuufinan conni laawaani fu. 10 Min kan, mii hoolii on gam Joomiraawo, mii anni miilo moodon wittay nokkun feere. Amma laawoowo on on, baa to moy nun, o doyyete kiita.

11 Banniraabe, to haala juulnol nun baajotoomi, gam ume tooreteemi? To kanka baajotoomi, den fu maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatantaakono godso fergere. 12 Laawoobe on bee, yaha wuddita dum fu.

13 Banniraabe, on noddaama gam laatoson rimbe. To on ettee dimaaku moodon gadiron jidaadi yonki. Amma, moy fu jagganoo bannun e yidde. 14 Gam tawreeta fu hawtii der haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no

jidifirdaa hoore maa». ¹⁵ Amma to oon yakkontira, oon nyaamontira hande dawaadi, kakkilee to on kalkontiree.

Ruuhu Ceniido e jidaadi yonki

¹⁶ Gam majjum, mii bata on: Accee Ruuhu Ceniido dura gonki mon, den on tokkataa jidaadi yonki moodon. ¹⁷ Gam jidaade yonki e luudontiri e Ruuhu, ko Ruuhu yidi bo e luudontiri e jidaadi yonki. Edum luudontiri hakkune majjum, kan acci on baawataa wadugo ko jidusdon. ¹⁸ Amma to Ruuhu durata on, tawreeta woodaa baawde dow mon.

¹⁹ Ko jidaadi yonki waddata e laabi. Kanjum woni, jeenu, ko sobi, kaaruwaaku, ²⁰ caafol tooru-uje, dobodobojo, gaynu, hawre, nawniraagu, mone, jeddi cattudi, luudontirgo, ceennirgu, ²¹ suuno, jarde bagi, deereraaku e ko nandi e majjum. Mii seedina on hande no ceedinirnoomi on bi'umi, wadoobe iri baadi nin fu naatataa der Laamaare Alla.

²² Amma ko Ruuhu Ceniido rimata woni: yidde, seyo, jam, munyal, neddaaku, yurmeene, goondinki, ²³ diggere e jogaago hoore mum. Tawreeta walaa gaccotooka iri kujje dee. ²⁴ Laatiibe be Yeesu Almasiihu tiggii balli mum e jidaadi yonki, e suuno mum fu dow leggal palaanjal. ²⁵ To e Ruuhu nun buurirden, accee jahiren no Ruuhu yisfiri. ²⁶ To en mawnitee, to en corkontiree, to en gadontiree nawniraagu.

6

Ballontiree hakkune moodon

¹ Banniraabe, to on nanjii goddo e wada boofol, onon woodube Ruuhu, bittinee joomum e diggere. Amma, onon bo kakkilee gam to on naatee der jarbeeji. ² Ballontiree roonaago doolle moodon, hande non kebbinirton ko Almasiihu resani on. ³ To goddo e miili e laatii goddum, nani bo o laataaki

goddum, o jammike hoore makko. ⁴ Moy fu daara golle muudum. To de potii ko o juroro, o juro gam hoore makko, amma to o jura dow golle goddo. ⁵ Gam moy fu roonoto e hoore mum doongal mum.

⁶ Janjinteedo haala Alla, e haani seennira ko woodi e janninoowo dum.

⁷ To on majjinee ko'e moodon, Alla nootataako goddo yawoo dum. Ko moy fu aawi, kanjum ruggata. ⁸ Aawudo ko suuno mum yidi, ruggan ko suuno rimata, waato maayde. Aawudo ko Ruuhu Ceniido yidi, ruggan ko Ruuhu rimata, waato yonki tabitiiki. ⁹ To en comee wadugo geetum. Gam to en tampay, en duggan to wakkati mum warri. ¹⁰ To non, de gooduden wakkati, en gadanee himbe fu geetum, accu dun banniraabe meeden goondinbe.

Haalaaji cakitiidi e baynaade

¹¹ Daaree binniji mawdi ci bin-nanmi on e junjo am. ¹² Dartooбе holitingo hoore mum yeeso himbe, kambe doolata on juulnaago. Bee gada dum gam be jidaa tooreego sabbu leggal Almasiihu palaanjal. ¹³ Baa kambe juulnaabe, be tokkaaki tawreeta. Be jidu nun juulnodon gam be keba juroraago on. ¹⁴ Min kan, mi jurortaako goddum to hinaa leggal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu palaanjal. Diga e maggal duuniyaaru tiggaa gam am, min bo tiggaami gam mayru. ¹⁵ Gam juulnaago e dullere juulnaago fu laataaki goddum, sey laataago neddo keso, tagitaado. ¹⁶ Tokkube laawol njol fu, Alla hokku dum jam e endam, kambe e Isira'iilaabe be Alla.

¹⁷ Diga jooni, to goddo tooranmi kade, gam bannu am e woodi maane battarde Yeesu.

¹⁸ Banniraabe, moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon! Aami.

Derewol **ŋol** Pol winnani 6e **Efesu**

Haala Puðdirka

Derewol Pol **ŋol** do, eklesiya Efesu tan bane o winnani **ŋol**, amma eklesiyaaji 6aadere leydi Asiya fu o winnani **ŋol**, don nun wi'etee jooni Turkiya. Der binniji arandeeji, inne Efesu walaano der derewol **ŋol**. Pol e anni eklesiya Efesu, gam o wadiino ton hande duubi tati. Golle Lilaabe 19 e 20. Dum nandi hande derewol Efesu **ŋol** nun Koloosi 4.16 batani.

Roma nun Pol woni o winniri derewol **ŋol** hakkune duubol 62, ko Tikikus yaari **ŋol**. Diga fuddoode maggol, Pol hollii laawol **ŋol** Alla tokki o hisinira himbe diga e Yeesu Almasiihu. Alla e hoore mum resiino ko yiduno wadugo diga duuniyaaru tagaaka. Kanjum Pol noddi asiiri. O hollitii asiiri ko o resunoo wadugo diga e Yeesu Almasiihu, den o subi Pol laatoo golantoodo asiiri on.

Baawo haalaaji di, Pol batanii goonki goondinbe hebbube Ruuhu Ceniido. O luudontirii ki e goonki 6e goondinay, 6e annaa Alla.

Hande non, 6e Pol winnanta he6irta semme jaalaago ekkitinoobe fewrekuube, dartoobe seekina eklesiyaaji gonudi 6aadere Koloosi.

Haala mawka der derewol **ŋol** woni no himbe fu laatorii gootum diga e Almasiihu baa no 6ee laatii lenyi e himbe feere feere.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puðdirka, 1.1-2
2. Almasiihu e eklesiya mum, 1.3-1-23
3. Yahuduube e 6e lenyi janani laatake gootum baa no 6ee laatii lenyi feere feere (2.1-3.20)

4. Eklesiya e laatii goota, amma moy fu e dokkal mum der eklesiya ka wuro (4.1-16).
5. Himbe fu e laatii gootum baa no joonne ma6be e suttontirii (5.21-6.9)
6. Ka6irdum goondindo e cannooje, 6.10-24.

Sannoore

¹ Derewol **ŋol** do yiwi e am min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e yidde Alla. Mii winnana himbe Alla wonbe Efesu, goondinbe Yeesu Almasiihu. ² Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, wadana on moyyere, hokka on jam.

Barke Alla wadanta himbe diga Almasiihu

³ Yettoore laatano Alla, laatiido Baaba Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden. Gam kawtal meeden e Almasiihu, o barkidinii en e hokkugo en barke ruuhunkeeje feere feereeje, yiwiude dow kammu. ⁴ Diga duuniyaaru tagaaka, Alla su6ii en sabbu Almasiihu, gam laatoden seniibe, 6e walaa gacce yeeso makko.

⁵ O su6ii en diga aran, gam laatoden bi6be makko diga e Yeesu Almasiihu. Non non o yidiri dum sabbu geetaaku makko. Non dum fottirani mo bo. ⁶ Gam majum, en maantee, teddinen Alla gam moyyere makko ne o wadani en, diga hokkugo en Biyiko jidaado.

⁷ Moyyere Alla e mawni: Diga e kawtal men e Almasiihu, en pirtaama, jaafaden, sabbu yi6iam makko deyyitiidam. ⁸ O duufinanii en moyyere makko, o hokki en hakkillo e faamu kebbu6u.

⁹ Geetaaku makko acci o annini en asiiri sago makko, ko o resuno wadugo diga fuddoode diga e Almasiihu. ¹⁰ To wakkati warii, Alla hebbinan ko resuno wadugo, o hawritan ko woni dow kammu e dow leydi fu, o wada Almasiihu laatoo hooreejo majum.

¹¹ Der kawtal men e Almasiihu, Alla hokkii en gedu *ŋu o habbannoo* en alkawal mum, e subugo en diga law, hande no o resirno. O wadii dum, gam non o subirno e sago makko,¹² gam maanten Alla, teddinen mo, enen artaabé subaa, watti hoolaare mum dow Almasiihu.

¹³ Onon bo, no kawtudon e Almasiihu, on nanii haala goonja, kanka woni linjiila kaa do hisinta on. No goondindon, Alla maanake on. Maane nen woni Ruuhu Ceniido mo o habbuno alkawal mum o hokkan.¹⁴ Ruuhu Ceniido on nun laatii hande torma barke de desanaden. En keean de to nyalaane kisidam men hebbidii. To non en maantee Alla, teddinen mo.

Pole du'anoo goondinbe Efesu

¹⁵ Gam majjum, min bo, no nanumi habaru no goondinirdon Yeesu Joomiraawo, e no jidirdon banniraabe goondinbe,¹⁶ mi accay yettugo Alla gam moodon. De du'otoomi fu, emi siwtora on.¹⁷ Mii eela Alla Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, Baaba mo teddunjal, hokka on Ruuhu mum kokkoowo hakkillo. Ruuhu on hollita on Alla hande no o laati.¹⁸ Mii eela Alla yaynina berde moodon, heba paamon ko hedii on der noddoore ne o noddi on, paamon bo no barke de desanadon onon e himbe makko tiddiri.¹⁹ On paaman bo baawde mawde, semmenteeje, de o holliti dow meeden, enen goondinbe. E baawde den, e semme makko,²⁰ o fintiniri Almasiihu diga e maayde. O joodini mo wecco junjo makko nyaamo, dow kammu.²¹ Hande non Almasiihu laatorii burudo laamuujii e baawdeeji e semmeeji e mawbe fu. Kanko nun laatii hooreejo dow ko woodi inne fu, hinaa der duuniyaaru nuu do tan, amma e der duuniyaaru nu yeeso bo.²² Alla wattii huune fu ley koyde Almasiihu. O wadii mo Joomiraawo dow huune fu,

o laatini mo hooreejo Eklesiya.
²³ Eklesiya kan woni 6annu Almasiihu. E makka Almasiihu hebbi, kanko mo Alla hebbi der mum.

2

Almasiihu woni Kisinoowo

¹ Onon, on maayiino gam boofi moodon e hakkeeji moodon.
² Kanji tokkunodon, hande no duuniyaaru yahirta, dowtanidon hooreejo ruuhuji kalludi, tawaadi hakkune dow e ley. Ruuhuji din nun gollotoo faa e hanne caka himbe yeddube Alla.³ En fu, hande no mabbe laatinoden. Suunooji meeden tokkunoden. Ko millooji meeden kalludi, e jikku meeden yidi gadetenno. Gam sabbu jikku meeden *ŋu*, mone Alla nun haandannoo en hande no mabbe.

⁴ Amma endam Alla walaa kaddi, o yidii en e yidde mawne.⁵ Gam majjum, enen maayunoobe sabbu boofi men, o fintidinii en e Almasiihu. E goonja, gam moyyere Alla kisudon.⁶ No een kawti e Yeesu Almasiihu, Alla fintidinii en e makko, joodidini en e makko dow kammu.⁷ O wadii dum gam o hollita en geetaaku makko. Jaamanuuji garooji fu yi'an manju moyyere makko ne foonnirtaake godfum. O wadanii en ne gam een kawti e Yeesu Almasiihu.⁸ Gam sabbu moyyere Alla kisudon, e gam on goondinii Almasiihu. Kisidam moodon laati nun dokkal Alla, golle moodon bane.⁹ Kisidam mon yiway diga e mon, gam to goddo hebu juraago.¹⁰ Alla nun wadi en, kanko tagi en diga e kawtal men e Yeesu Almasiihu, gam golle boodde. Golle boodde den, Alla siriyake de diga aran gam gadan de.

Almasiihu laatinii en gootum

¹¹ Yahuduube e woodunoo maane juulnol e balli mum, bee jidi bo noddeego «juulniibe.» Onon be laataaki Yahuduube, on goodaa

hande maane nen e galli mon, go 6ee nodda on «heeferbe.» To non ciwtoree ko laatinodon.¹² Wakkati mum, on goodaano Almasiihu, on kawtaano e Isira'iilaabe, on galaano der alkawalji di Alla habbuno. On kedaakino godsdum yeeso, on goodaano bo Alla der duuniyaaru.¹³ Amma jooni, no kawtudon e Yeesu Almasiihu, onon woddfinoobe, on battinaama diga e yiyyam makko deyyitiidam.¹⁴ Gam Almasiihu nun laatii jam meeden. O wađii laatiibe Yahuduube e 6e lenyi janani laatti gootum, diga e hokkugo yonki makko dow leggal palaanjal. Hande non o pusiri bombooru gaynu ḥuu do seennunoo 6e.¹⁵ Almasiihu moytii Sariya e umurooje mum, e kakkilanol mum fu. Non non o wadiri Yahuduube e 6e lenyi janani fu laatii lenyol kesol, gam 6ee kawti e makko. Hande non o joonniri jam hakkune mađbe.¹⁶ Diga e maayde makko dow leggal palaanjal o weldiniri 6e e Alla. O hawtii 6e 6e laatii bannu gootol diga e maayde makko. Diga e palaanjal ḥal, o sot-tiniri gaynu tawanoorju hakkune mađbe.¹⁷ Almasiihu warii fiinii habaru jam caka moodon, onon 6e lenyi janani woddfinoobe, e onon Yahuduube 6adinoobe.¹⁸ Gam sabbu Almasiihu, en fu, en kebii laawol yottaago to Baaba, e ballal Ruuhu gooto.

¹⁹ Hande non, on laataaki kade hobbe, dum bo jananbe. On laato-dake 6e genni goori e himbe Alla, oon himbe wuro Alla.²⁰ On mahaama dow suudu ḥol dadda mum laatii lilaabe e annabiibe. Yeesu Almasiihu e hoore mum woni hayre jogiine maadi.²¹ Kanko nun jogii maadi nin fu, eni mawnira, faa ni towa, ni laatoo suudu Alla Joomiraawo ceniinjol.²² No kawtudon e makko, on laatake mahirdum to Alla wonoto diga e Ruuhu mum.

3

Pol, lilaado caka 6e lenyi janani

¹ Min Pol, mii mađbaado der kasu gam golle Yeesu Almasiihu caka moodon, onon 6e lenyi janani.² Seko walaa, on nanii habaru golle de Alla yowanimm e moyyere mum, mi wada gam mon.³ O holitanake am, o faaminimmi asiiri ko o resi o wada. Kanjum nun binnanmi on e haala sedđa.⁴ To on janjii derewol am, on annan no paamirmi asiiri dow Almasiihu.⁵ Asiiri on, himbe Hollaakan dum der jaamanuuji jawtudi. Amma jooni, diga e Ruuhu Cenido, Alla holittii dum lilaabe e annabiibe 6e o subi 6e gollanoo mo.⁶ Nani do no asiiri on laatori: Diga e linjiila, 6e lenyi janani hebi gedu mum der moyyereeji desaadfi, hande no Yahuduube hebiri. Be laatake jokkule bannu gootol, 6ee goodi alkawal gootal gam 6e kawtii e Yeesu Almasiihu.

⁷ Linjiila kan nun laatiimi gol-lotoodo mum, sabbu moyyere ne Alla wadanimm e golle baawde mum.⁸ Min 6uri goondinbe fu faandugo. E non, mi hebii moyyere waajaago 6e lenyi janani habaru jawdi gonuni der Almasiihu, ni faamataako.⁹ Mi hebii bo dokkal faamingo no Alla tagudo huune fu hebbinirta ko o resuno o wada, cuudinoodum diga den.¹⁰ Hande non Eklesiya anninirta woodube baawde e semme dow kammu, no faamu Alla duudiri.¹¹ Non o resunoo o wađa diga 6ooydum, ko o hebbini dum diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.¹² En kawtii e Almasiihu, en goondinii mo, to non, en baawan ko battii Alla e hoolaare.¹³ Kanjum wadi mii eela on, to on accee berde moodon biisoo sabbu tooraaji di kebammgi gam moodon. Tooraaji din laati nun tedduŋjal moodon.

Yidde Almasiihu yidi en

¹⁴ Gam sabbu dum don fu, mii jiccanoo Baaba.¹⁵ Diga e makko lenyi gonudi dow kammu e leydi

fu hebi inne mum. ¹⁶ Mii eela Alla mo teddujal manjal semnidina berde mon e baawde Ruuhu mum Ceniido. ¹⁷ Mii eela Almasiihu wonoo der berde moodon, diga e goondingo mo. Mii eela mo kade, cemmidee der yidde, gadee dadi der mayre. ¹⁸ Hande non paamirton, onon e himbe Alla fu, no yidde Almasiihu foti yaajugo e juutugo e luggugo e towugo. ¹⁹ Mii eela Alla annina on yidde Almasiihu burune faamu fu, gam laatoden hebbube, Alla bo hebbä der moodon.

²⁰ Alla gollotoodo der meeden e baawde mum, wadana en bura ko eeleten, e ko milleten fu. ²¹ Teddunjal laatanoo mo der Eklesiya, diga e Yeesu Almasiihu, der jaamanuuji fu, faa abada abadin! Aami.

4

Laataago gootum der goondinki

¹ Mii eela on, min ma66aado der kasu gam Joomiraawo, goniree no fottiri hande no Alla noddiri on. ² Buytee ko'e mon, laatee digguube e munyube. Munyanee himbe e yidde. ³ Tinnee oon laatti gootum hakkune mon, diga e jam mo Ruuhu Ceniido hokkata on. ⁴ Bannu gootol nun woni, e Ruuhu gooto, non bo gootum woni ko tam-mihidon yeeso, dum Alla noddani on. ⁵ Joomiraawo gooto nun woni, e goondinki gooti, e batisi gooti. ⁶ Alla gooto nun woni, laatiido Baaba himbe fu, laamaniido himbe fu, gollotoodo diga e himbe fu, gonudo der himbe fu.

⁷ Moy meeden fu hebii dokkal moyyere, jaka no Almasiihu yidirani dum. ⁸ Dewtere wi'ii: «O eencii dow, o yaarii nannaa6e, o hokkii himbe dokke[◊].» ⁹ Ume nun «o eencii dow» yidi fillitaago? Ko dum fillitii woni, o artii o jippii der nokkuure to buri lug-gugo der leydi. ¹⁰ Jippiido on woni, «eencudo» faa dow kammu, gam o

hebba duuniyaaru fu. ¹¹ Kanko nun hokki wobbe 6e laatoo lilaabe, wobbe annabiibe, wobbe waajotoobe, wobbe bo durugo himbe, e janjingi 6e. ¹² O wadii dum gam o siriyyo himbe Alla gam golle, 6e mawninira bannu Almasiihu. ¹³ Hande non tinnortoden keben goondinki gooti, e annal Biddo Alla gootal, laatoden mawbe, jottoden to Almasiihu woni laatoden hande no o wa'i. ¹⁴ Den, en laatataako kade sukaabe wifinteebe nokku fu, hande laanayel diyam nel gallmaaji diyam yaarata to yidi. Den bo, janninoobe pewe majjintaa en e yoyre mum. ¹⁵ Amma to een bata goonja e yidde, en mawnan der huune fu, een poonnori Almasiihu laatiido hooreejo. ¹⁶ Diga e makko nun jokkule bannu fu jogontirii. To jokkulal fu e wada golle mum, den bannu mawnan, yaha yeeso der yidde.

Almasiihu laatinii en heybe

¹⁷ Mii bata on, mii batitoo e inne Joomiraawo, to on nyaamee goonki mon hande heeferbe, 6e miiloji mum majjinta dum. ¹⁸ Hakkillo ma6be ni66ii, bee boddodii yonki ki Alla hokkata. Be galaa annal, ko berde ma6be e yoori. ¹⁹ Be annaa suttontirgo ko woodi e ko halli, bee nyaama goonki ma6be no 6e pakkiri fu, bee gada ko berde ma6be yidi.

²⁰ Amma onon, kanjum bane janjinadon e Almasiihu. ²¹ On nanii habaru makko, on janjinama goonja gonuka e makko. ²² To non, bortee jikku moodon nu gonunodon e muudum. Kanjum woni suunooji bannu kalkooji yonkijji moodon. ²³ Accee Ruuhu Alla laatina yonki moodon e hakkillo moodon kesum. ²⁴ Bornee jikku kesu nu Alla tagi dow nandi mum heba gonodon no foonnitorii e no laabiri, yiwudum diga e goonja.

25 Ton non, accee batugo fewre, moy mon fu bata bannun goonja, gam en fu, en laati nun jokkule bannu gootol. 26 To mone wadii on, to on gadee hakke. To on accee mone wada on faa naanje yana. 27 To on kokkee Seydan laawol der moodon baa sedda. 28 Bujjannoodo acca guyka mum, wada golle geete e semme bannu mum, gam heba ko wallirta woodube haaje. 29 Haanay haalaaji bondi e wurtoo diga e kunnude moodon. Ko haani gadon woni, baton haalaaji nafooji, cemmidinooji goondinki wobbe, gam kettinaniibe on nana ko nafata dum. 30 To on mettinee berne Ruuhu Ceniido mo Alla maanorii on, gam o rindina on nyalaane darjal. 31 Ikkinee ko haadi e gaynu, e mone, e palmoanje, e jennooje e huune ko halli fu caka moodon. 32 Gadontree ko woodi hakkune mon. Jurmontree, moy fu yaafanoo bannun, hande no Alla yaaforanii on, sabbu kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

5

Wonaago der jaynjol

¹ Jooni on laatike 6ibbe Alla yidaabe, gam majjum, yemminee mo. ² Yidde ardanoo goonki mon, hande no dum laatii e Almasiihu. O yiddi en, faa o hokki yonki makko gam meeden. O laatake sadaka e kiisaadum pottandum Alla.

³ On laatike himbe Alla. Gam majjum haanay jeenu, e cobudum fu, e suuno, batanee caka mon. ⁴ Hande non bo, haanay haalaaji centiniidi, di walaa hoore, e haalaaji baanji baanji, nanee caka moodon. Ko haani wurtoo e kunnude moodon woni, jetton Alla. ⁵ E haani paamon faa wooda: Jeenoobe e sobube e suunaabe, gam suuno laati nun saafugo tooruure, bee don fu walaa gedu der Laamaare Almasiihu e Alla.

⁶ To on accee goddo majjina on e haalaaji baanji, gam

iri majjum nun waddata mone Alla dow saliibe dowtanaago mo. ⁷ Sabbu majjum, to on kawtee e himbe iri maabbe. ⁸ Aran, der niwre gonunodon, amma jooni, gam kawtal moodon e Joomiraawo, on naati e jaynjol. To non, buuree hande 6ibbe jaynjol. ⁹ Gam ko jaynjol rimata woni: geetaaku e foonnaataare e goonja fu. ¹⁰ Liinyee ko fottanta Joomiraawo. ¹¹ To on gattee juude mon e golle gadeteede der niwre, de walaa nafuwe, amma cumpitee de. ¹² Ko himbe ben wadata e suude, baa batugo dum e sentinii. ¹³ Amma to huune sumpitaama, jaynjol hollitan no dum laatii. ¹⁴ Huune ko wurtii fu, laatoto jaynjol. Gam majjum acci e wi'ee:

«Finu e doynjol maa, an daaniido! Umma hakkune maaybe,

Almasiihu yayanante jaynjol mum.»

¹⁵ Gam majjum, kakkilanee yaadu mon dow no gonirton, to on laatee hande 6e galaa hakkillo, amma laatee hakkil6e. ¹⁶ To on majjinee wakkati, gam nyalaade de gonuden e mum jooni e halli.

¹⁷ Gam majjum, to on laatee 6e walaa hakkillo, amma paamee ko Joomiraawo yidi. ¹⁸ To on accee bagi doyya on, gam edam wattu himbe der hallumaru, amma, kebblee Ruuhu Ceniido.

¹⁹ Cemmidinontree e jimi jabuuraaji e jettooe, e jimi ruuhunkeej. Jimanee Joomiraawo, maantee mo e berde mon fu. ²⁰ Jettee Alla Baaba wakkati fu e gam huune fu, e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ²¹ Moy moodon fu dowtano banniraawo mum gam teddingo Almasiihu.

Joonne banjontirbe

²² Onon rewbe, dowtanee worbe moodon hande no dowtorantodon Joomiraawo. ²³ Gam gorko nun laatii hooreejo dow debbo muufum, hande no Almasiihu laatorii hooreejo dow Eklesiya.

Kanko woni kisinoowo Eklesiya, laatiika bannu makko. ²⁴ Hande no Eklesiya dowlorantoo Almasiihu, hande non debbo fu, haani dowlorano gorko mum, dow huune fu.

²⁵ Onon worße bo, jidee rewße moodon hande no Almasiihu yidiri eklesiya. O yidii ka, faa o hokki yonki makko gam makka, ²⁶ gam o loota ka e diyam, o laabina ka e haala makko. ²⁷ O wadii dum, heba o darina ka yeeso makko e teddujal, ka laatoo ceniika, ka walaa aybe, dum bo tuuni, maa bo boofol gom, e huune ko nandi e mum fu. ²⁸ Hande non, haani worße yidira rewße mum, hande no 6e jidiri galli mabbe. Jidudo debbo mum, yidii hoore mum. ²⁹ Dadey, goddo meeday ko wanyi bannu mum. Amma oo nyaanna qol, oo hiinnoo qol, hande no Almasiihu wadanta Eklesiya, ³⁰ gam enen nun laatii jokkule bannu makko. ³¹ Kan wadi dewtere wi'i: «Gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, 6e fu dido, 6e laatoo bannu gootol.» ³² Asiiri mawdo nun don. Amma, Almasiihu e Eklesiya mum nun batananmi. ³³ Amma onon ko yaali on woni, gorko fu yida debbo mum, hande no yidiri hoore mum. Debbo bo teddina gorum.

6

Sukaabe e saareeji mum

¹ Onon sukaabé, dowlanee saareeji moodon, gam sabbu Joomiraawo, kanjum laatii ko fotti. ² «Teddin baaba maa e inna maa.» Kanka woni umuroore arandeere, goodune alkawal. ³ Den: «a heban barke, balde maa juuta der duuniyaaru,» kan woni alkawal nal[◊].

⁴ Onon saareeji, to on mettinee berde sukaabé moodon, amma,

eltee 6e, oon ekkitina 6e laawol Joomiraawo hande no haani.

Maccube e joomiraabe mum

⁵ Onon maccube, dowlanee joomiraabe moodon 6e duuniyaaru do, e kulol e diwnugo, e berde laabude, hande no dowlorantodon Almasiihu. ⁶ Dowlanee 6e, hinaa yeeso mabbe tan, gam fottango 6e. Amma dowlanee 6e gam on maccube Almasiihu, wadoobe ko Alla yidi e berde goote. ⁷ Jagganee 6e e seyo, hande Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane. ⁸ Gam oon anni neddo fu gadudo ko woodi, heban riiba majjum to Joomiraawo, baa to oo dimo, dum bo maccudo.

⁹ Onon joomiraabe bo, jogoree non maccube moodon. Accee nyaasitaago 6e. Annitee, onon e mabbe fu, Joomiraawo gooto goodudon dow kammu, o burontirtaa bo himbe.

Kabirdum goondindo

¹⁰ Ko horii wi'ugo on woni: Accee baawde Joomiraawo mawde semmidina on. ¹¹ Ettee kabirdum dum Alla hokki on fu, gam baawon daraago yeeso dabareeji Seydan. ¹² Gam e himbe bane kabidinten, amma e ruuhuji kalludi, tawaadi dow kammu, goodudi baawde e semme, e laamanii duuniyaaru nu niwre. ¹³ Gam majjum, ettee kabirdum dum Alla fu, gam baawon ko darii to nyalaade kallude warii, kebon semme baawo to hawre heennyii.

¹⁴ To non, ummee daree. Kabbee goona hande belbelol e punjuli moodon. Bornee foonnitaare hande togoore janni ne konu.

¹⁵ Tinnaare waajaago linjiila ka jam laatoo pade moodon.

¹⁶ Wakkati fu, jogee goondinki hande tabbordum kure. E makki nyifirton kure Iibiliisa de yiite.

¹⁷ Kuunee kisidam hande huuneere janni, jogee haala Alla hande kaafahi ki Ruuhu Ceniiđo hokkata. ¹⁸ Wakkati fu gacee du'aaje feere feere. Eelee ballal Alla hande no Ruuhu Ceniiđo hollitirta on. Deenee e tinnaare! To on accee du'anaago himbe Alla. ¹⁹ Du'anee am min bo, gam Alla hokkammi boliiđe pottude, mi anninira e cuusal, goonja cuudiika der linjiila. ²⁰ Kanka nun laatiimi lilaado mum, mii habbiraa callallu-iji. Du'anee am, gam mi waawa ko waajii ka e cuusal, hande no haaniri.

Baynaade

²¹ Mii yidi onon bo, annon no gonirmi e ko gadanmi. Gam mađjum, Tikikus banniraawo meeden jidaado, gollantoodo Joomiraawo e hoolaare, humpitan on habaru am fu. ²² Mii lila mo e moodon, gam annon no men goniri, o fukkina hakkillo moodon.

²³ Banniraabe, Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on jam e yidde, o hokka on goondinki bo. ²⁴ Yidube Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu fu, e yidde ne heennyataa, moyyere Alla laatanoo dum.

Derewol **ŋol Pol winnani 6e Filippi**

Haala Puddärka

Filippi tawaaka maa der leydi Eropa, weccoore Maseduwaan to Romankeebe laamanii. Der jaanjal difafal ḥal Pol wadi kanko e Silaasi gam waajaago linjiila, der maggal nun o waaji himbe Filippi, go eklesiya fuddi, Golle Lilaabe 16.12-40. Eklesiya arandeya nun don ḥal Pol tiggi der leydi Eropa. Sabbu tooraaji ummiidi nun Pol nannjaa maabbaa der kasu. Diga kasu don nun o winnani himbe Filippi derewol ḥol do.

Wobbe e miila Efesu nun Pol woni der kasu go o winniri derewol ḥol. Wobbe bo e miila Kaysariya nun, amma to nandi goonja ūuri woni Roma. Amma e nun fu Pol e miili yoofitinte, o yaha to himbe Filippi gam o walla 6e, goondinki maabbe beydoo, berde mabbe wela.

Pol yetti himbe filippi gam ballal ḥal 6e balliti mo dow dokkal ḥal 6e lildani mo diga e junjo Epaforoditus. Baawo mum, o batii 6e no o wonorii, e ko waadata to o woni. O semmidinii 6e be daroo der goonja linjiila no haaniri, o tiidinii 6e be gonoo der joonne seese hakkune maabbe, ko dum laatoo bo, sey moy maabbe fu guyta hoore mum.

Wobbe innii derewol ḥol, «derewol seyo» gam boliide ceyee, belbeltee kebbude der maggol.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddärka e cannooje 1.1-12
2. Habaruuji dow Pol 1.13-26
3. Wonaago der nannantiral e 6uytugo hoore mum 1.27-2.18
4. Habaruuji dow Timote e Epaforoditus 2.19-30
5. Hakkilango waajotoobe fe-woobe, e kujje kallude 3.1-4.9
6. Jettooje e cannooje 4.10-23

Sannoore

¹ Min Pol e Timote, maccube Yeesu Almasiihu, winnani seniibe hawtuþe e Yeesu Almasiihu wonþe Filippi derewol ḥol, e onon ardiibe e gollotoobe der eklesiya.

² Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokka on moyyere e jam!

Pol e du'anoo 6e Filippi

³ Mii yetta Alla am de ciwtormi on fu. ⁴ Wakkati du'antoomi on on fu, e berne welne du'ortoomi, ⁵ diga nyalaane arandeere faa jooni, on darorake am, on ballii am waajaago linjiila. ⁶ Mii tabbitini, Alla puddyo golle muudum boodude der moodon hebbinan de, der nyalaane Yeesu Almasiihu. ⁷ E fotti, mii woodi miilooji dii dow mon on fu, gam mii watti on der berne am. Gam baa no kabbaami callalluuji gam mi seedanake linjiila tabbitinmi ka, on darorake am, on kawtii e am der moyyere ne. ⁸ Alla woni seedeejo am, mii yidi on on fu e yidde Yeesu Almasiihu.

⁹ Ko elelanammi on Alla woni, beydodon yeeso yeeso, dow yidde, e dow annal, e suttontirgo goonja e fewre, ¹⁰ gam baawon annitingo ko ūuri nafugo, laatodon laabuþe, 6e galaa gacce der nyalaane Almasiihu wittopta. ¹¹ On kebbinaama ūibbe foonnitaare yiwude diga e Yeesu Almasiihu, gam inne Alla teddinee, yettee.

Almasiihu woni yonki

¹² Banniraabe, mii yidi, annon dum do: ko hebimmi walli linjiila yahugo yeeso. ¹³ Himbe hiitorde wuro laamiido, e wobbe, e nokku fu e anni no gam Almasiihu nun maabbaami der kasu. ¹⁴ Maabbol am accii banniraabe duuþe beydii hoolaago Joomiraawo, 6e accii hulugo, 6e beydi cuusal dow waajaago haala Alla.

15 E goonja, woodi waajotoobe habaru Almasiihu gam nawniraagu e jeddi, amma e woodi waa-jortoo-be e miilooji boofudi. ¹⁶ Bee do e wada dum gam bee jidi Almasiihu, bee anni mi yowanaama habango linjiila. ¹⁷ Amma bee to, e waajo habaru Almasiihu gam nawniraagu, miilooji maabbe bo laabaa, kade bo, bee daarta beydugo toora callalluuji am der kasu.

¹⁸ No fe baajori fu, dum 6illataa am! to yidi anniyaaji maabbe laatoo bondi maa bo boofudi, anni inne Almasiihu waajee tan, mii seyii, mi seyoto bo kade. ¹⁹ Gam mii anni heennyitirde toora kan laatoto kisidam am, gam sabbu du'aaje moodon, e ballal Ruuhu Yeesu Almasiihu. ²⁰ Mii hedii sanne, mii woodi bo tammuve, mi hebataa senteene godfum. Amma hande no baadey, nun jooni bo, mii anni mi teddinan Almasiihu e tinnaare, der gurnam am, baa to mii wuuri, baa to mi maayi. ²¹ Min kan, Almasiihu woni gurnam am, maayde laatani am nun riiba, ²² amma, to wonaago am e duuniyaaru waddanan am wadugo golle nafooje, den mi annaa du ume nun cubanmi. ²³ Mii wada berde didi: ko jidumi woni, mi yaha mi wonda e Almasiihu, kanjum buranimmi woodugo. ²⁴ Amma gonki am e duuniyaaru suran naafugo on. ²⁵ Mii hoolii, mii anni mi wonoto e duuniyaaru taw, mi wonda e moodon on fu, gam beydodon yeeso, berde moodon wela gam goondinki, ²⁶ hande nun, to mi wittoy to moodon, daliila juroraago kawtal mon e Yeesu Almasiihu beydoto.

²⁷ Amma, sey no gonirdon fotta e linjiila Almasiihu, gam to mi warii daarugo on, naa bo to mi waray, mi nana oon tabitii der hakkillo wooto, oon kaaba gam goondinki linjiila e berde goote,

28 to on accee waybe huunna on baa sedfa, kanjum hollitinta seedaaku halkere maabbe, amma onon, kisidam moodon, dum fu diga to Alla dum yiwi. ²⁹ On kokkaama moyyere goondingo Almasiihu, kanjum tan bane, on kokkaama bo moyyere tooranaago mo, ³⁰ e daranaago hawre woore ne ji'udon mii haba, e ne nanoton kade mii haba faa jooni.

2

No Almasiihu leesiniri hoore mum, e no Alla mawniniri mo

¹ Almasiihu deyyitinii berde moodon, semmidini on der yidde, oon kawti e Ruuhu, oon goodi yurmeene e endam, naa noy? ² To non kan, kebbinee seyo am e laataago gootum hakkune moodon: yidde moodon, e berde moodon, e miilo moodon laatoo gootum. ³ To on gadee godfum e miilooji burontiro, naa bo e manju hoore; amma leesinee ko'e mon, moy mon fu daara wobbe hande burube dum. ⁴ To goddo moodon daarta ko nafata dum tan, amma daarta ko nafata wobbe bo. ⁵ Goodee hakkune mon, miilo jo Yeesu Almasiihu woodunoo.

⁶ Kanko potidindo e Alla diga fuddoode, e non fu, o daaray fotugo makko e Alla hande huune ko o jogitinto,

⁷ amma o guyti hoore makko, o etti jayri maccudo, o nandi e himbe,

⁸ o tawaama oo laatii neddo deydey.

⁹ O leesinii hoore makko, o dowtanii Alla faa o maayi, o maayi dow leggal palaajal.

¹⁰ Gam majcum, Alla etti mo faa dow,

hokki mo inne burne inde fu manju,

¹¹ gam to inne Yeesu noddaama, doole himbe fu jiccoo dow kammu e dow leydi, e der leydi fu,

11 kade bo himbe fu batan
wi'a, Yeesu Almasiihu woni Joomi-
raawo,
gam inne Alla Baaba teddinee.

Jaynee der duuniyaaru

12 Gam majjum, banniraabe am
yidaabe, hande no dōwtoridōn
wakkati fu, hande nun, gadee
kolliton kisidam moodon e kulol
e diwnugo, hinaa to mii wondi
e moodon tan, amma baa no mii
boddodii on bo. 13 Gam Alla e hoore
mum nun gollata der moodon, faa
jidon ko weli mo, gadon dum bo.

14 Ko gadoton fu, to on dumbitee,
to on kabee bo, 15 gam laatodon 6e
walaa gacce, laabube, biibbe Alla 6e
walaa ko elee, wonbe der jaamanuru
biisiinu, oonyiinu, laatodon
yaynoobe der duuniyaaru hande
fitillaaji. 16 Oon baajoo 6e haala ka
yonki gam mi juro der nyalaane
wittoygo Almasiihu, mi anna
doggudu am e comuri am waday
baanji.

17 Golle moodon laatake hande
dokkal goondinki mon. Baa to
yyiyam am reyyitake dow dokkal
moodon, mii seyoriidum, mii sey-
oriid on bo on fu. 18 Hande non onon
bo, ceyee, ceyodee e am.

Timote e Epaforoditus

19 To Joomiraawo Yeesu jaabii,
6ooytaa mililan Timote to moodon,
gam min bo, mi heba habaruuji
moodon di o waddanoytammi,
di cemmidinammi, 20 gam mi
walaa goddo jidudo on hande am,
paaliido on e goonja, to hinaa
kanko, 21 horiibe fu haaje mum
tan mijantoo, hinaa dum Yeesu
Almasiihu. 22 Oon anni Timote
hollitii oo laatii koolaado, o gol-
lodake e am gam waaji linjiila
hande no bisso gollarantoo baaba
mum. 23 Kanko miilumi lilugo
to moodon law, to mi annii no
haala am laatortoo. 24 Mii hooli
Joomiraawo, do e yeeso sedda, min
e hoore am mi waran to moodon.

25 Amma mi tawi e haani mi
lila banniraawo am Epaforoditus,
gollodiido am, e wallitammi
hawre, kanko lilunodon to am
gam o wallammi huuntugo haaje
am. 26 Emo humpaa on boodum
on fu, kade bo o toorakeno sanne
no nanudon emo nyawi. 27 E
goonja, o nyawiino sanne faa o badii
maayugo, amma Alla yurmake mo,
kanko tan bane Alla yurmii, baa
min Alla yurmake am, gam to mi
hebu biisere berne dow biisere
berne. 28 Kan wadi, jidum lilugo mo
law to moodon, gam berde moodon
wela e yi'ugo mo, min bo, biisere
berne am buyttoo. 29 Cilminee
mo e inne Joomiraawo e seyo
manjo. Teddinee himbe hande
makko, 30 gam der golle Almasiihu
o badino maayugo, o hokkii yonki
makko der kaliire gam o hebbita
ko on baaway wallugo am wadugo.

3

Goojaaku,sey der Almasiihu

1 Banniraabe am, ko horii wi'ugo
on woni: Ceyoree Joomiraawo. Mi
somataa maytitaago goota kan der
binni am, gam kanjum tabbitinta
faamu moodon. 2 Kakkilanee
nimbe nandube e dawaadi, e
gollotoobe hallube, jeeyanbe on
juulnaago! 3 Gam enen woni
julniibe e goonja, enen saafiroobe
Alla e Ruuhu, jurortoobe Yeesu
Almasiihu, 6e koolaaki ko'e mum.
4 Min e hoore am, mi waawanno
yowugo hoolaare am dow gadu
6annu. Wobbe e miili waawan
hoolaago hoore mum, hakko min.
5 Mii julnaado nyaanne jeetatawre,
mii Isira'ilaja yo wudo e lenyol
Benyamin, mii Iburaninkeejo
6ii Iburaninkeejo. Dow wecco
tawreeta, mii Farisaajo, 6 ko
yaalani tinnaare, mi tooriino
eklesiya, dow wecco foonaataare
ko tawaa der sariya, mi walaa
gacce. 7 Dum don fu daa runoomi
hande riiba, amma jooni mi

daarii dum baanji gam Almasiihu.
⁸ E goonja, mi daarii huune fu baanji, gam mi hebia ko buri dum teddugo, kan woni annugo Yeesu Almasiihu Joomiraawo am. Gam makko, mi majjinii huune fu, daarumi dum hande buuri, gam mi heba mo, ⁹ mi tawee e makko, hinaa e foonnitaare yiwune diga dowtanaago tawreeta, amma e foonnitaare yiwune diga goondingo Almasiihu, ne Alla hokkata goondinbe. ¹⁰ Min kan, sago am woni annugo Almasiihu e baawde pintol mum, mi heba gedu am der toora makko faa mi nanda mo der maayde makko, ¹¹ gam no dum wadi fu, min bo, mi heba yottaago nyalaane pintol maaybe.

Doggango far to riiba

¹² Mi wi'ay mi hebia ko kebal am, naa bo mii kebbudo, amma emi jokki doggudu am gam mi happa njal law. Min e hoore am Yeesu Almasiihu happii am. ¹³ Banniraabe am, min e hoore am, mi wi'ay mi happii njal ko, amma ko gadanmi nun: Emi yeggita ko yawti, mii foonnani ko woni yeeso, ¹⁴ mii doggana heennyitirde gam mi heba riiba, noddoore ne Alla noddi en diga dow kammu gam kawtal men e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ To non en fu, enen bennube der goondinki, sey gooden iri milo njo, amma dow gokka, to on goodi milo wonjo no paamirton, Alla hollan on ko haani. ¹⁶ Amma to jottiden do, sey tokken laawol njo jaheten e mum jooni.

¹⁷ Banniraabe, on fu, yemminee am, daaree wa'ube hande no ji'udon emen laatii. ¹⁸ Gam duubbe e yaha hande waybe leggal Almasiihu palaanjal, mi batiiro on ka de duuddum, jooni bo, mii batitoo on ka e bojji, ¹⁹ heennyitirde mabbe laatoto halkere, deedfi mabbe laatii tooruuje mabbe, bee juroro ko waddanta be senteene, huune duuniyaaru tan be miijanto. ²⁰ Amma

enen, dow kammu jeyaden, diga ton kedidien Kisinoowo men, Joomiraawo Yeesu Almasiihu wara. ²¹ Kanko o waylitan galli meeden centiniidi, o nandina di e bannu makko tedduujol, o wadan dum diga e baawde kokkude mo laamanaago huune fu.

4

Ceyoree kawtal mon e Joomiraawo

¹ Gam majjum, banniraabe am yidaabe, mii woodi kumpa yi'ugo on sanne, onon laatii seyo am, e tutawal am, tabitee hande nun der kawtal mon e Joomiraawo, onon yidaabe am.

² Mii wi'a Ewodi e Sintis be gonda der hakkillo wooto gam Joomiraawo. ³ An gollidoowo e am koolaado, mii eelee ballaa rewbe ben, be gollidii e am gam waaju linjiila, kambe e Kelema e gollodiibe e am wobbe, inde mabbe winnaama der dewtere yonki.

⁴ Wakkati fu, ceyee der kawtal moodon e Joomiraawo, mii batitoo ka kade, ceyee! ⁵ Accee himbe fu annita neddaaku moodon. Joomiraawo badake warugo. ⁶ To on accee berde moodon biisoo gam godsdum, amma huune fu kollee dum Alla. Du'ee, eelee, eelitee, jettee Alla. ⁷ Jam Alla burudum faamu fu, reena berde moodon e miilooji moodon der kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

⁸ Banniraabe am, ko horii wi'ugo on woni, miilanee ko laatii goonja, ko foti teddineego, e poonniitiidum, e laafudum, e kaanudum yildeego, e ko manetee, e kaanudum yetteego, e ko haani maanteego. ⁹ Ko janninmi on jaabudon, nanudon, ji'udon e am, golloreem dum, Alla mo jam wonda e moodon.

Pol e yetta gam ballal

¹⁰ Mii seyoriij Joomiraawo sanne, gam on puusitake miilango am. E goonja oon goodunoo miilooji dii

dow am, amma on keñayno laawol hollitingo dum. ¹¹ Hinaa gam dullere acci ko mii bata ka, gam mi ekkitake seyoraago no gonirmi fu. ¹² Mii waawi wonaago der dullere, mi waawan bo ko woni der kefal. Der wakkatiji fu e no dum laatii fu, mi ekkitake wonaago der haarande e rafo, der goonnan e dullere. ¹³ Mi waawan ko wadi huune fu, gam sabbu cemmidinoowo am. ¹⁴ Amma e nun, on gadii ko woodi, no balludon am der toora am.

¹⁵ Onon 6e Filippi, oon anni no yiwumi Maseduwaan, der wakkati puđsumi waajaago linjiila, eklesiya gom hawtay e am dow hokkugo e jađugo, to hinaa onon, ¹⁶ onon tan wallimmi, gam no jahumi Tesalonika, on lildii am ballal de didi mi huntira haaje am. ¹⁷ Dum wi'ay no ballal nun daartanmi, ko daartanmi woni, 6ikkon goondinki moodon 6eydoo faa duuda. ¹⁸ Mi hebi ballal moodon ŋal lildudon am fu e junjo Epaforoditus, ŋal heyii am faa 6uri haaje am. 6al laatake hande wardi beldi, hande sadaka, dum Alla jađi. ¹⁹ Alla am huunta haajeeji moodon fu, jaka goonnan mum tedduŋal, dum wadoo der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁰ Tedduŋal wonanoo Alla Baaba meeden faa abada, Aami!

Cannoje

²¹ Cannée seniibe hawtuđe e Yeesu Almasiihu. Banni-raabe wonduđe e am sannii on. ²² Goondinbe wonbe do fu sannii on, wonbe der wuro Kaysara bo sannii on puy.

²³ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonda e moodon!

Derewol **ŋol Pol winnani be Koloosi**

Haala Puðdirka

Der wakkati gooti nun Pol winni derewol Koloosi, e **ŋol Efesu**. Wannarde Koloosi tawaaka maa der Turkiya ni jooni. Pol bane titi eklesiya kan, amma gollodintoobe mo gooto mum nun. Epafaras nun waajii **6e linjiila**. Wadoto Epafaras nun maatinii Pol tooraaji di goondinbe Koloosi woodi, gam wobbe yahii ton e jannina haalaaji di yaaday e linjiila. Kanjum laatii ko wobbe daari annal luggunjal. Ekkitinoje den yiwi diga e Yunaninkeebe, go sum hawrontiri e tawaajal Yahuduub, e gadu mabbe, hande jon saafugo malaykaabe, e haala juulnol. Boofi janninteedi din e wittina himbe der sowtanaago tawreeta Muusa. Baawo no Pol sanni be hande no o woowi wadugo. O batanii Almasiihu e golle mum. Baawo mum o batanii **6e hawre ne o wadata gam linjiila yaha yeeso der siire Koloosi e Lawdikiya**. Den o wittoy oo batana golle Almasiihu.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puðdirka e cannooje, 1.1-11
2. Manju Almasiihu e golle mum, 1.12-2.19
3. Goonki goondindo laati nun goonki to neddo jey hoore mum 2.20-3.5
4. No goonki kin hollitorto, 3.6-4.6
5. Cannooje, 4.7-23.

Sannoore

¹ Min Pol, mii laatii lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Min e banniraawo meeden Timote, ² men cannii on onon himbe Alla wonuabe Koloosi, banniraabe men hoolaabe der kawtal mum e Almasiihu.

Alla Baaba meeden wadana on moyyere, hokka on jam!

Pole yetta Alla gam be Koloosi

³ Wakkati fu, emen du'anoo on, emen jetta Alla, Baaba Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁴ Men nanii habaru goondinki moodon dow Yeesu Almasiihu e batane, e yidde ne goodudon dow himbe Alla fu. ⁵ Oon goodi dum gam oon kedi ko Alla resani on dow kammu. Oon kedi ko Alla resani on gam on nanii haala goonjakuwa, yiwuka e linjiila. ⁶ Linjiila kan yottake on, e rima bikkon, e sankitoo, e laya der duuniyaaru fu. Hande non sum laatii to moodon onon bo, diga nyaanne nanudon, ko paamudon moyyere Alla e goona. ⁷ Epafaras banniraawo amen jidaado, gollodintoodo e amen, waajike on haala moyyere nen. Oo laatii koolaado, gollantoodo Almasiihu caka moodon. ⁸ O batii men bo yidde ne Ruuhu Ceniido watti der berde moodon.

⁹ Gam majjum, menen bo, diga men nani ka, men accay du'anaago on. Emen eela Alla hokka on hakkillo fu e faamu yiwuju diga e Ruuhu mum. Den on kebban annal sago makko faa wooda. ¹⁰ Hande non, on buuran der goonki pottananki Joomiraawo der huune fu. On tabitinto wadugo ko woodi feere feere, on **6eydoto annugo Alla**. ¹¹ Emen eela Alla hokka on semme, e baawde mum teddude, gam baawon tinnaago, e mun-yango huune fu. ¹² Jettee Alla Baaba e seyo, gam o wadii on fotube hebugo gedu der moyyereeji di o resani himbe makko, gonudi der jayŋol. ¹³ Kanko teeti en e baawde niwre, naanni en der Laamaare Biyiiko jidaado. ¹⁴ O sooditake en, o yaafii hakkeejii meeden.

Teddujal Almasiihu

¹⁵ Biddo on nun laatii nandi Alla mo yi'ataake. Kanko woni afo, burudo huune ko tagaa fu. ¹⁶ E makko Alla tagiri huune fu, ko

woni dow kammu, e ko woni e leydi, ko yi'etee, e ko yi'ataake fu, laamuuji, e baawdeeji, e semmeeji, e hoorejum fu, diga e makko dum fu dum tagaa, e gam makko bo.¹⁷ Almasiihu na'on diga huune fu tagaaka, huune ko woni fu, diga e makko dum woni.¹⁸ Kanko woni hooreejo Eklesiya laatiika bannu makko. Kanko woni fuddoode, oo laatii arano dow fintoofoe diga maayde, gam o laatoo arano dow huune fu.¹⁹ Gam dum fottanii Alla ko woni der mum fu wonoo der Almasiihu.²⁰ E Almasiihu nun o weldiniri huune fu e makko, ko woni dow kammu, e ko woni der leydi fu. O waddii jam, sabbu yiiyam Almasiihu deyyitiidam dow leggal palaanjal.

²¹ Naane, oon boddodinoo e Alla, oon laatinoo waybe makko, gam miilooji moodon kalludi, e golle moodon bonde. ²² Amma jooni, Alla weldinii on e muudum diga e maayde Biyiiko laatiido neddo, gam darodon yeeso makko oon laatii seniibe, laabube, be walaa gacce.²³ Amma, sey tiidon, darodon e semme der goondinki, laatodon be dimmataako. To on boddodee e linjiila, laatiika tammuwe meeden. Linjiila ka nanudon, waajaama der duuniyaaru do. Min Pol, kanka nun laatiimi gollotoodo mum.

Golle Pol caka goondinbe Yeesu

²⁴ Jooni, berne am e weli gam tooraaji di kebammi gam moodon. Hande non, kebbiniranmi ko horii der tooraaji Almasiihu gam bannu mum, laatiijol eklesiya makko.²⁵ Eklesiya kan nun laatiimi gollo-toodo mum. Alla yowanii am golle waajaago on haala mum deydey no ka wal.²⁶ Kanjum woni asiiri cuudaninoodo himbe diga den, der jaamanuji duusfi, amma jooni, Alla hollitii dum himbe mum.²⁷ Gam Alla e yidi anningo himbe be lenyi janani manju asiiri mum teddudo. Asiiri on woni, Almasiihu

na'on der moodon. Kanko hokki on tammuwe hebugo gedu der teddujal Alla.²⁸ Almasiihu on nun men piinata haala mum. Emen baajoo himbe fu, emen janjina be e hakkillo fu, gam men jottina moy fu yeeso Alla e hebbi der kawtal mum e Almasiihu.²⁹ Kanjum acci mii golloo, mii haba diga e baawde Almasiihu gollotoode e semme der am.

2

¹ Mii yidi anningo on hawre mawne ne kabammi gam moodon, e gam banniraabe meeden wonube Lawdikiya, e wobbe be meeday yi'ugo am e gite muudum fu. ² Mii wada dum, gam be keba cuusal, be kawta der yidde, be keewa hakkillo hebbunjo, be paama asiiri Alla cuudiido, kan woni Almasiihu.³ Der makko nun jawdi ni faamu e annal fu suudii.

⁴ Mi batii ka, gam to goddo majjin on e haalaaji beldi. ⁵ Bannu am e woddodii on, amma hakkillo am e wondi e moodon. Berne am e weli gam foonnitaare tawaane caka moodon, kade bo oon darii dow goondingo Almasiihu e semme.

Wonaago goonki kesi e Almasiihu

⁶ Jooni, no on jabii Yeesu Almasiihu laatoo Joomiraawo moodon, tokkee mo.⁷ Gadee dad der makko, mahee goonki mon bo dow makko. Cemmidee der goondinki hande no janniniraeson, jettee Alla puy.

⁸ Kakkilee gam to goddo yoyra on e annal luggunjal. Kakkilanee bo haalaaji majjinooji, yiwudi e tawaarjal himbe, naa bo e semmeeji duuniyaaru. E Almasiihu bane dum yiwi.⁹ Gam ko woni der Alla fu e yi'oo der bannu Almasiihu.¹⁰ Onon bo, on kebii huune fu der kawtal moodon e makko, kanko laatii hooreejo laamuuji, e baawdeeji fu.

¹¹ Der kawtal moodon e Almasiihu, on kebii juulneego. Amma juulnol ηol himbe wasata bane. Juulnol yiwujol e Almasiihu nun. ηol laati nun hande moytugo baawde hakke jaaliide galli moodon. ¹² Diga e batisti, on uwidaama e Almasiihu, on pintidinaama bo e makko, gam on goondinii baawde Alla pintinde mo e maayde. ¹³ Onon, on maayino gam boofi moodon, e gam on juulnaaki. Amma Alla w提醒uridinii on e Almasiihu, yaafi boofi meeden fu. ¹⁴ O moytii derewol nyamaane men, gaccotonoo ηol en. O ikkinii ηol, o tiggi dow leggal palaanjäl. ¹⁵ O fortii laamuuij, e baawdeeji fu, o sentinii di yeeso himbe fu. Non Alla jaalorii di e maayde Almasiihu.

¹⁶ Gam majjum, to on nootee goddo gaccoo on dow ko nyaamoton e ko jaroton, dum bo dow hakkilango nyalaade juulde, e lebbi, maa bo dow nyalaade ciwteteede. ¹⁷ Dum fu, kollitoojum ko waroya nun, goonja majjum fu der Almasiihu nun woni. ¹⁸ To on accee wadoobe hande e buytu ko'e mum, ko bee caafa malaykaabe majjina on. Koydaali mabbe be tokkii, bee mawnito dow baanji, gam miilooji mabbe be tokkii. ¹⁹ Be kawtay e Almasiihu laatiido hoore. Kanko nun hokkata bannu fu ko haajaa, kanko acci jokkule e dadu fu e hawti. Kanko bo acci bannu e mawna no Alla yidiri.

Maayidingo e w提醒uridingo e Almasiihu

²⁰ On maayidii e Almasiihu, burtidon e baawdeeji duuniyaaru. Den, ume wadi ko oon nyaama goonki mon hande woniibe der baawdeeji duuniyaaru? Ume wadi ko oon nooto dowsanaago bodaaji himbe resanta on: ²¹ «Taa ettu dum do, taa mettu dum to, taa meemu dum do?» ²² Bodaaji dii fu laati nun nyolooji, janjinol himbe tan nun. Alla tagii kujje fu gam nafitoroden de. ²³ Goonja nun,

sujidango baawdeeji, e buytugo hoore mum, e toorugo bannu mum puy, e nandi ko woodi. Amma, dum don fu nafataa goddum, suuno bannu tan dum deyyitinta.

3

¹ Onon, on pintidinaama e Almasiihu. Gam majjum, daartee kujje gonude dow kammu to Almasiihu joodfi nyaamo Alla. ² Miilanee kujje gonude dow kammu, to on kakkilanee kujje de leydi. ³ Gam on maayi, yonki moodon na'on suudi e Almasiihu to Alla. ⁴ To Almasiihu laatiido yonki moodon suppityke, on cuppitinto e makko onon bo e teddujal.

Goonki kesi e kiikki

⁵ Gam majjum, baree suunooji duuniyaaru gonudi der moodon, hande jon, baadi jayni, e cobudum, e yidde baanjaare, e suunooji kalludi, e suuno woodugo huune fu. Dum don fu, laati nun caafol tooruuje. ⁶ Kanjum waddata mone Alla dow saliibe ko dowsanii mo. ⁷ Onon bo, hande non nyaamirnodon goonki mon naane, de gonunodon der hakkeeji mon.

⁸ Amma jooni, boppee kujje dee do: mone, e bernugo, e haadugo reedu, e jennooje, e batugo kalluka. ⁹ To on pewontiree hakkune moodon, gam on boppii jikku mon kiinju, e golle mum fu. ¹⁰ On latike himbe heybe. Alla tagudo huune kesum der moodon, accataa waylitingo dum, faa dum nanda e makko, gam keson annal kebbuŋal. ¹¹ To non, walaa ko suttontiri Yahudujo e mo laataaki Yahudujo, juulniido e mo juulnaaki, janjudo e mo janjay, maccudo e dimo, gam Almasiihu nun laatii huune fu, e der moy fu.

¹² Alla subii on laatini on himbe mum yidaabe. Gam majjum, goodee yurmeene mawne, e nedfaaku, e buytugo hoore, e diggere, e munyal. ¹³ Munyontiree

hakkune mon. To goddo woofanii bannun, jaafontiree hande no Joomiraawo yaaforanii on.¹⁴ Ko guri dum fu, accee berde moodon hebba yidde, gam yidde e hawta himbe no woodi.¹⁵ Accee jam Almasiihu laamanoo millooji moodon, kanjum Alla noddani on, gam laatodon bannu gootol. To non, jettee mo.¹⁶ Accee haala Almasiihu hebba e moodon faa wooda. Janjinontiree, tiidinontiron e hakkillo. Jimane Alla e berde moodon fu, jettee mo e jimi jabuuraaji, e maantooje, e jimi di Ruuhu Ceniido hokkata on.¹⁷ Ko batoton e ko gadoton fu, gadee dum e inne Yeesu Joomiraawo. Jettee Alla Baaba meeden diga e makko.

No haani goondinbe Almasiihu wonoro

¹⁸ Onon rewbe, dwtanee worbe moodon, hande no haani rewbe tokkube Joomiraawo wonira.

¹⁹ Onon worbe, jidee rewbe moodon, to on monnanee be.

²⁰ Onon sukaabe, dwtanee saareeji moodon dow huune fu, gam kanjum fottanta Joomiraawo.

²¹ Onon saareeji bo, to on monninee sukaabe moodon, gam to berde maabe biisoo.

²² Onon maccube, dwtanee joomiraabe moodon be duuniyaaru do, dow huune fu, hinaa yeeso maabe tan, gam himbe yetta on. Ko haani nun, jagganodon be e berde laabude, der kulol Joomiraawo.²³ Ko gadoton fu, gadee dum e berde goote, gam Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane.²⁴ Annitee Joomiraawo hokkan on riiba ka o resani himbe makko. Gam Joomiraawo mo jaggantodon woni Almasiihu.²⁵ Gadoowo ko halli fu, heban riiba golle mum kallude, gam Alla burontirtaa himbe.

4

¹ Onon joomiraabe, gadanee maccube moodon ko woodi, ko

foonnitii. Annee onon bo oon goodii joomiraawo dow kammu.

Haalaaji cakitiidi

² Tinnee der du'aare, deenee, oon jetta Alla.³ Du'anee men menen bo, gam Alla maabitana men laawol finugo haala mum, gam mi waawa ko waajii asiiri Almasiihu. Sabbu majjum nun acci jooni, mii maabaa der kasu.⁴ Eele Alla gam mi waajoo asiiri on hande no haaniri.

⁵ Kakkilanee gondal mon e himbe be goondinay. De kebudson wakkati fu, nafitoree ki.⁶ Sey wakkati fu haala moodon e laatii belka, nafoowa. Annee bo no toontortodon moy fu.

Baynaade

⁷ Tikikus, banniraawo meeden jidaado, humpitan on no gonirmi fu. O laati nun koolaado, golodintoodo men der golle Joomiraawo.⁸ Mi lilii mo to mon gam majjum, heba annon no men goniri, hakkillo moodon fukkoo.⁹ Mi lilidii mo e banniraawo meeden Onesimu jidaado, koolaado, neddo leydi moodon. Be batan on ko wadotoo do fu.

¹⁰ Aristarkus mo maabidaami e sanna on, e Marku dendiraawo Barnabbas mo bi'umi to warri to moodon, jaabodon dum no woodi.¹¹ Yeesu noddeteedo Yustus bo e sanna on. Kambe tan laatii Yahuduube gollodiibe e am der Laamaare Alla. Be cemmidinii am sanne.

¹² Epafaras, neddo leydi moodon, gollantoodo Yeesu Almasiihu, e sanna on. Wakkati fu, o accay haabugo gam moodon der du'aaje makko. O eela heba cemmidon der goondinki, kebbinon sago Alla.¹³ Mii seedanoo mo dum, oo hiinnanii on sanne, onon e be Lawdikiya, e be Hiyerapolis fu.

¹⁴ Luka lokotoroojo men jidaado, e Demas sannii on.

¹⁵ Emen canna banniraabe meeden wonube Lawdikiya. Emen

canna bo Nimfa, e goondinbē hawritintoobē wuro makko fu.
¹⁶ To on janjii derewol ηol, gadēe no gadoton fu, faa himbē eklesiya Lawdikiya bo janja ηol. Onon bo, janjee derewol ηol bē lildanoyta on diga Lawdikiya. ¹⁷ Batee Arkippus tinnoo wada golle de Joomiraawo yowani dum no woodi.

¹⁸ Min Pol, mi winnanii on san-noore ne e junjo am. To on jeggitee e callalluuji nun gonumi.

Moyyere Alla wonoo e moodon!

Derewol didabol nol Pol winnani 6e Tesalonika

Haala Puddirka

Pol, e Silaasi, e Timote nun hawti winnani 6e Tesalonika derewol nol. Siire Korintu 6e goni, diga ton nun 6e binni nol. Pol yetti goondin6e Tesalonika puy, sabbu goondinki ma6be e no 6e tinnorii baa der tooraaji ma6be. O moyyinii boofol dow no 6e kedorii wittoyo Joomiraawo.

Sabbu tooraaji di 6e tooretee, 6e Tesalonika e miili nyalaane dargal nun yottii. Pol batii 6e no nyalaane nen warataa to nedfo kalluso artay wari. To o warii, o habidan ko wi'ete Alla fu, e ko teddintee dow laawol diina fu.

Der hoore 3, baawo no Pol eeli 6e du'anoo dum, o eelii 6e 6e boddodoo e himbe 6e yidaa gollaago, gam bee miila no der wakkati cakitiiki nun 6e gonii. O batii 6e o wi'i: «Mo gollaaki haanay nyaama».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Pol manii himbe Tesalonika, du' anii 6e, 1.3-12
3. Ekkitinol dow wittoysi Almasiihu, 2.1-17
4. No haani goondin6e yahira, 3.1-15
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.16-18.

Sannoore

¹ Derewol nol yiwi diga e Pol, e Silaasi, e Timote. Emen canna eklesiya Tesalonika, kawtuka e Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ² Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam!

Goondinki 6e Tesalonika

³ Banniraabe, e haani men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Edum fotti, gam goondinki moodon

e beydoo yeeso yeeso, kade bo yidde ne goodontirdon hakkune moodon e beydoo der moy moodon. ⁴ Kanjam acci emen juroro on der eklesiyaaji Alla. Emen juroro munyal moodon, e goondinki moodon, der tooraaji di tooretedon, e billaaje de munyantton.

⁵ Tooraaji din laati nun ko hollitinta kiita Alla poonmitiika, gam laatodon fotube naatugo der Laamaare Alla, ne gam mum tooretedon. ⁶ Gam edum foonnitii yeeso Alla, o yoba tooran6e on, toora.

⁷ Onon toorootoobe, o hokkan on siwtaare e amen. Dum laatoto to Joomiraawo meeden Yeesu gonudo dow kammu suppitoyke e malaykaabe mum 6e baawde. ⁸ Nyalaane majjum, o suppittinto der denjal yiite, gam o fooda noppo 6e annaa Alla, e 6e dowtanaaki linjiila Joomiraawo men Yeesu. ⁹ Poodol ma6be noppo e foonnitii, halkere tabitiine nun, 6e boddodinto e Joomiraawo e teddujal baawde mum. ¹⁰ Dum laatoto der nyalaane ne o wittoya. Den himbe makko tedinan mo, goondin6e mo fu haaynee gam makko. Onon bo, on gonoto caka ma6be, gam on goondinii waaji men baajii on.

¹¹ Gam majjum emen du'anoo on wakkati fu. Emen eela Alla meeden laatina on fotube noddoore ne o noddi on. Baawde makko hokka on semme hebbingo golle boodude de jidudon wadugo fu, gam on goondinii mo. ¹² Hande nun inne Joomiraawo meeden Yeesu teddinirtee der moodon, onon bo, teddinedon gam makko. Dum fu, gam moyyere Alla meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo.

2

Nyalaane Joomiraawo

¹ Banniraabe, dow garki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e no kawritirtefen e makko, nani

do ko men eelata on: ² To on accee hakkillo moodon jiboo law. To on accee bo goddo huunna on der annabaaku mum, dum bo der haala mum, dum bo goddo wi'a, men binnii ka der derewol amen no nyalaane Joomiraawo warii ko. ³ To on accee goddo yoyra on baa dow laawol nbole. Gam nyalaane nen warataa to hinaa himbe duubbe yeddi Alla, neddo kalludo, laatiido bii halkere suppitoo. ⁴ Ganyo on mawnitinto dow huune fu ko saafetee e noddee Alla, o yahan faa o joodoo der suudu Alla, o wi'a hoore makko, kanko woni Alla.

⁵ Mi batiino on ka wakkati gonnoomi to moodon, on ciwtoray na? ⁶ Jooni kan oon anni ko faddii mo warugo. Amma o hollitinto to wakkati makko wadii. ⁷ Gam baawde hakke cuudiide e golloo ko diga jooni. Amma paddiido de na'on taw. To o yawtii, den ⁸ neddo kalludo on suppintinto. Amma Yeesu Joomiraawo waran mo e foofaanjo hunnuko mum, halka mo e jaynjol garki mum. ⁹ Neddo kalludo on waridan e baawde Seydan, o wadan kaayeefijji, e maaneeji, e kaayeefijji fewrekuuji. ¹⁰ O eytan halkoobe e hakkeeji diye fu. Be majjan, gam be jiday goonja kaa do hisinta be. ¹¹ Gam majjum Alla lildanoya be baawde majjinooje, heba be goondina fewre. ¹² O wadan dum gam o hiitoo be goondinay goonja, go bee ceyoroo ko foonnitaaki.

Semmidingo der goondinki

¹³ Banniraabe, yidaabe Joomiraawo, menen, doole men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Alla subii on diga fuddode, gam kison diga e Ruuhu Ceniido laabindo on, gam on goondinii goonja. ¹⁴ Kanjum Alla noddani on diga e linjila ka men baajii on, gam kebon teddujal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹⁵ Gam majjum

banniraabe, tabitee wakkati fu, jogee ko men ekkitini on e haala, dum bo e dereeji amen.

¹⁶ Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e hoore mum, e Alla Baaba meeden, jifudo en, hokkii en moyyere mum e jam tabitiido, e tammuwe woodfune. ¹⁷ Be deyyitina berde moodon, be tiidina on waafugo, e batugo ko woodfi.

3

Du'anee men

¹ Banniraabe, ko horii woni, du'anodon men gam haala Joomiraawo sankitoo law, ka teddinee bo hande to moodon. ² Du'ee gam men dada himbe be walaa ko'e, bonbe. Gam himbe fu bane goondini.

³ Amma Joomiraawo e laatii koolaado, o semmidinan on, o reena on e ganyo. ⁴ Gam daliila Joomiraawo, emen koolii on, oon tokki umurooje de men umuri on, on tokkoto de bo yaago.

⁵ Joomiraawo acca berde moodon yida Alla, munyon hande no Almasiihu munyiri!

Moy fu golloo

⁶ Banniraabe, emen eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, boddodee banniraabe be walaa gadaanjal, be tokkay ko men ekkitini on. ⁷ Onon e ko'e moodon, oon anni no haani yemminiron men, gam men gonday e moodon der dullere gadaanjal.

⁸ Walaa mo men nyaami nafa mum baanji. Jemma e nyalooma fu, men gollike e comuri, gam to men laatano goddo mon doongal. ⁹ Men baawanno ko eeli on nyaamdu, amma men gaday dum. Men gollike e ko'e amen gam men laatanoo on misaalu, gam yemmenen men.

¹⁰ Gam wakkati men gonunoo to moodon, men batiino on, men bi'i: «Mo yidaa gollaago fu, to nyaamu bo.»

¹¹ Gam men nani wo66e caka mon yidaa gadaanjal, sey naatugo haalaaji di yaalay dsum. ¹² Emen eela iri himbe 6en, emen bata 6e e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, 6e golloo e jam, gam 6e nyaanna ko'e ma66e.

¹³ Amma onon banniraabe, to on comee wadugo ko woodi. ¹⁴ To goddo salike ko dowtanii ko men binni der derewol ijol, maanee joomum, boddodon mo, gam o senta. ¹⁵ Amma, to on daaree mo hande ganyo, bagginee mo hande banniraawo.

Cannoje

¹⁶ Joomiraawo mo jam e hoore mum hokka on jam wakkati fu, e der noy fu. Joomiraawo wonda e moodon, on fu.

¹⁷ Min Pol winni e junjo am sannoore ne, hande non boowirmi wattirgo dereeji am fu junjo.

¹⁸ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon, on fu!

Derewol aranol ɳol Pol winnani Timote

Haala Puddirkä

Pol nanjaanoma, maññaa der Roma, Golle Lilaabe 28. Der dereeji makko godđi, o batii ko nandi hande o yoofitinteno, Filippi 1.25; 2.24; Filemon 22. No o yoofitaa bo, o fuddii golle boosaade makko. Diga Maseduwaan o winnani Timote jidaado makko, mo o gollodintoo. O batii mo o joodoo Efesu gam o semmidina goondinbe, o jannjina 6e bo. Haani o jannjina puy, gam waajotoobe fewrekuube na'on e waajoo haalaaji di walaa hoore e luudontirdi e goondinki. E woodi o jannjina, gam ekkitinol goonjawol nun accata eklesiya daroo to laabi.

Derewol Timote aranol ɳol e holla ko haani accen e ko haani gaden der joonne men. Enjol holla bo no haani laawol foonnitaare tokkiree der eklesiya. Enjol jannjina en bo ko woodi.

Derewol ɳol e batana bo du'aare e no haani worbe e rewbe wonira der eklesiya. Pol e holla no haani ardiibe eklesiya e walloobe dum e laatii. Baawo mum, oo bata Timote takkoo Alla e gollal jannjinol.

Der wecco didaabo, Pol e hokka himbe gebe feere feere wonbe der eklesiya saawari, hande jon: gowniibe, e ardiibe, e joomiraabe, e maccube, e jom jawdiibe.

Derewol ɳol e walla en annugo no eklesiya resirnoo laabi dow ardanjal. Ardiibe duubbe nun woni der eklesiya. No haani 6e cuñiree batanaamaa, golle maññe bo batanaamaa. Gowniibe wobbe, go 6e daaree gowniibe e goonja, sey 6e jottoo jaka duubi gom. Haala jannjinol semmidinaama, gam haani goonja jannjinee faa laaba,

gam hañidingo boofi 6eydotoodi duudugo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä 1.1-2
2. Ekkitinol dow eklesiya e duroobe makka, 1.3-3-16
3. No haani Timote gollira, 3.17-6.19
4. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.20-21.

Sannoore

¹ Derewol ɳol yiwi e am min Pol lilaado Yeesu Almasiihu. Alla Kisinoowo en e Yeesu Almasiihu laatiido tammuwe men, yowanimmim dum junjo.

² Emi sannee Timote, 6iyam goonjaajo, mo dimumi dow laawol goondinki. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam.

Ekkitinol fewrekuwol

³ Wakkati jahannomi Maseduwaan, mi batiiño maa joododaa Efesu. Himbe wobbe na'on don e jannjina ekkitinol feerewol. Hadu 6e dum.

⁴ Batu 6e be acca hakkilango taalaaji e inde kaakiraabe de walaa kaddi. Jeddi tan dum wadataa, dum nafataa laawol ɳol Alla hisinirta himbe e goondinki. ⁵ Ka batanmi do laati nun gam mawningo yidde yiwune diga 6erne laabune, e miilooji laabudi, e goondinki ki walaa munqafitaare. ⁶ Wobbe seekake e majjum, 6e majjii der haalaaji baanji baanji. ⁷ Bee jidi laataago moodibbe tawreeta, amma 6e paamataa ka 6e batata, e ka 6e tabbitinta.

⁸ Een anni tawreeta e woodi, to kaa golliree hande no haani. ⁹ Een anni no tawreeta wadaaka gam foonnitiibe. Amma ka wadaama gam hallube, e nanaruube, e 6e hulataa Alla, e hakkeebe, e 6e teddintaa ko senii, e yawiibe Alla, e waroobe baabiraabe e inniraabe mum, e reyyitoobe yiyyam himbe.

2

¹⁰ Ka wadaama bo gam jeenoobe, e wadoobe jeenu gorko e gorko, non bo debbo e debbo, e sippoobe maccube, e fewoobe, e hunortoobe fewre, e huune duuddum, ludontirdum e ekkitinol goonjawol. ¹¹ Ekkitinol nol e yaada e linjiila ka jowanaami. Eka hollita teddujal Alla maanteteedo.

Yettoore gam endam Joomiraawo

¹² Mii yetta Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, kokkudo am semme. Mii yetta mo gam o daarii am koolaado, o yowanimmigolle makko. ¹³ Mii laatino batoowo kalluka dow makko. Mii toorannoo himbe makko, mi holliino mo gite bodeeje. Amma Joomiraawo meeden endike am. Mi annaano ko gadannoomi, gam mi goondinayno. ¹⁴ Moyyere Joomiraawo duudanii am puy. O hokkii am goondinki e yidde yiwune diga e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ Haala kooliniika nani, kaanuka himbe fu jaaba: Yeesu Almasiihu warii e duuniyaaru gam hisingo hakkeebe. Mii lati arano caka maabbe. ¹⁶ Amma Alla endake am gam Yeesu Almasiihu hollita munyal mum dow am, min laatiido arano caka hakkeebe. Yeesu on wadii dum gam mi laatanoo goondinoobe mo, heboobe yonki tabitiiki fu misaalu. ¹⁷ Alla gooto woni, laamiido tabitiido, mo maayataa, mo yi'ataake bo. Daraja e teddujal woodani mo faa abada abadin. Aami!

¹⁸ Biyam Timote, saawari kokku maa mi nun don, jaadooki e annabaakuji gadanoodi dow maa. Accu di laatanee gineiji gadira konu geetu. ¹⁹ Joga goondinki e cuudiidum berne geetum. Wo66e hakkilanay dum, go goondinki maabbe halki. ²⁰ Himeneyus e Aleksandire na'on caka maabbe. Mi wattii be e junjo Seyfan gam be annita no haanay be bata kalluka dow Alla.

Du'anaago himbe fu

¹ Ka batanmi on aran nani: Eeleee, eelitee. Du'ee, jettee Alla gam himbe fu. ² Du'anee laamiibe, e mawbe leydi fu. Du'ee gam gonoden e jam, e deyyere der kulol Alla, heba himbe dowtanoo neddaaku men. ³ Kanjum woodi, edum fottani Alla kisinoowo en.

⁴ Oo yidi himbe fu hisa, heba be jottoo annal goona. ⁵ Alla gooto nun woni. Tawaado hakkune makko e himbe bo gooto nun, kanko woni Yeesu Almasiihu, laatiido neddo. ⁶ O hokkitirii hoore makko gam sooditaago himbe fu. Non Alla hollitiri laawol nol o subi no wakkati mum wadi. ⁷ Gam mi batana dum, Alla wadimmi baajotoodo e lilaado. O yowanii am mi janjinia himbe be lenyi janani haala goondinki e goona. Goona batammi, mi fewataa.

⁸ Gam majjum, mii yidi worbe du'oo nokku fu, be banta juude maabbe. Be gada dum e berde laabude, hinaa e tikkere, hinaa e jeddi.

⁹ Rewbe kan bornoo gineiji pottudi. Be gooda neddaaku e sentene. To be mooroo moordi di gidi e kanjeeri, e bannaaje de cardi. To be borna gineiji di ceede puy. ¹⁰ Amma nari maabbe laatoo wadugo gadu geetu. Hande nun haanirani rewbe batooobe no e teddini Alla. ¹¹ To e janjinnee, sey rewbe jeedoo, e hettinii e dowtaare. ¹² Mi hokkay laawol, debbo janjinia, dum bo laatoo hooreejo dow gorko. Ko haani nun o jeedoo. ¹³ Gam Aadamu nun artaa tagaa, ko Hawwa tokki.

¹⁴ Kade bo Aadamu bane Seyfan jarbii, debbo nun jarbaa, go o yaartii sariya Alla. ¹⁵ Amma debbo hisinte diga e beynu mum, to emo tabbitii e goondinki e yidde, e laabal, e jogaago hoore mum.

3*Hooreebe Eklesiya*

¹ Haala kooliniika nani: Jiddo laataago hooreejo eklesiya fu, yidii golle boofude. ² Den, sey ardiido eklesiya fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo goodudo debbo gooto, nantiido, mo hakkillo, goodudo neddaaku, cilminoowo hoibee, baawudo ekkitingo. ³ Taa o laatoo jaroowo bagi, dum bo kabaado. Amma o laatoo munyudo, daartoowo jam, mo suunaaka ceede. ⁴ O laatoo ardaniido saare makko no woodiri. O elta biibbe makko faa be dowtanoo mo, be teddina mo. ⁵ Gam to goddo waaway ko ardanii saare mum, noy o waawirta ko hiinnii eklesiya Alla? ⁶ Haanay hooreejo eklesiya e latii goondindo keso. To oo latii keso, o mawnitinto, o doyyee kiita hande no Ibiliisa doyyiraa kiita. ⁷ E haani joomum e batanee geeta yeeso himbe be goondinay. Den be jawataako mo, o yantataa bo der pitti Ibiliisa.

Walloobe der golle Eklesiya

⁸ Walloobe der golle eklesiya bo, e haani laatoo fotube teddineego. Be galaa munaafitaare, be jarataa bagi jiiloomjam. To be laatoo daartoobe ceede e laabi kalludi. ⁹ Sey be jogoo goonja goondinki ka Alla hollii. Be jogoo ka e cuudiidum ferne laabudum. ¹⁰ Sey be poonnee taw. To be galaa gacce, be puddaa golle maabbe. ¹¹ Hande non rewbe bo, sey be laatoo fotube teddineego. Haanay be laatoo nyooobe himbe, amma be laatoo nantiibe, hooliniibe der huune fu. ¹² Laatiido balloowo eklesiya fu, sey joomum e woodi debbo gooto. O waawa bo dawrango biibbe makko, e wuro makko hande no haani. ¹³ To wallooobe der eklesiya wadii golle mum no woodiri, be keban joonne teddune. Be keban bo semme der goondinki maabbe Yeesu Almasiihu.

Asiiri kollitaaki

¹⁴ Mi w innanii maa derewol njol do, amma mii miila warugo to maada, yeeso sedda. ¹⁵ Amma to 600yi mi waray, derewol njol do anninte no haani goniraa der saare Alla, laatiine eklesiya Alla yonkinteejo. Eklesiya kan laatii darnanal, e to goona darii. ¹⁶ Seko fu walaa, asiiri diina meeden e mawni: Alla hollitake e bannu neddo, Ruuhu seedanike goonjaaku makko, malaykaabe yi'ii mo, lenyi fu waajaama haala makko, o goondinaama der lenyi janani, o hebii teddunjal dow kammu.

4*Ekkitinoobe pewe*

¹ Ruuhu Ceniiido batii e laabudum wi'i: Der jaamanuji cakitiidi, wobbe woppan goondinki. Be dowtanto ruuhuji majjinooji, e ekkitinoje ginnaaji. ² Be accan ekkitinoobe munaafitiibe e fewoobe majjina be. Cuudiidum ferde ekkitinoobe pewe den maanaama e fewre, nandi hande cumaadum e janni bodeeri.

³ Bee kada himbe banontirgo, e nyaamugo nyaamduuji goddi. Amma Alla tagi nyaamduuji din. Goondinbe, annube goona fu, waawan ko yetti Alla, nyaama di. ⁴ Ko Alla tagi fu e woodi. Walaa ko woppetee e majjum, to en jaabii dum e yettoore. ⁵ Gam haala Alla, e du'aare, e laabina huune fu.

Gollantoodo Yeesu geeto

⁶ Ekkitin banniraabe huune dum. Den a laatoto gollantoodo Yeesu Almasiihu geeto. A nyaannan hoore maa e haala goondinki, e ekkitinol poonnitiijol njol tokkudfaa e tinnaare. ⁷ Haalaaji di walaa hoore, e taalaaji di himbe tafi, di jaadataa e goondinki, sala di. Amma an, eltu hoore maa aa takkii Alla. ⁸ Eltugo bannu e nafa sedda dow kujje godde. Amma takkaago Alla e nafa dow

huune fu. Edum woodi alkawal der goonki duuniyaaru do, e der goonki garoowi yeeso. ⁹ Kanka woni haala kooliniika, kaanuka himbe fu jaab! ¹⁰ Gam sabbu dum don fu, emen golloo emen duura, gam men jowii hoolaare amen fu dow Alla yonkinteejo. Kanko latii Kisinoowo himbe fu, accu du goondinbe mo.

¹¹ Kanjum haani bataa himbe, ekkitinaa be dum. ¹² Taa accu goddo yawee gam aa laatii gojankeejo. Amma laatanaga goondinbe misaal diga e haala maa, e gadu maa, e yidde maa e goondinki maa, e laabal maa. ¹³ Go mi wara, tinna aa jannana goondinbe dewte ceniide, aa tiidina be, aa ekkitina be. ¹⁴ Taa yeeba dokkal moyyere jal kebuddaa. A hebii jal diga e annabaaku, wakkati dottiibe eklesiya yowi juude mum dow maa. ¹⁵ Tinna e golle den, kokkaa hoore maa e majje, gam himbe fu yi'a no beydortodaa yeeso yeeso. ¹⁶ Hakkilan hoore maa. Reenu bo janninol maa, tinna dow majjum. To a wadfi dum, den aa hoolia a hisan, an e hettinaniibe maa fu.

5

Pol e hokka Timote saawari

¹ Taa falmu dottiijo e semme, amma tiidin mo hande baaba maa. Gojankeebe bo, baddu be hande mawniraabe maa, e miiraabe maa. ² Rewbe manjusuube, baddu dum hande inniraabe maa, saanjoobe bo, hande sakikiraabe maa. Wadu dum e miilooji laabudi.

³ Teddin rewbe gouniibe, be woodaa wallanbe dum. ⁴ Amma to debbo gouniijo e woodi sukaabe, dum bo taaniraabe, e haani be ekkitoo taw golloraago kulol Alla der saareej maabbe. Be joja saareej maabbe barjaari booduni. Kanjum fottani Alla. ⁵ Debbo gouniijo, mo walaa kiinnotoodo dum, go e woni kan tan, yowii hoolaare mum dow Alla. Jemma e

nyalooma, oo tinnii, oo eela ballal Alla. ⁶ Amma gouniijo daartoowo welwelo, laati nun maaydo baa to emo foofa. ⁷ Kanjum haani bataa be, gam be laatoo be walaa gacce. ⁸ Mo hiinnaaki getti wuro mum, accu du himbe saare mum, joomum yeddii goondinki, oo buri mo goondinay jaasugo.

⁹ Ko inne gouniijo winnee e derewol, sey oo woodi jaka duubi lasoy tati, tawee o laatanakeno goriiko koolaado. ¹⁰ O laatoo anni-raado wadugo ko woodi, hande jon: ummingo sukaabe mum hande no haani, oo laatii bernudo hobbe, e lootudo koyde goondinbe, e balludo toorotoobe. Laatoo bo o wadii gaduuji geeti diuddi.

¹¹ Amma taa winnu inde rewbe saanjoobe, laatiibe gouniibe. Gam to suunooji maabbe ummake, be jidan hooweego kade, be acca gollanaago Almasiihu. ¹² Be keban gacce, gam be accii alkawal gollanaago Alla jal be kaabuno. ¹³ Ko buri dum, no be galaa gadaanjal, be ettan wakkati maabbe, bee boositoo wuro e wuro. Dullere gadaanjal tan bane, amma bee nyo'a himbe. Bee naata haalaaji di yaalay be, bee una batu. ¹⁴ Sabbu majjum, mii yidi saanjoobe, laatiibe gouniibe, hoowitee. Be dima sukaabe, be kiinno wuro maabbe. Den be kokkataa waybe men laawol no biisiri inde meeden. ¹⁵ Wobbe maabbe selii ko laawol, tokkii Seydan. ¹⁶ Debbo goondindo, mo rewbe gouniibe woni e wuro mum, owalla be, gam to be laatanaga eklesiya doongal. Eklesiya kan, hiinno rewbe gouniibe, be goodaa goddo kiinnotoodo dum.

¹⁷ Dottiibe ardaniibe Eklesiya deydey, e haani heba joddi golle mum de didi. Accu du tinniibe e waaji e janninol. ¹⁸ Gam Dewtere wi'i: «Taa habbu hunnuko gaari corboori gawri.» Ne wi'i kade bo: «Gollotoodo fu e haani joddi mum.»

¹⁹ To goddo waddanii maa gacce dow dottiijo eklesiya, taa jaabu, to hinaa 6e gadii seedeebe dido, dum bo tato. ²⁰ Wadoobe hakke, felu dum yeeso himbe fu, gam heba horiibe hula.

²¹ Mi eelii maa yeeso Alla, e Yeesu Almasiihu, e malaykaabe subaabé, downtana haalaaji dii, tawee a suttontiray himbe, a burontiray be bo. ²² Taa yawda jowaa juude maa dow hoore goddo. Taa naannu hoore maada der hakkeeji wobbe. Reenu hoore maa aa laabi.

²³ Taa yaru diyam balam tan. Yaru innabojam sedda gam reedu maa, e gam aa nyawi de duuddum.

²⁴ Hakkeeji wobbe wurtitinto diga 6e kiitaaka, di wobbe bo wurtitoo baawo ni. ²⁵ Hande nun bo golle boodde hollitortoo, de hollitaaki bo, tabitintaako e suudi.

6

¹ Maccube laatiibe goondinbe, daara joomiraabe mum hande fotube teddineego. Den mum, goddo hebataa laawol bata kalluka dow inne Alla, e ekkitinol men.

² Maccube woodube joomiraabe goondinbe, to wi'u gam bee laatii banniraabe, 6e teddintaa 6e. Amma, 6e jagganoo 6e bura, gam goondinbe yidaabe nun 6e jaggantoo.

Waajotoobe fewoobe e suuno jawdi

Kanjum haani jannjinaa, baajodaa. ³ Wobbe e ekkitina ekkitinol feerewol. Be tokkay haala Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu laabuka, e ekkitinol jaadoowol e kulol Alla. ⁴ Himbe 6en laati nun mawnitiibe, 6e annaa goddum. Bee nyawi jeddi e biditiri haalaaji. Diga e majjum nawniraagu, e kabé, e jennooje, e biisugo bannun yiwata. ⁵ Edum wadda jeddi di walaa kaddi,

hakkune himbe 6e hakkillo mum uurii. Be joofii goonja, bee miili goondinki laati nun laawol kebal.

⁶ E goonja, goondinki laati nun laawol kebal manjal, to neddo e seyori ko woodi. ⁷ En gadday goddum der duuniyaaru. En baawataa bo ko hoori goddum.

⁸ Gam majjum to een goodi nyaamdu e kolte, dum heyii en.

⁹ Amma suunaabe jawdi, jarbeeji waranan 6e. Be jantan pitti Seydan e suunooji di nafataa, jaarooji der majjere e halkere. ¹⁰ Gam suuno ceede woni dadol kalludum. Wobbe suunake de, go 6e ceeki diga goondinki, den 6e gaddani ko'e mabbe tooraaji duuddi.

Joga ko batadaa

¹¹ Amma, an neddo Alla, woddoda kujje den. Daartu foonnaare e takkaago Alla, e goondinki, e yidde, e tinnaare, e diggere. ¹² Habu hawre goondinki woodune, jaabaa yonki tabitiiki. Gam sabbu yonki kin Alla noddu maa, gadufaa seedaaku maada boodunu yeeso seedeebe duubbé.

¹³ Mii batee kaa do yeeso Alla buurinoowo huune fu. Mii batee ka bo yeeso Yeesu Almasiihu gadudo seedaaku boodunu yeeso Ponsu Pilaatu. ¹⁴ Joga ko batadaa faa wooda. Laata mo walaa tuuni dum bo gacce faa nyalaane Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu suppityto. ¹⁵ Garki makko laatoto wakkatiire ne Alla resi, Alla maanteteedo. Kanko tan woodi baawde, Laamido laamiibe, Joomiraawo joomiraabe. ¹⁶ Kanko tan woni mo maayataa, joodido der jaynjol njol goddo waawataa ko 6attii. Walaa mo meedi yi'ugo mo, walaa baawoovo ko yi'i mo bo. Teddujal e baawde tabitiide woodani mo faa abada abadin. Aami.

Haalaaji cakitiidi

¹⁷ Batu woodube jawdi der duuniyaaru do, to 6e mawnito. To 6e kooloo jawdi ni tabitintaako, amma 6e kooloo Alla. Kanko nun hokkata en huune fu, faa hey, gam ceyoroden dum. ¹⁸ Batu 6e 6e gada ko woodi. Wadugo geetum laatoo jawdi ma66e. Be laatoo hokkitiroobe, siriyiibe wallugo wo66e e jawdi ma66e. ¹⁹ Hande nun 6e cuudiranta ko'e ma66e jawdi boofuni, tabitintooni, gam nyalaade garooje, 6e keba bo yonki goonjahi.

²⁰ Timote, hakkilan ko kal-finadaa, woddoda haalaaji baanji baanji di yaadataa e goondinki. Hakkilan bo jeddi dow ko wo66e wi'ata annal luggunjal. ²¹ Wo66e mawnitorake annal 7jal, go 6e acci goondinki.

Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol fidabol nol Pol winnani Timote

Haala Puddirka

Pol wittoy kade Roma, oo laatii nanjaado. Amma oo woodi toora jooni buri de o nannanoo der siire nen. Himbe wobbe accii mo, Luka tan nun wondi e makko. E nandi hande Pol winnii derewol nol hakkune duuþi 66 e 68.

Pol yamii Timote wara law go dabbune wada. To oo wara bo, o wadda gulunfaare Pol e dereeji guri mum. O hoolaaki naa be jidian, gam oo anni no wakkati dil-lugo makko yottake. Gam majjum derewol nol do laatii binnaanjol dalaa, hakko o maayata. Der derewol nol, Pol yeeyitake baawo dow ko wadunoo, oo batana bo ko wadotoo jooni de o winnata nol, waato kiita makko e ko wadoytoo yeeso sedda, waato maayde makko ne woddaa kade.

Der derewol nol, Pol hollii Timote ko haani wada o laatoroo koolaado der ekkitinoanje de o hebi. Wakkati mum goondinbe e toreno, faa dum wadi Pol maþbaa der kasu, ekkitinoanje leliide bo e toora eklesiyaaji. Gam majjum o semmidinta Timote, o munyana tooraaji, o daroo baawo goonja. O acca jeddi di naftaa, o wodfodoo janjinoobe ko lelii, o takkoo ko o ekkitinaa, o waajoo haala Alla, «gam Binni Ceniini fu yiwi diga e kollitinki Alla, nii nafa gam janjingoo goonja, e foortugo neddo, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no Alla yidiri».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Yettoore e tiifinki, 1.3-2.13
3. Pol e bata Timote hakkilana hoore mum, 2.14-4.5
4. Heennyitoode goonki Pol, 4.6-18
5. Cannooje, 4.19-22.

Sannoore

¹ Derewol nol yiwi diga e am, min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Mi lilaama gam mi fina haala dow yonki ki Alla habban en alkawal, sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu. ² Mi sannii maa, an Timote biyam jidaado. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam!

Pol e semmidinta Timote

³ Mii yetta Alla mo cujidanammi e cuudiidum 6erne laafudum, hande no kaakiraabe am wadunoo. Emi siwtoree jemma e nyalooma fu der du'aaje am. ⁴ Mii siwtora gondi maa. Mii woodi kumpa yi'itaago maa puy, gam mi seyoo puy. ⁵ Mii siwtora goondinki maa ki walaa munaafitaare. Maama maa Loyis e inna maa Enis e artu maa woodugo ki. Mii hoolii an bo aa woodi ki. ⁶ Gam majjum mii hattinee, accu dokkal njal Alla hokku maa no jowumi juude am dow maa 6eydoo. ⁷ Gam Ruuhu nju Alla hokki en, laatintaa en hulooþe. Amma Ruuhu kokkoowo en semme, e yidde, e nantaare o hokki en.

⁸ Gam majjum taa sentu seedanaago Joomiraawo meeden. Taa sentu bo seedanaago am, min maþbaado der kasu gam makko. Hawtu e am der tooraaji gam linjiila, jaka baawde de Alla hokku maa. ⁹ Kanko hisini en, noddi en gam laatanoden mo. Hinaa gam gadu meeden o hisiniri en, amma gam nun nun o yidiri dum e moyyere makko. Moyyere nen o wadani en diga e Yeesu Almasiihu, diga hanne bane. ¹⁰ Jooni, moyyere nen hollitake e garki kisinoowo meeden Yeesu Almasiihu. Kanko halki baawde maayde. Diga e linjiila o holliti yonki tabitintooki.

¹¹ Gam sabbu linjiila kan, Alla wadimmi baajotoodo, lilaado e janjinoowo. ¹² Sabbu majjum tooreteemi tooraaji dii do, amma

mi sentiray dum. Gam mii anni mo goondinmi. Mii hoolii bo o waawan ko reeni ko o halfinimmi faa nyalaane darmjal yottoo. ¹³Joga haala goonjaha ka nanudaa diga e am. Gollir ka e goondinki, e yidde ne kebuden gam een kawti e Yeesu Almasiihu, ka laatanee misaalu. ¹⁴Joga geetum dum kalfinadaa e ballal Ruuhu Ceniiido gonudo der meeden.

¹⁵Aa anni, himbe leydi Asiya fu accii am, Figelus e Hermogenes na'on der mabbe. ¹⁶Joomiraawo endoo himbe saare Onesifor, gam o deyyitini am. O sentiray bo nannoode am der kasu, ¹⁷accu du no o wari Roma, o dartii am e tinnaare mawne faa o yiitimmi. ¹⁸Alla Joomiraawo hokka mo endam nyaanne darmjal. An e hoore maa aa anni no woodi, golle de o wadanimmi der siire Efesu.

2

Gollotoodo Yeesu kooliniido

¹ Gam majjam biyam, accu moytere ne kebuden sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu semmidinee. ²Ko nanudaa diga e am yeeso seedeobe duubbe, halfin dum himbe hooliniibe, waawooobe ko jannjini wobbe.

³Jabu gedu toora maa hande soogeeru Yeesu Almasiihu yeeru. ⁴To soogeeru jahooru konu e yidi fottango mawdo mum, hakkilantaa haajuuji duuniyaaru. ⁵Nun nun bo, to gaduwoo doggudu yawtontire dowsanaaki sariyaaji doggudu, hebataa meetalol. ⁶Demoowo golliido puy, kan nun haani arta nyaama biebbe deme mum. ⁷Mija ka batu maa mi faa wooda, Joomiraawo faaminte huune fu.

⁸Siwtor Yeesu Almasiihu mo lenyol Dawda. O fintii e maayde, hande no linjiila ka baajootomi bati. ⁹Linjiila kan nun acci mii tooree faa kabbaami e callalluuij, hande gaduudo kalludum. Amma

haala Alla habbaaka. ¹⁰Gam majjam munyanmi huune fu, sabbu subaabe Alla heba kambe bo, Yeesu Almasiihu hisina be, be keba teddujal makko tabitiinal. ¹¹Daa do haala kooliniika:

To en maaydii e makko, en buuridan e makko bo.

¹²To en munyanii tooraaji, en laamodoto e makko bo, to en calike mo, kanko bo o saloto en.

¹³To en laataaki hooliniibe, kanko o tabitinto oo kooliniido, gam o waawataa ko yeddi hoore makko.

Gollotoodo mo Alla yerdii

¹⁴Kanjum haani ciwtoraan goondinbe, eelaa be yeeso Alla be acca jeddi dow haalahon. Jeddi iri dii don nafataa godsum,sey majjinggo hettiniibe. ¹⁵Tinna darodaa yeeso Alla aa koolaado. Laata gollotoodo mo sentintaake der golle mum. Laatodaa bo jannjinoowo haala goonjaha, hande no fotti. ¹⁶Seedu e haalaaji baanji baanji, centiniidi. Batoobe di e beydoo woddodaago Alla. ¹⁷Haala mabbe e nandi hande suure kokkollaare, layoore. Himeneyus e Filetus na'on caka mabbe. ¹⁸Be celii laawol goonja. Be accii wobbe woppi goondinki mum e wi'ugo pintol maaybe wadii yawtii. ¹⁹Amma Alla daddii dadda ka dimmataako. Nani do ko winnaa dow makka: «Joomiraawo e anni laataniibe dum.» Nunnun bo: «Noddoowo inne Joomiraawo fu, woddoo waafugo ko halli.»

²⁰Der suudu manjol, keede gadiraade jande geete e kannjeeritan bane woni don. Keede gadiraade ledde e loope na'on don. Godde, gollirte golle de teddujal, godde bo golliree golle de walaa teddujal. ²¹To goddo laabinii hoore mum e kujje dee fu, joomum laatoto hande heedo gollirteeno golle teddufe. O laatoto, cenaado, nafoowo joomum,

ciriyido wadugo golle boodde fu.
²² Doggu suunooji gojankaaku.
 Dartu foonnaare e goondinki, e
 yidde, e jam, an e noddooße inne
 Joomiraawo e berde laabude fu.
²³ Amma an, woddoda haalaaji
 di walaa hooore, e jeddi baanji
 baanji. Aa anni di umminan nun
 kabé. ²⁴ Gollantoodo Joomiraawo
 haaniraa e hawre. Amma o laatoo
 diggudo yeeso himbe fu, o laatoo
 bo baawudo janningo, e munyudo.
²⁵ E haani o foorta yeddoobe mo
 e jam. Wadoto Alla walla bē, bē
 tuuba, bē paama goonja. ²⁶ Den
 hakkilooji mabbe wittaan, bē dada
 pitti Seydan nanjunoodo bē, e
 wadina bē sago mum.

3

Jaamanuuru sakitiineeru

¹ Annu der jaamanuuri caktiidi, wakkatiiji cadudi waran.
² Himbe laatoto yidube ko'e mum
 tan, suunaabe ceede, bē laatoto
 jurotoobe e mawnitintoobe, bē
 jennan haala Alla. Be dowtantaako
 saareeji mabbe, bē annaa gadu, bē
 tediintaa ko senii. ³ Be laatoto bē
 berde mum yoori, bē cawrantaako
 goddo, nyooobe himbe, bē galaa
 nantaare, bē yonki bonki, bē
 banyan ko woodi. ⁴ Be laatoto
 jammotoobe, dullube hakkillo, bē
 jidan welwelo duuniyaaru bura
 Alla. ⁵ Be nandinan ko'e mabbe
 hande hulooibe Alla, amma bēe
 jedda baawde mum. Woddoda iri
 himbe ben. ⁶ Wobbe mabbe e naata
 e wurooji, bēe yoyra rewbe bē galaa
 hakkillo, bē hakkeejji nyoyyi, go
 suunooji feere feere e wifita dum.
⁷ Rewbe ben e ekkitoo wakkati fu,
 amma abada bē baawataa ko yottii
 annal goonja. ⁸ Hande no Yannes
 e Yamberes habidiri Muusa,
 nunnun himbe ben habidirta e
 goonja. Hakkillo mabbe wuurake,
 goondinki mabbe walaa nafuwe.
⁹ Amma bē kebataa saa'a, gam
 haanjaare mabbe laabanan himbe

fu, hande no dum laatii e Yannes e
 Yamberes.

Haalaaji cakitiidi

¹⁰ Amma an Timote, a yi'i no
 janninirmi. A yi'i jikku am, e an-
 niya am, e goondinki am, e munyal
 am, e yidde am, e tinnaare am.
¹¹ Aa anni tooraaji am, e boneeji
 am. A yi'i ko hebimmi Antiyokiya
 e Ikoniya, e Listira fu. A yi'i bo no
 munyirmi dow tooraaji di kebumi.
 Amma Joomiraawo wurtinii am
 e majji di fu. ¹² Hawtuube e Yeesu
 Almasiihu, go e yisi hulugo Alla,
 bē toorete. ¹³ Amma hallube e
 hiiloobe, beydoto e halla. Be
 majjinan wobbe, gam kambe bo
 bēe majji. ¹⁴ Amma an, joga
 ko ekkitidaa, e ko kooliidaa e
 semme. Aa anni moy ekkitin
 maa dum. ¹⁵ Diga suakaaku maa,
 aa anni Dewte ceniide. Kanje de
 baawan ko hokku maa faamu,
 jiitiraa kisidam kebeteedam diga
 e goondingo Yeesu Almasiihu.
¹⁶ Binni ceniini fu yiwi diga e
 kollitinki Alla. Nafuwe majje woni,
 janningo goonja, e hollugo boofi, e
 moyyingo di, e ekkitingo wonaago
 no fottiri. ¹⁷ Nunnun neddo Alla
 fu laaortoo kebbudo, ciriyido
 wadugo golle geete.

4

Tinna aa waajoo

¹ Mii eelee yeeso Alla e yeeso
 Yeesu Almasiihu, kiitotoodo wu-
 urube e maaybe. Mii eelee bo
 sabbu wittoyo makko e Laamaare
 makko: ² Waaja haala Alla, waajita
 ka wakkati fu, baa dum fottanii
 bē, baa dum fottanay bē. Felu
 bē, semmidin bē e munyal, aa
 jannina bē. ³ Gam wakkati waran
 de himbe salootoo nanugo ekkitinol
 poortiijol. Be tokkoto suunooji
 mabbe. Be dartanan ko'e mabbe
 janninoobe duubbe, janninanbe bē
 ko bē jidi nanugo. ⁴ Be cukkan
 noppi mabbe gam to bē nanu
 goonja, bē baylitinto far to taalaaji.

5 Amma an, nantu hoore maa der huune fu. Munyan tooraaji, wadu golle baajotoodo linjiila, heennyititon golle maa faa wooda.

⁶ Amma min, mi 6adike laataago sadaka, hande kiriseteedi, wakkati yawtugo am 6adake. ⁷ Mi hafii hawre woodune, mi yottinii dog-gudu am, mii joggii goondinki.

⁸ Diga jooni, Joomiraawo kiitoodo e goonjaaku, e resanimmi riiba kokketeeka poonniitido nyaanne darrjal. Min tan bane hokketee ka. Amma, min e hettiniibe, yidube wittoyo makko fu, o hokkata ka.

Ka Pol bati dow 6e o gollodii

⁹ Tinna garaa to am law. ¹⁰ Gam Demas accii am, sabbu yidde duuniyaaru, o yahii Tesalonika. Kereskes yahii Galaatiya, Titus bo yahii Dalmatiya. ¹¹ Luka tan nun wondi e am. Waddu Marku to aa wara, o nafan am sanne der golle am. ¹² Tikikus, mi lili dñum Efesu. ¹³ To aa wara, gaddanaa am gulunfaare am ne accumi Torowas, wuro Karpus. Gaddanaa am bo dewte am, ko jogii am buri woni, dewte am de guri.

¹⁴ Aleksandire bahillo wadanii am ko halli puy. Joomiraawo yoban mo ko o wadi. ¹⁵ An bo, hakkilan mo, gam o salake waaji amen e semme.

¹⁶ Nyalaane arandeere ne dari-naami yeeso kiitoowo gam mi toontano hoore am, baa gooto wallay am, 6e fu 6e accii am. To Alla liman 6e dñum gacce!

¹⁷ Amma Joomiraawo wallii am, semmidinimmi. Kan acci keen-nyitimmii golle waaji am. Himbe lenyi janani fu nanii waaji din. Nunnun dadirmi diga e hunnuko jaggere. ¹⁸ Joomiraawo dasinan am ko halli fu, o yottinammi jam to Laamaare makko ne kammu. Teddujal laatanoo mo faa abada. Aami!

Heennyitirde e cannooje

¹⁹ Mi sannii Pirisilla e Akilas, mi sannii getti wuro Onesifor.

²⁰ Erastus darake Korintu, Totorimus bo, mi accii dum Miletus oo nyawi. ²¹ Tinna garaa go dabbune wada. Ebulus e Pudes e Linus e Kalawdiya e sakikiraabe wonbe do fu, sannii maa.

²² Joomiraawo wonda e maa! Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol ηολ Pol winnani Titus

Haala Puddirkä

Wakkati Pol yoofitaa de o maabeanoo der Roma, den nun o waajii haala linjiila der Kereta, siire burune manju der dunde girekiibe. Wakkati o yaareteno Roma to laamiido mawdo, laana diyam maabbe yaaliniino be Kereta.

Wakkati o yawtata diga don, o accii don mo o gollodintoo, tokkiido mo, mo laataaki Yahudu- ujo, Galaatiya. 2.3. De duuddsum Pol yowannoo mo o wada golle cadude, der Korintu du. O yowanii mo gollal moyyingo joonne eklesiya ka kanko Pol o titunoo.

Pol batii Titus 6e potta Nikopolis. E nandi hande diga Maseduwaan nun o winnoy derewol ηολ do, e ηολ Timote aranol. Haala majji e nandi.

Baawo Pol holli no haani ardiibe e wa'i, o batanii bo boofi Yahuduubē salotoobe ekkitinol goonjawol. O hollii bo ko haani gebe himbe feere feere wonbe der eklesiya wada. No o heennyitiri derewol makko nani, o batanii moyyere Alla ac coore neddo joodoo joonne teddi noore linjiila.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puudirkä, 1.1-4
2. Dottiibe eklesiya, 1.5-16
3. Golleeji gebe himbe feere feere der eklesiya, 2.1-15
4. Joonne goondinbe der duuniyaaru, 3.1-11
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.12-15.

Sannoore

¹ Derewol ηολ do yiwi e am, min Pol, maccudo Alla e lilaado Yeesu Almasiihu. Alla yowanii am mi wada subaabé makko goondina mo. O yowanii am anningo be goona jaadooja e goondinki

men. ² Hande non be goodirta hoolaare hebugo yonki tabitiiki. Alla mo fewataa habbaniino en alkawal yonki kin diga huune fu tagaaka. ³ No wakkati wadi, o anninii haala makko diga e waaji di o yowanimmee hande no Alla Kisinoowo en umuri dum.

⁴ Titus, mi sannii maa, an, laatiido biyam e goona diga e goondinki men gooti. Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en wadanee moyyere, hokkee bo jam!

Golle Titus der Kereta

⁵ Mi accii maa Kereta gam moyyinaa ko horii moyyineego. Cuubanaa genni fu dottiibe Eklesiya hande no bi'uno maa mi. ⁶ Sey dottiijo cuubaado fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo gorko mo debbo gooto, mo biibbe mum laatii goondinbe. Biibbe ben laatoo be nyoirtaake baadi baanjaari, dum bo dullere dowtaare. ⁷ Doole ardiido Eklesiya fu laatoo mo walaa gacce, gam o laati nun gollantoodo Alla. Haanay o laatoo mawnitiido, dum bo mo mone, maa bo jaroovo bagi, dum bo kasaado, maa bo cuunaado riiba kalluka. ⁸ Amma sey joomum e laatii bernoowo hobbe, jifudo ko woodi, mo hakkillo, poonniitido, laabudo, nantiido. ⁹ Sey joomum e jogii haala kooliniika hande no ka jannjiniraa. Den o waawan ko semmidini wobbe e ekkitinol laabunjol, o waawan bo ko jaalii yeddoobe.

¹⁰ E goona, duuubbe e laatii naruube, accu du caka Yahuduubē goondinbe. Bee laatii batoobe haalaaji di walaa hoore, bee yoyra himbe. ¹¹ Sukku kunnude maabbe, gam bee biisa saareeji duuddi. Bee ekkitina ko haanay, gam be keba riiba kalluka. ¹² Neddo maabbe, mo himbe daari hande annabijjo, batii du, wi'i: «Keretaabe laati nun fewoobe wakkati fu, bee laatii bisaaji bondi, ciwankeebe, e deereruube.» ¹³ O batii goona.

Gam majjum, felu 6e e semme, gam 6e keba goondinki geeti. ¹⁴ Be acca tokkugo taalaaji Yahuduubi, e oodaaji himbe yoofube goonja. ¹⁵ Huune fu e laabi to laabube. Amma walaa ko laabi, to sobube e 6e goondinay, gam hakkillo maabbe e cuudiidum berne maabbe fu sobii. ¹⁶ Bee bi'a bee anni Alla, amma golle maabbe e yedda no bee anni mo. Bee laatii nyiddube, e nanaruubi. Be baawataa ko wadi geetum baa gootum.

2

Ekkitinol goonjawol

¹ Amma an, accu batu maada yaada e ekkitinol goonjawol. ² Worbe nayeobe, batu 6e no haani 6e laatoo nantiibe, fotube teddineego, hakkilbe. Be laatoo 6e goondinki mum yandi, 6e gooda yidde e munyal. ³ Batu rewbe nayeobe bo, wonoo hande no haani rewbe goondinbe wonoroo. To 6e laatoo nyo'oobe himbe, dum bo horbe bagi. Amma 6e laatoo ekkitinoobe ko woodi. ⁴ Be ekkitinina rewbe saajoobe yidugo worbe mum, e sukaabe mum. ⁵ Be laatoo hakkilbe, laabube. Be kiinnoo golle wuro maabbe, 6e laatoo yeeddube. Moy fu dowtanoo gorko muudsum, gam to haala Alla yennie.

⁶ Waaja gojankeebe, 6e laatoo hakkilbe der huune fu. ⁷ An e hoore maa, laatana 6e misaalu der golle boodde fu. Ekkitin 6e ekkitinol goonjawol, e pottunjo. ⁸ Haala maa laatoo goonjaha, ka yeddataako, gam waybe meeden jiboo, 6e dulla kalluka ka 6e batani en.

⁹ Maccube bo, waaja 6e, 6e nanana joomiraabe maabbe der huune fu. Be gada ko welata 6e, to 6e jeddontir e maabbe. ¹⁰ To 6e buju 6e, amma wakkati fu, 6e kollita 6ee laatii hoolaabe, hebbube. Be gada dum gam ekkitinol haala Alla kisinoowo en, teddinee der huune fu.

¹¹ E goonja, moyyere Alla holli-take gam himbe fu hisa. ¹² Moyyere nen e ekkitinina en accen wonaago der dullere kulol Alla, e suunooji duuniyaaru. Nee ekkitinina en bo laatoden hakkilbe, e foornitiibe, e huloofe Alla der duuniyaaru nuu do. ¹³ Hande non kedortoden nyalaane barkidinaane, ne tam-mihiden. Nyalaane nen, Yeesu Almasiihu, Alla meedsen mawdo, Kisinoowo en, hollitinto e teddujal. ¹⁴ O hokkii hoore makko gam men, o sooditii en diga ko halli fu. O laatinii en himbe makko 6e o woodi, laabinaabe, tinniibe wadugo golle geete.

¹⁵ Kanjum haani bataa himbe, nun bo haani baajodaa 6e, pelaa 6e e baawde maa fu. Taa accu goddo yawee.

3

No haani goondinbe Yeesu e laatii

¹ Siwtor goondinbe 6e nanana mawbe leydi, e woodube baawde. Be dowtanoo 6e, bee ciriyii wadugo golle boodde fu. ² To 6e batu kalluka dow goddo, 6e laatoo deyyube, e sawriibe, e welube deedi dow himbe fu. ³ Gam enen bo, een laatinoo 6e walaa hakkillo, nanaruubi, e majjuibe. Een laatinoo maccube jidaali, e suunooji diye fu. Een goodunoo ganyaani e nawniraagu, een banyontiri, en banya, een banyontiri. ⁴ Amma Alla Kisinoowo en hollitii himbe geetaaku mum e yidde mum. ⁵ O hisinii en, amma hinaa gam en gadii golle poonnitiide, e endam makko o rimiterii en, laatiden heybe diga e Ruuhu Ceniido laabindo en. ⁶ Alla hokkii en Ruuhu mum ceniido puy, diga e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en. ⁷ O wadii dum diga moyyere makko gam laatoden foornitiibe, heba doneen yonki tabitiiki, ki tammiden hebugo. ⁸ Kanka woni haala kooliniika.

Mii yidi tasinaa ka, gam goondinbe Alla tinnoo wadugo golle boodde. Kanjum woni ko woodi, ko nafata himbe. ⁹ Amma woddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi dow habaruujilenyi, e kabé, e jeddi dow tawreeta. Haalaaji dii don fu nafataa godđum, baanji di laatii. ¹⁰ Gaddoowo ceennol caka himbe, felu mo de woore, de didi, to o salake, takku mo sera. ¹¹ Annu gadoowo hande non laati nun majjudo e hakkeejo, o doyyii hoore makko kiita.

Cannoje e baynaade

¹² To mi lilii Artemas naa bo Tikikus to maa, yawda garaa law, tawaa am Nikopolis, gam ton jidumi dabbugo. ¹³ Tinna ballaa Jenas, moodibbo tawreeta, e Apollos, gam to godđum jaccu be der jahaanjal mabbe. ¹⁴ E haani himbe meeden bo ekkitoo wadugo golle boodde. Be balla haajaabe walleego gam to kambe walooobe ben be gonoo baanji.

¹⁵ Wondube e am fu sannii maa. Emen canna goondinbe yidube men fu.

Moyyere Alla wonda e moodon, on fu.

Derewol n̄ol Pol winnani Filemon

Haala Puddirka

Derewol n̄ol Pol winnani Filemon do, haala joonne hakkune himbe dido nun n̄ol batanta. Pol winnii derewol n̄ol gam o sawrinana Onesimu, maccudo doggunoodo joomiraawo mum Filemon. Filemon laati nun goondindo tawaado der wanjarde Koloosi. Onesimu tuubii, goondini Yeesu diga e waaji Pol. Kan wadi Pol e eela Filemon jaab Onesimu hande banniraawo mum, o sawranoo mo bo.

Der duubol 62 nun Pol winni derewol n̄ol der nannjoore mum arandeere der Roma. Dum nandi hande Tikikus nun yaari derewol n̄ol e n̄ol Koloosi, Kol. 4.7-9.

Ko hollitii der derewol n̄ol woni, tinnaare ne Pol woodi dow moyyingo haala hakkune himbe dido, hande no o woowi wadugo hakkune himbe duubbe. Ko Almasiihu wadani en hakkune men e Baaba mum, kanjum nun Pol wadani Onesimu hakkune mum e Filemon.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1-3
2. Yettoore Alla gam goondinki Filemon, 4-7
3. Pol e eelana Onesimu sawraare, 8-22
4. Cannooje, 23-25.

Sannoore

¹ Min Pol, e banniraawo meeden Timote nun winni derewol n̄ol. Min Pol, mii latii maabbaado gam daliila Yeesu Almasiihu. Emen canna Filemon, jidaado amen, gollodintoodo e amen. ² Emen canna bo Afiya, sakiike men debbo, e Arkippus kaabidoowo e meeden gam linjiila, e goondinbe hawritintoobe der wuro maa. ³ Alla Baaba meeden, e Yeesu

Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam.

Yidde e goondinki Filemon

⁴ Filemon, mii yetta Alla wakkati fu, mi accay siwtorgo maa der du'aaje am. ⁵ E goona, mi nanii yidde e goondinki maada dow Joomiraawo Yeesu e batanee, e no jidiraa himbe Alla fu. ⁶ Emii eela Alla, gam goondinki kii do hawti en yi'oo der gadu. Den paaminaa geetum fu dum baaweten wadugo gam Almasiihu. ⁷ Banniraawo, berne am seyake puy, hakkillo am fukkake bo, gam yidde maa deyyitinii himbe Alla.

Pol e sawrinana Onesimu

⁸ Mii woodi laawol der kawtal men e Almasiihu mi eelee ko haani gadaa. ⁹ Amma, mii buri yidugo, mi eelee gam yidde, min Pol dottiijo, jooni bo mii maabbaado sabbu Yeesu Almasiihu. ¹⁰ Mii eelee gam Onesimu biyam mo kebumi goondini der kasu. ¹¹ Naane, o nafayno maa, amma jooni, o nafan en, min e maa.

¹² Mii wittina mo to maada, jaabu mo hande min e hoore am. ¹³ Mii yiduno haggugo mo to am, gam o wallammi hande no haani bal-liraano am jooni no tawaami der kasu gam linjiila. ¹⁴ Amma mi yiday wadugo goddum to hinaa en baddii, gam mi yidaa wadingo maa booddum e doole, amma dum laatto e sago maa.

¹⁵ Wadoto Onesimu seenniriino e maa wakkati sedda, gam o wonda e maa, e baadey. ¹⁶ O laataaki kade maccudo tan, oo buri maccudo, o laatike banniraawo men jidaado. Min, mii yidi mo sanne. Mii anni aa yidi mo buri, hinaa hande neddo tan, amma hande goondindo Joomiraawo.

¹⁷ To a daarii am hande igo maa, den kan, jaabu mo hande no jabirtaa am min e hoore am. ¹⁸ To o woofaniino maa, dum bo to o joganiino maa nyamaane, yowanam

dum. ¹⁹ Min Pol, mii winna ka e junjo am, mi yobete dum. Amma mii siwtoree, an bo aa joganii am nyamaane, nyamaane nen bo, an e hoore maa nun. ²⁰ An banniraawo am, wadananam dum sabbu Joomiraawo, deyyitin berne am gam kawtal men e Almasiihu.

²¹ Mii winnanee gam mii hoolii a nananan am, gam mii anni a wadan buri ko eelu maa mi. ²² Sikan, ciriyanolaa am suudu to beeranmi, gam mii miila, Alla jaban du'aaje mon, o wittinanmi to moodon.

Cannoje

²³ Epaferas mo ma66idaami gam Yeesu Almasiihu sanni maa. ²⁴ Marku bo, e Aristarkus, e Demas, e Luka gollidoobe e am sannii maa.

²⁵ Moyyere Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden wonda e moodon.

Derewol Iburaninkeeēe

Haala Puddirka

Derewol Iburaninkeeēe e woodi nafuwe mawdo der Alkawal Kesał. Binnudo derewol ɳol batay inne mum, ko baaweten ko bati tan woni, o laati nun Yahuduujoo goondindo Yeesu, woliine maamiraabe men nun hollata dñum. Oo anni Alkawal Kiinnjal puy, accu du dow golle Leewinkeeēe. Diga seedeeēe linjiila arandeeēe nun o nani linjiila.

Yahuduubē goondinbē Yeesu hande makko nun o winnani, kambe o baddata. Bee laatii himbe tawaabē der eklesiya ka o anni, go oo yidī beraago 6e, dñum 6ooyataa. Liinyoobē dewte e miili eklesiya Roma, der leydi Italiya nun o winnani derewol ɳol. Gam Roma nun himbe arti nani haala derewol ɳol, diga e derewol ɳol Kelema mo Roma winni der duubol 95 yahugo 96 6aawo Almasiihu rimaa.

Toora batanaaka der don e laatii toora ka Kolodu laamiido toori Yahuduubē goondinbē Yeesu der duubol 49 6aawo Almasiihu rimaa. O riiwi Yahuduubē goondinbē jaka duubi sedda diga Roma.

Dum nandi hande derewol ɳol winnaama hakkune duubol 60 yahugo 64 6aawo Almasiihu rimaa.

Binnudo derewol ɳol, winnii ɳol gam semmidingo 6e o winnani. Dum nandi bo hande 6e o winnani e tawaa der toora mawka. O winnanii 6e, gam to 6e boppu goondinki.

Der derewol makko, o hollii 6e no Yeesu e 6uri malaykaabe, e Muusa, e Yosuwa, e Limaamii6e 6e Alkawal Kiinnjal. Dum don fu, e hollita no 6e o winnani e yiduno wittugo der tawaanjal Yahuduubē dow suji-dango Alla. O hollii 6e, no sadaka

Almasiihu wadi de woore, e yiyyam mum heyii faa e baadey.

O semmidinii 6e e hollugo 6e goondinki himbe arandeeēe. O batii 6e, 6e tigga Almasiihu gite, gam kanko nun laatii misaalu munyal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-3
2. Almasiihu e 6uri malaykaabe mawnugo, 1.4-2.18
3. Almasiihu e 6uri Muusa e Yoosuwa mawnugo, 3.1-4.13
4. Limaamaaku Almasiihu e 6uri limaamaaku fu, 4.14-7.28
5. Alkawal Almasiihu e 6uri alkawalji fu, 8.1-9.28
6. Yiyyam Almasiihu e 6uri kiisteedi fu nafuwe, 10.1-31
7. No goondinki 6uriri huune fu, 11.1-12.25
8. Haalaaji cakitiidi, 13.1-25.

Alla baddii himbe diga e Bidđo mom

¹ Diga ko 6ooyi, Alla baddiino kaakiraabe meeden de duuddum, e laabi feere feere. O baddii 6e diga e annabiibe. ² Amma der nyalaade cakittiide dee do, o baddii en diga e Biyiko. E makko Alla tagiri duuniyaaru e kammu. Kanko nun bo Alla subi laatoo donoowo huune fu. ³ Kanko nun laatii jaynjol jalboowol, kollitoowol tedduŋal Alla, e no Alla laatii e goonja. Oo jogii huune fu diga e haala makko gooduka baawde. Baawo o laaɓini hakkeeji himbe, o joofake dow kammu, to nyaamo Alla mawdo, mo tedduŋal.

Bidđo e 6uri malaykaabe

⁴ Bidđo e 6uri malaykaabe manju, kan wadi Alla hokki mo inne 6urune inde maabbe. ⁵ Malaykaajo moy nun Alla meedi ko wi'i:

«An laatii Bidđo am,
hanne min nun laatii Baaba maa*?»

Moy o wi'i kade:

«Mi laatanto mo Baaba,

* 1:5 Jabuura 2.7 * 1:5 2 Samuyiila 7.14

kanko bo, o laatanoo am Biddo^{☆?}»
 6 Kade bo, no o liloya Afo makko e
 duuniyaaru, o wi'i:
 «Malaykaabe Alla fu sujidana mo[☆].»
 7 Dow malaykaabe bo Alla wi'ii:
 «Oo gollira malaykaabe makko
 hande keni,
 o wadii 6e jagganoo mo hande selle
 yiite[☆].»
 8 Amma dow Biddo, o wi'i:
 «Laamu maa, an Alla, wonoo faa
 abada!
 A laamoranto himbe maa e sawru
 foonnitaare.
 9 Aa yidi foonnitaare, aa wanyi ko
 halli,
 gam majjum, Alla maada subi ma,
 wuju maa nebbam seyo
 furujo njo wondube e maada[☆].»
 10 O wi'i kade:
 «Joomiraawo, diga fuddoode, an tagi
 leydi,
 juude maa tagi kammu.
 11 Dum fu, dum halkan, amma an, a
 tabbitinto,
 dum fu, dum hiiid'an hande kolte,
 12 a taggan dum hande toggoore,
 dum waylitinte, hande kolte.
 Amma an, a waylitintaako.
 Duubi maa bo heennyataa[☆].»
 13 Alla meeday ko wi'i malaykaajo
 gom:
 «Jooda nyaamo am
 gam mi wada wanyube maa laatoo
 jaabirdum koyde maa[☆].»
 14 Malaykaabe fu laati nun ruuhu-
 uji jaggantoodi Alla, oo lila di gam
 di gollanoo ronoobe kisidam.

2

To en jeebee kisidam

1 Gam majjum, e haani kakkilanen puy ko nanuden, gam to en boddodee laawol. 2 Haala ka Alla hokki diga e malaykaabe goondii. Woofube e saliibe dowtanaago ka fu, heban kiita kaa do haanani 6e.
 3 To non noy dadirten, to en jee-
 bake kisidam mawdam hande dam

do? Joomiraawo nun arti batango kisidam dam, den nanube tabbitinanii en dam. 4 Alla semmidinii seedaaku maabbe e wadfugo maa-neeji, e kaaydiniidum, e kaayeefiji feere feere. Alla hollitii dum bo e seennango 6e Ruuhu Ceniiido hande no o yidiri.

Yeesu laatake neddo gam hisina himbe

5 Alla hokkay malaykaabe 6e laamano duuniyaaru garoowu nu batanten. 6 Goddo batii nokkun der Dewtere, wi'i:
 «Ume neddo latii faa ciwtoraafum?

naa 6ii-aadama ko paaledaa fum?
 7 A leesinii mo wakkati sedda ley

malaykaabe,

a meelii mo teddujal e manju.

8 A yowii huune fu ley koyde makko[☆].»

No Alla yowani mo huune fu, edum holla no godfum horaaki ko o yowanay mo junjo. Jooni en ji'ataa taw no o yowanii mo kujje fu junjo. 9 Amma een ji'a Yeesu leesinanoodo wakkati sedda ley malaykaabe, jooni o meelinaama teddujal e manju. Gam ume? Gam o toorake, o maayi. Hande non, sabbu moyyere Alla, o maayiranii himbe fu. 10 Dum fottanii Alla tagudo huune fu, e mo gam mum huune fu woni, yaara himbe duu66e 6e keba teddujal. Dum fottanii mo bo, o yottina Yeesu maabitindo laawol kisidam, o laato kebbudo diga e tooraaji.

11 Gam laabinoowo, e laabinteebe fu yiwi diga e baaba gooto. Kan wadi o sentay noddugo 6e banniraafe. 12 O wi'ii:

«Mi batan banniraafe am inne maa,
 mi maantete caka jama'aare maa[☆].»

13 O wi'ii kade:

«Mi yowan hoolaare am fu dow Alla.»

[☆] 1:6 Tokkitaaki Tawreeta 32.43 [☆] 1:7 Jabuura 104.4 [☆] 1:9 Jabuura 45.7-8 [☆] 1:12 Jabuura 102.26-28 [☆] 1:13 Jabuura 110.1 [☆] 2:8 Jabuura 8.5-7 [☆] 2:12 Jabuura 22.23

Kade bo, o wi'i:

«Mi nani, min e 6ibbe 6e Alla
hokkimmī[◇].»

¹⁴ Hande no 6ibbe woodiri 6annu e yiyam, hande non Yeesu bo ettiri 6annu, laati hande maabbe. O wadii dum gam diga e maayde makko, o halka baawde laamaniido maayde, waato Seydan. ¹⁵ Diga e majjum o rindini laatiibē maccuē der gonki mum fu, gam 6e kuliino maayde. ¹⁶ Gam een anni, malaykaabē bane Yeesu wari wallugo, amma laatiibē lenyol Iburahiima nun. ¹⁷ Gam majjum, e haani o nanda e banniraabē makko der huune fu. Hande non o laatorii hooreejo Limaamiibē mo endam, koolaado der golle Alla, gam o moyta hakkeji jama'aare. ¹⁸ Kanko e hoore makko o tooraama, o jarbaa. Gam majjum, o waawan wallugo jarbaabē.

3

Yeesu e buri Muusa

¹ Banniraabē goondinbē, onon 6e Alla noddi, gattee hakkillo mon dow Yeesu. Alla liloysi mo gam o laatoo hooreejo Limaamiibē dow goondinki meeden ki cee-dotoden. ² O laatake koolaado yeeso Alla cubudo mo, hande no Muusa laatorii koolaado der suudu Alla fu. ³ E goona, Yeesu e buri Muusa teddujal, hande no mahoowo buriri suudu 6ol o mahi teddujal. ⁴ Gam suudu fu e woodi mahudo dum, amma mahudo huune fu woni Alla. ⁵ Muusa laatike koolaado der suudu Alla fu, hande jaggiido, oo seedanoo ko batanoytee. ⁶ Amma Almasiihu laatike koolaado der suudu Alla hande 6iddo. Enen laati 6e suudu makko to en tinnake een koolii, een tabbitini ko jurortoden faa heennyitirde.

Naatugo der siwtaare Alla

^{◇ 2:13} Esaaya 8.17-18 ^{*} 3:8 Himbē Isira'iila ummaniiibē Alla e annabi Muusa wi'i, wittan leydi Misira. ^{◇ 3:11} Jabuura 95.7-11

⁷ Gam majjum, Ruuhu Ceniido

wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,
⁸ to on joorinee 6erde moodon
hande no kaakiraabē moodon
wadunoo,
no 6e ummanii Alla*,
9 6e jarbii mo der ladde haro.
Alla wi'i, ton 6e jarbii am, 6e poon-
nimmi,
baa no 6e ji'ii golle de gadumi jaka
duubi lasoy didi.

¹⁰ Gam majjum, mone am ummii,
dow himbē jaamanuuru nu,
bi'umi: “Wakkati fu, 6erde maabbe e
majji,

6e annaa laabi am!”

¹¹ Gam majjum, mone am ummii,
kuniimi, bi'umi:
“Be naatataa der siwtaare am
pay[◇].”

¹² To non, banniraabē, kakkilee,
gam to goddo moodon woodu
6erne hallune, nulla goondingo,
woododoo Alla mo yonki. ¹³ Amma
baajontiree nyalaane fu, faa
dum wi'ee «hanne» gam to hakke
majjin goddo moodon, yoorina
6erne mum. ¹⁴ To en jogake
hoolaare men arandeere e semme
faa heennyitirde, den en laatike
hawtube e Almasiihu.

¹⁵ Hande no Dewtere wi'i:
«Hanne, to on nanii daane Alla,
to on joorinee 6erne mon
hande no kaakiraabē moodon
wadunoo,
6e ummanii Alla»

¹⁶ Bey nun nani daane Alla, go 6e
ummanii mo? Kambe woni wur-
tiibē diga leydi Misira fu, 6e Muusa
ardanii fu! ¹⁷ Bey nun mone Alla
ummii dow muudum faa duubi la-
soy didi? Kambe woni wadubē
hakke, go maayi der ladde haro.

¹⁸ Bey nun o hunanii 6e naatataa
der siwtaare makko? Kambe woni
saliibē dwtanaago mo. ¹⁹ En ji'i, 6e
baaway naatugo der siwtaare nen
gam 6e goondinay.

4

¹ Alla habbanii en alkawal naatugo der siwtaare mum. To non, sey kulen, gam to goddo moodon miilu sakinake, dullii naatugo der mayre. ² Gam enen bo, en baajaama linjiila hande kaakiraabe men. Amma, ka 6e nani nafay 6e, gam no 6e nani, 6e goondinay. ³ Amma enen goondinbe, en naatan der siwtaare ne Alla batani, hande no o wi'i:
«Mi hunake e mone bi'umi:
“Be naatataa der siwtaare am pay^{◊!}”»

Nani bo Alla heennyi wadugo golle mum diga o tagi duuninyaaru. ⁴ Bataama kade nokkun der Dewtere, dow nyalaane jeedidawre, wi'aa: «Alla siwtake wadugo golle mum fu der nyalaane jeedidawre^{◊.}» ⁵ O wi'i kade der nokkuure wonne: «Be naatataa der siwtaare am pay^{◊.}»

⁶ Artube nani linjiila naatay der siwtaare nen, gam 6e dowtaaki. Amma wobbe waawan ko naati kade. ⁷ Gam majjum, Alla resii nyalaane wonne kade, o noddi ne «hanne» o batanii ne 6aawo duubi duuddi, diga e hunnuko Dawda, o wi'i:
«Hanne, to on nanii daane Alla, to on joorinee berde moodon^{◊.}»

⁸ To Yosuwa hokkiino 6e siwtaare, Alla batantaano kade siwtaare wonne 6aawo nii. ⁹ To non, nyalaane siwtaare e horanii kade himbe Alla. ¹⁰ Gam naatuudo der siwtaare Alla, siwtoto e golle mum kanun bo, hande no Alla siwtorii e de mum. ¹¹ Gam majjum, en tinnee naaten der siwtaare Alla. To goddo tokku misaalu dullere dowtaare himbe Isira'iila, yana.

¹² Haala Alla e woodi yonki, eka woodi semme. Kaa buri kaafahi kiye fu, belnaaki becce didi welugo. Kaa naata faa der, ka seenna yonki e ruuhu, jokkule e busam. Eka hiitoo maatirdum, e milooji 6erne.

¹³ Walaa fu ko tagaa, ko suudanii Alla, huune fu laa6i e gite makko. Kanko jottinoyten ko gaduden fu.

Yeesu e buri hooreeēe Limaamiibē

¹⁴ Een goodi hooreejo Limaamiibē mawdo jottiido to Alla dow kammu, kanko woni Yeesu, Biddo Alla. Gam majjum, sey jogoden e berde goote goondinki meeden ki ceedotoden. ¹⁵ Een goodii hooreejo Limaamiibē baawoovo endaago en der tampe meeden. Gam kanko e hoore makko o jaribaama der huune fu hande no meeden, amma o waday hakke. ¹⁶ Gam majjum, en 6attee kittaal Laamaare Alla 6jal moyyere e hoolaare, gam keben endam, e moyyere, de gooduden bukaata ballal fu.

5*Hooreejo Limaamiibē mo yurmeene*

¹ Hooreejo Limaamiibē fu, subete nun caka himbe, o gollanoo Alla gam maabbe, o yaara dokke e kiisetedi yeeso Alla gam ikkingo hakkeeji. ² O waawan faamugo 6e walaa annal e majjube, gam kanko e hoore makko oo laatii tampudo der becce fu. ³ Gam sabbu tampere nen nun haani o wada kiisetedi ikkinooji hakke, hinaa gam jama'aare tan, amma gam hoore makko bo. ⁴ Goddo waawataa ko hokki hoore mum teddu6jal laataago hooreejo Limaamiibē. Amma Alla nun noddata joomum hande no o noddiri Haruuna.

⁵ Non bo dum laatii e Almasihu, kanko bane hokki hoore makko teddu6jal laataago hooreejo Limaamiibē. Alla nun hokki mo dum, de o wi'i:
«An laatii Biddo am,
hanne min nun laatii Baaba maa^{◊.}»

⁶ O wi'i nokku kade:
«A latlike Limaamiijo faa e baade

[◊] 4:3 Jabuura 95.11 [◊] 4:4 Laatanooji 2.2

[◊] 5:5 Jabuura 2.7 [◊] 5:6 Iburaninkeeēe 7.1-10

[◊] 4:5 Jabuura 95.11 [◊] 4:7 Jabuura 95.7-8

hande no Malkisadaka[◊].»

⁷ Wakkati Almasiihu wonunoo e duuniyaaru, o eelii Alla, o eelitii, e bojji mawdi, e gondi, gam Alla hisina mo diga maayde. Alla bo toontake mo, gam oo woodi kulol Alla. ⁸ Baa no oo laatii Biddo Alla, tooraaji makko ekkitinii mo dowtaago. ⁹ Alla laatinii mo kebbudo, gam majjum o laatanii downtaniise mo fu daliila kisidam tabitiidam. ¹⁰ Alla subi mo, wadi mo hooreejo Limaamiihe hande no Malkisadaka.

En kakkilee to en boppee goondinki

¹¹ Dow haala kaa do, emen goodi haalaaji suuddi, e kujje casude faamingo, gam on paamataa law. ¹² E haanunoo oon laatii jannjinoobe diga dum fooyi, amma faa jooni oon goodi bukaata jannineego puddirdum der haala Alla. Haanuno oon nyaama nyaamdu tekkuŋol, amma faa jooni, kosam nun musinton. ¹³ Musinoowo fu, waawataa suttontirgo haala foonnitaare, gam o laati nun suka. ¹⁴ Amma, mawbe, woowinbe hakkillo mum suttontirgo ko woodi e ko halli nun nyaamdu tekkuŋol wonani.

6

¹ Gam majjum en accee ekkitaaago ekkitinol leesunŋol dow Almasiihu. En jahee yeeso e ko hebbi. To en dadsee dadda kesa, hande jon: tuubugo golle jaayde, e goondingo Alla, ² e ekkitinooje dow batisi, e yowugo himbe juude, e pintol maaybe, e kade kiita dumiika. ³ En jahee yeeso, kanjum en gadan dum, to Alla jaabii.

⁴ Daaree haala himbe wittube der gonki mum kiikki. Be kebiino jayŋol Alla. Be mettii dokkal yiwuŋal dow, go be kebi gedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be mettii haala Alla geeta, e baawde jaamanuuru warooru, ⁶ e non fu, go be bitti

baawo. Wadataako be bittinee be tuuba kade. Gam dum laatii hande kambe e ko'e maabbe, bee tigga kade Biddo Alla dow leggal palaanjal, bee jawna mo yeeso himbe fu.

⁷ To leydi e yara diyam toboojam de duuddum, nii fudinana aawudo awdi geeri, den ni hebuwa don barke Alla. ⁸ Amma to gi'e, e tuppe nun ni fudinta, sey ni woppee, fooyataa ko ni yaa'ee, ko sakitoytoo fu, sey ni sunnyee yiite.

⁹ Onon, banniraabe am yidaabe, baa to emen bata hande non, emen anni oon darii dow laawol boodunŋol, nol kisidam. ¹⁰ Gam Alla laataaki mo fonnitaaki. O yeggintintaa gadu mon, e yidde ne kollitindon gam inne makko.

On kollitii yidde nen e golle de gadudon, e de gadoton faa hanne gam himbe Alla. ¹¹ Amma emen jidi moy moodon fu hollita iri anniya kaa don faa heennyitirde, gam kebon ko kedidon. ¹² To on laatee ciwaakuube, amma yemminee goondinki e munyal himbe heboobe donju nju Alla haabbi alkawal mum diga e goondinki.

¹³ No Alla haabanta Iburahiima alkawal, e hoore makko o hunorii, gam o waawataa ko hunorii burudo mo manju. ¹⁴ O wi'i: «E goona, mi barkisinte, mi duudinan lenyol maa[◊]!» ¹⁵ Hande non Iburahiima munyiri, o hebi ko Alla haabani mo alkawal. ¹⁶ To himbe e hunoo, bee kunoro inne burdo be manju. Hunayeere nen nun tabbitinta haala, ikkina jeddi fu.

¹⁷ Non bo, no Alla yidi hollugo ronoobe alkawal mum e burudum laabugo, no ka o resi waylitintaako pay, o wadii dum e hunayeere. ¹⁸ To non, kujje didi woni waylitintaako, de Alla waawataa ko fewi dow mum, kanje woni: hunayeere e alkawal. Kanjum semmidinta berde men, enen accoybe huune fu, go kooliden ko bi'aden. ¹⁹ Hoolaare nen e

laatanii en hande tiggere laana diyam, tiggaane ne dimmataako gam yonkiji men. Ne yahii faa 6aawo wudere wirnirde nokkuure 6urune fu senaago. ²⁰ Don nun Yeesu arti naatani en, o laatanii en hooreejo Limaamiīe faa e baadey, hande no Malkisadaka.

7

Limaamijjo bi'eteedo Malkisadaka

¹ Malkisadaka on laati nun laamiido siire wi'eteene Salaam. Oo laatti bo Limaamijjo Alla towudo. Wakkati Iburahiima wartata diga konu ȳu o jaalii laamiīe, den Malkisadaka fotti e makko, barkidini mo². ² Kanko nun Iburahiima hokki jakka huune fu. Ko inne Malkisadaka fillitii woni: «Laamiido foonnaitaare», kade bo, oo laatti laamiido Salaam, waato «laamiido jam.» ³ O woodaa Baaba, dum bo inna, o woodaa bo kaakiraāe. O woodaa fuddoode, o woodaa timmoode. Onandinaama e Biddo Alla, oo laatii Limaamijjo faa e baadey.

⁴ Daaree no tedduŋal Malkisadaka foti mawnugo, faa Iburahiima maama meeden hokki mo jakka ko hebi diga konu. ⁵ Limaamiīe yiwbē e lenyol Leewi, kambe nun tawreeta hokki laawol jabungo jakka to Isira'iilaabe, banniraabe maabē, baa no kambe bo 6e yiwi e Iburahiima hande maabē*. ⁶ Amma Malkisadaka mo jeyaaka der lenyol Leewi, jaabii jakka to Iburahiima, o barkidini kebudo alkawalji Alla. ⁷ Nani bo, jeddi walaa, barkidindo e buri barkidinaado manju. ⁸ Dow wecco arano, Limaamiīe jabooē jakka laati nun himbe maayoobē. Amma dow wecco didabo, Malkisadaka ceedanaado e wuuri nun jaabi ka. ⁹ En baawan ko wi'i Leewi jabooōwo jakka, hokkii ka diga e Iburahiima. ¹⁰ Gam Leewi rimaakano taw,

go Malkisadaka fotti e maamiiko Iburahiima.

¹¹ Der tawreeta ka Isira'iilaabe hokkaa, be lenyol Leewi nun haani sufee laatoo Limaamiīe. To golle limaamaaku Leewinkeeē e hebbuno, Limaamijjo goddo hande Malkisadaka bukaakano wara, laato mo lenyol Haruuna bane.

¹² To golle limaamaaku waylitake, doole sariya bo waylitoo. ¹³ Mo haala kan wondanaa laati nun mo lenyol feerewol, mo himbe lenyol mum gollaakino dadey to hirsirde. ¹⁴ Himbe fu e anni no Joomiraawo meeden yiwi diga e lenyol Yahuuda. Lenyol ȳol, Muusa batanay ȳol gokka dow limaamaaku.

Limaamijjo goddo nandudo e Malkisadaka

¹⁵ Warugo Limaamijjo goddo, nandudo e Malkisadaka, 6eydii laabingo haala kan. ¹⁶ O laataaki Limaamijjo hande no himbe subirtee e sariyaaji mum. Amma, o laatike Limaamijjo e baawde yonki ki heennyataa. ¹⁷ Gam Dewtere wi'i:

«A laatike Limaamijjo faa e baadey hande no Malkisadaka.»

¹⁸ To non, sariya artuka woppaama, gam ka tampii, ka nafay.

¹⁹ Gam tawreeta Muusa waday godfum kebbudum. Amma jooni, en kebii tammuwe 6urune woodugo, ne battortoden Alla.

²⁰ Dum don fu, e hunayeere nun laatorii. Amma bee to, laataaki Limaamiīe e hunayeere. ²¹ Amma Yeesu kan laatike dum dow hunay-eere Alla, bi'udo:

«Min Joomiraawo mi hunike, mi wittataa 6aawo:

“A laatike Limaamijjo faa e baadey*.”»

²² Hande non Yeesu laatorii torma alkawal 6urujal woodugo.

²³ Gokka nani kade. Limaamiīe duubē nun wonuno, gam maayde

* 7:1 Laatanooji 14.17-20 * 7:5 Leewi woni maama Muusa e Haruuna. * 7:21 Jabuura 110.4

e hadannoo 6e tabitaago. ²⁴ Amma no Yeesu e laatii duumiido, limaamaaku makko goddo wattirtaa dum. ²⁵ Gam majjum, o waawan hisingo no haaniri battiibē Alla diga e makko, gam oo wuuri e baadey, oo eelana 6e Alla.

²⁶ Hooreejo Limaamiibē hande oo don nun haanani en. Oo laatii ceniido, mo walaa gacce, ko sobi fu walaa e makko. Oo seenniri e hakkeeē, o bantaama faa dow to 6uri kammu towugo. ²⁷ O nandaa e hooreeēbē Limaamiibē. O bukaaka wadugo kiiseteedi nyalaane fu, aran, gam makko, 6aawo mum gam hakke himbē. Kanko, o sakkii hoore makko de woore tan, dum heyi faa e baadey. ²⁸ Tawreeta Muusa subiino hooreeēbē Limaamiibē laatiibē himbē tampiibē. Amma hunayere Alla warune 6aawo tawreeta, joodinii Biddo laatiido kebbudo faa abada.

8

Yeesu laatii hooreejo Li-maamiibē

¹ Hoore haala ka men batanta nani: Een goodi hooreejo Limaamiibē mawdo hande oo do. Oo joodii nyaamo leeso Laamaare Alla mawdo, mo teddujal, dow kammu. ² Kanko nun gollotoo der nokkuure ceniine, der bukaaru goonjaaru nu Joomiraawo darini, hinaa neddo.

³ Hooreejo Limaamiibē fu suba nun gam hokka Alla dokke e kiiseteedi. E haani bo, oo woodi ko o sakkata. ⁴ To e duuniyaaru do nun o wonuno, o laatataakono du Limaamijo, gam Limaamiibē wadoobe sadaka hande no tawreeta Muusa batiri na'on. ⁵ Golle limaamaaku de 6e gadata e laatii misaalu, e nandi huune ko woni e goonja dow kammu. No Muusa yidunoo darnugo bukaaru, Alla bati mo wi'i: «Tinna, gadaa huune fu,

hande misaalu mo kolladaa dow waanne[◊].» ⁶ Jooni, Almasiihu hebii golle burude woodugo, gam o laatike hakkunneejo alkawal burujal woodugo, dariinjal dow alkawalji burudi woodugo.

⁷ Gam e goonja, to alkawal aranal woodaano gacce, bukaata dartugo didabal walaano. ⁸ Amma Alla felii himbē muudum wi'i:

«Min Joomiraawo mii wi'a on, nyalaadē waraan, mi haabban alkawal kesal e himbē Isira'iila, e 6e Yahuuda.»

⁹ Nal nandataa e alkawal ɣal kabbenoomi e kaakiraabe maabbe, nyaanne ettumi 6e e junjo, burt-inni diga leydi Misira.

No 6e jogaaki alkawal am min bo, kokkumi 6e 6aawo.

¹⁰ O wi'i kade:
Daa no alkawal ɣal kabbanmi e himbē Isira'iila laatoytoo 6aawo nii:

Mi wattan sariyaaji am der hakkillo maabbe, mi winnan dī der 6erde maabbe, mi latoto Alla maabbe, 6e laatoo himbē am.

¹¹ Goddo janjintaa gondaado mum, naa bo banniraawo mum, wi'a, Annu Joomiraawo, gam himbē fu annan am, diga pettel faa mawdo maabbe.

¹² Gam mi yaafoto boofi maabbe, mi siwtortaa kade hakke maabbe[◊].

¹³ No Alla noddii alkawal ɣal do kesal, den fu, o laatinii aranal kiinnjal. Ko hiiddi, e ko nayyi bo, faanike majjitingo.

9

Sadakaaji gadeteedi wakkati Alkawal Kiinnjal

(Wurtaago 25.26; 40.17-33)

¹ Alkawal aranal e wooduno sariyaaji dow sujidango Alla e nokkuure ceniine, nyibaane der duuniyaaru. ² Bukaaru tiggaama, enu woodi gadaaji didi. Gada

arana e wi'ee gada ceniika, don nun fitilleel resetee, e taaburu, e peen cakkanaako Alla.³ Bawbawre wudere didawre wierniraane, don nun gada didaba bi'eteeka, gada buruka senaago fu woni.⁴ Der makka, e woodi urirde wardi gadiraane kannjeeri, e keesuwal alkawal gadiraanjal kannjeeri. Der keesuwal ḥjal, loonjel gadiraanjel kannjeeri na'on don. Maannu e woni der loonjel ḥjal, e sawru Haruuna bilitinjol, e kaaye alluwaaje didi to dookaaji winnaa.⁵ Dowdowre keesuwal ḥjal, e woodi foto malaykaabe wi'eteēbe kerubaabe, teddube. Biyeede maābe e suddi ommoode yaaforde hakkeji. Jooni en baawataa ko batani dum gootel gootel.

⁶ Non non nun huune dum fu resiraa. Den, nyalaane fu, Limaamiibē naata gada bukaaru arana, be gada golle sujidango Alla.⁷ Amma gada didaba, hooreejo Limaamiibē tan nun naatata don de woore der duubol. O naatataa bo, to o jogaaaki yiyyam o wadirta sadaka gam yaafuye hakke makko e de himbe wadi hinnaa e sago.⁸ Diga e majjum Ruuhu Ceniido e hollita no laawol gada buruka senaago fu mabbitaaki taw, to wecco bukaaru aranu e woni.⁹ Huune dum e hollita ko woni jooni. Ko dum yidi wi'ugo woni: dokke e sadakaaji cakketedi waawataa laabingo berne gadoowo dum.¹⁰ Sariyaaji dii don laati nun di 6annu. Dii batana haala nyaamdu, e jaram, e lootuki feere feere. Sariyaaji dii nafii faa wakkati de Alla wayliti di.

Haala sadaka der Alkawal Kesal

¹¹ Amma, Almasiihu warii, latii hooreejo Limaamiibē dow kujje geete, garooje yeeso. O naatii der bukaaru burunu mawnugo, e burunu hebbugo, nu junjo neddo

waday, nu jeyaaka bo e duuniyaaru do.¹² O naatii de woore der nokkuure burne senaago fu, dum heyi faa e baadey. O naatiday e yiyyam ginniji, e dam nyalbi, amma e yiyyam hoore makko. Non non o sooditorii en faa e baadey.¹³ To yiyyam ginniji e ga'i, e dooni wiige miccaama dow cobudo, edam laabina mo dow laawol diina.¹⁴ To non, noy yiyyam Almasiihu burirtaa laabingo cuuciidum berde meeden diga e golle mum baatude? Gam e baawde Ruuhu tabitido o hokkiri hoore makko Alla, o latii sadaka kaa do woodaa tuuni, heba gollanoden Alla mo yonki.

¹⁵ Kan acci Almasiihu latii beldinoowo, kabbuudo alkawal kesal, gam noddaabe heba donju duumiiju ju Alla habbani be alkawal. Dum wadoto, gam o maayii, heba o sooditoo himbe wadunoobe hakke der alkawal aranal.

¹⁶ To derewol donju e batanee, sey laatoo doneteedo maayii.

¹⁷ Derewol donju nafataa, to doneteedo e wuuri, sey doneteedo maaya go ḥjal nafa.¹⁸ Kan acci

go alkawal aranal habbee, sey no yiyyam reyyitii.¹⁹ Baawo Muusa jannani himbe sariyaaji gonudi der tawreeta fu, o etti yiyyam nyalbi, e dam ginniji, o hawrontiri e diyam.

Den o etti leebi bodeeji, e haako isop, o micci dow dewtere, e dow himbe fu, o wi'i:²⁰ «Kanjum woni yiyyam tabbitinoojam alkawal ḥjal Alla habbi wi'i, dowtanodon[☆].»²¹ Hande non bo o micci yiyyam dow bukaaru, e dow ko be cujideranta Alla fu.²² Hande no tawreeta resiri, yiyyam nun laabinta huune duuddum! To yiyyam reyyitaaka bo, yaafuye hakkeji walaa.

Sadaka Yeesu Almasiihu moytii hakke

²³ E haani kujje kollitooje ko woni dow kammu laabiniree hande non. E haani bo de

laa&iniree e sadakaaji 6urudi woodugo. ²⁴ Gam Almasiihu naatay der nokkuure ceniine ne junjo neddo nyibi, nandune e goonaare. Amma o naatii dow kammu e hoore makko, gam o daroo jooni yeeso Alla gam men. ²⁵ O naatay ton gam o sakka hoore makko de duuddsum, hande no hooreejo Limaamii&e naatirta duubol fu der nokkuure burune senaago e yiyyam mareefu. ²⁶ To hinaa non, Almasiihu toorotonu de duuddsum diga fuddoode duuninyaaru. Amma jooni, o hollitake de woore tan, der heennyitirde jaamanuuji, gam o ikkina hakkeeji diga e hokkugo yonki makko. ²⁷ Neddo fu maayan de woore hande no dum resirani dum, 6aawo mum Alla hiitoo mo. ²⁸ Hande non bo, Almasiihu sakkii hoore mum de woore tan gam o ikkina hakkeeji him&e duubbe. O suppitooyto de didawre, hinaa gam hakke, amma gam o hisina hettiniib&e mo.

10

¹ Tawreeta, hollitan nun tan doogi huune geetum, garoojum, ka hollitintaa huune dum e hoore mum. Kan acci ka waawataa ko laatinii 6attotoobe Alla hebbube e laawol wadugo sadakaaji gooti din baadey fu, e der duubol fu. ² To tawreeta waawino laabingo &e, maa &e acciino wadugo sadakaaji, 6erde ma&be bo gaccataako &e, gam &e laabinaama de woore, go dum heyi faa e baadey. ³ Amma kiiseteedi din e siwtora him&e hakkeeji mum duubol fu. ⁴ Gam wadataako yiyyam ga'i, e ginniji ikkina hakkeeji.

⁵ Gam majjum, no Almasiihu warata der duuniyaaru, o bat Alla o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, amma a siriyanake am 6annu.

⁶ A seyortaako sadakaaji buudeteedi e sadakaaji ikkinooji hakke.

⁷ Den bi'umi: «Mi nani, mii wara wadugo ko jifudaa, an Alla, non non dum winnaa dow am der dewtere taggeteene[☆].»

⁸ Aran, o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, e sadakaaji buudeteedi, e sadakaaji ikkinooji hakke. Nani bo, huune dum fu, sakkete nun hande no tawreeta batiri. ⁹ Baawo mum, o wi'i: «Mi nani, mii wara gam mi wada ko jifudaa.» Non Alla mooytiri sadakaaji arandeeji, go o joodini didaba. ¹⁰ En laa&inaama e hakke, gam Yeesu Almasiihu wadii ko Alla yidi. O sakkii 6annu makko de woore, dum heyii faa e baadey.

¹¹ Limaamijo fu e yaha gollirde mum nyalaane fu. Oo sakka sadakaaji gooti din de duuddsum, amma di baawataa ko mooyti hakkeeji pay. ¹² Amma oo do kan, wadii sadaka goota tan gam mooytugo hakkeeji, 6aawo mum o joodii ley nyaamo Alla faa e baadey. ¹³ Ton o hedii Alla wada wanyube mo laatoo jaabirdsum koyde makko. ¹⁴ Gam e sadaka goota kan o laatiniri &e o laabini hebbube, faa e baadey.

¹⁵ Kanjam bo Ruuhu Ceniido seedanii en, wi'i:

¹⁶ «Joomiraawo wi'i:
Alkwal &al kabbanmi e ma&be nani,

6aawo nyalaade dee,
mi wattan sariyaaji am der 6erde ma&be,

mi winnan di der hakkillo ma&be.»

¹⁷ O wi'i kade: «Mi siwtortaa hakkeeji ma&be kade, e boofi ma&be[☆].» ¹⁸ Nani bo to hakkeeji yaafaama, doole bane sadaka ikkinoojum hakke wadee.

En battee Alla

19 Onon banniraabe, yiyyam Yeesu hokkii en laawol naatugo der nokkuure burne senaago.²⁰ O maabitanii en laawol kesol, nol yonki, gada wudere wirnirde, waato bannu makko.²¹ Een goodi hooreejo Limaamiise ardinaado der suudu Alla.²² Gam majjum, en battee Alla e berde goote, e goondinki kebbuki, laatoo berde meeden laabinamaa e ko gaccotoo en, galli men lootiraama e diyam ceniifam.²³ En ceedee ko kooliden, to en tampee, gam kaabbando en alkawal e laatii koolaado.²⁴ En ballontiree gam kolliten yidde hakkune men, gaden bo golle boofude.²⁵ To en accee hawtugo e goondinbe hande no wobbe wadata. Amma baajontiree, hakko du no oon ji'a nyalaane Joomiraawo e faanoo.

26 Gam to en gadii hakke e sago men, 6aawo de annitinden goorja, sadaka gom kade walaa ikkinoowa hakkeeji.²⁷ Ko horii tan woni, kedoden e kulol kiita Alla, e yiite kalkoowe yedduube Alla.²⁸ To neddo tayii tawreeta Muusa, sey o waree, o yurmataake, to himbe dido naa bo tato seedake dum!²⁹ To goddo yawike Biddo Alla, go o daarii yiyyam alkawal dam Alla laabiniri mo huune baanji, go o yenni Ruuhu kokkoowo en moyyere, e goonja, joomum heban kiita buruka hallugo.³⁰ Gam een anni Alla bi'udo: «Min nun wattotoo, min nun yobata.» O wi'i kade: «Joomiraawo hiitoto himbe mum[☆].»³¹ Yanugo e junjo Alla yonkinteejo e hunnii puy!

32 Ciwtoree nyalaade arandeeje, 6aawo de Alla yawnani on, on jarri bone mawde, amma on darike e semme, kabudon.³³ Wakkati mum, on jennaama yeeso himbe, tooradon, kawtudon e tooreteebe hande moodon.³⁴ On jurmake maabaaabe der kasu, nootidon e

seyo ko goodudon teetaa, gam oon anni oon goodi kujje burude woodugo, tabitintoode.³⁵ Gam majjum, to on boppee hoolaare moodon, gam ne waddanan on riiba mawka.³⁶ E goonja, oon goodi bukaata munyal, gam kebon ko Alla haabani on alkawal, to on gadii ko o yidi.³⁷ E winnii der Dewtere: «Do e yeeso sedda, sedda tan horii kaanudo wara, waran, o booyataa.³⁸ Neddo am poonniido wuuran e goondinki, amma to o wittii 6aawo, 6erne am seyortaako mo[☆].»³⁹ Enen, en galaa caka wittoo6e 6aawo gam halka. Amma caka goondinbe, gam yonkijji men hisa.

11

Goondinki himbe arandeebe

¹ Goondinki laati nun hoolaago a he6ii huune ko kedidaa e wara, e tabbitingo kujje de a yi'ay.² Sabbu goondinki nun himbe arandeebe he6iri seedaneego geeta yeeso Alla.

³ Diga e goondinki nun paamirden no duuniyaaru e kammu tagiraama e haala Alla. Ko yi'eteet bo tagaama diga ko yi'ataake.

⁴ Diga e goondinki nun Habiila hokki Alla sadaka suruka ka Kayini go Alla daari mo poonniido. Alla bo ja6ii sadaka makko. Baa no Habiila maayi, goondinki makko e waajoo en faa hanne.

⁵ Diga e goondinki nun Anuhu eenciniraa dow kammu, o maayay. O yiitaaka, gam Alla eencinii mo dow. Ko o eencinee, dewte seedanike mo wi'i, oo fottani Alla.

⁶ Nani bo to hinaa e goondinki, walaa baawoowo ko fottani Alla. Battotoodo Alla fu, sey goondina no Alla na'on, o warjoto dartanbe mo.

⁷ Diga e goondinki nun Alla maatiniri Nuuhu dow huune ko yotataki taw. O huli Alla, den o

wadi laana diyam, o dadiniri getti makko. O doyyii duuniyaaru kiita, o roni fonnitaare hebeteene diga e goondinki.

⁸ Diga e goondinki nun Iburahima dowtoranii noddoore Alla, o yahi leydi ni Alla wi'i o ronan, o yawti, o annaa toy o yahata.

⁹ Diga e goondinki o yahiri der leydi ni Alla haabani mo alkawal, o joodi der bukaaji hande janano, nun bo Isiyaaku e Yaakuubu ronidoobe alkawal njal e makko wadi. ¹⁰ Iburahima e hedinooyi'a wanjarde ne daffa semmenteha, ne Alla diidi, mahi.

¹¹ Diga e goondinki nun Saratu hebirri baawde rimugo suka, baa no o naywii puy, gam o faamii, kaabando mo alkawal e laatii koolaado*. ¹² Gam majjum diga neddo gooto naywudo, himbe duubbe rimaa. Be duudi hande koode tawaade dow kammu, e jaaneeri gonuni onde maayo, ni limataako.

¹³ Der goondinki be fu, be maayi. Be kebay ko Alla haabani be alkawal. Amma be ji'ii dum, be ceyorii dum diga woddi. Den be bati no kambe be laati nun hobbe ejananbe der duuniyaaru. ¹⁴ Batoobe hande nii e holla e laabudum, no e darta leydi halal mum. ¹⁵ To hakkillo maabbe wittiino der leydi ni be burtinoo e mum, be baawanno ko witti ton. ¹⁶ Amma leydi buruni woodugo be jidi, leydi gonuni dow kammu. Gam majjum senteene waday Alla o noddee Alla maabbe, gam oo siriyanii be wanjarde.

¹⁷ Diga e goondinki nun Iburahima sakkiri Isiyaaku no Alla fooni mo. Biyiko bajjo, mo Alla wadani alkawalji duuddi nun o siriyingo sakkugo. ¹⁸ Dow makko nun Alla batuno, wi'i: «E Isiyaaku nun lenyol noddirteenjol inne maa wurtotoo[†].» ¹⁹ Iburahima faamii

no Alla e woodi baawde fintingo maaydo. Gam majjum Alla hokkiti mo biyiko hande pintinaado diga maayde. Edum Holla misalu pintol diga maaybe.

²⁰ Diga e goondinki nun Isiyaaku barkidiniri Yaakuubu e Isuwa gam kujje garooje.

²¹ Diga e goondinki kin nun Yaakuubu barkidiniri biibbe Yusufu goggooto, no o faanii maayugo. O tuggi sawru makko o jimminii, o teddini Alla.

²² Diga e goondinki nun acci no Yusufu faanii maayugo, o bati biibbe Isira'iila haala wurtaago maabbe diga leydi Misira. O bati be bo ko be gadata e yiye makko.

²³ Diga e goondinki nun saareeji Muusa suudiri dum lebbi tati baawo no o rimaa, gam be ji'ii sukeel nel e woodi, be kulay bo ka laamiido bati.

²⁴ Diga e goondinki nun acci no Muusa mawni, o salii noddeego suka bii Fiirawna debbo. ²⁵ O subii hawtugo e himbe Alla der tooraaji maabbe, e no o seyortoo der hakke wakkati sedda. ²⁶ O faamii yarugo bone gam Almasiihu e laatii jawdi buruni jawdi Misira fu manju, gam oo daarii riiba gonuka yeeso.

²⁷ Diga e goondinki o wurtori leydi Misira, o hulay mone laamiido. O darii e semme, hande oo yi'a Alla mo yi'ataake. ²⁸ Diga e goondinki, o wadiri juulde Paska, o wi'i, yiyam miccee e dammude gam to malaykaajo maayde meema afube Isira'iila.

²⁹ Diga e goondinki nun, Isira'iilaabe joliri maayo Maliya hande dow leydi joorni. Amma njo modii Misirankeeēe, no be dartata jolugo.

³⁰ Diga e goondinki nun birni-wol piiltitiijol Yeriko yani, no Isira'iilaabe fiilitii nol balde jeedidi. ³¹ Sabbu goondinki nun,

* **11:11** Dewte godde wi'i: Diga e goondinki nun Iburahima hebirri baawde rimugo suka...

† **11:18** Laatanooji 21.12

Rahab, debbo jeenoowo, dadiri halkidingo e heeferbe, gam o jaabake Isira'iilaabe daaroobe no leydi resorii e jam.

³² Kaye batanmi kade? Wakkati heyataa am gam mi batana habaru Gedeyon, e Barak, e Samson, e Yefta, e Dawda, e Samuyila, e kade annabiibe wobbe. ³³ Himbe bee fu, goondinki nun acci be jaalii laamiibe, be gadi ko foonnitii, be kebi alkawal Alla. Goondinki kin acci be muubi kunnude jagge, ³⁴ be nyifi baawde yiite, be dadidiga e kaafaaje belse. Be kebitii semme baawo be nyawi, be latiit waawube konu, be jaalii soogeeji janani. ³⁵ Diga e goondinki nun rewbe wobbe hebiri maaybe mum fintinaa.

Gam goondinki nun, wobbe tooraa, salii faabeego, gam be keba pintol burunjol woodugo. ³⁶ Wobbe jaancaa, fiyaa bocci, ko buri du, wobbe mum haabaa e callalluuji, wattaa der kasu. ³⁷ Wobbe bo faddaa kaaye faa maayi, wobbe jarbaa, wobbe, balli mum wudditaa gebe didi, wobbe wariraa e kaafaaje. Bee jiiloo toy fu, bee fornii guri baali, e be'i, ko be goodi fu teetaa, be tooraa, be billaa puy. ³⁸ Kambe, duuniyaaru fotay be gonoo e mum, bee jiiloo der ladde haro, e dow baalle, e luuro kaaye, e der gayde.

³⁹ Be fu be kebii seedaneego geeta yeeso Alla, gam goondinki mabbe. Amma be kebay ko Alla haabani be alkawal, ⁴⁰ gam Alla e yidi hokkugo en ko buri woodugo, heba to be jottoo to kebbudum woni hinaa e men.

12

Joomiraawo e elta en gam oo yidi en

¹ Seedehee duubbe e fiiltitii en hande duule. Gam majjum enen bo, en boppee doongal fu, e hakke taariide en e koydum.

Den doggen e tinnaare der doggudu dadontiree nol desanaden.

² En tiggee gite meeden dow Yeesu, laatiido puusudo goondinki meeden, kanko nun bo hebbinta ki. O hakkilanay senteene maayde dow leggal palaanjal, gam seyo jo o resanaa. Jooni oo joodii nyaamo kittaal Laamaare Alla.

³ Miilanee Yeesu munyudo, e tooraaji di hakkeebe toori mo, gam to on tampee, berde moodon biisoo.

⁴ On kabiday taw e hakke faa yottii maayde. ⁵ On jeggitii bo waajii di Alla waajii on hande sukaabe muudum, o wi'i:

«Biyam, taa fijir elto Joomiraawo, Taa accu berne maa biisoo to o wooltanii maa.

⁶ Gam Joomiraawo e elta mo o yidi fu,
oo fiya be o daari sukaabe makko[☆].»

⁷ Munyanee elto, annitee no Alla e daari on hande sukaabe muudum. Suka moy woni mo Baaba mum eltataa dum? ⁸ To Alla eltay on hande no o eltirta sukaabe makko fu, den, on laataaki woni sukaabe makko, amma jaaluube laatidon. ⁹ Ciwtoren no baabiraabe meeden be duuniyaaru do e elta en, een dwtanii be bo. Ume hadata en dwtanaago Baaba men mo dow kammu, gam buuren?

¹⁰ Baabiraabe meeden e elta en der wakkati sedda, no fottirani be fu. Amma, Alla e elta en gam dum nafa en, gam o hawta en der senaare makko. ¹¹ Aran, elto fu wadataa seyo, sey biisere berne. Amma baawo mum, nee waddana jaabube ne fu foonnaare e jam.

¹² Gam majjum, portee juude moodon comude, cemmidinee koppi moodon tampudi. ¹³ Tokkee laabi poortidi, gam to koynjal layoowal sela laawol, amma nol nyawtoo.

¹⁴ Dartee jam hakkune moodon e himbe fu, dartee senaare bo,

gam to hinaa e mayre, walaa ji'oowo Joomiraawo. ¹⁵ Kakkilee gam to goddo dawu hoore mum moyyere Alla, to o laatoo hande dadol kaadunjal bilitoowol e raaboo duubbe kaadufum mum, e laawa fe. ¹⁶ Kakkilee gam to goddo moodon laatoo jeenoowo, dum bo jawiido kujje ceniide hande no Isuwa sippiri afaku mum gam nyaama de woore tan. ¹⁷ Oon anni 6aawo nii, o yidii baabiiko barkidina mo, amma o salaama. O dartii e bojji, dabare no baabiiko waylitira miilo mum, amma o waaway.

¹⁸ Onon, on garay to waanne meemeteene, kubboore yiite. On garay bo to duule niibude, to niwre e to hennu semmentewol woni. ¹⁹ On garay bo to walaldu fuuretee, e to daane towne falmata. Nanuhe daane nen fu, eelii to ne baddu dum kade baa woliine woore. ²⁰ Gam 6e baaway ko munyani haala bi'uka: «Baa to bisa nun battii waanne nen, nya faddee kaaye nya waree.» ²¹ Ko himbe yi'i don e hunnii, faa Muusa e hoore mum wi'i: «Mi hulii sanne faa mii diwna.»

²² Amma onon, on garii to waanne Siyoona, e wannarde Alla yonkinteejo, waato Urusalima ni dow kammu, to malaykaabe uju ujuneje hawriti e welwelta. ²³ On garii to hawriine afube, 6e inde mum winnaa dow kammu. On garii to Alla kiitotoodo himbe fu, e to yonkiji foonnitiibe hebbinaabe. ²⁴ On garii to Yeesu beldindo himbe e Alla der alkawal kesal, e to yiyyam mum miccaadom, furudam dam Habiila.

²⁵ Kakkilee, to on calee hettinanaago baddoowo on, gam saliibe nanango seedinbe dum der duuniyaaru do daday kiita. Noy enen miiluden dadiren to en kokkii baddando en diga dow kammu

6aawo? ²⁶ Wakkati gom Alla dimmiino leydi. Jooni bo, o ha66anii en alkawal, o wi'i: «Mi dimman de woore kade, hinaa leydi tan, amma kammu bo[☆].» ²⁷ No o wi'i «de woore kade» edum holla no tagaadum fu dimmoto faa ko dimmataako horoo.

²⁸ Gam majjum, no en keban laamu nu dimmataako, en jettee Alla, cujidanen mo no fottiri der kulol e teddujal. ²⁹ Gam Alla meeden laati nun yiite kalkoowe.

13

Waaji cakitiidi

¹ Tinnee jidontiree hakkune mon, gam on laati nun banniraabe.

² To on jeggitee weernugo hobbe, gam wobbe weernii malaykaabe, be annaa naa malaykaabe nun be beerni. ³ Ciwtoree mabbaabe der kasu, hande onon e mabbe nun mabbaidaa. Ciwtoree bo tooreteebe, hande onon e mabbe nun tooridintee.

⁴ Moy moodon fu teddina teegal, gorko laatoo koolaado dow debbo mum, debbo bo laatoo koolaado dow gorko mum. Gam Alla hiitoto wadoobe nyiddudum, e jeenoobe.

⁵ To on accee yidde ceede arditanoor goonki moodon. Ceyoree ko goodudon, gam Alla e hoore mum wi'i: «Mi accataa maa, mi woppataa maa pay[☆]!» ⁶ Gam majjum, en baawan batugo e hoolaare bi'en:
«Joomiraawo woni paabotoodo am, mi hulataa.

Ume neddo waawata ko wadanimmi^{☆?}»

⁷ Ciwtoree ardiife, baajiibe on haala Alla. Daaree no gonki mabbe heennyitiri, den, yemminon goondinki mabbe. ⁸ Yeesu Almasiihu gooto on nun, diga keenya, hanne, e faa abada. ⁹ To on accee ekkitinoje janane iri dey fu fooda on. Ko haani woni, moyyere Alla semmidä der berde moodon, hinaa sariyaaji dow nyaamduuji.

Tokkubē sariyaaji dīi don, dīi nafay
dūm godđum.

¹⁰ Een goodi hiisirde, amma Li-maamiiđe gollotoobe der bukaaru ceniinu woodaa laawol nyaam-mugo sadaka jowiika dow mayre.
¹¹ Hooreejo Limaamiiđe e wadda yiyyam bisaaji cakkaadi gam moytugo hakkeji der nokkuure ceniine, amma, galli majji e wuudee yaasi.
¹² Gam majjum nun bo, Yeesu maayoy yaasi wannjarde, gam o laabina himbe e yiyyam makko.
¹³ To non, en burtee taween mo yaasi wannjarde, jađen senteene ne o sentinā!
¹⁴ Gam der duuniyaaru dō, en goodaa wannjarde tabitintoone, amma een darta garoore yeeso.
¹⁵ En cakkee wakkati fu Alla jettooje meeden diga e Yeesu, waato ceedoden inne makko wakkati fu.
¹⁶ Amma to on jeggitee wadugo ko woodi. Ballontiree, gam iri kiisetedi dīi don nun Alla yidi.

¹⁷ Dowtanee ardiđe on, leesinee ko'e mon yeeso mađđe. Gam kambe nun reeni yonkiji moodon, be jottinan bo Alla golle mađđe. Kok-kee be laawol be gada golle mađđe e seyo, hinaa e dumbitaade, gam dūm nafataa on.

¹⁸ Du'anee men, gam emen kooli, berde amen e laabi, men tokkoto bo wadugo ko woodi der becce fu.
¹⁹ Mii eela on puy, gadon dūm, heba Alla mađđitanammi laawol mi warta to moodon law.

Du'aare e baynaade

²⁰ Alla kokkoowo jam fintinii Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. Yeesu on laatike duroowo baali mawdo, o hađđii alkawal tabitiijal diga e yiyyam makko.
²¹ Alla on hokka on baawde wadugo boodđum feere feere fu, heba kebbinon ko o yidi. O wada der men ko fottani mo, diga e Yeesu Almasiihu mo tedduňalaatanii faa e baade! Aami!

Heennyitoode e cannooje

²² Banniraabe, mii eela on jađee waaji dīi e munyal, gam sedda tan nun binnanmi on.
²³ Mii maatina on no banniraawo meeden Timote yoofitaama. To o yottake law, mi waridan e makko yi'ugo on.

²⁴ Cannee hooreebe moodon, e himbe Alla fu. Banniraabe tawaabe leydi Itali sannii on.

²⁵ Moyyere Alla wonoo e moodon, on fu!

Derewol Piyer Aranol

Haala Puddirkä

Piyer laati nun gooto der aahiiþe Yeesu Almasiihu. O batii no o seedake tooraaji Almasiihu. Olaati nun 6ii Yuhaana, mo Baytisayda, der leydi Galili. Yeesu noddii mo o laatoo aahiijo mum.

Kanko e Yuhaana e Yaakuuba nun takkii Yeesu buri, kanko nun bo arti anniti no Yeesu laati nun Almasiihu, Biddo Alla. Amma e nun fu, no gite wojji, Piyer yeddii faa de tati wi'i annaa Yeesu. Amma o annitii boofol makko, Yeesu bo yaafanake mo. Piyer wadii golle mawde der nyalaane juulde Pantekosta, Golle Lilaabe 2. Non bo kade o gollake no hawriine mawne wadetee Urusaliima, Golle Lilaabe 15. Yeesu batii no Piyer maayirta, Yuhaana. 21.18.

Kanko nun winni derewol noddiraanjol inne makko diga e junjo Silaasi. Goondinþe Yeesu Almasiihu sankitiiþe der leydi Asiya, to noddetee hanne Turkiya nun o winnani derewol makko. O winnanii þe gam o semmidina þe, o tiidina þe der tooraaji di þe kebata gam goondinki maabbe. O wi'i þe kakkilana goonki maabbe, þe gonoo der laabdal, der kawtal maabbe e Almasiihu.

Boliide Piyer godde e hollita no himþe ben tooraama, takkanaa haalaaji di þe annanaa. Gam majjuum o yidi wittinogyo hakkillooji himþe ben dow Yeesu Almasiihu, mo hoolaare maabbe woni dow mum, ko þe tooree. Almasiihu e hoore mum tooraama, amma o yowanii hoore makko Alla kuitotoodo e goonjaaku.

De Piyer du'oto, e maanta Alla, o siwtorii himþe ben no Alla hisiniri dum, e no o hokkiri þe tammuwe goonjaare diga e maayde e pintol Biddo makko Yeesu Almasiihu. Piyer tabbitinanii þe no munyal

maabbe e tinnaare maabbe dow Almasiihu wadataa baanjii.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje 1.1-2
2. Tammuwe goonjaare 1.3-12
3. Jogaago hoore mum der laabdal 1.13-2.3
4. Hayre yonkinteere e himþe seniïþe 2.4-10
5. Goonki gollantooþe Alla 2.11-25
6. Joonne der teegal 3.1-7
7. Tooraago gam goonjaaku 3.8-4.19
8. Hiinnaago baali Alla 5.1-11
9. Cannooje 5.12-14

Sannoore

¹ Min Piyer lilaado Yeesu Almasiihu winnani on, onon þe Alla subi laatiïþe hoabbe e sankitii der leyde dee do: Pontus e Galaatiya e Kapadosiya e Asiya e Bitiniya. ² Alla Baaba subii on hande no o resirnoo, o seni on e Ruuhu makko, gam dowtanodon Yeesu Almasiihu, mo yiyyam mum laabini on. Alla duudinana on moyyere e jam!

Tammuwe goonjaare

³ En jettee Alla, Baaba Joomiraawo men Yeesu Almasiihu, dimitoriido en e endam mum mawfam. E pintol Yeesu Almasiihu diga maayþe, o hokkiri en tammuwe goonjaare. ⁴ Een goodi tammuwe heþugo donju þu nyolataa, þu biisataako, þu daylataa bo. Kanju Alla resani on dow kammu. ⁵ O reenirii on e baawde makko gam on goondinii mo. O reenii on gam o hokka on kisidam ciriyiidam hollitaago der wakkati cakitiiki.

⁶ Oon ceyorii dum, baa no jooni doole tooraaji feere feere e tampina on der wakkati sedda.

⁷ Tooraaji din nun foonnata goondinki mon. Hande no kanjeeri ni tabitintaako lootirtee der yiite, hande non goondinki mon buruki kanjeeri saman faa to woddi, foonnirtee, ki heban maanteego, e tedduñal, e manju, nyaanne Yeesu

Almasiihu suppitooytoo.⁸ Yeesu on, baa no on ji'ay mo, oon jidi mo, baa no on ji'ataa mo jooni, e nun oon goondini mo. Dum hebbinii berde moodon seyo rjo teddunjal, burunjo bataneego.⁹ On keban riiba goondinki mon, kan woni kisidam yonkiji mon.

¹⁰ Annabiibē wadii annabaaku dow moyyere ne desanadon, 6e dartii, 6e biditii gam faamugo haala kisidam dam.¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo der mabbe, hollii 6e dum diga wakkati majjum waray, o sappake 6e tooraaji Almasiihu, e teddunjal di rjal wadata. Annabiibē 6en dartii faamugo dey dum wadata, e no dum wadirta.¹² Alla hollii 6e no habaruuji di 6e baajotoo, ko'e mabbe banne 6e baajantoo, amma onon 6e baajantoo. Jooni, waajotoobe linjiila 6en yottinii on habaru diga e baawde Ruuhu Ceniido, yiwudo dow kammu. Malaykaabe e hoore mum bo dartii faamugo dum no woodsi.

Jogaago hoore mum der laabal

¹³ Gam majjum accee hakkillo mon e fini, jogee ko'e mon, jowee tammuwe moodon fu dow moyyere ne Alla hokkata on nyaanne Yeesu Almasiihu suppitooytoo.¹⁴ Laatee hande sukaabe dowtiiibē, to on tokkee suunooji mon di gonnodon der muudum wakkati on annaano Almasiihu.¹⁵ Amma laatee seniibe der yaadu mon fu, hande no Alla noddudo on oo Ceniido,¹⁶ gam Alla wi'i der dewtere: «Laatee seniibe gam min mii Ceniido^{*}.»

¹⁷ Der du'aaje mon, oon noddada Alla «Baaba» mon, kanko woni kiitotoodo moy fu deydey gadu muudum, o suttontirtaa himbe, gam majjum nyaamee goonki moodon der duuniyaaru do e kulol Alla.¹⁸ Oon anni on cooditaama diga e goonki baanjahi

ki donunodon diga e kaakiraabe moodon. On cooditiraaka e huune ko heennyata, hande cardi maa bo kanjeeri.¹⁹ On cooditiraama e yiyyam Almasiihu teddudam, Almasiihu nandudo e jawgiiri ni walaa elande, ni walaa tuuni.²⁰ Alla subii mo diga duuniyaaru tagaaka, amma o hollitii mo der jaamanuuji cakitiidi gam moodon.²¹ Diga e makko goondindon Alla, pintindo mo diga e maayde, hokki mo teddunjal, gam goondinki mon e tammuwe mon fu daroo dow Alla.

²² Jooni no dowitziondoo goonja, on ceni ko'e moodon, on jidii banniraabe e yidde ne walaa munaafitaare. Gam majjum, jidontiree e yidde goonjaare, e berde mon fu.²³ On dimitaabe de didawre, hinaa e awdi nyoloori, amma e awdi ni nyolataa, e haala Alla yonkinteha, tabitiika.²⁴ E winnaa:
«Bii-Aadama e nandi hande fudo, Teddunjal mabbe nandi hande pinni fudo, to fudo yoori pinni mum saaman,
²⁵ amma haala Joomiraawo tabit into faa abada[†].»
Kanka woni linjiila ka baajadon

2

¹ Gam majjum boppee ko boni fu, hande jamma, fewre, munaafitaare, nawniraagu, e nyiore,
² hande no sukahon keccon yidiri kosam dam jillontiraaka, nun haani onon bo jidiron haala Alla, gam mawnon der makka, kison.
³ Hande no Binni Ceniini wi'i: «On metti no Joomiraawo weliri[‡].

Hayre yonkintere e himbe seniibe

⁴ Battee Joomiraawo, laatiido hayre yonkintere, ne himbe woppi, goodune saman, ne Alla subi.⁵ Onon bo, on laati nun hande kaaye de yonki, garee mahiredon suudu ruuhunkewol, gam laatodon waalde limaamiibe

* 1:16 Farillaaji Leewinkee 19.2. † 1:25 Esaaya 40.68. ‡ 2:3 Jabuura 34.9.

seniibē, yaaranoobē Alla sadakaaji ruuhunkeeji dī o jabata diga e Yeesu Almasiihu.⁶ Gam e winnaa der dewtere:

«Mi yowan dow Siyoona hayre gooraare, subaane, ne saman.

Goondindo ne fu sentintaake.»

⁷ Onon goondinbē, hayre nee e woodi teddujal dow moodon, amma dow bēe do goondinay, Dewtere wi'i dow maabē:

«Hayre ne mahooobē woppi

Kayre laatii 6urune fottugo der gooraare suudu,

⁸ Kayre ferginta himbē, kayre bo doyyata bē»

Saliiibē goondingo haala kan, fergoto dow mayre, kanjum Alla resani bē.

⁹ Amma onon, on laati nun lenyol cubaanjal, on limaamiibē gollantooobē Laamiiido, on himbē lenyol ceniijol, on himbē bē o subani hoore makko, gam baajodon haala golle makko geete. Kanko woni noddudo on, wurtini on der niwre, yaari on der jaygol mum kaynijol. ¹⁰ Aran, on laataakino himbē Alla, amma jooni on laatake himbē makko, on kebayno endam makko, amma jooni on kebii dām.

Goonki gollantooobē Alla

¹¹ Banniraabe am yidaabe, on laati nun hobbe e jananbē. Gam majcum mii eela on, boddodee jidaali 6annu dartooji halka yonkiji moodon. ¹² Accee joonne moodon e woodi yeeso himbē bē goondinay, gam baa to bē gaccake on, e wi'ugo on, on hallube, bē ji'a golle moodon boodfude, bē teddina Alla nyaanne o hollitanii bē.

¹³ Gam sabbu Joomiraawo, dwtanee mawbē fu, dwtanee laamiido leydi bo, gam kanko buri bē. ¹⁴ Dwtanee mawbē genni bo, gam kambe laatii lilaabe makko, gam bē pooda noppī wadoobē ko halli, bē jetta wadoobē ko woodi. ¹⁵ Gam ko Alla yidi

woni, gadon ko woodi, mu66iron kunnude himbē batoobē ko bē annaa. ¹⁶ Laatee rindinaabe, to on coomee ko halli der dimaaku moodon, gonee hande maccube Alla. ¹⁷ Teddinee himbē fu, jidēe banniraabe goondinbē, kulee Alla, teddinee laamiido.

Yemmingo Almasiihu

¹⁸ Onon jaggiibe, dwtanee joomiraabe moodon, hinaa yeeddube e diggube tan, amma e sadubē fu. ¹⁹ To on munyanii tooraaji di kaandaa hebugo on, gam daliila Alla, on gadii ko woodi. ²⁰ To on munyanii piide de piyetedon gam on gadii ko woodaa, toy teddujal mon woni? Amma to on munyanii tooraaji di keboton gam sabbu gadu mon geetu, edum fottani Alla, ²¹ gam kanjum Alla noddani on, Almasiihu e hoore mum toorake, gam moodon bo o toorii. O hollii on laawol gam tokkon koyde makko. ²² Dadey o waday hakke, goddo meeday ko nani fewre der hunnuko makko. ²³ No bē jennata mo, o yennitaaki bē, de bē kollata mo bone, o wattaaki bē. Amma o yowanii hoore makko Alla, kiitotoodo e goonaaku ²⁴ Almasiihu roonake hakkeeji meeden dow 6annu mum dow leggal palaanjal, gam laatoden maayubē wecco hakke, amma laatoden foofooobē der ko foonniti. On joofake sabbu looci dī o fiyaa. ²⁵ Gam on laatino nun hande baali majjudi, amma jooni on bittoy to duroowo, deenoowo yonkiji moodon.

3

Joonne der teegal

¹ Onon rewbe bo, moy moodon fu dwtanoo gorko muudum. Gam to wobbe maabē goondinay haala Alla, jikku mon waawa ko wayliti bē, baa to on batay woliine. ² Gam bē ji'an ko gadoton no laabiri, e

no teddinirton Alla. ³ To on darteer *ŋari* ki yaasi, diga e moordi, dum bo kanjeeri, maa bo gineeji *ŋariidi*. ⁴ Accee *ŋari* moodon yiwa diga der berde, *ŋari* ki heennyataa, kan woni hakkillo diggunjo, e deyyuŋo, kanjum laatii ko teddi yeeso Alla. ⁵ Hande nun rewbe seniibe ɓe diga den, yowube tammuwe mum dow Alla, woodiniri ko'e mum. Bee dowtanii worbe mabbe. ⁶ Nun Saratu dowtoranii Iburahiima, faa o noddi mo joomiraawo. Onon woni ɓibbe makko, to on gaafii ko woodi, laatoo on kulay goddum.

⁷ Onon worbe bo, joosodee moy mon fu e debbo mum, der gondal potturjal. Annitee no rewbe hewtay worbe semme. Teddinee ɓe, gam kambe bo ɓe donidan e mon, yonki ki Alla hokkata der moyyere mum, heba to goddum hadu du'aaje mon.

Tooraago gam goonaaku

⁸ Baawo majjum, on fu laatee woodube miilo wooto, jurmontree, jidontiree hande mawniraabe e miiraabe, endontiree, leesinee ko'e mon. ⁹ To goddo wadanii on ko woodfaa, to on battee mo, jennudo on bo to on jennitee dum: Amma barkidinee joomum, kanjum Alla noddani on gam donon barke. ¹⁰ Hande no Binni Ceniini wi'i:
 «Jiddo wuuru gournam geetam,
 yi'a nyalaade geete,
 sey waawa dennjal mum dow ko
 halli, hunnuko mum acca
 batugo pewe.

¹¹ O acca ko halli, o wada ko woodi, o darta jam e semme makko fu.

¹² Gam Joomiraawo e hakkilani foonnitiibe,
 oo nana du'aaje mabbe.

Amma oo hokka wadoobe ko halli
 baawo.»

¹³ Moy toorata on to oon tinnii wadugo ko woodi? ¹⁴ Amma baa to on tooraama gam wadugo ko foonnitii, on barkidinaabe. To on

kulee himbe, to on accee hakkillooji moodon jiboo! ¹⁵ Teddinee Almasiihu Joomiraawo der berde moodon. Wakkati fu ciriyeetoon-taago yamudo on daliila tammuwe moodon. ¹⁶ Amma toontee ɓe e diggere, e hakkillo fukkiijo. Goodee miilooji berde laabudii, den gaccotoobe on, e yenna on, gam joonne moodon woodune der kawtal mon e Almasiihu senta. ¹⁷ Tooreego dow wadugo ko woodi to nun Alla yidiri, e guri tooreego dow wadugo ko halli. ¹⁸ Gam Almasiihu e hoore mum maayi de woore, sabbu hakkeeji ɓibbe Aadama. Kanko poonniitiido, o maayanii en enen woofube gam o yaara en to Alla. Himbe warii mo, amma Ruuhu Ceniido fintinii mo. ¹⁹ E Ruuhu on Yeesu yahi waajoroy baa e yonkiji mabbaadi der kasu. ²⁰ Kanji woni ruuhuji himbe ɓe dowtanaakino Alla der jaamanu Nuuhu, baa no o munyanii ɓe. De Nuuhu sebunoo laana diyam mum, himbe sedda tan naati ŋa, kambe jeetato dadi diyam dam. ²¹ Diyam dam laati nun misaalu batisi kisinan on dum jooni, hinaa batisi moytoojum tuuni ɓannu, amma habbigdingo e Alla alkawal e berde laabude nun, diga e pintol Yeesu Almasiihu. ²² Kanko, o eencii dow kammu, oo joodi nyaamo Alla. Malaykaabe e mawbe, e woodube baawde fu, e dowtanii mo.

4

Goonki kesi

¹ Almasiihu yarii bone der ɓannu muudum, onon bo goodee iri miilooji din. Jarudo bone der ɓannu muudum seedi e hakke. ² Diga jooni faa balde moodon koriide der duuniyaaru, sey goniron hande no Alla yidiri, ceedon e suunooji ɓannu. ³ Goonki mon ki nyaamunodon naane, gadusdon hande heeferbe, ki heyi, on gonakeno der hallumaru, e suunooji e jarde

bagi, e fijooji kalludi, e jaamanu-
iji jarde bagi, caafudon tooruue
karmude. ⁴ No calidon hawtugo e
maäße der fijooji kalludi, kanjum
haaynii 6e jooni, go bee biisa inde
mon. ⁵ Amma 6e daroyto yeeso
Alla, ciriyido hiitaago wuurube e
maaybe, 6e toontoto mo. ⁶ Kanjum
wadi maaybe bo waajaa linjiila, 6e
kiitaa dow ko 6e gad, hande no
himbe fu hiitortee der bannu, heba
6e buurda e Alla der ruuhu.

⁷ Huune fu 6adake heennyugo,
gam majjum gadee hakkillo, jo-
gee ko'e mon gam gadon du'aaje.
⁸ Ko 6uri fu, jidontiree e yidde heb-
bune, gam yidde e yaafuu hakkeejii
duuddi*. ⁹ Beernontiree hakkune
mon, hinaa e dumbitaago.

¹⁰ Baamoy mon hebii dokkal
Alla. Golliree 6jal gam nafon wobbe.
Hande nun kollitirton oon gollira
dokke moyyere feere feereeje de
Alla hokki on. ¹¹ Baajotoodo fu,
sey waajoo haala Alla. Jaggotoodo
bo, jaggoo e semme ne Alla hokki
dum, gam der huune ko gadoton
fu, teddinon Alla diga e Yeesu
Almasiihu, mo teddunjal e baawde
wonani faa abada! Aami

Yarugo bone gam Almasiihu

¹² Banniraabe am yidaabe, to
on accee tooraaji buludi ke6andi
on gam foonnugo on haaynoo on,
hande huune kodum. ¹³ Amma to
oon kawti e Almasiihu der toora
mum, ceyee oon belbelta boodum
to teddunjal makko suppitoke.
¹⁴ To on jennaama gam inne
Almasiihu, barke laatanto on, gam
Ruuuhu teddudo, laatiido Ruuhu
Alla e wondi e moodon. ¹⁵ To
goddo e moodon yaru bone gam oo
laatii baroowo himbe, dum bo gam
emo laatii guijo, maa bo gadoowo
ko halli, to dum bo dow naatugo
haala ka yaalay dum. ¹⁶ Amma to o
tooraama gam oo tokkii Almasiihu,
to o sentir dum, o yetta Alla gam oo
noddee goondindo Almasiihu.

¹⁷ Gam wakkati kiita faanake,
Alla fuddiran hiitaago himbe
muudum, to ka fuddirii en enen,
noy dum laatantoo himbe 6e jaabay
linjiila Alla? ¹⁸ Binni Ceniini wi'i:
«To poonniitiido hisiri no boni,
ume laatantoo kalludo e gadoowo
hakke?»

¹⁹ Gam dum don fu, tooreteebe no
Alla yidiri, yowa yonkiiji mum dow
Alla tagoowo, koolaado, 6e tokka
wadugo ko woodi.

5

Hiinnaago baali Alla

¹ Jooni emii badda dottiibe
eklesiya wonbe caka mon, gam
min bo mii dottiijo hande maäße.
Mi seedake tooraaji Almasiihu,
mi wonoto der teddunjal 6jal o
hollitoysi. ² Duree himbe Alla 6e
jowanadon. To on gadee dum e
doole, amma e berde goote, hande
no Alla yidiri, to on duree 6e gam
hebugo joddi kalluni, amma gam
oon jidi dum puy. ³ To on kollee
himbe 6e Alla yowani on semme,
amma laatanee 6e misaalu. ⁴ To
Duroowo mawdo yottake, on
meelete meetalol teddunjal 6jal
hiiddataa.

⁵ Onon gojankeebe dowtanee
dottiibe. On fu, bornee yakkinaare
hande toggoore hakkune mon,
gam e winnaa der Dewtere Ceni-
ine: «Alla e habida mawnitiibe,
amma buytube ko'e mum oo hokka
6e moyyere makko.» ⁶ Gam majjum
buystee ko'e mon yeeso Alla mo
semme, heba o mawnina on to
wakkati yottake. ⁷ Doontiree
sugullaaji moodon fu dow makko,
gam emo hakkilani on.

⁸ Kakkilee, oon deeni! Gam
ganyo moodon Ibiliisa e yiilito
hande jaggere kalboore, dartoore
mo ne yakkata. ⁹ Ka6idee e makko,
tiifee der goondinki, gam oon anni
banniraabe moodon sankitiibe der
duuniyaaru nu, e woodi iri tooraaji

dii kanun bo.¹⁰ Amma to on jarii bone der wakkati sedđa, Alla mo moyyere noddudo on gam naaton der teddujal mum tabitiijal e Almasiihu, kanko o tiidinan on, o semmidina on, o hebbina on, o darna on.¹¹ Baqawde wonana mo faa abada! Aami.

Cannoje

¹² Silaasi banniraawo men koolaado wallii am winnango on dereyel pettel nel, gam tiidingo on e seedanaago on no habaru moyyere Alla ne daridon dow mum laati nun goonja.

¹³ Eklesiya gonuka Babiila ka Alla subi sannii on. Marku 6iyam bo e sanna on.¹⁴ Cannontiree cannoje de yidde. Jam wona dow moodon onon hawtuþe der Almasihu.

Derewol Piyer Didabol

Haala Puddirkä

Binnudo derewol ηol do innii hoore mum Simon Piyer, lilaado Yeesu Almasiihu.

O laatake seedeejo ji'udo no yeeso Yeesu waylitorii, o nanii bo daane Alla yiwune diga dow. O siwtorii no Yeesu wadii annabaaku dow maayde makko, kanko Piyer.

Piyer batay 6e o winnani, o batay bo to o woni o winniri derewol ηol. Amma goondinbe Yeesu hande makko o winnani. Dum nandi bo hande Piyer winnii derewol ηol der goonki mum sakitiinehi. O batanii ekkitinol makko ηol o jannjinnoo. O batanii bo jannjinoobe fewrekuube warooibe gam biisa ko o ekkitini.

Ko derewol ηol tiitii woni, finningo hakkillo 6e o winnani faa 6e ciwtora ko o jannjini 6e. Der derewol ηol, Piyer hollii kiita desaniika jannjinoobe pewe, o batanii bo munyal Alla mo yidaa baa gooto halka, amma himbe fu wittaa to makko, tuuba. O heennyitirii derewol makko e waggingo wuurooibe ko Dewtere batii.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1.1-2
2. Noddoore goondinbe, 1.3-21
3. Ekkitinooibe fewrekuube, 2.1-22
4. Wittoysi Yeesu Almasiihu, 3.1-16
5. Haalaaji cakitiidi, 3.17-18

Sannoore

¹ Derewol ηol yiwi e am min Simon Piyer. Mii laatii jaggiido e lilaado Yeesu Almasiihu. Mi sannii on, onon hebuibe goondinki geeti hande ki amen, gam sabbu foonaare Alla men, tawaane der Yeesu Almasiihu, kisinoowo. ² Alla duudinana on moyyere e jam gam oon anni mo, kanko e Joomiraawo meeden Yeesu.

Hulugo Alla

³ Baawde Alla hokkii en huune fu ko haanani en buuriren, e no haani goniren e kulol Alla. Baawde den wallii en annugo Alla noddudo en kawten der teddujal mum, e geetaaku mum. ⁴ Diga e baawde den kebuden moyyereeji mawfi, teddudi, di gadanaden alkawal mum. O wadii dum gam kawton e makko, nandon mo, gam dadon suunooji duuniyaaru kalkooji.

⁵ Gam huune dum, tinnee, beydee dow goondinki moodon geetaaku, dow geetaaku, annal, ⁶ dow annal, nantaare, dow nantaare, tinnaare, dow tinnaare, kulol Alla, ⁷ dow kulol Alla, banniraagu, dow banniraagu, yidde. ⁸ To huune dum fu oon jogii dum no woodi, ko e dum beydo der moodon, dum wallan on beydaago yeeso yeeso der annugo moodon Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁹ Neddo mo huune dum jacci, laati nun bumdo, o yi'ataa, gam o yeggitii no Alla laabini mo diga e hakkeeji makko jawtudi.

¹⁰ Gam majjum banniraabe am, tinnee no baawirdon fu, gam tabbitinon noddoore ne Alla noddi on, e cubol ηol o subi on. Gam to on gadii dum on janataa der ko halli abada! ¹¹ Hande non Alla mabbitiranta on mammam dammugal Laamaare tabitiine, ne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en.

¹² Kanjum acci wakkati fu mii siwtora on huune dum, baa no oon anni dum, heba cemmidon der goonja ka jabudon. ¹³ Mii miili, edum foonnitii, mi finnina hakkillooji moodon faa ciwtoron dum to emii wuuri. ¹⁴ Gam mii anni mi booyataa e duuniyaaru do kade, hande no Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu anninirinmi dum.

¹⁵ Amma mi wadan ko baawumi fu, gam to mi yawti, baawon ko siwtori kujje dee wakkati fu.

Teddunjal Almasiihu

¹⁶ E haalaaji dī himbē tafi bane men anniniri on wittoyo go Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e baawde, amma men ceedike e gite amen manju makko! ¹⁷ Alla Baaba hokkii mo teddunjal wakkati daane ne teddunjal seedanii mo wi'i: «Oo do nun laatii Biyam jidaado, mo belirmi berne.» ¹⁸ Menen e ko'e amen men nanii daane nen diga dow kammu, gam emen gonduno e makko dow waanne seniine.

¹⁹ Dum don fu 6eydanii men tabbitingo ko annabiibē batunoo. On gadii ko woodi no gattudon hakkillooji moodon dow makka, gam haala mabbe e nandi hande fitilleel jalboowel der niwre, e hande hoodere fajiri* jalboore der berde moodon faa de fajiri wadi, ²⁰ Aran, annitee no walaa baawoowo ko faamini ko winnaa der dewte annabiibē e annal hoore mum. ²¹ Hande non, walaa mo meedi ko hebi haala annabaaku e sago hoore mum, amma Ruuhu Ceniiido nun wadata himbē e bata haala Alla.

2

Janjinoobe fewrekuube

¹ Hande no annabiibē fewrekuube wonirno caka Isira'iilaabe, non bo janjinoobe fewrekuube wonortoo caka moodon. Be naannan janjinol fewrekuwol, kalkowol, caka mon. Be jeddan Joomiraawo cooditiido be. Hande non be poodiranta ko'e mabbe halkere yaawune. ² Himbē duubbe tokkan laabi mabbe kalludi, sabbu mabbe, himbē batanan laawol goorja kalluka. ³ Suunooji mabbe waddanan be batugo haalaaji fewrekuji gam be jammoo on, amma be doyyaamaa kiita diga dum booyii, halkere e nyudanoo be.

⁴ Baa malaykaabe wadunoobe hakke, Alla accay dum, o habbii be e

callalluuji, o faddi der niwre jahannama, faa nyalaane darnjal. ⁵ Alla accay duuniyaaru naane, amma o halkii yeddube Alla e ilam tufaana, sey Nuuhu baajotoodo foonnitaare Alla, e himbē jeedido wobbe hisi. ⁶ Alla accay ci'e Sodoma e Gomora, o hiitake, o halki de e yiite faa de laatii dooni, gam dum laatano yeddoobe Alla fu misaalu. ⁷ O dadinii Luudu, neddo poonniitido, mo berne mum biisii puy sabbu baadiiji himbē bonbe. ⁸ Neddo poonniitido joodiido caka mabbe on, berne mum laabune naawi dow ko yi'ata, e ko nanata nyalaane fu, sabbu baadiiji bondi dī himbē hallube wadata.

⁹ Edum holla en no Joomiraawo e anni no reenirta dowlantoobe dum der tooraaji mum. Oo anni bo no o resirta himbē hallube gam be kiite nyaanne darnjal, ¹⁰ accu du tokkuube suunooji galli mum, e wada jidaadi yonki mum, ko e yawii baawde Joomiraawo.

Janjinoobe fewrekuube ben berde mum e yoori, bee goodi manju hoore, bee bata kalluka dow teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Nani bo, baa malaykaabe bee do buri be semme e baawde, batataa kalluka dow mabbe yeeso Joomiraawo. ¹² Amma himbē ben e laatii hande bisaaji dī galaa hakkillo, tagaadi gam nannjee, waree. Bee bata kalluka dow ko be annaa, gam majjum be kalkiran hande no bisaaji halkirta. ¹³ Be duggan riiba golle mabbe kallude. Bee ceyoroo wadugo ko woodaa caka nyalooma. Bee laatii cobube e nyiddube. To be joodike gam be nyaamda e moodon der juulde, bee ceyoroo jammaago on. ¹⁴ Gite mabbe sawtataa daarugo rewbe e suuno, be comataa wadugo hakke, bee pooda be goondinki mum walaa semme der pitti mabbe.

* **1:19** Hoodere fajiri woni Almasiihu, jaynoowo der berde goondinbe dum. Daaru dewtere Kollitinki 22.16

Berde maabbe e hebbi suuno kebal, bone laatanto 6e. ¹⁵ Be accii laawol poortiinjol, 6e majjii, 6e tokki laawol Balaama, jisfudo heba ceede diga waafugo kallufum. ¹⁶ O felaama gam boofol makko. Babba makko muuma bati e daane neddo, hadi mo wadugo golle haanjare makko.

¹⁷ Jannjinoobe fewrekuube 6en laati nun hande bulli di galaa diyam, e duule de hennu sem-mentewol soggata, niwre burne niibugo nun Alla resani 6e. ¹⁸ Bee bata haalaaji mawnitiidi, di galaa hoore. Bee yoyra himbe e haalaaji suuno 6annu. Himbe 6en wurtikeno dum booyay diga majjuube. ¹⁹ Bee kabana 6e alkawal no 6e dindan, amma kambe e ko'e maabbe bee laatii maccube suunoogi kalludi. Gam moy fu laati nun maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Wurtiibe e huune cobudum dum duuniyaaru, go 6e anniti Joomiraawo e Kisinoowo men Yeesu Almasiihu, den ko 6e bittiti der majji kade faa di jaalii 6e, heennyitirde maabbe buran fuddoode jaasugo. ²¹ To 6e annitayno laawol foonnaare, dum burananno 6e, e annitingo 6ol, witta totta umuroore ceniine ne 6e kokkaa 6aawo. ²² Ko tawi 6e e tabbitina haala ballool 6ol do: «Rawaanu wittii e nyaamito tuure mum.» E wi'ee bo kade: «Afaaru lootaanu wittii e talloo der loope.»

3

*Wittoyo Joomiraawo meeden
Yeesu*

(Matiye 24:37-38; 2 Tesalonika 1:7-10; Yahuuda 17-23)

¹ Banniraabe am yidaabe, derewol 6ol do nun laatii didaabol 6ol binnanmi on. Der dereeji didi dii fu, mii yidi finningo hakkillooji moodon gam wallugo on milion no woodiri, ciwtoron ko ekkitinodon. ² Ciwtoree haalaaji di annabiibe seniibe batunoo diga ko booyi, e umuroore Joomiraawo meeden

kisinoowo, ne lilaabe mon annini on. ³ Aran, annitee dum do: Der nyalaade cakitiide, himbe jaancoobe, tokku6e jidaadi yonki mum waran. Be jaancan on, ⁴ 6e bi'a: «O habbi alkawru o wittaan, toy mo? Diga ko kaakiraabe meeden maayi walaa ko waylitii, no dum laatinoo diga fuddoode duuniyaaru, non dum laatii faa jooni.» ⁵ Be jeggitii e yidde mabbe no diga ko booyi, Alla tagi kammu e leydi e haala muudum. O wi'i leydi wurtoo diga diyam, go o tagiri ni e diyam, ⁶ e diyam gootam dam kade, duuniyaaru halkiraa e ilam tufaana. ⁷ E haala makko goota kan, o jogorii kammu e leydi, dum ji'eten jooni faa nyalaane darnjal yottoo, o halka dum der yiite e yedduube Alla.

⁸ Banniraabe am yidaabe, to on jeggitee no to Joomiraawo, nyalaane woore e wa'i hande duubi ujuneere, duubi ujuneere bo e wa'i hande nyalaane woore. ⁹ Joomiraawo booyataa go hebbina alkawru mum, hande no wobbe miili, o munyan on nun tan, gam o yidaa baa gooto halka. Ko o yidi nun, himbe fu wittaa to makko tuuba.

¹⁰ Nyalaane Joomiraawo waran hande guijo. Nyalaane nen, kammu majjitan e rimmo manjo. Ko woni dow kammu fu halkete e yiite. Leydi e golle gadaade dow mayri fu, hiitete. ¹¹ To huune fu halkete hande non, sey annon no nyaamirton goonki mon der laabal, oon kuliri Alla! ¹² Onon hedibe nyalaane Alla wara, gadee no ne warirta law! Nyaanne mum kammu halkan, huune ko woni dow kammu fu taayan e yiite. ¹³ Amma enen, een kedii hande no Alla habbirani en alkawru, kammu keso e leydi keyri, to foonnaare tawetee.

¹⁴ Gam majjum, onon banniraabe am yidaabe, tinnee laatodon 6e galaa gacce, e tuuni yeeso Alla.

Goodee jam der kawtal mon e makko, oon kedorii nyalaane nen.

¹⁵ Paamee no munyal Joomiraawo meeden maabitani on laawol kisidam. Kanka banniraawo meeden Pol, jidaado, winnani on der dereeji mum hande no Alla hokkiri mo hakkillo majjum.

¹⁶ Non o winniri dum der dereeji makko fu. Der majji e woodi nokkuuje godde to sad faamugo, himbe 6e annaa goddum, e 6e bennay der goondinki e waylita miilooji makko, hande non 6e gadata e nokkuuje godde der Dewtere Ceniine. Be gaddanan ko'e ma6be halkere.

¹⁷ Amma onon banniraabe yidaabe, on ke6ii seedineego, to non kakkilee to himbe yeddu6e Alla majjina on, sottina on diga darande mon. ¹⁸ Mawnee der moyyere e annugo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en! Teddujal laatanoo mo diga jooni faa abada! Aami!

Derewol Yuhaana Aranol

Haala Puddärka

Yuhaana lilaado Yeesu nun winni dereeji tati tokkontirdi noddiraadi inne mum, 6e bi'i, kanko nun bo winni linjiila Yuhaana e derewol kollitinki. Der derewol makko aranol, annaaka deydey 6ey nun o winnani, amma dum laabi no goondinbe 6e ekkitinoanje fewrekuuje toorata nun o tiiti. Ekkitinoobe fewoo6e, sankitoobe ekkitinoanje fewrekuuje den Yuhaana noddi waybe Almasiihu. Bee ekkitina no Almasiihu laataaki neddo e goonja, hakke billataa goondindo der kawtal mum e Alla, 6e paalaaka bo e joonne der laabal.

Huune didi nun Yuhaana riiwi der derewol mum:

1 Tiidingo jannoobe derewol 1jol, 6e gona der kawtal pottunjal e Alla, e Biddo mum Yeesu Almasiihu, dum yi'ee bo der yidde goonjaare hakkune maabbe.

2 Ha6idingo e ekkitinoanje fewrekuuje.

Yuhaana e eela goondinbe 6e gona der jaynjol, gam Alla laati nun jaynjol. Der derewol 1jol, Yuhaana e yidi goondinbe tabbitina no bee goodi yonki tabitiiki, bee kawti bo e Alla. O hollitii der binni makko no goondindo geeto annitirtee. Kan woni hoolaago no Almasiihu laatake neddo, e dowsanaago oodaaji Alla, e yifugo banniraabe.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala yonkinteha 1.1-4
2. Niwre e jaynjol 1.5-2.29
3. Bi6be Alla e bi6be Seydan 3.1-24
4. Ruuhu goonja e ruuhu fewre. 4.1-6
5. Ko yidde wadata 4.7-21
6. Goondinki jaalotooki 5.1-21

Haala ka yonki

¹ Emen binnana on haala neddo gom gonudo*. Men nanii daane makko, men ji'ii mo e gite amen, men daarii mo, men meemi mo e juude amen. Kanko woni haala kokkoowa himbe yonki. ² Yonki kin hollitaama, men ji'ii ki, emen ceedanoo ki. Emen baajoo on haala yonki tabitiiki gonunooki to Alla Baaba, kanki men kolitta. ³ Ko men ji'i, e ko men nani, kan men batata on onon bo, gam laatodon gootum e amen hande no laatoriden gootum e Baaba e Biddo mum Yeesu Almasiihu. ⁴ Kanka men binnanta on, gam beldum berne meeden hebba.

Alla laati nun jaynjol

⁵ Habaru ko men nani e Yeesu Almasiihu, kan men batata on haala mum, Alla laati nun jaynjol, niwre walaa e makko. ⁶ To en bi'ii een laatii gootum e makko, ko een tawaa der niwre, en pewii, goonja walaa der gadu meeden. ⁷ Amma to een jaha der jaynjol hande no kanko e hoore makko o wonori der jaynjol, den kan een laatii gootum hakkune meeden, kade bo yiyyam Biddo makko Yeesu e laabina en diga hakkeeji men fu.

⁸ To en bi'ii en galaa hakke, en pewanii ko'e men, goonja walaa e meeden. ⁹ Amma to en tuubanii Alla hakke meeden, o yaafoto en, o laabina en e tuuni fu. Gam kanko, o kooliniido, o poonnitiido. ¹⁰ To en bi'ii en gaday hakke, en laatinii Alla pewoowo, haala makko bo walaa der meeden.

2

Almasiihu nun laatii balloowo meeden

¹ Onon sukaabe am, mi winnanii on dum, gam to on gadee hakke. Amma to goddo moodon wadii hakke, een goodi balloowo

* 1:1 Yeesu nun wi'a Gonudo diga fuddoode. Linjiila Yuhaana 1.1-18

to Baaba, kanko woni Yeesu Almasiihu, poonniitido. ² Kanko, o sakki yonki makko gam hakkeeji meeden yaafee, hakkeeji meeden tan bane, amma hakkeeji himbe duuniyaaru fu.

³ Ko hollitinta no een anni Alla woni, sowtanaago oodaaji makko. ⁴ Bi'udo «emi anni mo,» go sowtanaaki oodaaji makko, joomum laati nun pewoowo, goonja walaa der joomum. ⁵ Amma dowtaniido haala Alla e goonja, yidde Alla hebbii dow joomum. Nunnun annitirten een kawti e makko. ⁶ Bi'udo e hawti e makko, e haani wonoo hande no Almasiihu wonirnoo.

Ooda kesa

⁷ Banniraabe am yidaabe, ko binnammi on hinaa ooda kesa*, ooda booyuka nun, ka nanudon diga fuddoode. ⁸ E nun fu ooda kesa nun binnammi on, goonja makka hollitake der Almasiihu, ka hollitake der moodon bo. Gam niwre e yawta, jaynjol goonjawol fuddii yaynug.

⁹ Miiludo na'on der jaynjol, ko e wanyi banniraawo mum, faa hanne der niwre joomum woni taw. ¹⁰ Jiddo banniraawo mum der jaynjol woni, godsum walaa ko ferrginta mo. ¹¹ Amma banyudo banniraawo mum, der niwre woni, oo yaha der niwre, o annaa toy o yahata, gam niwre wuminii mo.

To on jidee kujje duuniyaaru

¹² Sukaabe am, mii winnana on gam hakkeeji moodon yaafaama gam inne Yeesu. ¹³ Baabiraabe, mii winnana on gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeb, mii winnana on gam on jaalake Kalludo.

¹⁴ Sukaabe am, mi winnani on, gam oon anni Baaba. Baabiraabe, mi winnani on, gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeeb, mi winnani on gam oon

goodii semme, haala Alla bo e semmidii der moodon, kade bo on jaalake Kalludo.

¹⁵ To on jidee duuniyaaru e ko woni e mayru fu. Gam jiddo kujje duuniyaaru, yidde Baaba walaa e mum. ¹⁶ Gam huune ko woni e duuniyaaru, hande jon ko neddo suunete, e ko gite yi'ata, suunee, e jawdi ni o mawnitorto, kujje de fu yiway e Baaba, e duuniyaaru de yiwi. ¹⁷ Duuniyaaru e suuno mum fu heennyen, amma gadoowo ko Alla yidi, taboto faa abada.

Ganyo Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, duuniyaaru badake heennyugo. On nanii ganyo Almasiihu waran, jooni du waybe Almasiihu duubbe yottake. Kanjum annitirden no wakkati badake. ¹⁹ Caka men be yiwi, amma e goonja be laataaki be meeden. Gam to bee laatino be men, be gondanno e meeden. Amma be accii en gam dum hollita no be fu, be laataakino be meeden.

²⁰ Amma onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fu oon anni goonja. ²¹ Mi winnanay on gam on annaa goonja. Amma gam oon anni ka. Oon anni bo fewre walaa der goonja.

²² Den kan, moy woni pewoowo? Jeddudo Yeesu laati nun Almasiihu, Paabotoodo mo Alla liloy, kanko woni pewoowo, kanko woni ganyo Almasiihu, o yeddii Baaba e Biddo mum. ²³ Jeddudo Yeesu laati nun Biddo, walaa Baaba, jaabudo Biddo, e woodi Baaba bo.

²⁴ Onon kan haala ka nanudon diga fuddoode, tinnee jogee ka der berde moodon. To haala ka nanudon diga fuddoode tabitake der berde moodon, den kan, oon goodi kawtal e Biddo e Baaba. ²⁵ Almasiihu haabbanii en alkawal, alkawal ijal woni yonki tabitiiki.

²⁶ Mi winnani on dum gam sabbu himbe yidube majjingoo on.

* 2:7 Ooda kan nun laatii yidontirgo.

²⁷ Onon kan, no Ruuhu Ceniiido mo Almasiihu hokki on e tabitii der moodon, on buakaaka janjininedon. Gam Ruuhu janjinan on huune fu, o janjinan on goonja, hinaa fewre. Den kan, kawtee e Almasiihu hande no Ruuhu janjiniri on.

²⁸ Jooni kan onon sukaabe am, tabitee der kawtal mon e Almasiihu, gam keben cuusal daraago yeeso makko nyaanne o suppi-toy, heba daden senteene nyalaane garki makko. ²⁹ No oon annii Alla laati nun goonjaajo, anneee bo mo gadu mum foonnitii fu, laati nun biyiiko.

3

Biibbe Alla

¹ Daaree no Alla Baaba yidiri en, faa noddaden biibbe makko. Een biibbe makko e goonja. Ko acci duuniyaaru annaa en woni gam nu annaa mo. ² Yidaabe am, jooni en laatake biibbe Alla. Ko laatoytoden laabay taw. Amma een anni to Almasiihu wittoy holiti hoore mum, en nandan e makko, gam en ji'an mo hande no o wali. ³ Goodudo tammuwne nedow Almasiihu, laabinan hoore mum hande no kanko Almasiihu o laatori laabudo.

⁴ Gadoowo hakke fu, yartake sariya Alla. Gam wadugo hakke laati nun yartaago sariya Alla. ⁵ Oon anni Almasiihu wari gam moytugo hakkeeji, kanko mo walaa hakke. ⁶ Kawtudo e makko fu wadataa hakke. Gadoowo hakke fu, yi'ay mo, annaa mo bo.

⁷ Sukaabe am, to on accee goddo majjina on! Gadoowo ko goondi fu laati nun goonjaajo, hande no Almasiihu laatori goonjaajo. ⁸ Gadoowo hakke fu laati nun neddo Iibiliisa, gam Iibiliisa e wada hakke diga fuddoode. Gam majjum Biddo Alla wari gam halka golle Iibiliisa.

⁹ Laatiido binnej Alla fu, wadataa hakke, gam awdi Alla na'on der

makko. Joomum waawataa ko tokkii wadugo hakke, gam Alla laatii baaba makko. ¹⁰ Ko seennontirta biibbe Alla e biibbe Iibiliisa nani: mo waday ko goondi fu, neddo Alla bane. Mo yidaa banniraabe mum bo, laataaki mo Alla.

En jidontiree hakkune men

¹¹ Habaru nanudon diga fuddoode nani: Jidontiren hakkune meeden. ¹² Haanay gadan hande no Kayiinu wadi kanko laatiido mo Iibiliisa, o warii minnyiiko. Gam ume wadi o warii minnyiiko? O warii mo gam golle makko wooday, go de minnyiiko laatii goondude.

¹³ Banniraabe, to on kaydinee to himbe duuniyaaru wanyii on. ¹⁴ No een jidi banniraabe meeden, een anni en yartake maayde, en naatii der yonki. Mo yidaa banniraawo mum, der maayde woni. ¹⁵ Banyudo banniraawo mum fu, laati nun baroowo himbe. Oon anni walaa baroowo baa gooto woodi yonki tabitiiki der mum. ¹⁶ No annitirden ko woni yidde nun, Almasiihu hokkitirii yonki mum gam meeden. To nun enen bo, e haani kokkitiren yonkiji meeden gam banniraabe men. ¹⁷ To jom jawdijjo yi'ii banniraawo mum e talakidi, ko yurmaaki mo, noy yidde Alla waawirta ko woni e makko? ¹⁸ Sukaabe am, haanay yidde meeden laatoo e haala belka tan, sey ka laatoo e gadu goonjawu.

Daraago yeeso Alla

¹⁹ Kanjum hollata, en na'on der goonja, en deyyitinan berde meeden yeeso Alla. ²⁰ To berde meeden gaccake en, Alla e buri berde meeden, emo anni huune fu. ²¹ Banniraabe am yidaabe, to berde meeden gaccaaki en, en daroto yeeso Alla e hoolaare. ²² O hokkan en ko eeluden mo fu, gam en tokkii ooda makko, een gada ko fottani mo. ²³ Ooda ka o hokki en woni,

goondinen inne Yeesu Almasiihu, Biddo makko, kade bo jidontiren hakkune meeden hande no o yamiri en.²⁴ Dowtaniido ooda Alla fu e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. Ruuhu mo o hokki en, kanju anninta en oo hawti e meeden.

4

Ruuhu goonja e ruuhu fewre

¹ Banniraabe am yidaabe, to on goondinee wi'oobe e woodi Ruuhu Alla fu, amma biditee be, heba anniton naa to Alla be yiwi. Gam annabiiße fewoobe duubbe e sankittii der duuniyaaru.² No annitirten goodudo Ruuhu Alla woni, to o seedake Yeesu Almasiihu warii, laatii neddo, oo don e woodi Ruuhu Alla.³ Mo annitay kaa don dow Yeesu fu, woodaa Ruuhu Alla. Ruuhu nu o woodi yiwi diga ganyo Almasiihu. On nanii garki ganyo Almasiihu batanaama, o na'on ko der duuniyaaru.

⁴ Sukaabe am, onon on himbe Alla, on jaalake annabiiße fewoobe, gam Ruuhu gondo der moodon e buri gondo der duuniyaaru semme.⁵ Kambe himbe duuniyaaru be laati. Gam majjum, be batata haalaaji duuniyaaru, himbe duuniyaaru bo e hettinanoobee.⁶ Enen, een himbe Alla, annudo Alla fu hettinanto en. Mo laataaki neddo Alla hettinantaako en. Nun ceennontirten Ruuhu goonja e ruuhu fewre.

Alla laati nun yidde

⁷ Banniraabe am yidaabe, jidontiree, gam yidde yiwi e Alla. Goodudo yidde fu laati nun 6innje Alla, e anni Alla bo.⁸ Mo walaan yidde annaa Alla, gam Alla laati nun yidde.⁹ No Alla hollitiri en yidde mum nani, o lili Biddo makko bajjo der duuniyaaru, gam keben yonki diga e makko.¹⁰ Daaru ko woni yidde, enen bane yidi Alla, kanko yidi en, liloy Biddo mum

wari latii sadaka gam hakkeeji meeden yaafee.

¹¹ Banniraabe am, to nii Alla yidiri en, enen bo, e haani jidontiren.¹² Walaa meedudo yi'ugo Alla abada. Amma to en jidontirii hakkune men, Alla e hawti e meeden, yidde makko e hebbi der men.

¹³ Noy annirten een kawti e makko, kanko bo oo hawti e meeden? Diga e Ruuhu makko nu o hokki en nun.¹⁴ Menen men ji'ii, emen ceedo bo no Alla Baaba liloy Biddo mum gam wara hisina himbe duuniyaaru.¹⁵ Ceediido Yeesu laati nun Biddo Alla fu, Alla e hawti e joomum, joomum bo e hawti e Alla.¹⁶ Enen kan, een anni yidde Alla yidi en, een koolii ne bo.

Alla e hoore mum laati nun yidde, goodudo yidde fu, e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum.¹⁷ Gam to yidde makko hebbi der meeden, en keban cuusal daraago nyalaane darrjal. Gam no Almasiihu wa'i, hande nun enen bo ga'uden der duuniyaaru do.¹⁸ Kulol walaa der yidde, yidde hebbune e riiwa kulol, gam kulol yiwi diga yaggingo. Kuloowo fu, yidde Alla woni hebbay der joomum.

¹⁹ Enen een jidi Alla gam kanko arti yidi en.²⁰ Bi'udo e yidi Alla, go e wanyi banniraawo mum laati nun pewoo wo. Gam mo yiday banniraawo mum ji'eteedo, waawataakko yidi Alla mo yi'ataake.²¹ Daaru ooda ka Almasiihu accani en: jidudo Alla fu, sey yida banniraawo mum bo.

5

Goondinki jaalotooki

¹ Goondindo Yeesu woni Almasiihu fu laati nun Biddo Alla. Jidudo baaba fu, e yidi biddo bo. A yidataaa baaba, banyaay biddo.

² No annirten een jidi biibbe Alla woni jidien Alla, den tokken oodaajji makko.³ Tokkugo oodaajji makko

woni yidugo mo. Oodaaji makko laataaki doongal,⁴ gam laatiido mo Alla fu, jaaloto kujje duniyaaru. E goondinki meeden jaalortoden kujje duniyaaru.⁵ Moy waawata ko jaali duniyaaru? Wala, to hinaa goondindo Yeesu nun woni Biddo Alla.

Ko Yeesu Almasiihu seedanaa

⁶ Kanko, Yeesu Almasiihu, o war e diyam e yiiyam*. E diyam tan bane o wardi, o wardii e diyam e yiiyam fu. Ruuhu e hoore mum seedake dum, gam Ruuhu on woni goona. ⁷ Seedeefē tato woni, ⁸ Ruuhu e diyam e yiiyam, seedaaku maabbe fu laatii gootu. ⁹ Een jaba seedaaku himbe, amma seedaaku Alla 6uri semme, seedaaku 7jun non Alla seedanii Biddo mum. ¹⁰ Goondindo Biddo Alla fu, hebii seedaaku ju der berne mum. Mo goondinay Alla, laatinii mo pewoowo, gam o jaabay seedaaku Alla seedanii Biddo mum. ¹¹ Nani do seedaaku ju: Alla hokkii en yonki tabitiiki, yonki kin der Biddo makko ki woni. ¹² Goodudo Biddo e woodi yonki. Mo walaa Biddo Alla woodaa yonki.

Heennyitoode derewol ηol

¹³ Onon goondinē inne Biddo Alla, mi winnanii on dum gam anniton on kefii yonki tabitiiki. ¹⁴ Hoolaare ne gooduden nani: To en eelii mo huune e sago makko, oo nanana en. ¹⁵ No een anni oo nanana en ko eeluden mo, een anni en kefii dum.

¹⁶ To goddo yi'ii banniraawo mum e wada hakke de yaarataa dum der maayde, o eelana joomum Alla, Alla bo hokkan mo yonki. Haala ka nafan dow wadoobe hakke de yaarataa dum der maayde. Amma e woodi hakke jaarooje der maayde. Mi wi'ay eelon Alla gam iri hakke de.¹⁷ Kujje

* 5:6 Himbe duubbe e wi'a diyam ðam woni diyam batisi ðam Yeesu wadanaa. Yiyyam bo e hollita maayde Yeesu.

kallude fu laati nun hakke, amma hakke fu bane yaarata der maayde.

¹⁸ Een anni laatiido 6innel Alla tokkataako wadugo hakkeeji, amma Biddo Alla e reeni mo, Ibiliisa kalludo meemataa mo.

¹⁹ Een anni en himbe Alla, go duuniyaaru fu e woni der junjo Ibiliisa.

²⁰ Een anni bo Biddo Alla war, hokkii en hakkillo annitingo Alla goonaajo, jooni kanko woodi en, gam en kawti e Biddo makko Yeesu Almasiihu. Yeesu Almasiihu on woni Alla goonaajo, kanko woni yonki tabitiiki bo.

²¹ Sukaabe am, kakkilanee ko'e moodon e caafi tooruuje.

Derewol Yuhaana Didabol

Haala Puddirka

Woōbe e miili debbo e sukaabē
6 Yuhaana batanta laati nun eklesiya gom e himbē mum.

Haalaaji di derewol ηol batata
e nandi e ka artirkol bati. Haala
buruka semme der derewol
ηol woni yidde, e hakkilango
waybe Almasiihu e ekkitinoobe
fewrekuubē.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1-3
2. Goona e yidde. 4-6
3. Hakkilango ekkitinoobe
fewrekuubē 7-11
4. Cannooje 12-13

Sannoore

¹ Min dottiijo,* winni derewol
ηol, mi winnanii maa an debbot
mo Alla subi. Mi sannii maa an
e 6ibbe maa fu, onon be jidum
der goona. Min tan bane yidi on,
annube goona fu e yidi on, ² gam
sabbu goona tabitiika der meeden,
gonotooka der meeden faa abada.

³ Alla Baaba, e Biddo mum Yeesu
Almasiihu hokka en moyyere e
endam e jam, beydana en goona e
yidde.

Goonja e yidde

⁴ Berne am welii sanne, no
nanumi 6ibbe maa wobbe e yaha
der goona hande no Baaba yamiri.
⁵ Jooni, an yeeraajo, ko gonum emi
winnanee hinaa ooda kesa, ooda
ka kebusen diga fuddoode nun, mi
eelii maa, accu jidontiren hakkune
meeden. ⁶ Ko woni yidde nun,
jahen der ooda Alla. Kanka woni
ooda ka nanuden diga fuddoode,
kaanuka jahen dow mun.

Hakkilango fewrekuubē

⁷ Majjinoobe duubbe sankitake e
duuniyaaru. Be jaabay Yeesu Al-
masiihu warii laatii neddo. Ga'udo
nun fu, majjinoowo nun, ganyo Al-
masiihu nun bo. ⁸ Kakkilanee ko'e
moodon, gam to on majjin riiba
golle amen heba kebon joddi keb-
buni.

⁹ Mo daraaki dow kollitol Al-
masiihu ko yaartii ηol, walanaa Alla.
Dariido e maggol fu, e wan-
nani Baaba e Biddo mum. ¹⁰ To
godso wari caka moodon go wa-
jaaki kollitol ηol, to on jabee mo
der wuro moodon, to on cannee mo
bo. ¹¹ Gam cannudo mo, hawti e
makko der golle makko kallude.

Cannooge

¹² Ko Haani mi bata on e duudi,
amma mi yidaa winnango on dum
dum fu der derewol e dawa. Amma
mi miili warugo to moodon, gam
keben badden hunnuko e hun-
nuko, gam beldum berde meeden
hebba.

¹³ Sukaabe miiraawo maa mo
Alla subi sannii maa.

* **1:1** Inne nee don nun Yuhaana noddirteno der eklesiyaaji. Der lilaabe Yeesu fu, kanko tan
horiino e yonki wakkati mum † **1:1** Woōbe e miili debbo e sukaabē 6 Yuhaana batanta do,
laati nun eklesiya gom e himbē mum. **1:8** +Ninni nun woōbe waylitiri aayaare nen: gam to on
majjin riiba golle mon.

Derewol Yuhaana Tatabol

Haala puddirkä

Gorko bi'eteedo Gayus nun Yuhaana winnani derewol mum nol do
Enjol batana bo kade himbe dido woobbe: Diyoterefes e Demeteriyus. Enjol tiidina wallugo himbe woosit-intoobe e fiina linjiila. Gayus wallitii iri maabbe de duuddum, Yuhaana bo yetti mo no woodi gam oo jaaboo hoobbe, amma Diyoterefes kan salake wallugo be.

Yuhaana manii Demeteriyus gam geeta ka himbe batanta mo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä, 1-3
2. Manoore Gayus, 4-8
3. Gaccaago Diyoterefes, 9-10
4. Demeteriyus yerdamaa, 11-12
5. Cannooje, 13-15.

Sannoore

¹ Min dottiijo*, winni derewol nol. Mii winnanee an banniraawo am Gayus, jidaado der goonja.

² Banniraawo am jidaado, mii eela huune fu yahanee yeeso, 6annu maa yanda hande no yonki maa yandiri. ³ Berne am weli sanne no banniraabe woobbe wari seedanii am no tinnoridaa der goonja, e no jahirtaa der goonja bo. ⁴ Walaa ko 6uri welingo berne am, to hinaa nanugo no bikkol am e yaha der goonja.

Manoore Gayus

⁵ Banniraawo am jidaado, golle geete de gadataa e wallugo banniraabe baa to bee hoobbe e hollita aa kooliniido*. ⁶ Be ceedake yidde maa yeeso jama'aare goondinbe do. Wallu be hande no fottiranta Alla der jahaanjal maabbe, den a wadii ko woodi. ⁷ Gam inne Almasiihu be gadi jahaanjal maabbe,

be kebay godsum e juude be goondinay. ⁸ Gam majjum haani, balliten himbe iri maabbe, gam golliden e maabbe der finugo goonja.

Feloore Diyoterefes

⁹ Mi winnanii jama'aare goondinbe derewol, amma Diyoterefes, jiddo ardingo hoore mum jabay haala amen. ¹⁰ Gam majjum, to mi warii, mi hollan ko o wadata e no o biisirta inne amen. Kanjum tan bane: O jaabbaako banniraabe hoobbe, kade bo, yidube jaabbaago be, oo hada dum, oo riiwa be diga e eklesiya.

Manoore Demeteriyus

¹¹ Banniraawo am jidaado, taa yemmin ko boni, yemmin ko woodi. Gadoowo ko woodi fu, neddo Alla nun. Gadoowo ko halli bo, annaa Alla.

¹² Demeteriyus kan, himbe fu e seedanoo dum ko woodi, goonja e hoore mum bo e seedanoo mo dum. Menen bo, emen ceedo dum, aa anni bo seedaaku amen e laatii goonja.

Cannooje

¹³ Ko haani mi winnanee e duudi, amma mi yidaa winnugo dum dum fu der derewol e dawa. ¹⁴ Mii haabi yi'ugo maa law, gam badden hunnuko e hunnuko.

¹⁵ Igoobe maa wonbe do fu sannii maa. Mi sannii banniraabe fu, gooto gooto. Jam wona e maa.

* 1:1 2 Yuhaana. 1. * 1:5 Banniraabe 6en laatii sankitoobe linjiila.

Derewol Yahuuda

Haala Puddirka

Binnudo derewol ñol do innii hoore mum Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Yahuuda e Yaakuuba fu laati nun miiraabe Yeesu, amma ñe kollitay haala lenyaaku mabbe e makko. Ko ñe kolliti nun, bee laatii maccube Yeesu. Haala tawaaka, e miilooji tawaaci der Yahuuda e nandi puy e ko tawaa der 2 Piyer 2.

Ko derewol Yahuuda tiitii woni, seedingo goondinbe Yeesu, ñe kakkilana lelooÑe haala moyyere Alla, go bee jedda no Yeesu e laatii Almasiihu. O hollii ñe o winnanta, kiita tawuka himbe wadube iri majjum, hande jon Sodoma, e Gomora, e haala Koora. Misaaluji dñi, goddi mum tawaaka der Dewtere, amma der dewte Yahuduube godde.

No o batani haala kiita jawtuka e garoowa, den o tiidini ñe o wi'i: «Yidaabe, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on». Den o heennyitiri derewol makko e du'aare teddinoore Alla.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannoje, 1-2
2. Halkere ekkitinoobe fewrekuube, 3-16
3. Tinnaare der goondinki, 17-23
4. Maantugo Alla, 24-25

Sannoore

¹ Derewol ñol yiwi e am min Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Mi sannii on, onon ñe Alla Baaba meeden yidi, go noddi on, onon reenaabe gam Yeesu Almasiihu. ² Alla duudinana on endam e jam, e yidde!

Janjinoobe fewoobe hiitete

³ Banniraabe am yidaabe, mi yidiino puy winnango on dow haala kisidam kawtudam en en

fu. Jooni mi tawii doole nun mi winnana on gam tiidingo on dow hawre goondinki ki Alla hokki himbe mum de woore, go ki heyi faa baadey. ⁴ Gam himbe hallube naati caka moodon e yoyre. Bee darta lelugo haala moyyere Alla men, gam ñe nyaama goonki mabbe no ñe pakkiri fu. Bee jedda Yeesu Almasiihu laatiido hooreejo meeden gooto, e Joomiraawo meeden. Dewte ceniide bataniino halkere mabbe.

⁵ Jooni, mii yidi siwtorgo on ko annudon, ko woodi. Wakkati Joomiraawo wurtini himbe Isira'iila diga Misira, baawo mum o halkii duubbe mabbe gam ñe goondinay. ⁶ Ciwtoree bo malaykaabe, saliibe ko darii to Alla resani dum, ñe acci darande mabbe. Gam majjum Alla mabbi ñe der kasu tabitiiju, e der niwre, faa nyalaane darnjal, ko ñe kiitee.

⁷ Kade bo, ciwtoree himbe Sodoma e Gomora, e himbe gennije takkiide ton fu. Kambe bo, ñe gadino hande non, ñe gadii jeenu e ko luudii fu. Be kalkiraama e yiite tabitiije, gam dum laatanoo himbe fu misaalu.

⁸ Hande non, naatube caka moodon ben miilirta miilooji jaarandi ñe sobingo balli mabbe. Bee jawoo baawde Joomiraawo, ñee bata kalluka dow teddube wonube dow kammu. ⁹ Baa Mika'ilu, hooreejo malaykaabe batay kalluka dow Seydan wakkati ñe jeddontirtano dow bannu Muusa. Ka o bati tan woni, o wi'i: «Joomiraawo hiitee.» ¹⁰ Amma himbe bee e bata kalluka dow ko ñe annaa. Ko ñe anni dow ko finaa tawa bo, ñee laatii hande bisajji di galaa faamu, kanjum majjinta ñe. ¹¹ Bone laatanii ñe! Gam ñe tokkii laawol Kayiinu. Be gattii ko'e mabbe der majjere, hande ne Balaama*, gam ñe keba jawdi. Be turtii hande no gorko

bi'eteedo Koora turtiri, go 6e kalki.¹² Kambe woni e sobina nyaamdu kawtal moodon. Be galaa senteene, bee nyaama hande bisaaji. Ko'e maabbe tan 6e paalaa. Bee nandi hande duule de hennu bottata, de galaa diyam. Bee nandi hande ledde ceedu, de galaa sikkol, e hande ledde doofaade, yoori.¹³ Bee cankita gadu maabbe kalluuj, hande no galmaaji diyam maayo wurtinirta guufo. Bee nandi hande koode boosotoode, niwre surune niibbugo fu Alla resani 6e faa abada.

¹⁴ Anuhu taaniraawo Aadamu jeedidabö, bataniino habaru maabbe diga ko booyi, wi'i: «Daaree, Joomiraawo e warida e malaykaabe mum seniibe uju ujuneeye. ¹⁵ Oo wara gam o hiito himbe fu, o halka hallube fu, wadoobe ko halli. O hiiptoto 6e, gam haalaaji kalludi di 6e bati dow makko fu.» ¹⁶ Himbe 6en laati nun dumbitintoobe, bee bullikinoo wakkati fu, suunooji maabbe nun 6e tokki. Bee mawnito dow majjum, bee mana wobbe gam 6e keba ko 6e jidi.

Yowugo yonki mum dow goondinki

¹⁷ Amma onon yidaabe am, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on diga law. ¹⁸ Be batiino on, 6e bi'i: «Der jaamanu-iji cakitiidi, himbe jaancoobe, tokku6e jidaadi yonki mum kalludi waraan.» ¹⁹ Kambe nun don, bee ceenna himbe, miilooji duuniyaaru 6e goodi, 6e goodaa Ruuhu Alla. ²⁰ Amma onon yidaabe, cemmidinee ko'e mon dow goondinki mon ceniiki sanne, du'ee e baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Gonree der yidde Alla, kedee endam Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu jaarandam on to yonki tabitiiki.

²² Jurmee himbe wadoobe seko der goondinki mum. ²³ Paabee wobbe, gam to naatu der yiite. Jurmee wobbe bo, amma kakkilee, to

6e raaboo on jikku maabbe. Banyee faa e toggoanje de balli maabbe sobini.

Yettoore

²⁴ Alla waawan reenugo on e perge, faa o darna on yeeso teddunjal makko e seyo, on galaa gacce. ²⁵ Kanko woni Alla gooto, kisinoowo en diga e Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden. Teddunjal, e manju, e baawde, e laamaare, laatanii mo, diga huune fu tagaaka, non bo faa e jooni, e faa abada abadin. Aami!

Derevol Kollitinki ki Yeesu Almasiihu holitti Yuhaana

Haala Puððirka

Derevol kollitinki e laatanii goondinþe hande ko haaynii, gam sabbu kaayniidum e kunniidum ko ñol batanta. Binnudo ñol innii inne mum de naayi, wi'i, kan woni Yuhaana. O holpii no oo laatii maccudo Yeesu Almasiihu. Oo laatii banniraawo goondinþe, jottinoowo ka Alla bati. Yuhaana naywii puy go o winnaa derewol ñol diga dunne Patimos to o yaaraa. Be o arti o winnani woni, eklesiyaaji jeedidi tawaadi der Asiya pettel, to wi'etee Turkiya hanne. Haala annabiïþe wööþe þe Alkawal kiinnjal e tawaa der derewol ñol. Lambaaji duuðdi, kollitooji maana huune ko sadia faamugo e tawaa der derewol ñol. To en daarii, hande jon, lamba jeedidi, kollitoowa kebbuki Alla e laatii ko mawni der derewol ñol.

Ko derewol ñol tiitii holittaama der aayaare arandeere e laabufum, dum wi'i: «Dewtere nee e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holitti. Alla holittii mo dum gam o holla jaggiïþe mum huune ko waroyta, booyataa».

Derevol ñol, winnanaama goondinþe toorotooþe. Bee bukanoo annugo no kiita e wara yeeso, kallufum bo jaalataako e baadey, pintol Almasiihu maðbitii wakkati kesi. Baawo to wakkati kin hebbii, den nun ko darrjal wada.

Tokkontirki haalaaji

1. Dereiji di eklesiyaaji jeedidi winnanaa, 2-3.
2. Maaneeji jeedidi takkaadi, 4.1-8.6
3. Galaldi jeedidi puureteedi, 8.7-11.19
4. Maaneeji jeedidi, 12-15.8

✉ 1:7 Jekariya 12.10; Yuhaana 19.37

5. Jarirkon kon mone Alla jeedidön, 16.1-20
6. Haalaaji jeedidi bataadi dow Babiila, 17.1-19.10
7. Kollitinki jeedidi dow no habaruujidin hebbirta, 19.11-21.8
8. Urusaliima kesol laatiinjol debbo jawgiyel, 21.9-22.5.

Haala puððirka

¹ Dewtere nee do, e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holitti. Alla holpii mo dum, gam o holla gollotoobe makko ko waroyta, booyataa. Yeesu Almasiihu lilii malaykaajo mum gam o annina dum Yuhaana, maccudo makko. ² Yuhaana seedake ko o yi'i fu, o batii haala Alla, o seedii ko Yeesu Almasiihu holitti. ³ Barke laatanii jannoowo dewtere ne, e nanoobe haala annabaaku ñju, go e jogii ko winnaa der mayre! Gam wakkati badike.

Yuhaana e sanna eklesiyaaji

⁴ Min Yuhaana nun winnani eklesiyaaji jeedidi tawaadi der leydi Asiya.

Moyyere, e jam laatanoo on diga e Alla gonudo, e goonnoodo, e garoowo. Dum laatanoo on diga e ruuhuji jeedidi, gonudi yeeso kittaal Laamaare makko. ⁵ Dum laatanoo on bo diga e Yeesu Almasiihu, cee-dotoodo koolaado, artudo finti diga e maayþe, laamiido laamiibë duuniyaaru.

Kanko yidi en, go o hisini en diga e hakkeeji men, e yiyyam makko. ⁶ O laatinii en laamiibë, e Limaamiibë Alla baabiiko. Ted-durjal e Laamaare laatanoo mo, duubi duubaali. Aami.

⁷ Daaree, oo warida e duulere. Himþe fu yi'an mo, baa yuwunoobe mo, lenyi duuniyaaru fu simoto gam makko. Dum laatoo hande non! Aami[✉].

⁸ Joomiraawo Alla, gonudo, e gonnoodo, e garoowo, mo baawde

wi'i: «Min woni arano, min woni sakitiineejo.»

Almasiihu holittii hoore mum Yuhaana

⁹ Min woni Yuhaana banniraawo moodon. Mi hawtii e moodon der toora, e der Laamaare Yeesu Almasiihu, e der tinnaare makko. Mi yaaraama e semme dow duunne wi'eteene Patimos gam mi waajike haala Alla, ceedaniimi Yeesu.¹⁰ Nyaanne nyalaane Joomiraawo*, kebbumi Ruuhu, den nanumi 6aawo am daane towne hande galaldī puureteedi. ¹¹ Daane nen e wi'a: «Ko jū'ataa, winnu dum der derewol, lildaa eklesiyaaji jeedidi ci do: Efesu e Samirna e Pergamu e Tiyatira, e Sardis, e Filadelfiya e Lawdikiya.»

¹² Den jeeyitiimi gam mi daara baddando am, ko jū'umi fitillaaji jeedidi, gadiraadi kanjeeri. ¹³ Goddo nandudo e Bii neddo e darii hakkune majji, oo bornii jabbaare, oo habbi belbelol kanjeeri to gabaare makko. ¹⁴ Hoore makko e gaasa makko e rawni tar hande hottollo e kosam, gite makko e wa'i hande dēnjal yiite. ¹⁵ Koyde makko e jalba hande janni bodeeri buudaani faa wojji coy, daane makko e nandi hande rimmo diyam duuddam. ¹⁶ Oo jogii koode jeedidi e junjo makko nyaamo. Kaafahi belki becce didi e wurtoo diga e hunnuko makko. Yeeso makko e nandi hande naanje jalboowe caka nyalooma. ¹⁷ No jū'u moo mi, janumi yeeso makko, laatiimi hande maaydo. Den o yowi junjo makko nyaamo dow am, o wi'i: Taa hulu! Min woni arano, min woni cakitiido,¹⁸ min woni buurudo. Mi maayiino, amma jooni mii wuuri faa abada. Mii woodi baawde dow maayde e dow joonne maaybe. ¹⁹ Gam majjum, winnu ko jū'ataa, ko wadotoo,

e ko wadoytoo yeeso. ²⁰ Nani do asiiri koode jeedidi de jū'udaa der junjo am nyaamo, e fitillaaji kanjeeri jeedidi. Koode jeedidi, latiili malaykaabe eklesiyaaji jeedidi. Fitillaaji kanjeeri jeedidi bo, latiili eklesiyaaji jeedidi.»

2

Derewol eklesiya Efesu winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Efesu, bi'aa:

Nani haalaaji jogiido koode jeedidi der junjo mum nyaamo, ja-hoowo hakkune fitillaaji kanjeeri jeedidi: ² Mii anni golle maa, e tinnaare maa, e munyal maa. Mii anni a munyantaa hallube, a foonnii wi'oobe e latiili lilaabe, amma be laataaki dum, a tawii be laati nun fewoobe. ³ Aa woodi munyal, a toorake gam inne am, amma a tampay. ⁴ Amma ko pelan maa mi woni, a accii yidde maa arandeere. ⁵ Gam majjum, siwtor diga to janudaa. Tuubu, den gadasa golle maa arandeeje! To hinaa nun, mi waran, mi ikkina fitilla maa e nokkuure mum, sey to a tuubii. ⁶ Amma aa woodi gootum ko woodi: aa wanyi golle Nikolaiyiibe, hande no min bo banyirmi de.

⁷ Goodudo noppo fu, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido fu, mi hokkan dum nyaama 6iibbe leggal yonki gonuŋal der aljanna Alla.»

Derewol be Samirna winnanaa

⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Samirna, bi'aa:

Nani do haalaaji di bi'eteedo arano e sakitiineejo wi'i, kanko maayunoodo ko finti. ⁹ Mii anni toora maa, e talakaaku maa, baa no aa jom jawdiijo. Mii anni kalluka ka wi'oobe e latiili Yahuduubi batata dow maa. Amma fewre, be laati nun jama'aare saafooibe Seydan. ¹⁰ Taa

* **1:10** Nyalaane Joomiraawo nen nyaanne alal nun.

hulu toora badiika tawugo maa. Daa Seydan maabban wobbe mon der kasu, gam poonnedon, on toorete faa balde sappo. Laata koolaado faa maayde, mi hokkete kegal jaalorgal, waato yonki.

¹¹ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido, maayde didawre meemataa dum.»

Derewol be Pergamu winnanaa

¹² «Winnan malaykaajo eklesiya Pergamu, bi'aa:

Nani do haalaaji jogiido kaafahi ceebuki, ki beldiji didi: ¹³ Mii anni to joodidaa, don nun laamorde Seydan woni. Aa jogii inne am, a yedday goondingo am baa der wakkati Antipas seedeejo am koolaado waraa caka moodon, to Seydan woni. ¹⁴ Amma mii woodi ko pelan maa mi: Aa woodi wobbe tokkube ekkitinol Balaama. Balaama ekkitinii Balak wada no himbe Isira'iila yanirta. O acca be yakka tew caafiraadum tooruuje, be gada jeenu bo. ¹⁵ Hande nun an bo, aa woodi tokkube ekkitinol Nikolaiyibe. ¹⁶ Gam majjum tuubu, to hinaa nun, booyataa, mi waran to maa, mi habidan be e kaafahi gonuki e hunnuko am.

¹⁷ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido, mi hokkan dum nyaamdu suudiinu, wi'eteenuu "maannu". Mi hokkan mo bo, kaayel daneyel. Dow maggel, inne heyre e winnaa. Goddo annaainne nen to hinaa kokkaado ne.»

Derewol be Tiyatira winnanaa

¹⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Tiyatira bi'aa:

Nani do haalaaji Biddo Alla mo gite mum nandi hande denjal yite, koyde makko e nandi hande janni bodeeri. ¹⁹ Mii anni golle maa, e yidde maa, e goondinki maa, e ballal njal ballataa wobbe, e munyal maa. Mii anni golle maa cakitiide e buri arandeeje duufugo. ²⁰ Amma woodi ko pelan maa mi.

Aa acci Ijabeeli, debbo bi'oovo hoore mum annabijjo. Oo janijina, oo jarboo gollotoobe am, gam be gada jeenu, be yakka tew caafiraadum tooruuje. ²¹ Mi hokkii mo wakkati gam o tuuba, amma o sa-like ko tuubi, o acca jeenu makko. ²² Gam majjum mi faddan mo dow banni toora, kanko e jeenidoobe e makko, sey to be tuubii ko be gadi e makko. ²³ Mi waran biibbe makko. Eklesiyaaji fu annan min woni liinyoowo hakkillo e berde. Mi yoban bo moy moodon fu ko wadi.

²⁴ Amma onon horiibe der Tiyatira, onon be tokkay laawol njol, onon be annaa ko wobbe wi'ata "asiri Seydan luggudo", mi yowantaan on dongal kuunjal. ²⁵ Amma, ko goodudon, jogee dum e semme faa mi wara. ²⁶ Jaaliido, gadudo golle am faa heennyitirde, mi hokkan dum baawde dow lenyi himbe. ²⁷ O duriran be e sawru janni, o pus-an be hande no payande loopeeje pusirtee. ²⁸ Hande no min bo kebirmi baawde diga Baaba am. Hande non min bo, mi hokkan mo hoodere fajiri.

²⁹ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

3

Derewol be Sardis winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Sardis, bi'aa:

Nani do haalaaji goodudo ruuhu-ji Alla jedidi, e koode jedidi: Mii anni golle maa, aa wi'ee aa buurudo, amma a maaydo.

² Wadu hakkillo, semmidin ko faani waatugo, gam mi tawii golle maa hebbay yeeso Alla am.

³ Gam majjum siwtor no kebirdaa, e no nanirdaa haala Alla, joga ka, tuubu. To a reenaay, mi waran hande guijo, a annataa bo wakkati de garanmi juhugo maa. ⁴ Amma, aa woodi der Sardis himbe be tuuninaay kolte

mum. Be bornoto kolte daneeje, 6e jaada e am, gam 6e potanii dum.
⁵ Hande non, jaaliido fu bornoto kolte daneeji. Mi moytataa inne makko diga dewtere yonki pay. Mi seedoto yeeso Baaba am e yeeso malaykaafe mum, oo laatii mo am.
⁶ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derevol 6e Filadelfiya winnanaa
⁷ «Winnan malaykaajo eklesiya Filadelfiya, bi'aa:

Nani do haalaaji Ceniido, Goorjaajo, jogiido maabbitirgel nel Dawda e junno mum. To o maabbitii goddo maabباتا, to o maabbi bo, goddo maabbitintaa. ⁸ Mii anni golle maa. Daaru, mi maabbitii dammugal yeeso maa ىال goddo waawataa ko maabbi. A woodaa baawde mawde, amma a jogake haala am, a yedday inne am. ⁹ Daaru, mi hokkete jama'aare sujidanoobe Seydan, wi'oobe ko'e mum bee laatii Yahuduube, amma fewre. Mi accan 6e gara 6e jiccoo ley koyde maa, den 6e paaman mii yisu ma. ¹⁰ A jogake haala am, a munyii sanne. Gam majjum, min bo, mi reenete der wakkati billaare garanoore duuniyaaru gam foonna himbe. ¹¹ Mi faanake warugo. Joga ko goodudaa e semme, gam to goddo etta meetalol maa. ¹² Jaaliido fu, mi wadan dum darranal der suudu Alla am, o wurtataako e mayru abada. Mi winnan dow makko inne Alla am, e inne wanjarde Alla am, waato Urusaliima kesol, yiwoowol diga dow kammu, to Alla am. Mi winnan bo dow makko, inne am heyre.

¹³ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derevol 6e Lawdikiya winnanaa
¹⁴ «Winnan malaykaajo eklesiya Lawdikiya, bi'aa mo:

Nani do haalaaji bi'eteedo Aami, seedeejo koolaado, e goonaajo, mo

diga e mum Alla tagi huune fu. ¹⁵ Mii anni golle maa, a wulaa a feewaa. Laata buludo, dum bo peewudo! ¹⁶ Amma no aa woni caka caka, a wulaa a feewaa, mi tuutete diga hunnuko am. ¹⁷ Aa wi'a: "Mii laatii jom jawdiijo, mi hawritii jawdi, mi haajaaka godsum". A annaa a laati nun mo walaa godsum, jurminiido, talaakaajo, bumdo, e jahoowo funtu. ¹⁸ Ka batan maa mi nani: Soodu to am, kanjjeeri laabiniraani yiite, gam laatodaa jom jawdiijo. Soodu gineesi daneeji bornodaa, gam senteene funtu maa to yi'o. Kade bo, soodu lekki gite mooma, gam ji'aa. ¹⁹ Himbe 6e jidumi, mi felan 6e, mii fooda noppo maabbe. Gam majjum, tinna tuubaa! ²⁰ Mi nani darii e dammugal, mii silmina. To goddo nanii daane am go maabbiti dammugal, mi naatan wuro mum, mi nyaamda e mum, joomum bo nyaamdan e am. ²¹ Jaaliido fu, mi joodinan dum dow kittaal Laamaare am, hande no jaaloriimi go joododiimi e baaba am dow kittaal Laamaare mum.

²² Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

4

Alla e maantee dow kammu

¹ Baawo majjum, ji'umi dammugal gom e maabbitii dow kammu. Daane ne nanunoomi e baddammi arande, nandune e galaldi puure-teeedi, wi'immi: «Eencu do, mi hollee ko waroya yeeso.»

² Don maa don, kebbumi Ruuhu. Den ji'umi kittaal laamu dow kammu, goddo e joodii dow maggal. ³ Joodiido on e jalba hande hayre haakoore bi'eteene yaspa, e hayre wodeere, wi'eteene sardis. Cincinga e fiilitii kittaal ىال, e jalba hande hayre wi'eteene emerooda.

⁴ Kittaaje laamu laso e naay e fiilitii kittaal laamu ىال. Dottiibe laso e nayo e joodii dow majje,

bee bornii kolte daneeje, bee mellii meetali kannjeeri. ⁵ Den maayye, e rimmo daade towde, e diggaali, e wurtoo diga kittaal laamu ɣal. Fitllaaji jeedidi e huôaa yeeso maggal, kanji woni ruuhuuji Alla jeedidi. ⁶ Huune ko nandi e maayo e woni yeeso kittaal ɣal, e nandi e daanorgal laabuŋal tar.

Kujje yonkinteeje naay e woni caka kittaal ɣal, e fuititii ɣal. Ede goodi gite duudde yeeso e ɬaawo fu. ⁷ Huune dum yonki dum, aranum mum e nandi e jaggere. Didabum, e nandi nyaleel, tatabum, e woodi yeeso hande Ɋo neddo. Nayabum bo, e nandi hande ciilal piirooval. ⁸ Huune yonkintejum nayum dum, gootum mum fu e woodi biyeede jeego'o. Biyeede den e woodi gite der e yaasi. Jemma e nyalooma fu, edum wi'a:
 «Ceniido, Ceniido, Ceniido,
 non Joomiraawo Alla mo baawde
 fu laatii.

O na'onno, o na'on jooni, oo wara!»
⁹ Huune yonkintejum dum, e ted-dina, e mana, e yetta joodiido dow kittaal laamu, mo yonki faa abada. ¹⁰ De dum wadata dum fu, dottiibe laso e nayo ɬen e jiccoo yeeso joodiido dow kittaal laamu, bee cu-jidana yonkinteejo faa abada, bee padda meetali maâbe yeeso kittaal laamu, bee bi'a:

¹¹ «An Joomiraawo Alla amen,
 a fotii hefugo tedduŋal, e manju, e
 baawde,
 gam an tagi kujje fu,
 e sago maa de laatorii, e sago maa
 de tagiraa.»

5

Dewtere Alla, e kaanudo mabbita ne

¹ Baawo mum, ji'umi dewtere der junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. Dewtere nen e winnaa becce didi fu, ne maâbaa, ne wadanaa maaneeji jeedidi. ² Den ji'umi malaykaajo semmenteejo

gom e bata e daane towne, e wi'a:
 «Moy nun foti takkitingo maaneeji din, den maâbita dewtere nen?»

³ Baa gooto walaa dow kammu, e dow leydi e der leydi, baawoowo ko maâbiti ne, dum bo daarugo der mayre. ⁴ Den bullumi puy, gam goddo hebaaki potudo maâbita dewtere nen, naa bo daarugo ko woni der mayre. ⁵ Den gooto der dottiibe ɬen wi'immi: «Taa wullu! A yi'i jaggere lenyol Yahuuda, yiwudo diga Dawda, o jaalake. O waawan ko takkiti maaneeji jeedidi din, o maâbita dewtere nen.»

⁶ Den ji'umi Jawgiyel, enjel nandi hande ɬen hiisaanoma. Jawgiyel ɬen e darii hakkune kittaal Laamaare, e huune nayum yonkintejum, e dottiibe. Enjel woodi galalsi jeedidi, e gite jeedidi, kanjum woni ruuhuuji Alla jeedidi, lilaafsi der duuniyaaru fu. ⁷ Jawgiyel ɬen wari jaâi dewtere nen diga e junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. ⁸ No ɬen jaâi ne, huune nayum yonkintejum, e dottiibe laso e nayo ɬen jicci yeeso maggel. Moy maâbe fu e jogii moolooru, e jarirkon gadiraakon kannjeeri, keewukon wardi. Kanjum laatii du'aaje himbe Alla. ⁹ Bee jima jimol kesol, bee bi'a der maggol:

«An foti etta dewtere nen,
 takkitaa maaneeji mayre
 Gam a hiisaanoma, a sooditanike
 Alla himbe e yiyyam maa,
 diga lenyol fu, e dennjal fu, himbe
 fu, e diga leydi fu. ¹⁰ A wadii
 ɬe laamiibe, e Limaamiibe
 Alla,

gam ɬe laamanoo duuniyaaru.»

¹¹ Mii daara, ko nanumi daade malaykaabe duubbe, uju ujuneeje. Be piiltitii kittaal laamu, e huune yonkintejum, e dottiibe. ¹² Bee bata e daade towde bee bi'a:
 «Jawgiyel kiisanoonjel fotii heba baawde, e jawdi, e faamu,

e semme, e manju, e tedduñal, e maantooje!»

¹³ Den nanumi ko tagaa fu, gonudsum dow kammu, e dow leydi, e der leydi, e der maayo, e ko woni der majjum fu, e wi'a:

«Maantoore, e manju, e tedduñal, e baawde

woodani joofiido dow kittaal laamu,

e Jawgiyel, faa abada!»

¹⁴ Huune nayum yonkintejum dum, toontii, wi'i: «Aami!» Dottiibē sen bo jicci, sujidi.

6

Maaneeji jeedidi

Takkitingo maane arandeere

¹ Wakkati daaranmi, ji'umi Jawgiyel takkiti maaneeji jeedidi din woore mum. Den nanumi huune nayum yonkintejum dum, gootum mum e bata e daane towne hande riggaajo, e wi'a: «War!» ² No daarumi, go ji'umi puccu danewol. Baddiido ñol e jogii biroogal, o hokkaa meetalol, o yawti hande jaalotoodo gam o jaaloo bo.

Takkitingo maane didawre

³ Jawgiyel takkiti maane didawre, den nanumi huune yonkintejum didabum e wi'a: «War!»

⁴ Den puccu gonjol bodewol wurtii. Baddiido ñol hokkaa kaafahi mawki. O hokkaa bo baawde sottingo jam e duuniyaaru, gam himbe warontira.

Takkitingo maane tatawre

⁵ No Jawgiyel takkiti maane tatawre, den nanumi huune yonkintejum tatabum e wi'a: «War!» Go ji'umi puccu galewol. Baddiido ñol e jogii etirgel kilo. ⁶ Den nanumi ko wa'i hande daane yiwi hakkune huune yonkintejum nayum. Daane nen e wi'a:

«Etorde alkamaari woore, e etorde gawri tati, soodee ceede joddi golle nyalaane woore. Amma taa sadin nebbam e innabojam.»

Takkitingo maane nayawre

⁷ No Jawgiyel takkiti maane nayawre, den nanumi daane huune yonkintejum nayabum, e wi'a: «War!» ⁸ No daarumi, go ji'umi puccu haako haakowol. Baddiido ñol e wi'ee Maayde, joonne maaybe e tokki mo. Be kokkaa baawde dow fecco duuniyaaru nayawre, gam be bara himbe e kaafahi, e rafo, e nyawuuji bondi, e bisaaji ladde.

Takkitingo maane jowawre

⁹ No Jawgiyel takkiti maane jowawre, den ji'umi ley hiisirde, yonkiji waraabé gam haala Alla, e gam seedaaku nu be ceedanii mo. ¹⁰ Bee bata e daade towde, bee bi'a: «Joomiraawo, ceniido, goonjaajo, faa dey kedifaa ko kiitodaa himbe wonbe der duuniyaaru, yamaa be yiiyam amen?» ¹¹ Moy mabbe fu hokkaa toggoore raneere. Be bi'aa, be ciwtoo taw sedda faa to limgal banniraabe mabbe, gollodiibe e mabbe, wareteefee hande mabbe hebbii.

Takkitingo maane jeego'awre

¹² Den ji'umi Jawgiyel takkiti maane jeego'awre. Den leydi dimmii dimmaade mawde, naanje 6awli hande guda 6aley, lewru bo wojji hande yiiyam. ¹³ Koode kammu yani e leydi hande no 6ibbe ibbe kecce saamirta to hennu mawkol wifii. ¹⁴ Kammu majjiti, hande no daago taggirtee, baalle, e dunde fu eggii e nokkuuje mum. ¹⁵ Den laamiibe duuniyaaru, e himbe teddube, e hooreebé soogeeji, e jom jawdiibe, e woodube baawde, e maccube, e rimbe fu suudii der lowi kaaye, e hakkune baalle. ¹⁶ Be darii bee bi'a baalle e kaaye: «Janee dow amen! Cuudee men e yeeso joofiido dow kittaal laamu e mone Jawgiyel!

¹⁷ Gam nyalaane mawne ne mone mabbe yottake, moy dadata?»

7

Himbe 144 000 wadanaabe maane Alla

1 Baawo majjum, ji'umi malaykaabe nayo e darii to gooraaje duuniyaaru naay. Bee kada keni duuniyaaru naay wifugo dow leydi, e dow maayo, e dow ledde. 2 Ji'umi kade malaykaajo goddo yiwoy diga lettugal, e jogii maanordum Alla yonkinteejo. O baddi malaykaabe nayo e daane towne, hokkaabe baawde wadango leydi, e maayo ko halli. 3 O wi'i 6e: «To on gadanee taw leydi, e maayo, e ledde ko halli, faa to en gadanii maccube Alla meeden maane dow tiide.» 4 Den nanumi limgal wadanaabe maane dow tiide mum: Be gadii himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000) yiwube diga lenyi Isira'illaabe fu.

5 Yiwube e lenyol Yahuuda, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Ruben, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Gada, ujune sappo e dido (12 000).

6 Yiwube e lenyol Aser, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Neftali, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Manaasa, ujune sappo e dido (12 000).

7 Yiwube e lenyol Simeyon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Leewi, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Isakar, ujune sappo e dido (12 000).

8 Yiwube e lenyol Jabulon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Yusufu, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Benyamin bo, ujune sappo e dido (12 000).

Cuudi baaba dii fu wadanaama maane.

Jama'aare duunne diga lenyi fu

9 Baawo mum daarumi, go ji'umi jama'aare duunne, ne limataako. Be yiwi diga e leyde fu, e lenyi fu, e himbe fu, e delle fu. Bee darii yeeso kittaal laamu, e yeeso Jawgiyel. Bee bornii toggooje daneeje, bee jogii licce papaaaje e juude maabbe. 10 Bee bata e daade towde bee bi'a: «Kisidam men yiwi diga e Alla meeden, joodiido dow kittaal laamu, kanko e Jawgiyel.» 11 Malaykaabe fu e filitiit kittaal laamu, e dottiibe, e huune yonkintejum nayum. Be jicci yeeso kittaal laamu, 6e cujidani Alla. 12 Bee bi'a:

«Aami! Maantore, e teddujal, e faamu, e jettooje, e manju, e baawde, e semme woodani Alla meeden faa abada!»

13 Den gooto der dottiibe yamimmi wi'i: «Beey nun himbe borniibe toggooje daneeje? Toy 6e yiwi?» 14 Toonti moo mi: «Joomiraawo am, an nun anni.» Go o wi'immi: «Kambe woni yiwoybe diga toora mawka. Be loonnii toggooje maabbe, 6e dawnini de e yiyam Jawgiyel*. 15 Gam majjum 6e gonii yeeso kittaal laamu Alla. Bee cujidana mo jemma e nyalooma der suudu Alla makko ceniinu. Joodiido dow kittaal laamu reenan 6e. 16 Be dafataake, 6e dondataake, naanje fiyataa 6e, guli bo wadataa 6e. 17 Gam Jawgiyel gonunjel caka kittaal laamu duran 6e. Nel yaaran 6e to ciibije diyam kokkojam yonki. Alla moytan gondi gite maabbe fu.»

8

Takkitingo maane jeedidawre

1 No Jawgiyel takkiti maane jeedidawre, jam wadi dow kammu faa jaka feccere janni. 2 Den ji'umi malaykaabe jeediido dariibe

* 7:14 Maana yiyam dawnindam toggooje maabbe, laatii hakkeeji maabbe fu yaafaama.

yeeso Alla, 6e kokkaa galaldi jeedidi puureteedi. ³ Malaykaajo goddo wari darii ley hiisirde. Oo jogii heedo urirgo, ño kannjeeri. O hokkaa wardi duuddo, o ura, kanjum e du'aaje himbe Alla, o yottina dum dow hiisirde ne kannjeeri, gonune yeeso kittaal laamu. ⁴ Curki wardi on eencidi e du'aaje himbe Alla diga e junjo malaykaajo dariido yeeso Alla. ⁵ Malaykaajo on etti heedo urirgo, hebbini ño yiite hiisirde, faddi ño e leydi. Den riggaano e rimmo wadi, maayye maayyi, leydi dimmii.

Galaldī jeedidī puureteedi

Walaldu aranol

⁶ Baawo majjum, malaykaabe jeedido jogiibe galaldī jeedidi puureteedi, siryii fuurugo di.

⁷ Malaykaajo arano fuuri walaldu mum, den malamalluuje, e yiite jillontirje e yiyyam faddaa e leydi. Feccere leydi tatawre wulaa, den feccere ledde tatawre bo wulaa, non bo, fudo hecco fu wulaa.

Walaldu didabol

⁸ Malaykaajo didabo fuuri walaldu mum. Den huune nandune e waanne hubboore yiite faddaa der maayo. Feccere maayo tatawre waylitii yiyyam. ⁹ Feccere tatawre der huune yonkintejum, gonudum der maayo waati. Feccere tatawre der laanaaje diyam bo halki.

Walaldu tatabol

¹⁰ Malaykaajo tatabo fuuri walaldu mum. Den hoodere mawne, hubboore yiite hande doccal yiwoy diga dow kammu, yani dow feccere gooruungi tatawre, e ciibiije diyam. ¹¹ Inne hoodere nen e wi'ee «Kaaðufum.» Ne haadini feccere diyam tatawre, himbe duubbe maayi gam haadugo diyam ðam.

Walaldu nayabol

¹² Malaykaajo nayaþo fuuri walaldu mum. Den feccere naanje, e lewru, e koode tatawre fiyaa. No dum fiyaa, go feccere majjum tatawre niibbi, jemma e nyalooma bo majjini feccere jaynjol mum tatawre.

¹³ Baawo mum, ji'umi ciilal e fiira dow kammu. Den nanumi ejal bata e daane towne, ejal wi'a: «Kayto! Kayto! Bone woodani himbe duuniyaaru to malaykaabe tato horiibe fuurii galaldī mum!»

9

Walaldu joyabol

¹ Malaykaajo joyaþo fuuri walaldu mum. Den ji'umi hoodere yiwi dow kammu yani e leydi. Ne hokkaa maabbitirgel 6unnu luggunjol ñol walaa kaddi. ² No ne maabbi ñol, go curki tekkuki wurti e maggol. Curki kin e nandi hande curki yiwuki e suudu yiite, ki niibbi naanje e hennu. ³ Den babatti wurti e curki kin, sankitii e leydi, di kokkaa baawde hande jahe. ⁴ Di bi'aa to di meemu fudo, e huune ko fudata dow leydi, e ledde, amma himbe 6e maane Alla walaa dow tiide mum. ⁵ Di kokkaaka laawol di bara himbe, amma, di toora 6e faa lebbi joyi. Naawella majji e nandi hande naawalla yaare to fidii neddo. ⁶ Wakkati mum, himbe dartan maayde, amma 6e kebataa ne. Be jidan maayde, amma ne doggan 6e.

⁷ Babatti din e nandi e pucci ciriyaniidi konu. Huune ko nandi e meetali gadiraadi kannjeeri e woni dow ko'e majji. Geese majji e nandi e geese himbe. ⁸ Gaasa majji e nandi e gaasa rewbe, nyiiye majji e wa'i hande nyiiye jagge. ⁹ Gabaaje majji e wa'i hande taðfordum kure. Rimmo biyede majji e wa'i hande rimmo laanaaji di pucci duuddi, ciriyaniidi konu foodata. ¹⁰ Dii goodi 6okkordi e kure hande jahe. Der 6okkordi majji, baawde

toorugo himbe faa lebbi joy woni.
¹¹ Malaykaajo bunnu luggunjol kaddi walaa, laatii laamiido majji. Inne makko e Iburaninkeere woni, Abaddon, e Yunaninkeere bo, Apolliyon.

¹² Bone arandeere yawtii. Daa, boneeji didi e wara kade.

Walaldu jeego'abol

¹³ Malaykaajo jeego'abo fuuri walaldu mum. Den nanumi daane yiwi to galaldi hiusirde naay ne kannjeeri, gonune yeeso Alla. ¹⁴ Daane nen wi'i malaykaajo jeego'abo jogiido walaldu puureteenjol: «Fiirtu malaykaabe nayo habbaabe to maayo manjo, wi'eteenjo Efaratis.» ¹⁵ Malaykaabe nayo ben firtaa. Be ciriyake gam duubol, e lewru, e nyalaane, e wakkati, de be barata feccere himbe tatawre. ¹⁶ Mi nanii limgal soogeeji baddiidi pucci: be gadii himbe miliyo keme dido (200.000.000). ¹⁷ Nani do no ji'irmi pucci e waddiibe di der jiiki am. Waddiibe pucci din, e bornii taaborgsum kure bodejum hande yiite, e bulabulajum, e nareerijum hande bu'e naanje. Ko'e pucci din e nandi hande ko'e jagge. Yiite, e curki, e bu'e naanje e wurtoo diga kunnude majji. ¹⁸ Boneeji tati din, waato yiite e curki, e ko nandi e bu'e naanje wurtii e kunnude pucci, wari feccere himbe tatawre. ¹⁹ Gam baawde, e semme pucci din tawaaka maa to kunnude e bokkordi majji. Bokkordi din e nandi e bolle, dii goodii ko'e, kanje di gadiranta himbe ko halli.

²⁰ Horiiibe, be boneeji din waray, tuubay ko be gadi, be accay saafugo ginnaaji, e tooruuje gadiraade kannjeeri, e cardi, e janni bodeeri, e kaaye, e ledde. Tooruuje den yi'ataa, de nanataa, de jahataa. ²¹ Be tuubay be acca warugo himbe e saafugo ginnaaji, e jeenu, e guyka.

10

Malaykaajo e dewtel

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo semmenteejo gom kade. Oo jippoo diga dow kammu. Oo bornii duulere, cincinga e fultittii hoore makko. Yeeso makko e jalba hande naanje, asaale makko e wa'i hande moosi yiite. ² Oo jogii dewtel maabbiitiijel. O darini koynjal makko nyaamowal dow maayo, nanowal bo dow leydi. ³ O batii e daane towne hande no jaggere halbirta. No o batii e daane towne, den palmaali jeedidi nanaa. ⁴ No palmaali jeedidi din batidi, ko ciriyimi mi winna. Amma nanumi daane gom yiwi diga dow kammu, wi'immi: «Suudu ko palmaali jeedidi din wi'i, taa winnu ka!»

⁵ Den malaykaajo mo ji'unoomi e darii dow maayo e dow leydi on, banti junjo mum nyaamo faa dow.

⁶ O humorii inne Alla, tabitiido faa abada, tagudo kammu e ko woni der mum, tagudo leydi e ko woni der mayri, tagudo maayo e ko woni der maggo. O wi'i: «Dum booyataa kade! ⁷ Amma nyaanne malaykaajo jeedidaabo fuurata walaldu mum, Alla hebbinan asiiri mum. Dum laatoto hande no o batirnoo annabiibe gollantooobe mo habaru beldo.»

⁸ Den daane ne nanunoomi, yiwoyne diga dow kammu, wi'immi kade: «Yahu ettu dewtel maabbiitiijel, gonujel der junjo malaykaajo dariido dow maayo e dow leydi.»

⁹ Jahumi to malaykaajo on, bi'u moo mi, o hokkammi dewtel nel. O wi'immi: «Ettu nel, modaa! Nel welan der hunnuko maa hande juuri, amma nel haadan der reedu maa.»

¹⁰ Jaabumi dewtel nel e junjo malaykaajo, yakkumi nel. Nel weli der hunnuko am hande juuri, amma no modumi nel, nel haadi der reedu am!

¹¹ Baawo majjum, bi'aami: «Sey bataa kade ko Alla hollitin maa dow himbe duuþþe, e lenyi duuðði, e delle duudde, e laamiiþe duuþþe.»

11

Seedeeþe dido

¹ Den kokkaami yommal nandunjal e sawru poonnirkol. O wi'immi: «Umma, foonnu suudu Alla e hiisirde. Limu sujidoõõe wonuþe der maggol. ² Amma accu fageere suudu Alla yaasiire, taa foonnu ne, gam be lenyi janani nun hokkaa ne. Be jaaban wannjarde seniine faa lebbi lasoy didi e didi. ³ Mi hokkan seedeeþe am dido baawde wadugo annabaaku faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati, (1260) bee bornorii saakiji.»

⁴ Seedeeþe dido ben woni ledde jaytuuje didi, e fitillaaji didi, dariidi yeeso Joomiraawo duuniyaaru. ⁵ Jiddo waðugo ko halli fu, yiite wurtoto diga kunnude maþþe, halka wayþe maþþe. Nun nun haani jidðo wadango be ko halli fu, wariree. ⁶ Bee goodi baawde maþþugo kammu gam to diyam toþu der balde de be baajotoo haala Alla. Bee goodi bo baawde waylitingo diyeele laatoo yiyyam. Be baawan bo ko jippini boneeji feere feere de be jidi fu, e duuniyaaru do.

⁷ To be gaynii seedaaku maþþe, tewuwa gom wurtoto diga gayka lugguka, haba e maþþe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maþþe wonoto der fageere wannjarde mawne. Ton nun Joomiraawo maþþe tigganoo dow leggal palaanjal. Wannjarde nen nanditiriraamaa Sodoma e Misira. ⁹ Himbe yiwoþe diga duuniyaaru fu, e lenyi fu, e delle fu, e leyde fu, yi'an balli maþþe, jaka balde tati e feccere. Be nootataako balli maþþe uwhee. ¹⁰ Wonuþe der duuniyaaru seyoto gam maayye maþþe. Be gadan juulde, be kokkontira dokke gam annabiiþe dido ben tooriino be puy. ¹¹ Amma baawo balde tati e feccere den, foofaanjo yonki

yiwuþo to Alla, naati e maþþe. Be pinti, be ummii be darii, go yi'uþe be fu, kulol manjol nanji dum. ¹² Den daane towne yiwi dow kammu, e wi'a annabiiþe dido ben: «Eencee do!» Be eenci dow kammu, der duule, wayþe maþþe e daara be. ¹³ Wakkati mum, leydi dimmii e semme, go feccere wannjarde sappo'awre mum halki. Dimmaade leydi den wari himbe ujune jeedido (7000). Den horiibe huli, hokki Alla mo dow kammu teddunjal.

¹⁴ Bone didawre yawti, amma booyataa ko bone tatawre wara.

Walaldu jeedidabol

¹⁵ Malaykaajo jeedidabo fuuri walaldu mum. Den daade towde nanaa dow kammu, e wi'a: «Baawde laamanaago duuniyaaru fu laatanike Joomiraawo meeden e Almasiihu mum. O laamoto faa abada!»

¹⁶ Dottiibe laso e nayo joodiibie dow kittaa je yeeso Alla jicci, sujidianni Alla, ¹⁷ bee bi'a: «Joomiraawo Alla, mo baawde, An gonudo naane, e jooni, men jet-tii maa,

gam a gollirii baawde maa mawde, a tabbitinii laamu maa.

¹⁸ Mone wadii heeferþe, amma mone maa wari. Wakkati kiitotodaa maayþe wadii, wakkati de barjotodaa annabiiþe maa, gollanoþe maa, wadii, wakkati de barjotodaa himbe maa, hulþe inne maa wadii, mawþe e petton fu, wakkati bo wadii de kalkataa halkooþe leydi.»

¹⁹ Suudu Alla maþþitaa dow kammu, pakoroowal alkawal yi'aa der mayru. Den maayye maayyi, rimmo wadii, palmaali falmi, leydi dimmii, malamalluuje mawde tobi.

12

Debbo e kuuþa gom

¹ Maane mawne gom hollitii dow kammu. Debbo gom e 6ornii naanje, lewru e woni ley koyde makko, oo mellii meetalol ɳol koode sappo e didi dow hoore makko. ² Oo woodi reedu, go oo halba sabbu toora, e naawalla ɳatawre.

³ Maane gom kade hollitii dow kammu, go kuuja gom bodeya, manja, hollitii. Naa woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo, hoore fu e woodi meetalol laamu. ⁴ Bokkordu magga e fooda feccere koode kammu tatawre, e fadda de e leydi. Na darii yeeso debbo paaniido rimugo on, gam ɳa moda 6iyikto o rimii. ⁵ Den o rimi 6iddo gorko. Kanko woni duroowo 6e lenyi janani fu e sawru janni. Den suka on yawtinaa faa to Alla, e kittaal laamu mum. ⁶ Debbo on doggi yahi der ladde, nokkuure to Alla moyyinannoo mo. Ton o nyaannetee faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati (1260).

⁷ Go konu ummii dow kammu. Malaykaajo bi'eteedo Mika'ilu, e malaykaabe mum, habidi e kuuja ɳan, kanja bo, ɳa habidi 6e, e malaykaabe magga. ⁸ Amma kuuja ɳan waaway jaalaago, kanja e malaykaabe magga fu, 6e dulli jayri maabbe dow kammu. ⁹ Kuunja manja ɳan wurtinaama yaasi. Kanja woni boddi nayeeri, bi'eteeni Iibiliisa e Seydan, jarbotoodo duuniyaaru fu. O faddaama e leydi, e malaykaabe makko fu.

¹⁰ Den nanumi daane towne diga dow kammu, e wi'a: «Jooni, kisidam, e semme, e Laamaare Alla meeden, e baawde Almasiihu makko warii. Gam gaccotoodo banniraabe meeden, to Alla jemma e nyalooma fu riwaama diga dow kammu. ¹¹ Amma, 6e jaalake mo gam daliila yiyam Jawgiyel e gam haala seedaaku maabbe. Be jiday yonki maabbe faa 6e kula maayugo. ¹² Gam majcum, kammu e joodiibe

der mum, belbeltee! Amma leydi e maayo, bone woodani on! Gam Seydan jippanake on e mone mawne, gam oo anni wakkati sedda horanii mo.»

¹³ No kuunja ɳan yi'i faddaama e leydi, ɳa yanti toorugo debbo dimudo 6iddo gorko on. ¹⁴ Den debbo on hokcaa biyeede du lowwa manja, gam o fiira, o yaha der ladde, to nokkuure ne o moyyinanaa, gam o wodfodoo e boddi nin. Ton nun o nyaannetee faa jaka duubi tati e feccere. ¹⁵ Go boddi nin tuuti diyam, edam ila baawo debbo on hande maayo, gam dam ilina mo. ¹⁶ Amma, leydi faabii debbo on, ni omtii, ni yari diyam dam kuunja ɳan tuuti. ¹⁷ Kuunja ɳan monnii debbo on sanne, yahi haboygo horiibee der lenyol makko, waato dowtaniibee ka Alla bati ko e seedanoo Yeesu. ¹⁸ Den kuunja ɳan darii dow jaaneeri fonjo maayo.

13

Bisaaji didi burtiidi e maayo

¹ Baawo majcum, ji'umi bisaam gom e wurtoo der maayo, ɳaa woodi galaldi sappo, e ko'e jeedidi. Hoore fu e woodi meetalol laamu. Inde jennooe Alla e winnaa dow ko'e dee fu. ² Bisaa ɳa ji'umi e nandi e muusuuru. Koyde magga e wa'i hande koyde dawaanjel. Hunnuko magga e wa'i hande hunnuko jaggere. Kuunja ɳan hokki bisaam baawde mum, e kittaal mum, e baawde mawde. ³ Ko'e bisaam ɳan woore mum, e nandi hande ko nawnano faa waati. Amma jooni nawnande magga hoynii. Go himbe duuniyaaru fu haaydinii, e tokki ɳa. ⁴ Be cujidani kuunja ɳan, gam ɳa hokkii bisaam baawde magga. Den, 6e cujidani bo bisaam, 6e bi'i: «Moy nandi e bisaam? Moy waawa ko habidi e magga?»

⁵ Bisaa ɳan hokcaa hunnuko bata haalaaji mawnitaare, bata kalluka

dow Alla. Na hokkaa bo laawol gol-lirgo baawde magga faa lebbi lasoy didi e didi.⁶ Na fuddi batugo kalluka dow Alla, e inne mum, e nokku-ure to o woni, non bo, e woniihe dow kammu.⁷ Na hokkaa baawde habugo e himbe Alla, na jaaloo be. Na hokkaa baawde laamanaago lenyi fu, e himbe fu, e dende fu, e leydiije fu.⁸ Himbe wonube e duuniyaaru, be inde mum winnaaka der dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru, sujidanen bisaa jan. Jawgiyel kiisanoonje nun woodi dewtere nen.

⁹ Goodudo noppu fu, nana! ¹⁰ Mo dum resani nanjee maccunnaaku, nanjee. Mo dum resani waree e kaafahi, waree e kaafahi. Gam majcum sey himbe Alla tinno, jogoo goondinki.

Bisaa yiwuja e leydi

¹¹ Baawo majcum, ji'umi bisaa kuunja e wurtoo diga e leydi. Naas woodi galaldi didi nandudi e galaldi Jawgiyel, amma naa bata hande kuunja jan. ¹² Na gollirii baawde bisaa arana yeeso magga. Na dooli duuniyaaru e joodiibe e mayru sujidana bisaa arana nawnanooja yidi waatugo ko nyawtaa. ¹³ Bisaa didaba wadi kaayeefiji mawdi. Na jippini yiite diga dow kammu e leydi, himbe fu e daara. ¹⁴ Na yoyri himbe duuniyaaru e kaayeefiji. Na hokkaama baawde wadugo kaayeefiji din yeeso bisaa arana. Na bati himbe duuniyaaru wada tooruure nandune e bisaa nawnaanja e kaafahi ko dadii. ¹⁵ Na hokkaa baawde wattango tooruure nen yonki, faa ne bata gecca, na wada mo sujidanay ne fu waree. ¹⁶ Bisaa jan dooli himbe fu, teddube e faandube, jom jawdiibe e talakaabe, rimbe e maccube, be gadanee maane to junjo nyaamo, dum bo to tiide maabbe. ¹⁷ Goddo hebataa sooda dum bo sippa to woodaa maane nen, maane nen bo, inne bisaa e lamba mum nun.

¹⁸ Sey neddo heba faamu. Goodudo hakkillo, liiso lamba bisaa jan, gam lamba magga laati nun lamba neddo. Lamba kan woni, keme jeego'o e lasoy tati e jeego'o (666).

14

Jawgiyel e jimol sooditaabe

¹ Den daarumi kade, go ji'umi Jawgiyel e darii dow waanne Siyoona. Himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), e wondi e maggel. Inne maggel, e inne Baaba maggel e winnaa dow tiide maabbe. ² Nanumi daane yiwoy diga dow kammu kade. Daane nen e wa'i hande rimmo diyam duuddam, e hande riggaano manjo. Daane ne nanumi e wa'i hande moolooji nun fiyetee. ³ Himbe ben e yima jimol kesol yeeso kittaal laamu, e yeeso tagaadum nayum yonkintejum, e yeeso dottiibe. Goddo away ko ekkitii jimol nel to hinaa himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), sooditaabe diga duuniyaaru.

⁴ Himbe ben tuuninay ko'e mum e rewbe, gam be jogake ko'e maabbe bee laabi. Bee tokki Jawgiyel to nel yahata fu. Kambe woni sooditaabe diga caka himbe, gam be laatoo arteteebe sakkee Alla e Jawgiyel. ⁵ Fewre meeday wurtaago e kunnude maabbe, be galaa gacce.

Malaykaabe tato

⁶ Baawo majcum, ji'umi malaykaajo goddo e fiira hakkune dow e ley. Oo woodi habaru beldi, tabitiido, gam o waajoo himbe duuniyaaru fu, e leyfeele fu, e lenyi fu, e delle fu, e jama'aaje fu. ⁷ Oo bata e daane towne, oo wi'a: «Kulee Alla, teddinee mo, gam wakkati o hiitotoo warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi, e maayo, e ciibijie diyam!»

8 Malaykaajo dida o tokkini arano, e wi'a: «Babiila wannarde mawne yanii! Ne yanii! Ne yarnii leydeele fu jaram mayre, dam baadi mayre kalluni.»

9 Malaykaajo goddo, tata o tokkini  e, e bata e daane towne, e wi'a: «To goddo sujidanii bisaa, e foto magga, go he i maane magga e tiine, naa bo e junjo mum,¹⁰ joomum yaran innabojam mone Alla. Jaram dam jillontiraaka, baanjaadam der jarigel mone makko. Joomum tooroto der yiite e kibiriita yeeso malaykaabe seni e, e yeeso Jawgiyel.¹¹ Curki yiite tooranje  e, e eenca dow faa abada. Sujidan e bisaa, e foto mum, ko he i maane inne magga,  e kebataa siwtare jemma e nyalooma fu.»

12 Gam majjum sey him e Alla, dowtani e ka o bat, go e goondini Yeesu heba munyal.

13 Den, nanumi daane diga dow kammu, e wi'a: «Winnu kaa do: "Diga jooni, barke woodani maayube go e hawti e Joomiraawo." Ruuhu e wi'a: "Goonja nun! Be ciwtoto e golle ma be, gam golle ma be tokkan  e."»

Wakkati dugge duuniyaaru

14 Daarumi, den ji'umi duulere raneere. Goddo nandudo e Bii neddo e joodi dow mayre. Meetalol kanjeeri e woni dow hoore makko. Oo jogii waarudu beljol e junjo makko.¹⁵ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla, e bata e daane towne, e wi'a joodiido e duulere on: «Faddu waarudu maa, duggaa, gam wakkati dugge yottake, ko woni e leydi fotii ruggeego!»¹⁶ Joodiido e duulere faddi waarudu mum e leydi, den ko woni e mayri fu ruggaa.

17 Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla gonunu dow kammu, kanko bo, oo jogii waarudu beljol.

18 Malaykaajo goddo, dawra noowo yiite wurtoy diga e hiisirde. Oo bata e daane towne, oo wi'a malaykaajo jogiido waarudu welunu on: «Faddu waarudu maa welunu, duggaa  ib e innabooje gonude der duuniyaaru, gam de bennii.»¹⁹ Malaykaajo faddi waarudu mum der duuniyaaru. O ruggi  ib e innabooje tawaade der leydi, o waanji de der  iddfirde mawne, ne mone Alla.²⁰  ib e innabooje  iddaa der  iddfirde wonune yaasi wannarde. Yiyam ili diga  iddfirde nen. Dam hebbi faa yottii to lagame pucci. Dam ili faa jaka kiloo keme tati (300).

15

Malaykaabe jeedido e boneeji caktiidi

1 Baawo mum, ji'umi maane gom dow kammu. Maane nen e mawni, nee hunnii bo. Den ji'umi malaykaabe jeedido e jogii boneeji jeedidi. Kanji laatii boneeji caktiidi di mone Alla hebbirta.

2 Ji'umi ko nandi e maayo nandunjo e daanorgal, jillontiriijo e yiite. Mi yi'i jaali e bisaa e foto magga, e lamba inne magga,  ee darii dow maayo  on,  ee jogii moolooji Alla.³ Bee jima jimol Muusa, jaggiido Alla, e  ol Jawgiyel,  ee bi'a:

«Joomiraawo Alla mo baaw e,
golle maa e mawni, e haaydinii!
Laabi maa e foortii, e laatii
goonaaji,
an laamaniido leyfee!

4 Joomiraawo, moy woni mo hu lataa ma?
moy woni teddintaa inne maa?
Gam an tan laatii Ceniido.
Lenyi fu waran sujida yeeso maa,
gam  e ji'i no golle maa fooni torii.»

Pehe jeedi i kebbude boneeji jeedi i

5 Baawo mum, ji'umi dow kammu, suudu Alla e ma bitii,

bukaaru e woni der mayru.
⁶ Malaykaabe jeedido jogiibe boneeji jeedidi wurttoy diga suudu Alla nun. Bee bornii gineeji laabudi, jalbooji. Bee kaabi belbeli to gabaaje maabbe. ⁷ Gootum der tagaadum nayum yonkintejum dum, hokki malaykaabe jeedido ben pehe kanjeeri jeedidi. Pehe den e hebbi mone Alla buurdo faa abada. ⁸ Den suudu Alla hebbi curki sabbu teddujal Alla e baawde mum. Goddo waaway ko naati der mayru, sey no boneeji jeedidi di malaykaabe jeedido waddi hebbi.

16

Jarirkon mone Alla

¹ Den nanumi daane towne yiwoy diga suudu Alla, e wi'a malaykaabe jeedido ben: «Jahee, deyyitee der duuniyaaru jarirkon mone Alla jeedidon!»

² Malaykaajo arano yahi, reyyiti jarirgel mum dow leydi, suuwe kallude, naawude nannji himbe woodube maane bisaa, e suj-danoobe foto magga.

³ Malaykaajo didabo reyyiti jarirgel mum dow maayo, no waylitii yiyyam hande dam maaydo. Den ko woodi yonki der maayo fu, waati.

⁴ Malaykaajo tatabo reyyiti jarirgel mum dow gooruji, e ciibije, de baylitii yiyyam. ⁵ Den nanumi malaykaajo dawranoowo diyele e wi'a: «An Alla, laattiido poonnitiiidö, an wonunoo, an woni jooni, an laatii Ceniido, a hiitorake e foonnaare. ⁶ Gam be deyyitii yiyyam himbe maada e dam annabiibe, an bo, a hokkii be yiyyam be jara! Be kebii ko haanani be.» ⁷ Den nanumi daane yiwi diga hiisirde, e wi'a: «Goonja! Joomiraawo Alla mo baawde, sariyaaji maa e laatii goonjaaji, dii laatii poonnitiiidö!»

⁸ Malaykaajo nayaabo reyyiti jarirgel mum dow naanje, den ne hokkaa baawde sunnyugo himbe e yiite magge. ⁹ Guli cattudi wadi himbe. Be jenni inne Alla goodudo baawde dow boneeji din. Amma be tuubay, be teddina mo.

¹⁰ Malaykaajo joyaabo reyyiti jarirgel mum dow kittaal laamu bisaa. Den laamu magga nibbi. Himbe darii e qata delle mum sabbu naawella. ¹¹ Be jenni Alla mo dow kammu, sabbu suuwe e naawella maabbe. Amma, be tuubay, be acca golle maabbe kallude.

¹² Malaykaajo jeego'abo reyyiti jarirgel mum dow maayo manjo wi'eteenjo Efaratis, diyam maggo beetti, accani laamiibe waroobe diga lettugal laawol. ¹³ Den ji'umi ginnaaji tati, nandudi e paabi, e wurtoo e hunnuko kuunja gom, e diga hunnuko bisaa, e diga hunnuko annabijjo fewrekuujo.

¹⁴ Ginnaaji din yiwi e Seydan. Dii gada maaneeji, dii jaha to laamiibe duuniyaaru fu, dii kawrita be gam be kaab konu nyalaane darmjal, nyalaane Alla mo baawde. ¹⁵ [Joomiraawo wi'i: «Kettinee! Mii wara hande gujjo. Barke laatanii mo daanaaki e reeni gineeji mum gam to o yahu funtu, himbe yi'a centudum makko!】

¹⁶ Ginnaaji din hawriti laamiibe to nokkuure wi'eteene e Iburaninkere, Harmagedon.

¹⁷ Malaykaajo jeedidaabo reyyiti jarirgel mum dow hennu, daane towne gom nanaa diga kittaal laamu, der suudu Alla e wi'a: «Dum heennyii!» ¹⁸ Maayye maayyi, rimmo e diggaale wadi, leydi dimmii e semme. Iri dimmaade leydi hande dee don meeday ko wadi diga ko himbe tagaa der duuniyaaru, gam de cattii puy! ¹⁹ Wanjarde mawne seenniraa pecce tati. Banjarde mawde de

leydeele godde yani. Den Alla si-wtori wanjarde mawne wi'eteene Babiila. O yarini ne jarirgel kebbunjel innabojam d'am mone makko mawne.²⁰ Dunde fu halki, baalle bo majjiti.²¹ Malamalluuje mawde yani dow himbe diga kammu. Malamalluuje den ted-dugo woore mum fu wadan kilo lasoy didi. Himbe yenni Alla sabbu bone malamalluuje den, gam dum sattii puy.

17

No Babiila hiitortee

¹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido, jogiibe jarirkon jeedidon wari, wi'immi: «War mi hollee no kaaruwaajo mawdo, joodiido dow diyeele diuudde hiitortee. ² Laamiiibe duuniyaaru wasidii jeenu e makko. Himbe buusii e jaram kaaruwaaku makko.»

³ Den Ruuhu hebbimmi, go malaykaajo yaarimmi der haro. Ton ji'umi debbo gom e waddii bisaa bodeya, goodunja inde jen-nooje Alla. Bisaa njan e woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁴ Debbo on e bornii kolte bode bodeeji, e wattii kanjeeri e kaaye dime, e colle. Oo jogii jarirgel kanjeeri e junjo makko. Jarirgel nel e hebbi karmudum e nyiddudum dum kaaruwaaku makko. ⁵ Inne ne maane mum suudii e winnii e tiine makko: «Babiila wanjarde mawne, inna kaaruwaabe e wadoobe ko nyiddi fu der duuniyaaru.» ⁶ Den ji'umi debbo on e buusi sabbu no o yariri yiyyam himbe Alla, e yiyyam waraabae gam be ceedii haala Yeesu.

No ji'umoo mi, kaydiniimi sanne. ⁷ Amma malaykaajo on wi'immi: «Gam ume dum haaynii maa? Mi faaminte maanaa cuudiika dow debbo on e bisaa ja o waddii, goodunja ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁸ Bisaa ja ji'udaa, ja na'onno, amma jooni, ja walaa.

Ja wurtoyo diga e gayka lugguka, ja yaha halkoygo. Inde himbe duuniyaaru wobbe winnaaka e dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru. Be kaaydinto to be ji'ii ja, gam ja na'onno, go ja walaa kade, amma ja wittitoyo.

⁹ Haani neddo heba annal e faamu. Ko'e jeedidi den laati nun baalle jeedidi de debbo joodii dow mum. Kanje woni laamiiibe jeedido:¹⁰ joyo yanii, jeego'abo nun laamii jooni, jeedidaabo waray taw. Amma to o warii wakkati sedda o laamotoo. ¹¹ Bisaa gonunoona go ja walaa, laatii laamiido jeetataabo. Naa laatii bo gooto der jeedido, go ja yaha halkoygo.

¹² Galaldi sappo di ji'udaa, laatii laamiiibe sappo be kebay laamaare taw. Amma be keban baawde laamaago e bisaa yanne woore tan. ¹³ Be fu, huune gootum be tiitii, be kokka bisaa semme maabbe, e baawde maabbe. ¹⁴ Be kabani e Jawgiyel, amma nel jaaloto be, gam kannel laatii Joomiraawo joomiraabe, e Laamiido laamiiibe. Wondube e maggel, laatiibe noddaabe, e subaabae, e hoolaabe, jaalodinto e maggel.»

¹⁵ Malaykaajo on wi'immi kade: «Diyeele de ji'udaa kaaruwaajo on e joodii dow mum, woni himbe, e jama'aaje, e leydeele, e delle.

¹⁶ Galaldi sappo di ji'uda, kanji e bisaa, wanyan kaaruwaajo on, borta mo, acca mo funtu. Be yakan tew makko, be padda mo e yiite. ¹⁷ Gam Alla wattii der berde maabbe be gada ko o resi. Be gada hun-nuko wooto, be kokka bisaa laamu maabbe, faa de ko Alla batu fu hebbi.

¹⁸ Debbo mo ji'udaa, kanko laatii wanjarde mawne, laamaniine laamiiibe duuniyaaru.»

18

Kalkol Babiila

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom kade e jippoo diga

dow kammu. Oo woodi baawde mawde, tedduŋal makko yayni e duuniyaaru fu. ² O batii e daane towne, o wi'i: «Ne yanii! Babiila wanŋarde mawne yanii! Ne laatike wonorde ginnaaji, e suudorde ruuhuuji cobudi, e suudorde pooli cobudi, e elliniidi fu! ³ Gam leydeeble fu buusii e jaram kaaruwaaku mayre. Laamiibē duuniyaaru jeenii e mayre, tenkuuße duuniyaaru hebii jawdi diga goonnan mayre mawdam.»

⁴ Den nanumi daane wonne diga kammu, e wi'a: «Burtee e mayre, onon himbe am! Gam to on kawtee e hakkeeji mayre, gam to boneeji mayre hebu on. ⁵ Gam hakkeeji mayre yowontirii faa yottii dow kammu, Alla bo siwtorii gadu mayre kallunju. ⁶ Gadanee ne hande no ne wadani on. Joōitee ne ko ne wadani on de didi. Jarirgel ḥejl ne laawirani on jaram, laawiranee ne e maggel, semme majjam bura de didi!

⁷ Duudinanee ne toora e bojji jaka no ne teddiniri hoore mayre, e no ne uuuriri der goonnan. Gam nee wi'a der 6erne mayre: "Min laamiido debbo nun, mi gawnijjo bane, mi annataa bojji maayde abada!" ⁸ Gam majjam, der nyalaane woore boneeji di do waranan ne: maayde, e bojji, e rafo, ne jaaban du yiite, gam Alla Joomiraawo kiitotoodo ne, laati nun mo baawde.»

Bojji dow Babiila

⁹ Laamiibē duuniyaaru hawtuße e mayre der jeenu e goonnan mayre wullan, simoo to yi'i curki bulol yiite mayre. ¹⁰ Be daroto woddi, gam 6e kulan kiita mayre heba 6e. Be bi'an: «Kayto! Kayto! Babiila, wanŋarde mawne, Babiila wanŋarde semmenteere, der yanne woore tan, kiitadaa!»

¹¹ Tenkuuße duuniyaaru wullan, simoo gam mayre, gam godđo soodataa kade gineeji mabbe.

¹² Kanŋeeri, e cardi, e kaaye dime, e colle, e gude diggude, e gude bodeeje, e bodeeje coy, e ledde luuttooje, e huune feere feere gadiraadum nyiiye nyiibi, e huune gadiraadum ledde caadiide, e janni bodeeri, e janni baleeri, e hayre wi'eteeni marba, ¹³ e koibitaaje ledde bi'eteede kanel, e li'anji, e wardi, e miira, e wardi buudeteedum, e innabojam, e nebbam, e conni, e alkamaari, e na'i, e baali, e pucci, e laanaaji pucci, e maccube, e yonkijji himbe. ¹⁴ Tenkuuße wi'an wanŋarde nen: «Ko cuuninodaa hebugo fu woddike ma. Jawdi maa, e ko woodi fu majji, a hebitintaako dum abada.» ¹⁵ Tenkuuße hebubue jawdi e mayre, daroto woddi, gam kulol kiita mayre. Be bullan, 6e cimoo, ¹⁶ 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanŋarde mawne, nee do jurortono gude diggude e gude bodeeje, e bodeeje coy. Nee do jurortono kanŋeeri e kaaye dime, e colle! ¹⁷ Jawdi nii fu halkii der yanne woore!»

Boyoobē laanaaje diyam mawde, e yahooobē toy fu der majje, e golotoobē der majje, e suubotoobē liyyi, darii woddi. ¹⁸ No 6e ji'i curki bulol mayre yiite, 6e kalbi, 6e bi'i: «Wanŋarde gom walaa fotidinnoone e wanŋarde nee do!» ¹⁹ Be darii, 6ee baanja leydi dow ko'e mabbe, 6ee bulla, 6ee cimoo. Berde mabbe e biisii, 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanŋarde mawne, ne goonnan mum hokki woodubē laanaaje diyam fu jawdi, der yanne woore tan, ne halkii!»

²⁰ Kammu, seja gam kalkol mayre! Onon himbe Alla e lilaabe, e annabiibē, ceyee onon bo! Gam Alla hiitake ne ko ne wadani on!»

²¹ Den malaykaajo semmenteejo gom etti hayre mawne nandune e namarde, faddi ne der maayo, wi'i: «Ninnii nun Babiila, wanŋarde mawne fafsirtee e semme, ne yi'ataake kade faa abada! ²² Daane

fiyoobe moolooji, e yimoobe, e fuuroobe algaytaaji, e fuuroobe galaldi nanataake kade der maa abada! Wadoobe golle juude feere feere yi'ataake kade der maa. Rimmo namarde nanataake kade der maa. ²³ Jaynol fitilla yaynataa der maa. Daane jommanjo gorko e jommanjo debbo nanataake kade der maa. Gam tenkuube maa laatinoo mawbe der leydi. A jammike leydeele duudde e dobo dobooe maa.

²⁴ Yiyam annabiibe e yiyam himbe Alla, e dam waraabe der duuniyaaru tawaama der maa.»

19

Jimi jaalorgal dow kammu

¹ Baawo majjum, nanumi daane towne hande daane jama'aare duunne dow kammu, e wi'a: «Aleluya*! Kisidam, e teddunjal, e baawde laatanii Alla meeden. ² Kiitaaji makko e laatii goonjaaji, dii poonniti! O hiitake kaaruwaajo mawdo biisudo duuniyaaru e kaaruwaaku mum. Alla hiitake mo gam o reyyiti yiyam gollantoobe dum.» ³ Be bi'i de didfawre: «Aleluya! Curki bulol wanjarde nen e eenca dow faa abada!» ⁴ Dottiibe laso e nayo, e tagaadum nayum yonkintejum dum, jicci sujidani Alla joodiido dow kittaal laamu, e wi'a: «Aami! Aleluya!»

Bangal Jawgiyel

⁵ Daane yiwi diga kittaal laamu, e wi'a: «Jettee Alla meeden, onon gollantoobe mo fu, onon hulbe mo, mawbe e petton!» ⁶ Den nanumi hande daane jama'aare duunne, e hande rimmo diyam duuddam, e kade hande riggaajo manjo, e wi'a: «Aleluya! Alla Joomiraawo meeden, mo baawde, laamake. ⁷ En ceyee, belbelten, teddinen mo, gam bangal Jawgiyel yottake. Dabbaado maggel siriylake. ⁸ O

hokkaama o bornoo kolte diggude, jalbooje, laabude.» Kolte den laatii hande gadu himbe Alla geetu.

⁹ Malaykaajo wi'immi: «Winnu: "Barke woodani noddinaabe nyaamde teegal Jawgiyel!"» O wi'immi kade: «Haala Alla goonjaha ka o batu nun don.»

¹⁰ Jicciimi ley koyde makko, gam mi sujidana mo, amma o wi'immi: «Taa wadu dum! Min bo, mi gollantoo Alla nun hande maa, e hande banniraabe maa jogiibe seedaaku Yeesu. Sujidan Alla!» Goona ka Yeesu holitti, kanka nun hokki annabiibe haala ka be batu dow makko.

Almasiihu waran hiitoo bisaa

¹¹ Baawo majjum ji'umi kammu mabitii. Den ji'umi puccu danewol. Baddiido qol, e wi'ee Kooliniiso, e Goonaajo. Goona o hiitortoo, kanka o habirta bo konu. ¹² Gite makko e wa'i hande dennaal yiite. Oo mellii meetali laamu duuddi. Inne e winna dow makko, goddo annaa ne, to hinaa kanko. ¹³ Oo bornii togoore cownaane der yiyam, inne makko woni: «Haala Alla.» ¹⁴ Konunkieebe be dow kammu e tokkini mo. Bee baddii pucci daneesi, bee bornii kolte daneeje diggude, laabude. ¹⁵ Kaafahi belki e wurtoo diga e hunnuko makko. Kanki o jaalortoo himbe. O laamoranto be e sawru janni. O biddan innabooje der biddirde mone Alla mawne, laatiido mo baawde. ¹⁶ Inne gom e winnaa dow togoore makko, e dow asaanjal makko: «Laamiido laamiibe, e Joomiraawo joomiraabe.»

¹⁷ Den ji'umi malaykaajo gom e darii dow naanje. O batii e daane towne, o wi'i pooli piirooji dow hennu fu: «Garee kawritee gam juulde Alla wadi. ¹⁸ On yakkan tew laamiibe, e hooreebe soogeeji, e bannu semmenteebe, e tew pucci, e waddiibe di, e bannu himbe fu:

* **19:1** Aleluya laati nun haala Iburaninkeeere, waato «jettee Joomiraawo»

rimbe e maccube, mawbe e petton!»

¹⁹ Den ji'umi bisaa e laamiiibe duuniyaaru, e konunkeebe mum. Be kawritii gam 6e kabida e baddiido puccu on, e konunkeebe mum. ²⁰ Bisaa njan nanjaa maabbaa, kannja e annabijjo pewoowo gadunoodo haaynaareeji yeeso magga. E haaynaareeji din o jammoriinoo woodube maane bisaa, e suj-danoobe foto magga. Be fu dido, 6e paddaa e yonki der maayo yiite ku6boowe, e kibiriita. ²¹ Horiibe waraa e kaafahi burtotooki e hunnuko baddiido puccu on. Pooli wari yakki galli maabbe, faa di kaari.

20

Laamaare duubi ujuneere

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom e jippoo diga dow kamma. Oo jogii callalluwol mannjol, e maabbitirgel gayka lugguka. ² O nannji kuuja, boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, o habbi ja faa duubi ujuneere. ³ O wattii ja der gayka lugguka, o maabbi, o fedii. Den o takki takkanne dow makka, gam to o jammoo leydeele kade faa duubi ujuneere hebba. Baawo majjum, o maabbitinte wakkati sedda.

⁴ Den ji'umi kittaaje laamu e joodiibe dow majje. Be kokkaama baawde hiitaago. Den ji'umi yonkiji 6e ko'e mum wuditaa gam be ceedanike Yeesu, e gam be baajike haala Alla. Be cujidanaay bo bisaa, e foto mum. Be kebay maane dow tiide, dum bo e juude maabbe. Be pintii, 6e laamodii e Almasiihu duubi ujuneere. ⁵ Maaybe horiibe fintay faa duubi ujuneere hebbi. Kanjum woni pintol aranol. ⁶ Barke e cenaaki woodani wonube der pintol aranol! Maayde didawre woodaa baawde dow maabbe. Be laatanto Alla e Almasiihu Limaamiiibe, 6e laamodoo e makko duubi ujuneere.

Seydan jaalaama

⁷ To duubi ujuneere hebbii, Seydan yoofete, wurtoo e kasu mum. ⁸ O jammoto leydeele gonude der gooraaje duuniyaaru naay, waato Gog, e Magog. O hawritan de gam konu, de duudan hande jaaneeri maayo. ⁹ Be cankitii der duuniyaaru fu, 6e piiltitii himbe Alla, e wanjarde jidaane. Amma yiite jippii diga kammu, halki 6e. ¹⁰ Seydan jammotoodo 6e, faddaa der maayo yiite e kibiriita, to bisaa e annabijjo pewoowo woni. Don nun 6e toorotoo jemma e nyalooma, faa abada.

Nyalaane darjal

¹¹ Baawo majjum, ji'umi kittaal laamu manjal daneyal, e joodiido dow maggat. Leydi e kammu doggi yeeso makko, yi'aaka kade. ¹² Mi yi'ii maaybe, mawbe e petton e darii yeeso kittaal laamu. Dewte maabbitaa. Den dewtere wonne maabbitaa, kayre woni dewtere yonki. Maaybe hiitaa hande no winniraa der dewte, moy fu jaka golle mum. ¹³ Maayo tuuti maaybe mum. Maayde e joonne maaybe bo tuuti maaybe mum. Den moy maabbe fu, hiitaa deydey golle mum. ¹⁴ Maayde, e joonne maaybe wattaa der maayo yiite. Maayo yiite non woni maayde didawre. ¹⁵ Neddo mo inne mum winnaaka der dewtere yonki, faddaama der maayo yiite.

21

Kammu kesu e leydi keyri

¹ Baawo majjum, ji'umi kammu kesu e leydi keyri, kammu aranu e leydi arandeeri majjitii, maayo bo walaa. ² Ji'umi wanjarde cenie, waato Urusaliima kesol e jippoo diga dow kammu, diga to Alla. Nol siriyake hande debbo ciriyiido fotta e gorum. ³ Mi nanii daane towne diga to kittaal laamu, e wi'a: «Joodorde Alla caka himbe nani, o

wonoto e maabbe, be laatoo himbe makko, Alla e hoore mum wondan e maabbe. ⁴ O moytan gondi gite maabbe fu. Maayde, e bojji, e toora wonataako kade, gam kujje arandeeje fu yawtii.»

⁵ Joodiido dow kittaal laamu wi'i: «Mi wadan huune fu laatoo kesum!» O wi'i: «Winnu haalaaji dii, gam di laati nun goonjaaji, kooliniidi.» ⁶ O wi'immi kade, «Huune fu hebbii! Min woni arano, min woni sakitiineejo, min woni fuddoode, e heennyitirde. Dondaado fu, mi hokkan dum diyam yonki, o yobataa. ⁷ Jaaliido heban huune dum fu, mi laatoto Alla makko, o laatoo biddo am. ⁸ Anmaa hulhulbe, e be walaa goondinki, e sobube, e waroobe himbe, e jeenoobe, e wadoobe dobo dobooje, e saafoobe tooruuje, e fewoobe fu, maayo yiite kubboowe e kibiriita nun woni gedu maabbe. Kanjum woni maayde didawre.»

Urusaliima kesol

⁹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido jogiinoobe jarirkon jeedidon kebbukon boneeji jeedidi caktiidi, wari, bad-dimmi wi'i: «War mi hollee jommanjo debbo, debbo Jawgiyel.»

¹⁰ Den keewumi Ruuhu, go malaykaajo on yaarimmi dow waanne mawne towne. O hollimmi Urusaliima, wanjarde seniine yiwi diga dow kammu to Alla, e jippo. ¹¹ Teddujal Alla e wonider mayre. Nee jalba hande hayre rimre, e hande hayre wi'eteene yaspa, laabune hande daanorgal. ¹² Birniwol manjol, towunjol e fiiltiti wanjarde nen. Nee woodi dammude sappo e didi, dammugal fu e woodi malaykaajo. Inde lenyi gibbe Isira'iila sappo e didi, e winnii dow dammude den. ¹³ Dammude tati e woni far lettugal, tati far soobiire, tati far hoore fudo, tati bo far gorgal. ¹⁴ Birniwol wanjarde nen e woodi kaaye dadda sappo e

didi. Inde lilaabe Jawgiyel sappo e didi, e winnii e majje.

¹⁵ Malaykaajo baddannoodo am e jogii yommal poonnirgal, njal kanjeeri, gam o foonnira wannarde, e dammude mayre e birniwol mayre. ¹⁶ Becce mayre naay fu e foti, juutugo e yaajugo fu e foti. Malaykaajo foonni wannarde nen e poonnirdum mum. Juutugo mayre wadii kilomeeta ujune didi e keme didi (2200), non bo yaajugo e towugo mayre foti. ¹⁷ O foonni bo birniwol mayre, nol wadi kuule hemure e lasoy didi e naay, (144) jaka poonnol himbe. ¹⁸ Birniwol nol, hayre yaspa nun mahiraa. Wanjarde nen bo mahiraa e kanjeeri laabuni, e jalba hande daanorgal laabunjal.

¹⁹ Wanjarde nen dadda bombooru mum moyyiniraama e kaaye dime feere feere. Arandeere, Yaspa, didawre, safiir, tatawre, agate, nayawre, emerooda, ²⁰ joyawre, sardoniisi, jeego'awre, sarduwani, jeedidawre, kirisoliti, jeetatawre, haako haakoore, jeenayawre, topas, sappo'awre, kirisoparas, sappo e go'awre, yasente, sappo e didawre, ametis. ²¹ Dammude sappo e didi den wadiraama e sokiyaaje daneeje sappo e didi. Dammugal fu wadiraa sokiyaare woore. Jayri wanjarde nen wadiraa e kanjeeri laabuni, jalboori hande daanorgal laabunjal.

²² Mi yi'ay suudu Alla der wanjarde nen, gam Joomiraawo Alla mo baawde, e Jawgiyel nun laatii suudu Alla mayre.

²³ Wanjarde nen buakaaka naanje, naa bo lewru yaynana dum, gam teddujal Alla yaynanta ne, Jawgiyel laatii fitilla mayre.

²⁴ Leydeelee fu yahan der jaynjol mayre, laamiibe duuniyaaru waddan jawdi mum der mayre.

²⁵ Dammude mayre mabbataako nyalooma, gam jemma walaa

der mayre. ²⁶ Be gaddan jawdi e teddujal leydee der mayre. ²⁷ Ko sobi fu naatataa der mayre. Gadoowo ko sentinii, e pewoowo naatataa ton. Amma naatoobe ton woni, be inde mum winnaa der dewtere yonki, ne Jawgiyel.

22

¹ Baawo majjum, malaykaajo holimmi maayo diyam yonki. Diyam dam e laabi hande daanorgal. Maayo njon e yiwa diga kittaal laamu Alla, e Jawgiyel. ² Diyam maayo njon e ila caka jayri wanjarde nen. Leggal kokkoowal yonki e tawaa fonnjo maggo didi fu. Leggal njal e rima 6ikkol de sappo e didi der duubol, waato de woore der lewru fu. Haako maggall e laati lekki nyawtoohi himbe. ³ Naaloore tawataake kade der siire nen.

Kittaal laamu Alla e Jawgiyel wonoto der mayre, jaggiibe makko sujidanen mo. ⁴ Be ji'an yeeso makko, inne makko winnene e tiide mabbe. ⁵ Jemma walaa ton kade, be kaajataake jaynjol fitilla, e jaynjol naanje, gam Joomiraawo Alla laatoto jaynjol maabbe. Be laamoto faa abada.

Gartol Yeesu

⁶ Malaykaajo on wi'immi: «Haalaaji dii do e laatii goona, dii laatii kooliniidi bo. Alla Joomiraawo gattudo haala mum der annabiibe, lili malaykaajo mum gam o holla jeyaaabe makko ko waroya, booyataaa.»

⁷ Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara booyataa!» Barke laatani downtaniido ko woni der dewtere annabaaku nee do.

⁸ Min, Yuhaana, min nani kujje dee, yi'i de. Baawo no nanumi, ji'umi de, jicciimi yeeso malaykaajo kolludo am de, gam mi sujidana mo. ⁹ Amma o wi'immi: «Taa wadu dsum, min bo, mi laati nun jaggiido hande maa, e banniraabe maa annabiibe, e downtaniibe haalaaji gonudi der

dewtere nee do. Sujidan Alla!» ¹⁰ O wi'immi kade: «Taa suudu haalaaji annabaaku gonudi der dewtere nee do, gam wakkati 6adake. ¹¹ Gadoowo ko halli, tokkoo wadugo ko halli. Coobudo, tokka wadugo ko sobi. Poontiido, tokkoo wadugo ko foonnitii. Ceniido, tokkoo wonaago der senaare!»

¹² Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara, booyataa. Mi waddan barjaari gam mi warjoo moy fu deydey golle mum. ¹³ Min woni arano e sakitiineeo, min woni fuddoode e heeniyitirde.»

¹⁴ Barke laatanii loonnube toggooje mum gam be baawa ko nyaami 6isbe leggal yonki, be naatira bo wanjarde diga e dammude! ¹⁵ Amma laatiibe dawaadi, e wadooobe dobo dobooje, e jeenoobe, e warooibe himbe, e saafoobe tooruuje, e yidube fewre go e fewa fu, wonoto yaasi.

¹⁶ Min Yeesu, mi lilii malaykaajo am, o seedoo kujje de der eklesiyaaji. Min woni mo lenyol Dawda, e taaniiko, min woni hoodere fajiri jalboore!

¹⁷ Ruuhu e jommanjo debbo darii e wi'a: «War!» Nanudo fu sey wi'a: «War!»

Dondaado fu, wara. Jidudo diyam yonki fu, jaabu dam, yobataa!

¹⁸ Min, Yuhaana, mii bata moy fu, nanudo haala annabaaku gonuka der dewtere nee do hakkila. To goddo beydii godsum dow kujje dee, Alla beydanan joomum boneeji batanaadi der mayre. ¹⁹ To goddo guytii godsum der haalaaji dewtere annabaaku ne, Alla suttan gedu joomum e leggal yonki, e diga wanjarde seniine, ko batanaa der dewtere nee.

²⁰ Ceediido kujje dee wi'i: «E goona, mii wara, booyataa!» Aami! War Yeesu Joomiraawo!

²¹ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon on fu!